

**КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Матеріали

Другої регіональної науково-практичної
конференції молодих науковців

30 січня 2025 року

м. Херсон

Редакційна колегія:

Жорова І. Я. – доктор педагогічних наук, професор;
Степанова Т. М. – доктор педагогічних наук, професор;
Кохановська О. В. – доктор педагогічних наук, доцент;
Кузьменко Ю. В. – доктор педагогічних наук, доцент;
Кузьменко В. В. – доктор педагогічних наук, професор;
Слюсаренко Н. В. – доктор педагогічних наук, професор;
Навроцька М. М. – кандидат педагогічних наук;
Рідкоус О. В. – старший викладач.

А 43 **Актуальні** питання розвитку освіти та управління освітніми закладами: матеріали Другої регіональної науково-практичної конференції молодих науковців (30 січня 2025 року, м. Херсон) / за ред. Кузьменка В. В., Кохановської О. В. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2025. 281 с.

Збірник містить матеріали Другої регіональної науково-практичної конференції молодих науковців «Актуальні питання розвитку освіти та управління освітніми закладами». У працях авторів розглянуто історію управління сучасними освітніми установами, розвиток потенціалу фахівця в системі освіти, роль сучасних освітніх технологій у розвитку та управлінні освітою, особливості функціонування системи освіти в умовах воєнного стану.

УДК 37.018

Статті подано в авторській редакції. Відповідальність за точність викладених у публікаціях фактів несуть автори.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

ЗМІСТ

Андрусик А. Г. Виховання екологічно-правової компетентності учнів закладів професійно-технічної освіти	7
Ахматова Н. О. Принципи вибору сучасних дидактичних засобів навчання під час вивчення природничих дисциплін	9
Бабій А. І. Актуальний етап реалізації STEM-освіти в Україні	11
Бела О. В. Забезпечення якості освіти в умовах сучасних викликів	15
Біла Л. В. Професійний розвиток учителя: сутність і зміст	17
Большуткін В. О. Обмеження наявних систем штучного інтелекту у формуванні лінгвістичної компетентності в контексті іншомовної освіти.....	19
Буланов І. Д. Роль цифрових технологій у підвищенні професійної компетентності майбутніх учителів української мови й літератури	22
Верховська М. В. Механізми розроблення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти	24
Вітвіцька І. М. Інноваційні підходи до оцінювання: шлях до забезпечення якості освіти	28
Вітвіцький А. Г. Управлінська діяльність заступника директора з виховної роботи як ключовий фактор розвитку соціально-психологічної служби ЗЗСО	33
Гаврилук О. О. Урахування когнітивно-комунікативного підходу в процесі вивчення лексичних інновацій 2022-2024 рр	39
Головачов І. Є. Використання платформи ARDUINO при вивченні мікропроцесорної техніки.....	42
Гранченко М. В. Історія освіти на Миколаївщині в кінці XVIII – на початку ХХ ст.: аналіз наукових праць з теми (частина 1).....	44
Грех А. Р. Інтегративне навчання комп'ютерної графіки у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти.....	48
Гуляєва О. В. Професійна мобільність педагога в умовах трансформації освіти: виклики та можливості	51
Дереш В. С. Супервізія як засіб професійного розвитку сучасного педагога.....	54
Деркач В. Ф. Трансформація ідей В. О. Сухомлинського в управлінську діяльність керівників закладів загальної середньої освіти.....	57
Дичук Т. В. Інтеграція знань учнів з гуманітарних дисциплін у закладах професійно-технічної освіти	63
Драга В. А. Формування м'яких навичок студентів у процесі кроскультурної взаємодії (на прикладі викладання курсу «Теорія і практика медійного перекладу англійської мови»).....	65
Жданов В. В. Стан вищої освіти на Миколаївщині у другій половині 1960-х – в першій половині 1980-х рр.....	68
Жулінська Г. М. Емоційна компетенція як основа професійної успішності педагога	72

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Захарченко О. А. GPT ONLINECORRECTOR – цифровий інструмент професійної підготовки магістрів-філологів	75
Зубко А. М. Роль лідерства в управлінні освітніми установами: історичний контекст.....	78
Істоміна С. М. Управління психосоціальною підтримкою учасників освітнього процесу в умовах воєнного часу	81
Капкан О. О. Інноваційні технології і діяльність викладача ВНЗ	84
Касаткін О. С. Читання як компетенція XXI століття: виклики та перспективи шкільної літературної освіти	88
Ковальова О. І. Формування життєвої стійкості педагогічних працівників які працюють в умовах кризи	91
Ковпей І. Б. Управління інклюзивною формою навчання на засадах менеджменту освітніх інновацій	95
Когут І. І. Роль загальних компетентностей у правовій освіті та вихованні.....	101
Козій О. Б. System of exercises for the vocabulary enrichment of the students	103
Козубська С. В. Interactive foreign language teaching for it students in pre-higher education institutions	107
Корх М. В. Роль графічної підготовки в технічному університеті	109
Кріпак Т. П. Управлінська компетентність керівників ЗЗСО в умовах освітніх трансформацій.....	112
Крутько І. В. Педагогічний складник у змісті підготовки майбутнього вчителя (ҚДПУ).....	114
Кузьменко Ю. В., Єропкина Ю. О. Формування медіаосвітньої компетентності здобувачів вищої освіти на заняттях з дисципліни «Методика навчання української мови та літератури» у процесі дистанційного навчання	118
Кузьменко Ю. В., Заболотна Д. В. Методи розвитку математичного мислення у школярів.....	121
Лагода К. В., Кохановська О. В. Вплив освітнього середовища на професійний розвиток педагога.....	124
Левченко Ф. Г. Впровадження STEM-освіти як каталізатора якісного відновлення української освіти: інноваційні моделі, виклики та перспективи.....	127
Лукичова Н. С. Роль командного духу у впровадженні STEM-інновацій: від ідеї до успішного уроку	130
Марецька Л. П. Розвиток мовно-комунікативної професійної компетентності педагога: вимоги професійного стандарту вчителя	134
Марчук С. І. Сучасне антикризове управління закладом освіти.....	136
Миськів М. А., Мукан Н. В. Stimulation of future doctors' managerial competence development	140
Михальченко І. В. Успішне навчання здобувачів фахової передвищої освіти під час професійної підготовки	142
Михальченко Н. В. Професійний розвиток рефлексії особистості	144
Мовчан О. В. Роль ігрових технологій у трансформації сучасної освіти	147

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Мойсеєнко І. М. Стан сформованості толерантності у початковій школі: виклики сучасності.....	150
Мусієнко В. С. Особливості ознайомлення дошкільників з українськими народними ремеслами	152
Навроцька М. М. Шляхи подолання освітніх втрат.....	154
Нагірний В. В. Інтегративний підхід до модульного навчання на засадах квантування навчальної інформації.....	157
Нечіпоренко О. В. Професійна рефлексія як ключовий елемент підготовки керівників хореографічних колективів.....	159
Овчаренко О. А. Гендерна рівність в освіті: створення гендерно нейтрального середовища	161
Павленко М. С. Інноваційні стратегії професійного розвитку педагогів у контексті глобалізації.....	163
Павлова-Сисюк Т. В. Управління закладом позашкільної освіти на прикладі Херсонського палацу дитячої та юнацької творчості.....	166
Петрін Ю. І. Використання месенджерів в управлінні освітою.....	169
Петровський Б. І. До проблеми розроблення освітніх технологій у підготовці майбутніх фахівців ІТ-сфери	172
Піньковська Т. М., Федорова К. О. Роль TAGS в формуванні культури безперервного професійного розвитку вчителів: досвід проекту SWITLO	175
Пісковенко А. О. Використання цифрових ресурсів для контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти	177
Плачинда Т. С. Професійна майстерність педагогів у контексті сучасних трансформацій.....	181
Протас М. В. Партнерські зв'язки інклюзивно-ресурсних центрів як чинник забезпечення ресурсної підтримки під час війни.....	183
Рідкоус О. В. Сутність і характеристика феномена «професійна ідентичність» ...	186
Родіонов Д. С. Упровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес....	191
Романов О. М. Відновлення забезпечення кабінетної системи шкіл України	194
Рускуліс Л. В. Теоретичні аспекти дослідження дрібної моторики рук	197
Рускуліс А. Ю., Лукашик В. І. Проблеми інформатизації освіти та шляхи впровадження її в освітній процес.....	199
Сисоєнко Н. А., Шамбір Н. В. Напрямки використання штучного інтелекту в роботі вчителя початкових класів.....	201
Сіненко Є. В. Освітній менеджмент у боротьбі з наслідками освітніх втрат	204
Сірант О. Р. Інтеграція знань з технологій матеріалознавства та фізики майбутнього фахового молодшого бакалавра.....	208
Слободенюк О. О. Роль інклюзії у побудові толерантного та соціально стійкого суспільства	211
Стребна О. В., Роздорожня В. В. Професійний розвиток педагогів у реаліях сьогодення	214
Сухарева А. О. Безпечне освітнє середовище: поняття та актуальні напрями формування.....	217

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Трофименко О. А. Андрагогічна модель навчання вихователів закладів дошкільної освіти в системі підвищення кваліфікації	220
Фаринюк З. Л. Базові засади гуманного саморозвитку особистості педагога професійного навчання.....	222
Федоренко Н. А. Механізми формування ефективної освітньої мережі у територіальних громадах в умовах повоєнної відбудови	225
Філончук З. В. Роль медіаосвіти у професійному розвитку вчителя	228
Фроленкова Л. М., Кузьменко В. В. Дослідження ґендерних відмінностей в управлінні закладом освіти	230
Фролова Л. О. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану: виклики та шляхи підтримки.....	235
Худенко О. М., Сургаєва В. В. Нові формати професійного розвитку педагогічних працівників закладів освіти Херсонської області.....	240
Чумак А. О. Інформаційна графіка в системі засвоєння мовознавчих дисциплін.....	244
Чух Г. П. Українознавчі пріоритети освітнього процесу: розвиток патріотичних почуттів та національної свідомості учнів на основі літературних творів.....	247
Швед Г. В. Альтернативні форми здобуття дошкільної освіти як інструмент соціальної стійкості України	250
Шепілев Д. С. Розвиток педагогічних компетентностей через імерсивні технології: нові можливості професійного розвитку.....	253
Шепітко О. В., Якименко С. І. Модернізація початкової освіти в умовах НУШ з погляду о. Савченко.....	256
Шкода М. В. Актуальність вивчення навчальної дисципліни «Самоменеджмент» в університетах.....	259
Шкурюпат А. В., Дишлик В. М. Асинхронний режим навчання в умовах воєнного стану.....	262
Штацький М. П., Гончар М. В. Особливості функціонування органів управління освітою територіальних громад в умовах правового режиму воєнного стану.....	264
Щетина Т. П., Колосовська Н. В. Функціонування дистанційного інклюзивного середовища в закладі загальної середньої освіти.....	267
Юдіна О. В. Взаємодія команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП закладу освіти з інклюзивно-ресурсним центром.....	272
Яневський В. О. Метод моделювання у педагогічних дослідженнях	276
Яровчик Ю. В. Організаційні аспекти комунікативної підготовки керівників як чинник розвитку у них комунікативної компетентності	278

*аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Досліджуючи проблеми екологічного виховання як соціокультурного феномену, необхідно вивчити стан екологічної вихованості учнів, виявити негативні тенденції у розвитку їхньої екологічної культури на різних вікових етапах, а також особливості її формування в різних освітніх закладах. Отримані дані свідчать, що в більшості з них культура взаємовідносин з навколишнім середовищем перебуває на вкрай низькому рівні: сприйняття ними природи обмежується уявленнями про неї лише як об'єкт антропогенного впливу, тому корисні емпіричні спостереження нерідко співіснують зі споживчим ставленням до її багатств; розуміння необхідності дбайливого ставлення до неї не підкріплюється відповідальним спілкуванням із нею. Екологічні знання самі по собі не сприяють розвитку екологічної культури, якщо вони не поєднуються з живим контактом учнів з природою, емоційно-естетичними переживаннями та посиленою участю в екологічній діяльності.

У багатьох країнах світу «питання екологічної освіти та виховання в сфері дискусій про їх правомірність та місце в системі освіти, що тривала протягом останніх років, змістилася, і не без успіхів, у площину практичної реалізації» [1, с. 71].

За даними останніх років, характерною ознакою стану екологічної культури школярів є переважне почуття страху погіршення екологічної ситуації та нерозвиненість духовних інтересів. Так званий синдром екологічного страху підживлюється ще й тим, що основний зміст екологічної грамотності учнів становлять знання про негативні для природи та людини результати діяльності людей.

Відсутність оптимістичного прогнозу про стан природи та життя людини на Землі формує та підтримує у свідомості настрої безвиході, надзвичайно ускладнюючи виховання дбайливого ставлення до природи та руйнуючи уявлення про сенс життя людини на Землі.

Вважаємо, що вирішення проблеми, екологічного виховання неможливе за збереження орієнтирів і цінностей існування за рахунок, головним чином, матеріальних чинників практичної спрямованості, коли духовності відводиться роль феномена, супутнього його матеріальним процесам. Відсунута на периферію свідомості, вона породжує в учнів стан незадоволеності, безглуздості існування. В умовах, коли цінності, не встигнувши виникнути, руйнуються до того, як отримують суспільне визнання, зростає значущість механізмів, пов'язаних із суверенним внутрішнім світом

* © Андрусик А. Г.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

людини, з дією смисло- та ціннісноутворюючих факторів, які незалежно від часу та обставин зумовлюють збереження людської сутності, забезпечуючи їй самозахист та самозбереження. Духовність – це здатність людини бачити, конструювати цінності та смисли життя. Тому процес прилучення до неї стає одночасно і засобом, що дозволяє особистості створювати свій особливий світ, і результатом цього сходження до справжніх цінностей. Набуття духовності пов'язані з усвідомленням особистістю недостатності свого повсякденного існування, що спонукає до інтуїтивним пошукам досконалішого життя.

У сучасних умовах всупереч негативним реаліям, пов'язаним з пануванням споживчої психології, заниженості моральних цінностей, зростанням агресивних проявів і нарко- алкогольних уподобань у підлітковому та молодіжному середовищі, моральним терором, що обрушився на незміцнілі душі, надзвичайно важливо спиратися на за якими можна визначити людину з справжньою екологічною культурою.

Сьогодні ми гостро потребуємо системи цінностей, яка здатна висловити сенсожиттєві устремління особистості та протиставити прагматизму та меркантилізму духовні опори, що виключають негуманне ставлення до природи. Сучасний підхід, що визначається усвідомленням особистістю своїх прав та обов'язків, пов'язаний з творчо-творчими ціннісними орієнтаціями особистості, здатної добровільно та свідомо вирішувати завдання морального вибору.

Професійна педагогіка – наука про загальні та специфічні закони, закономірності, принципи, правила та умови освіти, навчання, виховання і формування особистості спеціаліста-професіонала, що розкриває методологічні, теоретичні та методичні основи педагогічного процесу у професійній школі. Предметом професійної педагогіки є системи і процеси освіти, теоретичного та виробничого навчання, виховання т формування особистості, єдність та взаємозв'язок між ними. Ідея неперервної освіти виражає вимогу інтеграції загальної та професійної освіти, виділення її фундаментального базового та диференційованого, динамічно змінного компоненту як умови постійного підвищення культурно-освітнього рівня людини-суб'єкта сучасної освіти, спілкування і пізнання.

Нова система цінностей, як показує досвід залучення до неї, здатна зруйнувати споживчі стереотипи традиційного мислення з орієнтацією на необмежену панування над природою і певною мірою подолати у свідомості учнів догматичні утилітарні установки щодо природного середовища. Надзвичайно важливо, щоб весь спектр впливів сім'ї, установ додаткової освіти та культури, було сфокусовано на духовно-моральних пріоритетах становлення та розвитку учнів.

Таким чином, процесуальна сторона екологічного виховання в контексті соціокультурної еволюції полягає в тому, щоб нові

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

екологічні цінності стали особистісно значущими на всіх вікових етапах та рівнях розвитку.

Тому залучення учнів до екологічної культури відбувається тим успішніше, тим більше навантаження отримують як слух і зір, а й тактильна чутливість, з якої розширюються канали введення інформації про біорізноманітності природи.

Соціокультурний досвід взаємодії з довкіллям розглядається як інтегративний показник екологічної вихованості особистості, розвиненості її екологічної культури. Оскільки сприйняття навколишнього світу в учнів віком різного віку має власну специфіку, те й виховні технології повинні збігатися з тим ритмом світовідчуття учнів, котрим вони призначені.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бачинський Г. *Основи соціоекології*: навч. посібник. Київ: Вища школа, 2005. 238 с.

Ахматова Н. О.*

*аспірант кафедри педагогіки,
асистент викладача,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

*Науковий керівник:
Дороніна Т. О.,
доктор педагогічних наук, професор,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

ПРИНЦИПИ ВИБОРУ СУЧАСНИХ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

У сучасних умовах освіта перебуває в процесі активних трансформацій, що зумовлено значними змінами в соціально-економічному та технологічному середовищі. Природничі дисципліни, як складова частина освітнього процесу, грають важливу роль у формування екологічної свідомості учнівства, у підготовці молоді до ефективного використання наукових досягнень та технологій для вирішення глобальних екологічних проблем.

Різноманіття можливостей, що відкриваються завдяки використанню новітніх навчальних інструментів, а також їхнє постійне оновлення вимагають дотримання чітких дидактичних принципів відбору дидактичних засобів навчання, задля забезпечення результативності освітнього процесу.

Засади дидактичні принципи, такі як доступність, наочність, вікова відповідність, зв'язок теорії з практикою, єдність освітніх, розвивальних і виховних функцій навчання, систематичність

* © **Ахматова Н. О.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

і послідовність, залишаються важливими складовими арсеналу сучасних педагогів. Утім важливою для нас є конкретизація принципів вибору дидактичних засобів у природничій освіті.

Педагогічний досвід переконує, що вибір дидактичних засобів для навчання природничих дисциплін є важливим етапом у створенні ефективного навчального процесу, оскільки від правильності цього вибору залежить успішність засвоєння учнями навчального матеріалу. Природничі дисципліни мають свою специфіку, яка визначає особливості використання тих чи інших методів, форм та засобів навчання. Дидактичні засоби повинні бути адаптовані до теми, мети навчання, вікових особливостей учнів та доступних ресурсів. Вибір цих засобів базується на низці важливих принципів, які враховують різноманітність навчальних ситуацій, технологічний прогрес та наукові досягнення.

Значущими принципами вибору дидактичних засобів у природничій освіті є *наочність*, *доступність*, *цілеспрямованість*, *активність* учнів, *гнучкість*, а також *інтерактивність*. Вони визначають не лише теоретичну основу вибору, а й практичну реалізацію навчальних процесів.

Першим важливим принципом є *наочність*. Природничі науки, такі як біологія, хімія, фізика, значною мірою базуються на візуалізації процесів і явищ, які можуть бути надто складними для сприйняття лише через текст. Тому використання наочних засобів – це першочерговий етап у виборі дидактичних інструментів. Віртуальні лабораторії, мультимедійні презентації, схеми, діаграми, моделі та інші візуальні засоби дозволяють студентам спостерігати, як відбуваються природні процеси, і таким чином сприяють глибшому розумінню матеріалу.

Доступність навчальних засобів є другим важливим принципом. Вибір засобів навчання має бути таким, щоб кожен учень міг отримати доступ до необхідних ресурсів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Для цього важливо, щоб дидактичні засоби були легко доступними як у класі, так і вдома, що передбачає використання онлайн-ресурсів, інтерактивних платформ і програм, які доступні учням в будь-який час і на будь-якому пристрої.

Цілеспрямованість вибору дидактичних засобів полягає в тому, що кожен засіб має відповідати навчальним цілям і завданням, тобто вибір інструментів не може бути випадковим. Наприклад, для вивчення хімічних реакцій необхідно використовувати демонстраційні відео або віртуальні симуляції, які допомагають відтворити складні лабораторні процеси, що можуть бути важкими для реалізації в реальному класі через технічні або безпекові обмеження. Тому важливо, щоб дидактичні засоби чітко відповідали специфіці кожного уроку та теми.

Принцип *активності учнів* також має велике значення. У процесі навчання природничих наук важливо, щоб учні не лише сприймали інформацію, але й активно взаємодіяли з нею, застосовуючи на практиці знання, що отримали. З цією метою використовуються

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

інтерактивні засоби, як-от симулятори природничих процесів, лабораторні роботи в цифрових платформах, які дозволяють учням не тільки спостерігати за явищами, а й активно досліджувати їх. Такі інструменти підвищують зацікавленість учнів, стимулюючи їх до пошуку власних рішень і формування наукових уявлень.

Гнучкість дидактичних засобів забезпечує можливість їх адаптації до різних типів навчання та змін у навчальному процесі. Наприклад, інтерактивні платформи можуть бути налаштовані на різні рівні складності, що дозволяє використовувати їх для учнів різного рівня підготовки. Крім того, сучасні дидактичні засоби мають можливість швидко змінювати контент або формат в залежності від потреби, що є важливим аспектом в умовах динамічного навчання.

Особливо важливим принципом, вважаємо, *інтерактивність*. Вона передбачає активну участь учнів у навчальному процесі через різноманітні форми взаємодії – від онлайн-обговорень до спільних досліджень за допомогою цифрових інструментів. Взаємодія з навчальним матеріалом через інтерактивні платформи дозволяє створювати навчальне середовище, яке стимулює інтерес учнів і дозволяє розвивати навички співпраці, критичного мислення та проблемного розв'язання.

Отже, вибір дидактичних засобів у природничих дисциплінах, на нашу думку, потребує врахування низки принципів, серед яких наочність, доступність, цілеспрямованість, активність учнів, гнучкість і інтерактивність є основними. Перераховані принципи сприяють створенню оптимального навчального середовища, яке допомагає учням не лише засвоювати знання, а й розвивати необхідні навички для успішної діяльності в реальному світі.

Бабій А. І.*

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти,
м. Херсон, Україна*

*учитель математики,
Одеський ліцей № 62 Одеської міської ради,
м. Одеса, Україна*

*Науковий керівник:
Кохановська О. В.
доктор педагогічних наук, доцент,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

АКТУАЛЬНИЙ ЕТАП РЕАЛІЗАЦІЇ STEM-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Актуальність STEM-освіти в Україні підтверджується низкою законодавчих актів, що спрямовані на модернізацію освіти та

* © Бабій А. І.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

інтеграцію України в європейський освітній простір. Зокрема, Закон України «Про освіту» декларує необхідність розвитку STEM-напрямів як пріоритетних для формування конкурентоспроможної економіки. Саме тому, аналіз стану STEM-освіти в Україні є актуальним завданням для науковців, педагогів та державних органів.

В умовах сучасних глобальних і внутрішніх викликів Україна постає перед складним завданням побудови стабільної економічної системи, здатної забезпечити національну безпеку та підвищити конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Досягти поставленої мети можна шляхом поєднання досягнень науки, техніки, впровадження інноваційних технологій в економіку та освіту. Враховуючи вище сказане, нас чекають роки змін у всіх сферах життя [1].

Відповідно до Концепції Нової української школи, освіта повинна сформувати всебічно розвинену особистість, здатну до впровадження інновацій. Дана програма запланована для реалізації до 2029 року і схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. №988-р., із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ № 592-р від 22.08.2018. При цьому зауважено, що STEM-освіта має бути інтегрована в освітній процес, щоб підготувати учнів до вимог ринку праці та сприяти інноваційному розвитку країни, підвищити рівень людських ресурсів країни [2].

Даним питанням, в Україні займається низка спеціалістів. Слід відзначити наукові праці вітчизняних дослідників О. Барної, Н. Гончарової, О. Кузьменко та ін. Протягом вже майже 10 років педагогів-практики працюють над запровадженням STEM-технологій в освітній процес. Дане питання вже набуло національного характеру.

Законним підґрунтям для впровадження STEM-освіти та створення STEM-середовища в навчальному закладі є законодавство, що охоплює всі сфери освіти: дошкільну, загальну середню, професійну (професійно-технічну), фахову передвищу, вищу, позашкільну; Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988; Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій від 29.04.2020 № 574; Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) до 2027 року від 13.01.2021 року № 131-р; Наказ МОН від 12.08.2022 № 741 «Про реалізацію інноваційного освітнього проекту за темою «Організаційні та науково-методичні умови створення STEM-центрів» у червні 2022 – травні 2027 років.

Державна інституція «Інститут модернізації змісту освіти» допомагає організовувати і впроваджувати на практиці сучасні програми, забезпечує надання освітніх та консультативних послуг, проведення різного роду майстер класів, семінарів, тренінгів. Для педагогів України неодноразово організовувалась «STEM-школа»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

в онлайн-овому та очному форматі, регулярно проводяться конкурси різних рівнів на кращу STEM-публікацію. В кожній області на базі різних освітніх установ створюються STEM-центри, STEM-лабораторії.

В різних частинах України є свої STEM-родзинки.

Протягом 2025-2027 років здійснюватиметься тривала та цілеспрямована робота зі створення мережі закладів, що успішно впроваджують STEM-освіту, під час реалізації заходу «Ми розвиваємо STEM». Завдяки участі в заході, заклад зможе розробити індивідуальну модель STEM-освіти, мотивувати вчителів до інновацій, підвищити їхній професійний рівень, покращити співпрацю в педагогічному колективі, забезпечити професійне самовизначення учнів та увійти до всеукраїнської спільноти STEM-шкіл.

Всеукраїнський захід «Ми розвиваємо STEM» має на меті виявити найкращі практики та рішення у сфері STEM-освіти, поширити їх серед освітніх закладів та створити базу даних шкіл, які активно працюють над розвитком STEM-напрямків. Захід спрямований на ідентифікацію шкіл, що активно розвивають STEM-напрямки; формування централізованої бази даних про заклади, які впроваджують STEM-освіту; поширення успішних практик та інноваційних підходів у сфері STEM-освіти; підвищення престижу шкіл, які демонструють інноваційні підходи у навчанні [3].

Не один рік, в Україні досить популярними є різноманітні конкурси та фестивалі. Найбільшої популярності набувають шкільні конкурси «Соняшник», «Кенгуру», «Бобер», де діти з усіх класів можуть позмагатися в знанні природничого-математичних дисциплін та інформатики.

Фестиваль «ROBOTICA» – це унікальна платформа, яка поєднує освіту та розваги, дозволяючи сім'ям разом досліджувати світ STEM. Центральною подією фестивалю є національний відбір на Всесвітню олімпіаду з робототехніки World Robot Olympiad. Це найпрестижніші змагання в галузі робототехніки, і участь у них – це велика честь для будь-якого юного інженера. На основі раніше здобутих знань, учні конструюють різних роботів для вирішення нагальних технічних проблем [там само].

Схожим за покликанням, зараз виступає інший фестиваль – STEM-фестиваль ROBOfirst.

Окремо слід відзначити ініціативу «Дівчата STEM», що була започаткована Центром «Розвиток КСВ» у 2016 році з метою подолати гендерні стереотипи в освіті та надихнути дівчат на вибір наукових та технічних професій. Основною метою є популяризація STEM-освіти в Україні та допомога дівчатам розвивати свої таланти в цих сферах [там само].

Окреме місце в системі запровадження STEM займають різні проекти в закладах освіти, такі як: STEM-проект «Моя родина», «OPT-STEM», STEAM-проект «Виготовлення компаса», Мейкерський Stem-проект «Відкриваючи світ шоколаду та кави», проект «10 професій відбудовувачів і відбудовувачок країни», «Посади дерево – збережи

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

ліс!», міжнародний проєкт «Mikcike в Україні», Code Club, Healthy Schools.

Популярності набирає Віртуальний STEM-центр Малої академії наук України. МАНЛаб – це місце, де поєднуються можливості реальної лабораторії та віртуального світу для навчання. З метою залучення більшої кількості талановитих школярів до наукової діяльності та поглиблення їхніх знань у галузі STEM було створено систему «МАН-Юніор». В рамках цієї системи проводяться конкурси за напрямками: техніка, астрономія, екологія та історія.

Розширюється мережа закладів, де створюють сучасні лабораторії з робототехніки та досліджень на основі конструкторів Lego WeDo 2.0, i MBot Makeblock, а також наборів Arduino, застосовуються інноваційні технології віртуальної та доповненої реальності (VR та AR), такі як окуляри віртуальної реальності та додатки Google Експедиції, Quiver, AR Solar System, Futurio.

Для ефективної роботи STEM-лабораторії необхідні такі інженерні системи, як локальна мережа, швидкісний інтернет, файловий сервер, а також комфортні умови, забезпечені кондиціонером та якісним освітленням. Не менш важливими є системи безпеки: протипожежна сигналізація та охорона приміщення. Також сучасна комп'ютерна техніка, паяльна станція, випалювач, «третя рука», програмований фрезерувальний верстат та 3D-принтер. Все залежить від мети створення лабораторії, кадрового і фінансового забезпечення.

Таким чином, впровадження STEM-освіти в усіх навчальних закладах – це не лише інвестиція в освіту, а й стратегічний крок для розвитку економіки України. STEM-фахівці є рушійною силою інновацій, а їхній дефіцит на ринку праці гальмує економічне зростання. Тому розвиток STEM-освіти – це шлях до створення сучасної, інноваційної та конкурентоспроможної економіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бутурліна О. Концептуальні засади впровадження STEM-освіти в Україні. *Гілея*. 2020. Вип. 154. С. 154-158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2020_154_32 (дата звернення: 08.01.2024).
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988 (Офіційний вісник України, 2017 р., № 1, ст. 22). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.01.2024).
3. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2024/2025 навчальному році (лист ІМЗО № 21/08-1242 від 12.08.24 року). URL: <https://imzo.gov.ua/events/vseukrains-kyy-zakhid-my-rozvyvayemo-stem/> (дата звернення: 08.01.2024).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Бела О. В.*

*директор,
Іванівський ліцей № 1
Іванівської селищної ради
Херсонської області,
с. Іванівка, Україна*

*методист навчально-методичної лабораторії
управління розвитком регіональної освіти
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ**

Освіта є основою суспільного розвитку, а її якість визначається не лише досягненнями учнів, але й здатністю освітньої системи адаптуватися до викликів сучасності. Згідно з останніми дослідженнями, ефективність освіти залежить від цифровізації, доступності ресурсів, підтримки педагогів та врахування індивідуальних потреб учнів.

Забезпечення якості освіти є ключовою метою сучасної освітньої системи, особливо в умовах швидких суспільних змін і глобальних викликів. Ця проблема набуває особливого значення на тлі воєнних дій, економічної нестабільності та викликів, пов'язаних із цифровізацією навчального процесу. Освітні заклади України змушені адаптуватися до нових реалій, забезпечуючи стабільність та якість освітнього середовища навіть у складних обставинах.

Поняття «якість освіти» охоплює сукупність характеристик навчального процесу, результатів навчання та умов, які сприяють досягненню освітніх цілей. Основними складовими якості освіти є: ефективність викладання та професійність педагогів; рівень засвоєння знань, умінь і навичок учнів; відповідність освітнього процесу державним стандартам; створення комфортного та безпечного навчального середовища.

Для забезпечення якості освіти важливо враховувати чинні нормативно-правові акти в галузі освіти, зокрема Закон України «Про освіту», Закон України «Про повну загальну середню освіту», «Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти», «Положення про атестацію педагогічних працівників» та інші документи, які регламентують функціонування освітніх закладів і визначають вимоги до професійної діяльності педагогів. Вони створюють основу для ефективного управління освітнім процесом і сприяють підвищенню його якості.

Згідно з сучасними дослідженнями [1; 8], якість освіти неможливо забезпечити без інтеграції інноваційних підходів, таких як використання технологій дистанційного навчання, підвищення

* © Бела О. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

цифрової грамотності педагогів та учнів, а також впровадження механізмів оцінки результатів навчання.

Варто зауважити, що у контексті сучасних змін ключовими викликами для освітньої системи у 2025 році є:

1) війна та кризи: освітні заклади стикаються з викликами через переміщення учнів, пошкодження інфраструктури та необхідність адаптації до нових реалій;

2) економічна нестабільність: скорочення освітньої субвенції (зокрема зменшення відсотків надбавки «за престижність закладу освіти») впливає на матеріально-технічну базу шкіл і заробітну плату педагогів;

3) колосальні освітні та навчальні втрати в учнів: вплив дистанційного навчання та кризових ситуацій призвів до значних освітніх втрат, зокрема зниження рівня засвоєння базових знань і навичок, особливо у дітей молодшого віку; втрата безпосереднього контакту з учителем, відсутність соціальної взаємодії, зменшення мотивації до навчання – усе це спричинило зниження якості освіти на всіх рівнях;

4) цифровізація: перехід до дистанційного навчання (в окремих областях України) створює гостру необхідність у технічному забезпеченні, підготовці педагогів та доступі учнів до цифрових інструментів;

5) соціальні виклики: зростання соціальної нерівності серед учнів, викликане нерівномірним доступом до якісної освіти, булінг у закладах освіти.

У дослідженнях Денисюк та Титаренко [1] підкреслюється, що система освіти повинна стати більш гнучкою, адаптуючи навчальні програми до нових умов.

Згідно з реформою «Нова українська школа» [6], у 2027 році передбачається запровадження профільної старшої школи, яка спрямована на поглиблене вивчення предметів відповідно до обраного профілю. Такий підхід сприятиме підготовці учнів до свідомого вибору майбутньої професії та формуванню компетентностей, затребуваних на ринку праці. Однак профілізація також ставить низку викликів:

- забезпечення якісної профорієнтації;
- перепідготовка педагогів для викладання у профільних класах;
- необхідність оновлення матеріально-технічної бази.

Профілізація старшої школи вимагає інтеграції нових підходів до оцінювання учнів, адаптації навчальних програм і створення освітніх траєкторій, що відповідають сучасним потребам учнів.

Забезпечення якості освіти в умовах сучасних викликів є багатогранним завданням, що потребує комплексного підходу. Глобальні зміни, такі як цифровізація, економічна нестабільність і соціальні виклики, вимагають від освітньої системи гнучкості та адаптивності. Аналіз показав, що ключовими інструментами покращення якості є впровадження ризик-менеджменту, інноваційних технологій та створення умов для розвитку професійної компетентності педагогів.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Якість освіти є не лише показником розвитку освітньої системи, але й фундаментом для формування конкурентоспроможних фахівців, здатних відповідати на сучасні виклики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Денисюк О. Я., Титаренко Н. В. Ризики та виклики реформування загальної середньої освіти. Київ: *Освітня аналітика України*, 2021. № 4 (15)
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/972-2022-%D0%BF#Text>.
3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
5. Збірник матеріалів IV Всеукраїнського відкритого науково-практичного онлайн-форуму «Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії», Київ, 2022.
6. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
7. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>.
8. Теоретико-методичні засади забезпечення якості освіти: монографія / за заг. ред. д. держ. упр., проф. Д. В. Карамішева. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. 180 с.

Біла Л. В.*

*викладач кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛЯ: СУТНІСТЬ І ЗМІСТ

Зміни в Україні, що торкнулися всіх аспектів життя, природно спричинили підвищення уваги до питань освіти. Щоб досягти успіху, а іноді й просто вижити в сучасному світі, люди і організації повинні безперервно вчитися.

За останні роки змінилося ставлення до якості освіти. Відповідно до Закону України «Про освіту»: «якість освіти – це відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором щодо надання освітніх послуг» [1].

У цьому контексті змінилося ставлення до педагога як професіонала. Він має продемонструвати високу мобільність, комунікабельність та здатність конкурувати у професійному середовищі. Таким чином, професійне зростання педагога тісно переплітається з особистісним розвитком.

Професіоналізм забезпечує високий рівень майстерності у виконанні професійних обов'язків, уміння знайти ефективні рішення, творчий підхід до вирішення нестандартних ситуацій,

* © Біла Л. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

а також високий рівень інтелектуального й особистісного розвитку, здатність педагога адаптувати свій досвід до прийняття нових цілей, завдань.

Професіоналізм педагога зростає його особистими здібностями, мотивацією, характером роботи, впливом колективу та життєвими особливостями. Важливо формувати в учителя потребу до подальшого розвитку та стимулювати його творчий підхід.

Вимоги до сучасного працівника – наявність професійних досягнень, задоволеність від процесу й результатів праці, розуміння наслідків своєї діяльності, підприємливість, стратегічне мислення, правові знання, висока культура, екологічне мислення, володіння культурою спілкування тощо.

Основою всієї педагогічної діяльності є проектування спільної роботи педагога та учнів, що базується на особистісних якостях освітянина, його культурному рівні й професійному досвіді. Сучасний учитель має значні можливості впливати на формування світогляду, моральних цінностей та настроїв вихованців. По суті професійний розвиток учителя – це усвідомлення відповідальності за все, що відбувається з ним і його учнями; намагання активно сприяти або протистояти зовнішнім обставинам; планування своєї професійної діяльності; зміни самого себе для досягнення бажаного результату.

Один із ключових напрямів державної політики – підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних до творчої діяльності, професійного зростання й впровадження інформаційних технологій.

Професійний розвиток завжди пов'язаним із рівнем кваліфікації. Учителі з нижчим рівнем кваліфікації менше залучаються до навчального процесу учнів, ніж колеги, які мають вищу кваліфікацію. Успішність вихованців спостерігається лише за умови забезпечення якісної освіти. Модель педагога як професіонала включає в себе високий рівень розвитку професійної майстерності, який визначається присвоєнням кваліфікаційної категорії.

Однією з форм підвищення кваліфікації педагогів на сучасному етапі є участь у конференціях, вебінарах, круглих столах. Подібні способи отримання важливої інформації є невід'ємною складовою формування індивідуального освітнього маршруту педагогічних працівників у період між курсами підвищення кваліфікації.

Професійний розвиток педагогічних працівників здійснюється і за рахунок ініціювання педагогів до участі в професійних конкурсах. Усі матеріали учасників професійних конкурсів стають частиною банку передового педагогічного досвіду.

Оскільки кожна особистість унікальна, з власними потребами, цілями, інтересами та мотивацією, слід застосувати індивідуальні підходи до свого особистого розвитку. І тому роль самоосвіти є важливим компонентом в житті освітянина.

Відповідно до Закону України «Про освіту» «інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям» [1].

До основних завдань самоосвіти відноситься удосконалення теоретичних знань, професійної компетентності педагога; опанування нових форм, методів, прийомів навчання й виховання учнів; вивчення та впровадження в практику педагогічного досвіду новітніх досягнень нових педагогічних технологій; розвиток інноваційних процесів у навчальному закладі [2].

Серед методів самоосвіти можна зазначити: вивчення необхідної літератури й педагогічного досвіду для апробації у своїй педагогічній діяльності; систематизування й розроблення науково-методичних узагальнень; самостійне виконання практичних завдань, дослідів, експериментів; упровадження досягнень психолого-педагогічної науки та педагогічної практики у свій досвід роботи з учнями; відвідування закладів культури, науки; екскурсії, подорожі тощо [3].

Отже, сучасному вчителю необхідні гнучкість й нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умов високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про освіту». URL: https://ubgd.lviv.ua/UA/zaochka/res/files/ewhlkxqhnwlfxfmnlxloykrq_0_.htm (дата звернення 06.01.2025 року).
2. Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні. URL: <https://ecoosvita.org.ua/> (дата звернення 11.01.2025 року).
3. Руда О. Б. Компетентність та самоосвіта педагога. URL: http://rpl.ucoz.com/MetodRobota/Scarb/kompetentnist_ta_samoosvita_pedagogavistup.pdf (дата звернення 12.01.2025 року).

Большуткін В. О.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

ОБМЕЖЕННЯ НАЯВНИХ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОНТЕКСТІ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ

Стрімкий розвиток систем штучного інтелекту (ШІ), особливо великих мовних моделей (Large Language Models, LLM), привертає увагу дослідників до можливостей їх впровадження в іншомовне навчання. Це зумовлено як зростаючою потребою у вивченні іноземних мов, насамперед англійської як мови міжнародного спілкування, так і значними успіхами ШІ саме в обробці природної

* © Большуткін В. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

мови. У дослідженнях учених (Л. Вікторова, О. Зубенко, А. Кочарян, О. Коротун, К. Мамчур та ін.) звертається увага на потенціалі використання ШІ в іншомовній освіті, зокрема для створення адаптивного навчального контенту, автоматизованої оцінки мовленнєвих навичок та забезпечення інтерактивної мовної практики [1].

Проте зарубіжні вчені А. Дорнбург та К. Девін у своєму дослідженні критично висловились щодо практики використання LLM для підготовки навчальних матеріалів і наголосили на великій кількості упереджень і галюцинацій в матеріалах, згенерованих ШІ, і на необхідності додаткової підготовки вчителів до набуття вмін користуватися такими системами, ґрунтовно перевіряти створені матеріали [2]. На відміну від аналізованих праць, особливістю нашого дослідження є аналіз можливостей та обмеження сучасних систем ШІ як потенційної заміни вчителя, у якому методологічною основою виступили аксіологічний та компетентнісний підходи.

Як відомо, визначають структуру комунікативної компетентності трьома основними компонентами – лінгвістичним, соціолінгвістичним та прагматичним [3, с. 162]. Лінгвістична компетентність, яка містить мовну та мовленнєву складову, базується на знаннях лексики, граматики, синтаксису, семантики, фонетики, словотворення й орфографії та сприяє формуванню відповідних навичок: рецептивних (аудіювання, читання) і продуктивних (говоріння, письмо).

На думку вчених, навчання читанню та письму – це напрями, у яких системи ШІ найбільш ефективні, починаючи від підбору текстів відповідного рівня складності та створення вправ на розуміння до перевірки відповідей у формі відкритих запитань, включно з перевіркою граматики і навіть стилістики текстів. Обмеження полягає в тому, що цей підхід можна використовувати лише на пізніх етапах навчання, коли учень вже має базові навички читання та письма. Недоліком можна вважати також низький ступінь адаптації під поточний рівень навичок учня, оскільки наявні системи дозволяють обрати рівень складності, але не запам'ятовують часті помилки і не добирають наступні завдання так, щоб сприяти усуненню цих помилок.

Зазначені недоліки пов'язані з малими розмірами контексту наявних великих мовних моделей, що варіюються від 3000 англійських слів у публічно доступних моделях до 6000 в комерційних [4]. Проте наразі вченими ведуться розробки генерації, доповненої запитаними, та інтеграції з базами знань, що дозволить зменшити кількість галюцинацій та додавати до контексту релевантну інформацію [5] і, таким чином, тримати фокус на актуальних освітніх задачах.

Зауважимо, що у навчанні аудіюванню системи ШІ демонструють значний потенціал у створенні різноманітного автентичного матеріалу за аналогією з матеріалом для читання, проте сучасні технології синтезу голосу мають обмеження у забезпеченні природньої

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

варіативності мовлення, передачі емоційного забарвлення. Адаптація темпу до рівня учня – це також особливість, не притаманна наявним системам, хоча технології дозволяють це зробити.

У навчанні говоріння технології розпізнавання мовлення досягли значного прогресу, але в більшості випадків розробники таких систем ставлять за мету розпізнати фрази, сказані користувачем, а не перевірити правильність вимови. Тому вони не можуть давати зворотній зв'язок для покращення фонетичних компетенцій. Виключенням можна вважати дослідження Г. Ксу та ін., у якому автори спромоглися розпізнавати мовлення в послідовності фонем, записаних за допомогою міжнародного фонетичного алфавіту IPA [6], що може бути вдалою відправною точкою для імплементації системи перевірки якості вимови.

Інші складові іншомовної компетентності набагато важче формалізувати і визначити критерії формування, але вони також мають особливості, що унеможливають використання самих лише LLM для розвитку їх в учнів. Так, наприклад, соціолінгвістична компетентність і споріднена їй соціокультурна компетентність означають розуміння особливостей спілкування між особами різних культур, різного віку і статусу в певних культурах. І в цьому контексті LLM мають тенденцію до тиражування стереотипів і ігнорування закономірностей не описаних явно, але до таких само упереджень схильні вчителі, що не є носіями відповідної культури.

Таким чином, сучасні системи штучного інтелекту, безумовно, розширюють інструментарій викладачів іноземних мов, пропонуючи нові можливості для створення навчального контенту, забезпечення мовної практики та оцінювання. Проте жодна з наявних систем наразі не є повноцінною заміною вчителя, особливо в контексті формування ключових комунікативних компетенцій. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методики ефективної інтеграції технологій ШІ у традиційний освітній процес із урахуванням виявлених обмежень вже зараз, а також робота над усуненням обмежень і підготовка вчителів до зміни їхньої ролі в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зубенко О. В. Штучний інтелект і вивчення іноземної мови. Закарпатські філологічні студії. 2023. Вип. 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.2.15>.
2. A. Dornburg, K. Davin. To what extent is ChatGPT useful for language teacher lesson plan creation? 2024. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2407.09974>.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Context length in LLMs: All you need to know. URL: <https://agisphere.com/context-length/> (дата звернення: 13.01.2025).
5. Diego Sanmartin. KG-RAG: Bridging the Gap Between Knowledge and Creativity. 2024. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2405.12035>.
6. Qiantong Xu et al. Simple and Effective Zero-shot Cross-lingual Phoneme Recognition. 2019. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2109.11680>.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Буланов І. Д.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

*Науковий керівник:
Ситченко А. Л.
доктор педагогічних наук, професор,
Навчально науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського
Національного університету кораблебудування,
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

**РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й ЛІТЕРАТУРИ**

Пріоритетність розвитку та застосування цифрових технологій визначено у державних нормативно-правових документах України (Закони України «Про вищу освіту», «Про Національну програму інформатизації», наказ МОН «Про затвердження типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності» тощо). Проблемні питання використання цифрових технологій в освітньому процесі висвітлені в працях О. Пехоти, С. Сисоевої, О. Філоненко, О. Трифонової та ін.

У сучасній педагогічній науці та практиці помітні кілька ключових аспектів, які потребують подальшого теоретичного осмислення: якісна інтеграція цифрових інструментів у структуру освітніх програм для вчителів української мови та літератури; формування ефективних методик використання цифрових технологій з урахуванням специфіки предмета; дослідження впливу цифрових інструментів на професійний розвиток учителів тощо.

Цифрові навчальні програми відіграють ключову роль у підвищенні ефективності навчального процесу, сприяють вдосконаленню професійних компетентностей педагогів та інтегрують їх у цифровий освітній простір, формують готовність до впровадження інновацій. Використання таких платформ, як Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, створює інтерактивне освітнє середовище, яке сприяє ефективному засвоєнню матеріалу та розвитку професійних компетентностей. Дистанційні курси, змішані формати навчання, а також мобільні додатки, такі як Duolingo чи Quizlet, забезпечують гнучкість освітнього процесу, дозволяючи студентам

* © Буланов І. Д.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

навчатися у власному темпі.

Цифрові бібліотеки, програмні інструменти для створення мультимедійного контенту (наприклад, Canva, Prezi), а також системи штучного інтелекту, як Grammarly або LanguageTool, підтримують формування фахових знань і навичок. Завдяки впровадженню цих інструментів студенти не лише отримують доступ до актуальних освітніх ресурсів, а й опановують сучасні методики навчання, що дозволяє підготувати конкурентоспроможних фахівців, готових до викликів сучасної освіти.

Очікується, що діджиталізація забезпечить майбутнім учителям доступ до найактуальніших освітніх ресурсів, підвищить їхню цифрову грамотність та сформує готовність впроваджувати інноваційні методики у свою професійну діяльність. Завдяки цифровим форматам навчання, до яких входить асинхронне навчання, адаптивне навчання, змішане навчання, дистанційне навчання, самокероване навчання, мобільне та хмарне навчання, і навіть віртуальні класи, вчителі можуть самостійно обирати теми для розвитку, планувати свій графік і навчатися у зручному темпі. Використання інформаційних технічних засобів у підвищенні професійної компетентності майбутніх вчителів української мови та літератури є одним із ключових чинників адаптації освітньої системи до сучасних викликів. Мультимедійні ресурси відкривають широкий спектр можливостей для професійного зростання педагогів, забезпечуючи доступ до актуальних знань, методик та матеріалів, а також створюючи умови для розвитку інноваційних підходів до навчання. Цифрові технології відіграють ключову роль у підвищенні кваліфікації майбутніх вчителів української мови та літератури, сприяючи доступу до актуальних знань, інноваційних методик та навчальних матеріалів. Завдяки використанню дистанційних, адаптивних і змішаних форматів навчання майбутні педагоги мають можливість самостійно обирати теми для професійного розвитку, планувати власний графік навчання та вдосконалювати свої професійні навички у зручному темпі. Такий підхід дозволяє зробити процес підвищення кваліфікації більш гнучким, забезпечуючи адаптацію до умов сучасної освіти та формування індивідуальних освітніх траєкторій.

Отже, цифровізація професійної підготовки майбутніх учителів-філологів дозволяє переосмислити традиційні підходи до навчання, забезпечуючи нові можливості для інтеграції інноваційних технологій у педагогічну практику. Вона сприяє формуванню відкритого освітнього середовища, де студенти не лише засвоюють знання, але й активно залучаються до створення навчального контенту та апробації сучасних методик.

Цей процес підкреслює важливість гнучкого й адаптивного навчання, орієнтованого на розвиток індивідуальних траєкторій студентів. Він вимагає не лише доступу до технологій, але й відповідного педагогічного супроводу, який забезпечить ефективність їхнього використання. Таким чином, цифровізація

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

виступає не лише інструментом для підвищення компетентностей, але й стратегічним напрямом модернізації педагогічної освіти, що формує готовність майбутніх учителів до викликів сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про вищу освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. С. 380.
2. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 р. № 2807-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 51. С. 127.
3. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності: наказ Міністерства освіти і науки від 10.12.2021 р. № 1340. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36443> (дата звернення: 12.01.2025).

Верховська М. В.*

магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна
директор,
Бериславський заклад дошкільної освіти
(ясла-садок) комбінованого типу № 3
Бериславської міської ради,
м. Берислав, Україна

Науковий керівник:
Гончар М. В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна

МЕХАНІЗМИ РОЗРОБЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Розроблення внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі дошкільної освіти є складним і багатограним процесом, який вимагає комплексного підходу та врахування як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що впливають на освітній процес. Використання сучасних інструментів оцінювання, таких як міжнародна методика з оцінювання дошкільного освітнього середовища ECERS-3 [1], дозволяє системно аналізувати та вдосконалювати освітнє середовище, забезпечуючи належний рівень якості освіти. Залучення педагогічного персоналу, батьків та інших учасників освітнього процесу до вдосконалення освітньої діяльності сприяє створенню сприятливих умов для розвитку дітей, що є основою успішного функціонування будь-якого ЗДО.

* © **Верховська М. В.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Для успішного впровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладах дошкільної освіти, на нашу думку, варто застосувати наступний алгоритм.

1. *Розробка та впровадження плану забезпечення якості.* Важливо створити детальний план дій, що включає всі етапи забезпечення якості – від початкового аналізу до впровадження та моніторингу. Необхідно визначити конкретні цілі, які мають бути досягнуті, та визначити критерії для їх оцінки [2].

Під час розроблення та впровадження плану внутрішньої системи забезпечення якості освіти в ЗДО необхідно:

➤ Проведення початкового аналізу. Здійснити SWOT-аналіз, щоб визначити сильні та слабкі сторони закладу, а також можливості та загрози. Це допоможе формувати обґрунтовані цілі та завдання для подальшого розвитку.

➤ Визначення конкретних цілей. Наприклад, для досягнення підвищення рівня фізичного розвитку дітей на 20 % протягом навчального року, необхідно визначити критерії оцінки, такі як результати фізичних тестів або оцінки активності.

➤ Розробка поетапного плану дій. Необхідно скласти детальний план з описом кроків, таких як навчання педагогів, оновлення навчальної програми, закупівля нового обладнання, з визначенням відповідальних термінів та джерел фінансування.

➤ Регулярний моніторинг та коригування. Проведення щомісячного оцінювання прогресу за допомогою визначених критеріїв, таких як результати спостережень або опитувань, з внесенням необхідних коректив у план.

➤ Забезпечення зворотного зв'язку. Організація зустрічей з батьками та педагогами після кожного кварталу для обговорення досягнень і викликів, отримання їхньої думки та коригування плану відповідно до зворотного зв'язку.

Зазначені заходи дозволять систематизувати процес забезпечення якості та досягти поставлених цілей.

2. *Залучення персоналу та батьків.* Забезпечення залучення педагогічного колективу та батьків до процесу забезпечення якості. Це може включати:

➤ Спільне розроблення планів покращення. Організація робочих груп, що включають педагогів, батьків та адміністрацію для спільного визначення проблемних зон та розробки планів їх покращення. Це забезпечить різносторонній підхід та врахування інтересів усіх сторін.

➤ Проведення спільних тренінгів для педагогів та батьків. Планування тренінгів на яких педагоги спільно з батьками вивчатимуть сучасні методики виховання та навчання дітей, такі як позитивна дисципліна або інтерактивні технології. Це сприятиме кращому розумінню потреб дітей з обох сторін.

➤ Регулярне інформування батьків про досягнуті результати та плани на майбутнє. Доцільним буде запровадження щомісячної електронної розсилки (email, месенджери тощо), де адміністрація

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

закладу буде інформувати батьків про досягнуті результати, зміни в навчальному процесі та плани на наступний місяць.

3. *Оцінка та моніторинг якості.* Використання інструментів та методів для регулярної оцінки якості освітнього процесу. Це може включати внутрішній аудит, самооцінку педагогів, а також опитування батьків і дітей для отримання зворотного зв'язку [3].

Для ефективного оцінювання та моніторингу якості освітнього процесу в ЗДО пропонуються наступні інструменти:

- Внутрішній аудит з використанням чітких критеріїв. Проведення щоквартальних внутрішніх аудитів, що включають перевірку виконання освітніх програм, аналіз успішності дітей та якість матеріально-технічної бази за заздалегідь визначеними критеріями.

- Регулярна самооцінка педагогів. Впровадження щомісячної самооцінки, де педагоги оцінюють власну діяльність за різними напрямками, такими як взаємодія з дітьми, застосування нових методик, участь у професійному розвитку тощо.

- Опитування батьків для отримання зворотного зв'язку. Щоквартальне проведення опитувань серед батьків для оцінки їхнього задоволення якістю освітніх послуг, зокрема щодо безпеки, комунікації та харчування.

- Використання зовнішніх оцінювачів. Запрошення незалежних експертів для оцінки освітнього процесу в закладі один раз на рік, щоб отримати об'єктивний аналіз і рекомендації щодо покращення.

- Розробка та впровадження електронної системи моніторингу. Використання електронних платформ для збору, аналізу та збереження даних про результати навчання та зворотного зв'язку, що дозволить оперативно вносити корективи в освітній процес.

4. *Професійний розвиток педагогів.* Організація періодичних семінарів та тренінгів, що спрямовані на покращення якості навчання та виховання дітей, а також адаптацію нових підходів до освітнього процесу [4]. Це може відбуватися такими шляхами:

- Впровадження наставництва. Рекомендовано створити програму наставництва, де досвідчені педагоги ділитимуться своїми знаннями з молодими колегами, допомагаючи їм адаптуватися у колективі, до нових методик і підходів.

- Участь у конференціях та форумах. Важливо заохочувати педагогів брати участь у професійних конференціях, вебінарах або форумах, де вони можуть обмінюватися досвідом і здобувати нові знання.

- Впровадження педагогічних майстер-класів. Пропонується організувати майстер-класи з використання новітніх освітніх технологій, таких як інтерактивні дошки або навчальні програми, що сприяють інтеграції сучасних технологій у навчальний процес.

- Створення внутрішньої бібліотечних ресурсів. Необхідно зберігати та постійно оновлювати ресурси для самоосвіти педагогів, включаючи книги, статті та онлайн-курси з педагогіки, психології та методики навчання.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

➤ Періодичне оцінювання та аналіз потреб у навчанні. Важливо регулярно проводити опитування серед педагогів для визначення їхніх потреб у підвищенні кваліфікації, щоб пропонувати навчальні програми, що відповідають реальним викликам та потребам.

5. *Створення ефективної комунікаційної системи.* Важливо запровадити прозору та ефективну систему комунікації між усіма учасниками освітнього процесу, що дозволить своєчасно реагувати на виклики та забезпечити координацію дій на всіх рівнях управління закладом.

Для створення ефективної комунікаційної системи в закладі дошкільної освіти пропонуємо розглянути наступні варіанти:

➤ Організація регулярних зустрічей між адміністрацією, педагогами та батьками для обговорення поточних питань, планування заходів та вирішення проблемних питань (щомісячні зустрічі з батьками для обговорення прогресу дітей, обговорення планів на наступний місяць і вирішення будь-яких поточних проблем).

➤ Використання електронних платформ для обміну інформацією, розкладу, повідомлень і документів. Мобільні додатки допоможуть спростити доступ до важливої інформації (наприклад, використання платформи GoogleClassroom для розміщення навчальних матеріалів, розкладу занять, а також мобільного додатку для швидкого обміну повідомленнями між педагогами та батьками).

➤ Регулярне проведення опитування серед батьків і педагогів для отримання зворотного зв'язку щодо функціонування закладу та якості освіти (наприклад, щоквартальне онлайн-опитування для батьків, щоб оцінити їхнє задоволення освітнім процесом і визначити області для покращення).

➤ Забезпечення доступності інформації щодо діяльності закладу, результатів навчання дітей та інших важливих аспектів (регулярне оновлення сайту закладу, де батьки можуть знайти інформацію про роботу закладу, інші важливі оголошення).

На нашу думку, виконання цих інструментів дозволить керівнику закладу дошкільної освіти ефективно впровадити внутрішню систему забезпечення якості освіти, що позитивно вплине на освітній процес та забезпечить його безперервне покращення.

Впровадження внутрішньої системи забезпечення якості освіти є важливим кроком у забезпеченні сталого розвитку закладу дошкільної освіти, що створює умови для покращення якісної освіти та відповідає потребам суспільства і сучасним викликам, а також сприяє впровадженню інновацій та підвищенню конкурентоспроможності освітніх закладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Косенчук О., Новик І. ECERS-3: оцінюємо якість освітнього процесу по-новому. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2020. № 12. С. 4–9. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/vmdz_12_2020-4-9.pdf (дата звернення: 25.12.2024).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

2. Idris, A. Trisnamansyah & S. Wasliman, I. (2022). Implementation of The Internal Quality Assurance System in Improving School Quality. *Munaddhomah: Jurnal Manajemen Pendidikan Islam*, Vol. 3 (1), 27–34. URL: <https://pasca.jurnalikhac.ac.id/index.php/munaddhomah/article/download/96/101> (дата звернення: 25.12.2024).
3. Grant, S., Comber, B., Danby, S., Theobald, M., & Thorpe, K.J. (2017). The quality agenda: governance and regulation of preschool teachers' work. *Cambridge Journal of Education*, 48, 515–532. URL: https://www.academia.edu/75360561/The_quality_agenda_governance_and_regulation_of_preschool_teachers_work?uc-sb-sw=42127684 (дата звернення: 25.12.2024).
4. Beecher, C. C., Abbott, M. I., Petersen, S., & Greenwood, C. R. (2017). Using the quality of literacy implementation checklist to improve preschool literacy instruction. *Early Childhood Education Journal*, 45(5), 595–602. URL: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10643-016-0816-8> (дата звернення: 25.12.2024).

Вітвіцька І. М.*

магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна
учитель біології і хімії,
Малокаховський заклад загальної середньої освіти
Каховської міської ради Херсонської області,
с. Малокаховка, Україна

Науковий керівник:
Худенко О. М.
кандидат педагогічних наук,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ: ШЛЯХ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Оцінювання навчальних досягнень учнів є ключовим елементом освітнього процесу, що забезпечує можливість аналізу та покращення результатів навчання. Відповідно до сучасних наукових підходів, оцінювання можна визначити як комплексний, послідовний процес збору, аналізу та інтерпретації даних про успішність учнів, який слугує основою для прийняття педагогічних рішень і підтримання високих стандартів освіти. У межах сучасної освітньої парадигми особливу роль відіграє формувальне оцінювання, яке використовується для постійного моніторингу навчального прогресу та коригування викладацької й навчальної діяльності. Його основними характеристиками є систематичність, інтерактивність і спрямованість на індивідуальний розвиток учня.

У 2023/2024 навчальному році проводилося дослідження системи оцінювання здобувачів освіти у Малокаховському ЗЗСО.

* © Вітвіцька І. М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Малокаховський заклад загальної середньої освіти Каховської міської ради Херсонської області, створений у 20.11.1954р., нині підпорядкований управлінню освіти Каховської міської ради. З початком повномасштабного вторгнення РФ на територію України, будівля та всі потужності перебувають в окупації, але заклад продовжує надавати освітні послуги, повністю перейшовши на дистанційну форму. Окрім того, закладу вдалось збільшити учнівський контингент вдвічі, шляхом об'єднання Коробківського, Роздольненського, Чорноморівського закладів освіти Каховської МТГ, Магдалінівського ОЗ Чаплинської СТГ та дітей інших громад України. На початок січня 2025р., Малокаховська школа є сучасним та конкурентним на ринку освітніх послуг закладом, який надає освіту 486 учням, які навчаються у 16 класах (з них 6 інклюзивних класів).

Згідно з результатами дослідження, проведеного у Малокаховському ЗЗСО, важливим критерієм удосконалення системи оцінювання є забезпечення її прозорості та об'єктивності. Впровадження чітких критеріїв оцінювання та їх систематичне роз'яснення всім учасникам освітнього процесу сприяє підвищенню довіри до системи оцінювання та мотивації учнів до навчання (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень залучення учасників освітнього процесу до формування системи оцінювання

Категорія учасників	Участь у розробці критеріїв	Участь у моніторингу	Участь у вдосконаленні
Вчителі	85%	92%	78%
Учні	45%	65%	52%
Батьки	35%	58%	42%
Адміністрація	95%	98%	90%

Формування культури оцінювання в закладі освіти вимагає активної участі всіх зацікавлених сторін у розробці та впровадженні критеріїв оцінювання. Дослідники наголошують, що вчителі мають виступати не лише виконавцями, а й творцями освітнього середовища, включаючи систему оцінювання.

Інтеграція цифрових рішень, зокрема хмарних сервісів, постає невіддільним компонентом оновлення оцінювальних практик в освітньому процесі. Застосування таких інноваційних інструментів забезпечує зростання неупередженості в оцінюванні та розширює можливості доступу до освітніх результатів для всіх стейкхолдерів освітнього середовища. Пріоритетного значення набуває вдосконалення оцінювальних компетенцій педагогічних працівників, що виступає ключовою передумовою ефективного впровадження принципів НУШ.

Цілісний підхід до формування культури оцінювання, який передбачає участь стейкхолдерів, використання інноваційних

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

інструментів, підвищення професійних компетентностей педагогів і регулярний моніторинг, забезпечить успішну реалізацію сучасних методів оцінювання в закладах освіти (табл. 2).

Таблиця 2

Ефективність різних форм оцінювання за оцінкою стейкхолдерів

Форма оцінювання	Оцінка вчителів	Оцінка учнів	Оцінка батьків	Загальна ефективність
Формувальне	92%	85%	78%	85%
Підсумкове	88%	75%	82%	82%
Самооцінювання	85%	88%	72%	82%
Взаємооцінювання	78%	82%	68%	76%

Перспективні напрями вдосконалення системи оцінювання у забезпеченні якості освіти охоплюють комплекс інноваційних підходів і стратегій, спрямованих на оптимізацію освітнього процесу. Якість освіти визначається як сукупність характеристик, що відповідають сучасним вимогам і суспільним очікуванням.

У сучасному освітньому просторі відбувається трансформація традиційних підходів до оцінювання, що зумовлює необхідність теоретичного переосмислення його функцій та завдань. Оцінювання розглядається не лише як інструмент вимірювання навчальних досягнень, але й як механізм забезпечення якості освіти через постійний моніторинг та вдосконалення освітнього процесу.

Одним із провідних напрямів удосконалення системи оцінювання є впровадження компетентнісного підходу. Оцінювання, орієнтоване на компетентності, зосереджується на здатності здобувачів освіти використовувати отримані знання та навички в практичних, реальних життєвих ситуаціях. Структуру компетентнісного оцінювання та його ключові компоненти наведено нижче (табл. 3).

Таблиця 3

Структура компетентнісного оцінювання

Компонент	Зміст	Інструменти оцінювання
Знаннєвий	Теоретичні знання	Тести, опитування
Діяльнісний	Практичні вміння	Проекти, кейси
Ціннісний	Ставлення, мотивація	Портфоліо, самооцінка
Рефлексивний	Здатність до аналізу	Щоденники, рефлексивні звіти

Впровадження портфоліо як інструменту оцінювання дозволяє забезпечити комплексний підхід до оцінки досягнень учнів. За даними досліджень М. В. Швардак [3, с. 45], використання портфоліо сприяє розвитку рефлексивних навичок учнів та їх відповідальності за результати навчання.

Розвиток цифрових технологій створює нові можливості для вдосконалення системи оцінювання. Цифровізація оцінювання дозволяє автоматизувати процеси збору та аналізу даних,

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

забезпечити об'єктивність та прозорість оцінювання, створити персоналізовані траєкторії навчання на основі результатів оцінювання.

Формувальне оцінювання як перспективний напрям розвитку системи оцінювання передбачає зміщення акценту з контролюючої функції на розвивальну. Це дозволяє забезпечити постійний моніторинг прогресу учнів та своєчасне коригування освітнього процесу. Важливим етапом є розробка інструментів формувального оцінювання (табл. 4).

Таблиця 4

Інструменти формувального оцінювання

Тип інструменту	Призначення	Приклади застосування
Діагностичні	Виявлення потреб	Вхідне тестування
Моніторингові	Відстеження прогресу	Чек-листи, рубрики
Рефлексивні	Самоаналіз	Портфоліо, щоденники
Інтерактивні	Зворотний зв'язок	Онлайн-опитування

Важливу роль у системі оцінювання здобувачів освіти відіграє зворотний зв'язок. Отримання постійної об'єктивної інформації про результати навчання, труднощі та потреби учнів дозволяє закладам освіти своєчасно вносити необхідні корективи в освітній процес [2, с. 3-8]. Це сприяє підвищенню мотивації учнів до навчання, розвитку їхньої здатності до самооцінки та самовдосконалення.

Інтеграція міжнародних практик оцінювання є ключовим напрямом вдосконалення національної системи. Вона включає систематичне вивчення та адаптацію успішного зарубіжного досвіду, участь у міжнародних дослідженнях якості освіти, а також розробку спільних стандартів і критеріїв. Такий обмін передовими практиками та уніфікація підходів сприяють підвищенню об'єктивності, надійності й валідності результатів оцінювання, забезпечуючи їх відповідність світовим освітнім тенденціям.

Розвиток системи оцінювання soft skills є важливим кроком для задоволення сучасних вимог ринку праці. Це передбачає створення спеціалізованих інструментів, методик та критеріїв для оцінювання таких навичок, як комунікація, критичне мислення, креативність, співпраця та лідерство. Така модернізація системи оцінювання відповідає актуальним потребам суспільства та економіки, формуючи у здобувачів освіти компетенції, які високо цінуються на сучасному ринку праці.

Вдосконалення системи підготовки педагогів у сфері оцінювання є необхідною умовою забезпечення якості освіти. Це включає розвиток їхніх компетентностей у сфері формувального оцінювання, використання сучасних цифрових інструментів, розробки чітких критеріїв та рубрик оцінювання. Оновлення та посилення педагогічної компетентності в оцінюванні дозволяє підвищити об'єктивність,

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

прозорість та обґрунтованість оцінювання, а також забезпечити його відповідність сучасним освітнім викликам.

Забезпечення інклюзивності системи оцінювання є важливим напрямом її вдосконалення. Це передбачає розробку адаптивних форм та методів оцінювання, що враховують особливі освітні потреби здобувачів, забезпечення рівного доступу до процедур оцінювання для всіх учнів. Така трансформація системи оцінювання сприяє забезпеченню принципів справедливості та недискримінації, дозволяє отримувати об'єктивні результати для кожного здобувача незалежно від індивідуальних особливостей.

Формування культури якості в системі оцінювання передбачає створення спільного розуміння її цілей і принципів серед усіх учасників освітнього процесу. Це включає активний професійний діалог, обмін досвідом, а також спільну розробку критеріїв оцінювання за участю педагогів, учнів і їхніх батьків. Така колективна взаємодія сприяє підвищенню прозорості, об'єктивності та довіри до системи оцінювання з боку всіх зацікавлених сторін.

Розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти є одним із пріоритетних напрямів вдосконалення оцінювання. Це включає створення чітких процедур для моніторингу якості оцінювання, регулярний аналіз ефективності системи та внесення необхідних змін на основі отриманих результатів. Такий послідовний підхід, орієнтований на зворотний зв'язок і вдосконалення, забезпечує поступове підвищення об'єктивності, надійності та валідності оцінювальних процесів.

Таким чином, удосконалення системи оцінювання в забезпеченні якості освіти є багатовимірним і комплексним процесом, який потребує врахування низки взаємопов'язаних аспектів. Серед ключових складових ефективної трансформації можна виокремити інтеграцію міжнародного досвіду, розвиток оцінювання soft skills, підвищення професійної компетентності педагогів, забезпечення інклюзивності, формування культури якості та впровадження внутрішнього моніторингу. Усі ці напрями відповідають сучасним освітнім тенденціям і потребам суспільства, сприяючи підвищенню якості освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абетка для директора. Методичні рекомендації щодо формування внутрішньої системи якісного забезпечення освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти / М. В. Бобровський та ін. 2-ге вид., доп. Київ: ДСЯО України, 2020. 350 с.
2. Ворон О. Роль організаційної автономії ЗЗСО у розбудові внутрішньої системи забезпечення якості освіти. *Нова педагогічна думка*. 2022. № 1. С. 3–8.
3. Моніторинг якості освіти: курс лекцій / уклад. М. В. Швардак. Мукачево: МДУ, 2020. 108 с.
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАСТУПНИКА ДИРЕКТОРА З ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗЗСО

Соціально-психологічна служба (СПС) закладу загальної середньої освіти відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні сприятливого освітнього середовища, зокрема в умовах сучасних суспільних викликів. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу, сприяння їхньому емоційному благополуччю та соціалізації є невід'ємною складовою забезпечення якості освіти та розвитку особистості [7, с. 102-114]. Водночас ефективна діяльність соціально-психологічної служби неможлива без належного управління, яке забезпечує заступник директора з виховної роботи.

Цей процес є комплексним і багатогранним, оскільки вимагає не лише детального аналізу поточного стану служби, а й врахування сучасних тенденцій у сфері освіти та психологічної науки. Заступник директора має володіти навичками аналізу великого обсягу даних, ідентифікації основних проблем і перспектив, а також постановки чітких і досяжних цілей. Його діяльність визначає стратегію, координує зусилля фахівців служби та інтегрує їхню роботу у загальну систему виховної роботи закладу, створюючи умови для розкриття потенціалу кожного учня/учениці та побудові стійкої підтримки в умовах змін [10, с. 169-176].

Процес стратегічного планування зазвичай починається з детального аналізу поточного стану діяльності СПС у закладі. Це включає оцінку ефективності роботи служби, аналіз її сильних та слабких сторін, вивчення потреб усіх учасників освітнього процесу [19, с. 201-208]. Заступник директора може використовувати різноманітні методи збору інформації: від аналізу архівної чи поточної документації до проведення опитувань та фокус-груп з учнями, вчителями та батьками. Спираючись на результати аналізу, визначаються цілі розвитку соціально-психологічної служби, які мають відповідати принципам SMART: бути конкретними, вимірними, реалістичними, релевантними та обмеженими у часі [8, с. 136].

Після визначення цілей заступник директора розробляє конкретні заходи для їх досягнення. Це може включати розробку нових програм психологічного супроводу, впровадження інноваційних методів роботи, організацію додаткового навчання для фахівців служби, тощо. Важливо, щоб кожен захід був чітко пов'язаний з конкретною стратегічною ціллю, мав визначені терміни реалізації та

* © Вітвіцький А. Г.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

відповідальних осіб. Також потрібно оцінити як матеріальні (фінансування, обладнання), так і нематеріальні (час, людські ресурси) потреби для реалізації запланованих заходів. Виходячи з вищезазначеного, можна виділити ряд управлінських функцій заступника директора з виховної роботи щодо діяльності СПС, які включають: організаційно-управлінську, методичну, діяльнісно-інноваційну, синергічну та аналітичну з елементами прогностики [16, с. 211-218].

1. Організаційно-управлінська (координаційна).

Визначення пріоритетних напрямків роботи СПС передбачає координоване планування, що відповідає потребам учнів, педагогічного колективу та батьків. Завдяки чітко розподіленім завданням серед фахівців психологічної служби, забезпечується ефективне використання ресурсів закладу, що сприяє досягненню високої результативності в організації психологічної підтримки та профілактичних заходів [1, с. 67].

У реальному застосуванні цієї функції заступник директора з виховної роботи здійснює постійну комунікацію з фахівцями психологічної служби для визначення актуальних задач, які зумовлені потребами учнівства в конкретний період. У закладі освіти може бути розроблений план заходів, спрямованих на покращення психологічного клімату, надання підтримки в кризових ситуаціях, а також профілактику стресових і конфліктних ситуацій. Розподіл завдань серед психологів та соціальних педагогів, а також їхня координація між собою, сприяє гармонійній інтеграції психологічної служби в освітній процес і забезпечує оперативне реагування на виклики, що постають перед учнями та педагогами [6, с. 25-31].

2. Методична (професійного супроводу).

Забезпечення системного професійного розвитку фахівців СПС є не менш важливим напрямом діяльності заступника директора з виховної роботи. В умовах постійних змін в освітньому середовищі та розвитку психологічної науки, фахівці даної служби повинні постійно оновлювати свої знання та навички [12, с. 84].

Обмін досвідом через професійні хакатони, інтерактивні воркшопи, семінари, круглі столи чи кейс-марафони сприяють обговоренню, часто вирішенню, складних випадків, поширенню успішних практик, виокремленню і ствердженню у професійній спільноті, яка стане важливим джерелом підтримки та мотивації. Водночас важливе значення має заохочення до самоосвіти та забезпечення доступу до спеціалізованих ресурсів, таких як професійні бібліотеки, подкасти чи онлайн-платформи [14, с. 18-23].

Для ефективного впровадження та популяризації напрацювань соціально-психологічної служби поза межами закладу освіти, заступнику з виховної роботи необхідно сприяти забезпеченню належного обладнання її кабінету, відповідно до сучасних стандартів. Оснащення кабінетів усім необхідним обладнанням та дидактичними матеріалами є першочерговою умовою для ефективної

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

роботи соціально-психологічної служби, які відповідають потребам діагностичної, корекційної та профілактичної діяльності [15, с. 69-77].

Це включає не лише стандартне обладнання, як-от меблі та канцелярське приладдя, але й сучасні інтерактивні інструменти: діагностичні програми, мультимедійні засоби, сенсорні куточки для релаксації та спеціалізовані набори для арт-терапії чи ігро-терапії, тощо.

Створення інклюзивного середовища, яке враховує потреби всіх учасників освітнього процесу, додатково зміцнить довіру до фахівців, підвищить загальну результативність психологічної підтримки та супроводу дітей з ООП. Комфортний, функціональний та професійно обладнаний робочий простір – базова умова для ефективної реалізації внутрішніх завдань і формуванню позитивного іміджу служби та закладу освіти в цілому [20, с. 145].

3. Діяльнісно-інноваційна (підтримка та взаємодія).

➤ Психологічна просвіта.

Психологічне виховання всіх учасників освітнього процесу стимулює підвищення психологічної грамотності учнів, педагогів та батьків, що сприяє створенню сприятливого психологічного клімату в ЗЗСО, покращенню взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, підвищенню ефективності навчання та виховання [17, с. 201].

Особливу увагу необхідно приділити інтеграції сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процес психологічної просвіти. Це включає розробку та інтеграцію електронних курсів з психології для учнів та педагогічного колективу, організацію вебінарів для батьків, а також активне використання соціальних мереж для поширення актуальної психологічної інформації [18, с. 248-252]. Такий підхід сприятиме ефективному донесенню знань і методик, підвищенню рівня обізнаності та психологічної культури серед усіх учасників освітнього процесу.

➤ Психологічна безпека.

Забезпечення психологічного благополуччя всіх учасників освітнього процесу, в умовах зростання стресу, соціальної напруженості та збільшення кількості конфліктів, цей аспект діяльності заступника набуває особливого значення [17, с. 123].

Ним може бути організовано проведення регулярного моніторингу психологічного клімату в ЗЗСО через анонімні опитування, спостереження за поведінкою учнів під час уроків та перерв, аналіз звернень до СПС. На основі результатів моніторингу можна розробляти та впроваджувати цільові програми з покращення психологічного клімату. Ініціювання впровадження комплексної програми протидії булінгу та інших форм насильства (системна інформаційно-просвітницька робота, навчання здобувачів освіти та педагогів закладу розпізнавати ознаки булінгу, налагодження системи оповіщення про випадки булінгу, роботу з потенційними булерами та їхніми жертвами, упровадження програм з медіації та діяльність служби порозуміння) створить належні умови для розвитку

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

навичок ефективної комунікації та вирішення конфліктів, стане важливою складовою безпечного і дружнього до дитини освітнього середовища [9, с. 328-333].

➤ Стимуляція обдарованості.

Робота СПС з обдарованими дітьми спрямована на забезпечення їхнього гармонійного розвитку, підтримку психоемоційного стану та створення умов для самореалізації. Основними завданнями СПС у цьому напрямі є діагностика рівня здібностей учнів, визначення їхніх поточних потреб та потенціалу, надання психологічного супроводу, а також сприяння розвитку творчих і когнітивних навичок. Психологи та соціальні педагоги проводять індивідуальні консультації, групові тренінги та організовують спеціалізовані заходи, які сприяють розкриттю обдарованості (наприклад, при вступі до школи або при переході між середньою та старшою ланками) [18, с. 248-252].

Важливою складовою цієї роботи є адаптація освітнього середовища під індивідуальні потреби таких учнів, що включає як розробку індивідуальних освітніх траєкторій, так і створення комфортного психологічного мікроклімату.

Завуч, за сприяння СПС, організовує систему раннього виявлення обдарованості (проведення комплексної психологічної діагностики всіх учнів на певних етапах навчання, а також навчання педагогів розпізнавати ознаки обдарованості), забезпечує розробку та впровадження індивідуальних освітніх траєкторій для обдарованих дітей, формує міждисциплінарні команди, які б розробляли такі траєкторії, створює систему моніторингу ефективності цих індивідуальних програм та оцінює результативність психологічного супроводу [11, с. 58-61].

Також варто ініціювати створення спеціальних гуртків та секцій за інтересами, залучати до участі в олімпіадах та конкурсах рівня підвищеної складності, тримаючи на контролі хід підготовки, участь та результативність дитини.

➤ Професійне самовизначення.

В умовах швидких змін на ринку праці та зростання кількості професій, правильний вибір професійного шляху стає все більш важливим для успішного майбутнього учнів [3, с. 25-28].

Соціально-психологічна служба відіграє ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи учням необхідну психологічну підтримку та профорієнтаційний супровід. Завдяки застосуванню сучасних методик діагностики інтересів, здібностей та нахилів, СПС допомагає шкільній молоді усвідомлено оцінити свої можливості, сформувати позитивну мотивацію до вибору професії та зменшити рівень тривожності під час прийняття цього важливого рішення. Це сприяє не лише гармонійному професійному самовизначенню, а й створює умови для збереження емоційної стабільності учнів у процесі пошуку свого шляху [2, с. 37].

Профільний адміністратор забезпечує розробку та впровадження системного підходу до профорієнтації, координує діяльність

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

соціально-психологічної служби, класних керівників та педагогів у цьому напрямі. Він організовує професійні проби, дієві майстер-класи, екскурсії на підприємства, тощо. Крім того, його завданням є інтеграція профорієнтаційної роботи в загальний виховний процес закладу, забезпечення співпраці з батьками та залучення зовнішніх партнерів (наприклад центри зайнятості або заклади вищої освіти) [5, с. 75-79].

➤ Інноваційний вимір.

Сприяння заступником упровадження інноваційних методів і технологій роботи (обладнання та програмного забезпечення), в умовах швидких змін та розвитку психологічної науки, є критично важливим управлінським рішенням для ефективної роботи СПС [6, с. 25-31]. Адміністратор має бути в курсі сучасних технологічних рішень у сфері психодіагностики та психокорекції, вміти обґрунтовувати необхідність придбання спеціалізованого обладнання для ЗЗСО.

Заохочення розробки та впровадження авторських програм, організація співпраці з інноваційними ЗЗСО та провідними психологами є вдалим напрямком стимулювання інноваційної діяльності. Заступник директора може створювати умови для творчої роботи фахівців СПС, підтримувати їхні ініціативи, сприяти апробації та впровадженню авторських програм, організовувати візити до інших закладів освіти, які успішно впроваджують інновації, запрошувати фахівців з цих закладів для проведення майстер-класів та семінарів [13, с. 231-237].

4. Синергічна (співпраці).

Злагоджена співпраця СПС із класними керівниками, вчителями-предметниками, медичним персоналом та адміністрацією школи є дієвим фактором для забезпечення комплексного психолого-педагогічного супроводу учнів та учениць [18, с. 248-252].

Реалізація спільних проєктів може стати дієвим інструментом для зміцнення взаємодії між різними структурними підрозділами ЗЗСО. Заступник директора може виступати ініціатором таких проєктів, залучаючи до їх виконання фахівців СПС, педагогів, медичних працівників та інших спеціалістів. Це можуть бути заходи, спрямовані на профілактику негативних явищ серед учнів, програми розвитку емоційного інтелекту або ініціативи з формування здорового способу життя [2, с. 38-41].

Окремим напрямком виступає інтеграція роботи СПС з іншими підрозділами закладу освіти, забезпечуючи комплексний підхід до підтримки обдарованих учнів, а також залучення батьків до процесу супроводу й розвитку талантів дитини.

5. Аналітична з елементами прогностики.

Систематичний моніторинг і оцінка ефективності результатів діяльності служби дає змогу своєчасно ідентифікувати проблемні питання, коригувати плани та приймати обґрунтовані управлінські рішення [14, с. 19].

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Заступник директора повинен розробити систему критеріїв та показників ефективності роботи СПС, яка б враховувала різні аспекти діяльності служби – від кількісних показників (кількість проведених консультацій, реалізованих програм тощо) до якісних (рівень задоволеності клієнтів, вплив на психологічний клімат в ЗЗСО). Проведення регулярних оцінювань може включати аналіз документації СПС, опитування учасників освітнього процесу, спостереження за роботою фахівців служби. Заступник директора повинен забезпечити об'єктивність та неупередженість процесу оцінювання, залучаючи до нього, за необхідності, зовнішніх експертів. Важливо, щоб ця система була гнучкою та могла адаптуватися до змін у діяльності служби та потреб ЗЗСО [14, с. 18-23].

Таким чином, діяльність заступника директора з виховної роботи щодо розвитку СПС ЗЗСО є багатогранною та комплексною. Вона вимагає глибокого розуміння психолого-педагогічних аспектів освітнього процесу, вміння стратегічно мислити та ефективно управляти ресурсами.

Успішна реалізація всіх описаних напрямів діяльності ЗДВР дозволяє створити ефективну систему психолого-педагогічного супроводу, яка сприяє всебічному розвитку особистості учнів, підвищенню якості освіти та створенню сприятливого психологічного клімату закладу освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алгоритми діяльності працівників психологічної служби: у 2-х т. / авт. кол.; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. Т. 1. 138 с.
2. Алгоритми діяльності працівників психологічної служби: у 2-х т. / авт. кол.; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2020. Т. 2. 106с.
3. Бабак К. В. Розвиток особистості у практиці діяльності психологічної служби. Психологія: реальність і перспективи. 2014. Вип. 3. С. 25–28.
4. Біла О. О. Психологія управління (соціально-психологічний контекст): навч. посіб. Одеса: Астропринт, 2019. 304 с.
5. Бондарчук О. І. Психологія управління в освіті: навч. посіб. Київ: НАПН України, ДЗВО «Ун-т менедж. освіти», 2021. 100 с.
6. Бутиліна О., Євдокимова І. Організаційні структури управління у соціальних службах. *Ввічливість*. 2021. Вип. 3. С. 25-31.
7. Єланцева І. І. Особливості діяльності соціально-педагогічних служб для дітей в Україні. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2017. Вип. 43. С. 102-114.
8. Жигір В. І. Менеджмент у сфері освіти: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Бердянськ: БДПУ, 2015. 392 с.
9. Кавецкий В. Є., Осів І. О. Психологічна безпека освітнього середовища в ЗЗСО. *Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу*: зб. наук. ст., тез доповідей та інших матеріалів II Всеукраїнської наук.-практ. конф., 01 берез. 2024 р., Тернопіль / редкол.: О. М. Петровський та ін. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2024. С. 328–333.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

10. Колесникова О. Організаційно-педагогічні умови діяльності соціальної психолого-педагогічної служби в загальноосвітній школі. *Збірник наукових праць [Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини]*. 2009. Вип. 2. С. 169–176.
11. Максимов М. Роль шкільної психологічної служби у розкритті творчого потенціалу дитини. *Рідна школа*. 2013. № 3. С. 58–61.
12. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації: навч.-метод. посіб. Харків: Щедра садиба, 2017. 126 с.
13. Овдієнко І. М. Підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів до взаємодії зі шкільною психологічною службою в контексті особистісного розвитку. *Вісник післядипломної освіти*. 2009. Вип. 11 (2). С. 231–237.
14. Панок В. Психологічна служба системи освіти і війна. *Психологія і суспільство*. 2015. № 3. С. 18–23.
15. Петрович Ж. Організація і здійснення регіональними центрами соціальних служб навчальної діяльності. *Ввічливість*. 2022. Вип. 3. С. 69–77.
16. Пехота О. М. Основи педагогічних досліджень: від студента до наукової школи: навч.-метод. посіб. Миколаїв: Іліон, 2016. 340 с.
17. Сучасні технології збереження здоров'я учнів у діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій: [посібник] / авт. кол.: А. Г. Обухівська та ін.; за ред. А. Г. Обухівської. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 218 с.
18. Турищева Л. В. Педагогічне мислення як об'єкт дослідження психологічної служби. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. 2013. Вип. 46 (2). С. 248–252.
19. Штефан Л. Особливості організації соціально-педагогічної діяльності в школах України. *Витоки педагогічної майстерності*. 2016. Вип. 17. С. 201–208.
20. Ющенко І. М. Адаптивність дитини у сучасному світі: орієнтири діяльності психологічної служби освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки*. 2014. Вип. 121 (2). С. 214–217.

Гаврилюк О. О.*

*магістрант філологічного факультету,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

*Науковий керівник:
Рускуліс Л. В.
доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

УРАХУВАННЯ КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ІННОВАЦІЙ 2022-2024 РР

Стрімкий розвиток суспільно-політичних подій 2022-2024 рр. спричинив появу значної кількості лексичних інновацій в українській мові, що потребують системного вивчення з урахуванням сучасних

* © Гаврилюк О. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

підходів до навчання української мови, зокрема когнітивно-комунікативного, який уможлиблює розгляд нових лексичних одиниць, як відображення змін у мовній картині світу й передбачає дослідження особливостей функціонування їх у комунікативному просторі. Кожен історичний період породжує й репрезентує характерні винятково для нього лексичні одиниці, що відображають специфіку розвитку суспільства та світосприйняття мовців. Особливої уваги набуває розуміння лексичних інновацій – концептів – носіїв етнокультурної інформації, що демонструють в умовах суспільних трансформацій особливості національного світогляду.

Повністю погоджуємося з думкою М. Пентилюк щодо необхідності переакцентуції з суто лінгвістичної компетентності на комунікативну, яка має на меті усвідомлення лексичних одиниць як концептів, які містять етнокультурну інформацію, засвоєння інноваційних лексем як особливих сигналів конкретного світу, дослідження їхнього комунікативного потенціалу в контексті національної культури, аналіз когнітивних механізмів формування нових концептуальних структур [1, с. 58].

Згідно з позицією Л. Русулів, когнітивно-комунікативний підхід ґрунтується на фундаментальному розумінні мови як інструменту пізнання й комунікації, що встановлює нерозривний зв'язок між когнітивними процесами й мовленнєвою діяльністю [2]. Відповідно до таких міркувань науковиці процес ознайомлення з лексичними інноваціями передбачає студіювання когнітивних механізмів, що є підґрунтям формування нових лексичних одиниць, як відображення пізнавальних процесів, аналіз способів концептуалізації нової дійсності через призму мовних інновацій, вивчення комунікативного потенціалу неологізмів, як засобу передавання нового досвіду, дослідження взаємодії між мисленнєвими процесами й мовленнєвою репрезентацією нових явищ.

У контексті російсько-української війни одним з основних механізмів збагачення лексичного складу мови є семантична деривація, що передбачає переосмислення значень наявних слів відповідно до нових соціально-політичних реалій. Вона відображає когнітивні процеси осмислення нової дійсності шляхом аналізу наявних мовних засобів [3, с. 3]. Серед найпоширеніших когнітивних механізмів формування нових лексичних одиниць можна виокремити метафоризацію й метонімізацію, що відображають особливості концептуалізації воєнної дійсності в мовній свідомості українців.

Лексичні інновації періоду війни часто виконують не лише номінативну, але й експресивно-оцінну функцію, відображаючи емоційне ставлення мовців до подій і явищ. Зокрема, концепт «війна» збагатився новими смисловими компонентами, які відображають сучасний досвід українського суспільства. Лексеми «зрадофіли», «переможники», «байрактари» набувають широкої популярності, одночасно відображаючи як індивідуальне, так і колективне осмислення подій. Неологізми «рашисти», «орки» несуть виразну

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

негативну конотацію, що дозволяє простежити формування нових концептуальних структур у мовній картині світу українців.

Урахування когнітивно-комунікативного підходу до вивчення лексичних інновацій 2022-2024 рр. демонструємо за допомогою системи вправ. Наведемо приклад деяких із них.

Вправа 1. Прочитайте наведені неологізми й витлумачте їхнє значення. Визначте, від яких слів вони утворилися.

Бавовна, орк, приліт, макронити, двоохотий, хлопок, тривога, град, диванні війська, піксель, бандеромобіль, ваньки, затридні, чорнобаїти.

Вправа 2. Поясніть, чому виникла потреба в створенні цих слів? Які явища вони описують?

Вправа 3. Спробуйте згрупувати ці слова за сферами вживання: військова сфера; волонтерська діяльність; побут під час війни; медицина; віртуальна комунікація.

Завдання 4. Запропонуйте власні приклади нових слів, які з'явилися у вашому мовленні за останні два роки. Поясніть їхнє значення й походження.

Завдання 5. Творче завдання.

Уявіть, що ви пишете статтю для газети про зміни в українській мові за останні два роки. Використайте 3-4 неологізми з наведеного списку, пояснюючи їхнє значення.

Отже, урахування когнітивно-комунікативного підходу забезпечує системне й усебічне дослідження лексичних інновацій періоду 2022-2024 рр., розкриваючи їхню роль у відображенні змін у мовній картині світу українців й особливості їх функціонування в сучасному комунікативному просторі. Це уможливило не лише фіксацію нових лексичних одиниць, але й розуміння глибинних механізмів їх творення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пентилюк М. Горошкіна О., Нікітіна А. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. № 8. С. 5–9.
2. Рускуліс Л. Когнітивно-комунікативний підхід у методичній системі формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. праць / за ред. проф. Т. Степанової. № 4 (67), грудень 2019. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. С. 182-187.
3. Бевз Т. Загальні закономірності семантичної деривації. *Наукові записки*. 2001. № 3. С. 3–5.

*майстер виробничого навчання,
Відокремлений структурний підрозділ
«Херсонський політехнічний фаховий коледж
національного університету «Одеська політехніка»,
м. Херсон, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ ARDUINO ПРИ ВИВЧЕННІ МІКРОПРОЦЕСОРНОЇ ТЕХНІКИ

Теоретичний матеріал, який опановують студенти спеціальностей, пов'язаних із програмуванням та електронікою, має підкріплюватись на практиці. Саме тому використання платформи Arduino на заняттях з вивчення мікропроцесорної техніки надає можливість студентам застосовувати здобуті знання як на початку вивчення основ програмування (типи даних, розуміння циклів, функціональне програмування), так і вже при поглибленому вивченні програмування (комп'ютерні мережі, шифрування даних) шляхом побудови реального пристрою для вирішення тієї чи іншої задачі та закріплення вивченого матеріалу.

Інформаційні та комунікаційні технології кардинально змінили наш спосіб життя та навколишнє середовище, саме тому їх освітній потенціал уже давно перебуває в центрі уваги дослідників. Так, організацію навчальної діяльності в комп'ютерно-орієнтованих навчальних середовищах розглядали І. Іванова, О. Сидоренко [2], Н. Морзе, О. Струтинська, М. Умрик [3] та Л. Шевченко, В. Уманець, Б. Розпутня [4].

У сфері сучасної освіти все більше уваги приділяється інноваційним методикам викладання. Серед найбільш новаторських і захоплюючих платформ, які ефективно використовують для підготовки студентів, Arduino займає лідируючі позиції. Ця платформа надає можливості для поглибленого вивчення програмування та розуміння технологій, а також сприяє розвитку навичок творчого та критичного мислення у майбутніх IT-фахівців.

Автором платформи Arduino став Массімо Банці, який вирішив створити власну, відносно дешеву, платформу для студентів чи інженерів. Вона підходить для конструювання електронних пристроїв та будь-яких інших електронних саморобок аматорів та новачків сфери електроніки та програмування. Arduino – фізична обчислювальна платформа з відкритим вихідним кодом, заснована на платі та середовищі розробки [1]. Мовою програмування мікроконтролера є C++, яка є зручною у використанні для початківців, адже велика частина «складного» під час її використання просто не потрібно.

* © Головачов І. Є.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Розглянемо можливості використання платформи Arduino в освітньому процесі. Студенти можуть самостійно збирати плати (всі креслення, оригінальні схеми, проекти у вільному доступі) або ж використовувати вже зібрану плату. Тим, хто в подальшому мріє працювати в сфері розробки програмно апаратного забезпечення, робота на платформі Arduino буде дуже корисна з практичної точки зору, адже здобуваються навички написання цілісної великої програми, із розумінням структури всього проекту. При цьому достатньо мати бажання і творчу ідею. При роботі з платою студент буде розуміти деякі поняття схемотехніки, яка з практикою переходить в робототехніку.

Під платформу Arduino випускається багато додаткових датчиків, модулів та розширювальних плат, за допомогою яких простий мікроконтролер можна перетворити на автоматизованого робота на радіокеруванні із передачею зображення з камери, чи власноруч створити одну із складових розумного дому, сигналізацію чи розумне освітлення із LEDстрічками і керуванням зі смартфону по Wi-Fi мережі [1].

Програма, написана в середовищі Arduino, називається «скетч», який пишеться в спеціальному середовищі для розробки Arduino IDE. Під час збереження й експорту проекту в області повідомлень з'являються пояснення, а також відображаються помилки. Вікно виведення тексту (консоль) показує повідомлення Arduino, що включають повні звіти про помилки та супровідну інформацію. Кнопки панелі інструментів дозволяють перевірити (скопіїувати) і записати програму в мікроконтролер («прошити» мікроконтролер), створити, відкрити й зберегти скетч, відкрити моніторинг послідовної шини зв'язку із мікроконтролером (консоль) [1, с. 43].

В Arduino закладена філософія практичного навчання, а саме абстрактні концепції можуть перетворюватися на реальні проекти. Науковцями визначено основні переваги (табл. 1) та недоліки Arduino [4].

Таблиця 1

Переваги використання Arduino

Зручний інтерфейс	дозволяє студентам та викладачам швидко розібратися у функціях платформи;
Універсальність	дозволяє розробляти широкий спектр проектів, сприяючи розвитку інновацій та творчого мислення;
Доступність	сприяє інклюзивності, гарантуючи, що студенти з різним досвідом та здібностями можуть брати участь у практичному навчанні

Однак Arduino має обмеження. Хоча його простота полегшує вступ до програмування та електроніки, він може не задовольнити складні проекти, які вимагають розширених функцій. Крім того, залежність від однієї платформи може перешкоджати ознайомленню з ширшим спектром технологій, що може обмежити всебічне розуміння студентами технологічної екосистеми [4].

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Отже, впровадження Arduino в освітній процес має великі перспективи. Заохочуючи студентів до активних досліджень та експериментів, Arduino сприяє цілісному розумінню технологій і розвиває навички вирішення проблем, критичне мислення та командну роботу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болілий В. О., Олійник В. М. Використання платформи ARDUINO при вивченні програмування. *Наукові записки*. 2018. № 173. С. 42–47. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/311>.
2. Іванова І. І., Сидоренко О. О. Сучасні підходи до викладання інформатики. *Інформатика в освіті*. 2020. № 2. С. 45–60.
3. Морзе Н. В., Струтинська О. В., Умрик М. А. Освітня робототехніка як перспективний напрям розвитку STEM-освіти. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2018. № 5. С. 178–187. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2018.5.178187>.
4. Шевченко Л. С., Уманець В. О., Розпутня Б. М. Використання платформи ARDUINO у підготовці вчителів інформатики за принципами STEM навчання. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2023. № 15. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/479>.

Гранченко М. В.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Навчально-наукового педагогічного інституту
імені В. О. Сухомлинського,
науковий співробітник відділу фондів,
Миколаївський обласний краєзнавчий музей,
м. Миколаїв, Україна*

ІСТОРІЯ ОСВІТИ НА МИКОЛАЇВЩИНІ В КІНЦІ XVIII – НА ПОЧАТКУ XX СТ.: АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ (ЧАСТИНА 1)

Історія освіти в Миколаєві і населених пунктів сучасної Миколаївської області в часи колонізації Півдня України (середина XVIII – початок XX ст.) представлена достатньою кількістю праць, як публіцистичного так і наукового характеру, які ми поділяємо за видами:

- статі публіцистичного характеру в щоденних, щотижневих і щомісячних газетах;
- статі в наукових виданнях з історії або педагогіки та тези наукових конференцій;
- монографії, історичні нариси, навчальні посібники та інші книги.

* © Гранченко М. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Умовно автор виділив три періоди в історіографії історії освіти на Миколаївщині в кінці XVIII – на початку XX століття:

➤ Публіцистичний (1941-1990-ті роки) – в цей період тема висвітлювалась виключно в газетах, нажаль, наукових праць присвячених історії освіти Миколаєва в імперський період знайдено не було. Можливо, причиною є непопулярність вивчення імперського періоду, яка була в історичній науці СРСР через державну ідеологію. В період з 1918 по 1940 роки немає жодної статі по темі. Перша публікація вийшла в газеті «Більшовицький шлях» 15 квітня 1941 року.

➤ Змішаний (1990-ті - 2000-ні роки) період – характеризується появою перших наукових праць історії освіти на Миколаївщині в кінці XVIII – на початку XX ст. Разом з тим різні публіцистичні видання продовжили видавати свої статі, наприклад «Вечірній Миколаїв», «Відкритий Урок», «Скіф».

➤ Науковий період (2010-ті роки – наш час) – в цей час зростає кількість наукових праць з історії освіти на Миколаївщині в кінці XVIII – на початку XX століття. Також саме в період з 2011 по наш час було видано основну кількість монографій та інших книг по темі. В цей же час видача газетних публікацій за темою майже припиняється.

Ці тези є першою частиною огляду наукових праць, які виходили з 1990-тих років і до нашого часу, і в ній були охоплені праці з 1990-х років до 2001 року. Перша наукова праця, яку вдалось знайти автору – це тези «Регіональні особливості становлення мережі учбових закладів в Миколаєві у другій половині XIX століття», які написав Луценко Є. М. – співробітник Київського інституту культури, прийнявши участь у конференції «Розвиток інोетнічних культур у контексті української культури Півдня України» в 1996 році [1]. Тези містять багато нової історичної інформації по темі, наприклад про існування в Миколаєві в кінці XVIII століття спеціалізованих навчальних закладів, такі як «штурманська рота» і «гардемаринська рота». Надаються свідчення про існування в місті повітового училища та чоловічої гімназії в другій половині XIX століття, інформація про роботу комісії для випробування на звання шкіпера та штурмана, яка почала працювати в листопаді в 1867 року. В кінці надаються свідчення про заснування в 1899 році заводської школи десятників, і середнього технічного училища в 1901 році. Ці тези є ґрунтовною науковою працею, яка містить багато нових свідчень по історії освіти Миколаєва в часи колонізації Півдня. Але через відсутність посилань на джерела, неможливо перевірити достовірність наведених фактів.

В 1997 році вийшли історичні нариси «Освіта на Миколаївщині у XIX-XX століттях» за редакцією Будака В. Д., Дмитренко О. О., та ін. Перший розділ нарисів має назву «Стан освіти на Миколаївщині в XIX – на початку XX ст.» і присвячений заводам початкової, середньої, середньо-спеціальної та професійно-технічної освіти міста в XIX – на початку XX ст. [2, с. 7-35]. В параграфі «Початкова освіта» надається інформація про створення в Миколаєві при адміралтействі

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

школи юнг в кінці XVIII ст.: в 1794 році було створено Морський кадетський корпус, який в 1798 було реорганізовано у Чорноморське штурманське училища. В нарисі надається статистика навчальних закладів в 1830-40-х роках в межах сучасного міста Миколаєва; висвітлюється інформація про стан цих закладів на прикладі Кладовищенської школи; інформація про предмети та програми, які викладались в цих школах. Нариси містять порівняння статистики шкіл в 1873 і 1915 роках, надається інформація про процес масового закриття шкіл і перетворення їх в училища в кінці XIX століття. Дана праця містить інформацію про роботу училища ім. О.С. Пушкіна: структуру закладу, програму навчання, вартість, і конкретні імена учителів, які там працювали. В параграфі 2 надається інформація про роботу закладів середньої та середньо-спеціальної освіти, таких як: «Чорноморське штурманське училище», «Чорноморська штурманська рота», «Миколаївська чоловіча гімназія», «Південнослов'янський пансіон», «Олександрівське реальне училище», «Миколаївське комерційне училище ім. Статс-секретаря С. Ю. Вітте». Параграф 3 присвячений закладам професійно-технічної освіти. Робота є дуже цінною для історії педагогіки, оскільки має багато нових свідчень про роботу закладів освіти в Миколаєві, детальний аналіз їхньої роботи.

В 1999 році вийшла робота Сіткової В. М. «Стан освіти на Миколаївщині в XIX – на початку XX століття» у збірнику Одеського державного університету «Історія Півдня України від найдавніших часів до сучасності» [3]. Робота має компілятивний характер, оскільки спирається на нароби відомого в Миколаєві письменника Григорія Миколайовича Ге (1830-1911), довідники з історії міста Миколаїв, газетні статті, праці інших науковців. В списку використаних джерел фігурує також фонд Р-2817 Державного архіву Миколаївської області без конкретних описів та справ. Компіляція та використання архівного фонду, який стосується іншого часу (робота присвячена XIX-початку XX ст., а згаданий фонд охоплює 1944-1974 роки) ставить під сумнів наукову цінність цієї роботи.

В 2000 році вийшла монографія О. Ф. Ковальової та В. П. Чистова «Очерки истории культуры Южного Прибужья», книга перша «Из прошлого культурной жизни на Николаевщине». Її другий розділ «Профессиональное образование и просвещение» охоплює історію освіти на Миколаївщині в кінці XVIII – на початку XX століття [4, с. 87-134]. На початку розділу наводяться як вже відомі факти про Чорноморську штурманську роту, так і нові дані про переміщення в 1795 році з Херсону до Миколаєва морського артилерійського училища та морського кадетського корпусу, і переведенні в 1800 році тим же маршрутом училища корабельної архітектури. Далі наводяться дані про відкриття в жовтні 1827 року першого в Миколаєві загальноосвітнього навчального закладу – однокласного приходського училища, і першої школи в місті – трьохкласного уїздного училища, яке було відкрите 7 січня 1833 року. Аналізується вплив Кримської війни на освіту в місті, наводиться статистика навчальних закладів на 1863 рік, дається аналіз впливу реформ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

1860-х років на освіту в Миколаєві і багато іншої цінної історичної інформації. В розділі окремо висвітлено історію наступних навчальних закладів: «Чорноморське штурманське училище», «Чорноморська штурманська рота», «Морське артилерійське училище», «Флотське училище», «Другий навчальний морський екіпаж», «Школа флотських юнкерів – гардемаринська рота – рота флотських кадет в Миколаєві», «Морські юнкерські класи», «Матроські школи», «Училище для доньок нижніх чинів Чорноморського флоту», «Портова реміснична школа», «Перша Олександрівська чоловіча гімназія», «Перша Маріїнська жіноча гімназія», «Друга жіноча гімназія», «Олександрівське реальне училище», «Південнослов'янській (Болгарській) пансіон», «Елементарна підготовча школа С. І. та А. І. Ільїних», «Морехідний клас», «Технічне залізничне училище», «Професійне училище Ф. С. Вулих», «Середнє механіко-технічне училище», «Чоловіче комерційне училище імені С. Ю. Вітте», «Учительській інститут». Окремо даються біографічні дані Михайла Георгійовича Ливанова (1751-1800) – засновника «училища практичного землеробства» (1790 рік, Богоявленськ, нині район Миколаєва) та Борисова Івана Андрійовича (1763 (або 1764) – 1833) – вчителя Чорноморського штурманського училища. Цей розділ монографії є дуже ґрунтовною працею з історії освіти міста, оскільки містить важливу історичну інформацію.

Таким чином, на сьогодні є багато праць з історії освіти на Миколаївщині в часи колонізації Півдня. Ці праці є різних типів і мають різну цінність для історичної і педагогічної наук: від простих компіляцій та робіт сумнівної якості до дійсно ґрунтовних праць, які дають цінну історичну інформацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Луценко Є. Регіональні особливості становлення мережі учбових закладів в Миколаєві у другій половині XIX століття. *Розвиток іноетнічних культур у контексті української культури Півдня України*. Миколаїв, 1996. Ч. 2. С. 32–34.
2. Освіта на Миколаївщині у XIX-XX століттях. *Історичні нариси*. Миколаїв, 1998. 176 с.
3. Сіткова В. М. Стан освіти на Миколаївщині в XIX – на початку XX століття. *Історія Півдня України від найдавніших часів до сучасності: зб. наук. Праць*. Миколаїв; Одеса, 1999. Ч.2. С. 100–105.
4. Ковалева О. Ф., Чистов В. П. Профессиональное образование и просвещение. *Очерки истории культуры Южного Прибужья: От истоков до начала XX века*. Николаев, 2000. Кн. 1. С.87–131.

*аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Інституту права, психології та інноваційної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

ІНТЕГРАТИВНЕ НАВЧАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Характеристики сучасної педагогічної освіти відображають зростаючу інформаційну складову сучасної освіти, що вимагає розкрити сутнісні характеристики цифрової підготовки, проаналізувати її зміст та структурні елементи та показати відмінності між різними моделями в умовах багаторівневої системи педагогічної освіти. Це визначає необхідність запровадження багаторівневої та поліпрофільної системи викладання інформаційного циклу дисциплін як обов'язкового компонента стандарту педагогічної освіти.

Вихідним матеріалом для відбору змісту, форм та методів цифрової підготовки виступають вимоги до фахівця, який працює в галузі освіти; вимоги державних освітніх стандартів; програми навчальних курсів. Організація навчального процесу передбачає системне застосування форм та методів контекстного навчання, адаптованих для цілей професійної підготовки в умовах інформатизації. Вплив загальних педагогічних закономірностей на цифрову підготовку студентів зумовлює її гнучкість, варіативність та специфічні функції, а також необхідність моніторингу інформаційних потреб, що виникають у різних видах наукової, педагогічної, навчальної, практичної діяльності студентів у системі педагогічної освіти.

Широке поширення мультимедіа технологій «викликає необхідність посилити теоретичну підготовку майбутніх учителів з основ комп'ютерної графіки, адже у процесі застосування комп'ютерної графіки в навчальному процесі відбувається розвиток мислення, відбувається візуальна «підтримка» навчальних предметів, виникають якісно нові умови та можливості для забезпечення наочності навчального процесу, а це має великий вплив на підвищення рівня пізнання» [2, с. 183].

Загалом, методологічну основу дослідження проблем цифрової підготовки становлять: системний підхід, що дозволяє досліджувати освіту як відкриту систему, що розвивається; інформаційний підхід; ціннісно-діяльнісний підхід, орієнтований визначення позицій суб'єктів освіти для проектування власної інформаційної сфери. Стосовно сфери освіти, ідеологія інформологічного підходу інтегрує систему поглядів та ідей, визначає розвиток особистості активного,

* © Грех А. Р.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

мислячого члена комп'ютеризованого суспільства, що володіє способами інтелектуальної діяльності, адекватних умовам інформаційно-комунікативної реальності. З появою нової інформації може змінюватись інформаційна потреба та відповідно зміниться наповнення інформаційного забезпечення.

Цифрове забезпечення освітнього процесу є цілісністю, в рамках якої протікає інформаційно-педагогічна діяльність полягає у зборі, обробці, зберіганні та пошуку професійно значущої інформації. Навчання педагогічним інформаційним технологіям включає проектування, розробку та реалізацію цифрової підготовки на трьох рівнях: методологічному, теоретичному та прикладному. На методологічному рівні це методологічні проблеми конструювання інформаційного середовища та розроблення змістовних основ педагогічних інформаційних технологій; здійснення методологічного підходу до визначення ролі соціально-економічних, науково-технічних, психолого-педагогічних та фізіолого-медичних факторів використання інформаційних технологій; порівняльний аналіз наукового обґрунтування систем цифрової підготовки фахівців у галузі освіти в інших країнах; розробка понятійного апарату педагогічних інформаційних технологій.

На теоретичному рівні передбачається розроблення принципів конструювання змістовних блоків педагогічних інформаційних технологій та процесу їх освоєння; формулювання закономірностей функціонування педагогічного інформаційного середовища; основи інфраструктури та інформаційного забезпечення системи безперервної педагогічної освіти; розробка питань логічної побудови навчальних курсів, що визначають формування інформаційної культури фахівця; вивчення проблем запровадження, умов реалізації системного підходу до дослідження проблем; обґрунтування структури комплексних методик навчання.

На прикладному рівні відбувається створення інфраструктури системи безперервної педагогічної освіти; інформаційне забезпечення навчального процесу; формування понять, умінь та навичок освоєння цифрових компонентів освітнього процесу; дослідження способів підвищення ефективності викладання дисциплін, що формують уявлення про інформаційну картину світу; розробка навчальних планів, програм та методичних рекомендацій.

Можна виділити кілька рівнів освіченості в інформаційній сфері, орієнтуючись на компетентнісний підхід та концепцію освітнього стандарту.

Початковий рівень включає оволодіння елементарними джерелами інформації (друковані джерела, аудіовізуальні джерела) і вміння застосовувати їх у повсякденному житті, оволодіння культурою поведінки, мови; знайомство з основними термінами теорії інформації у вигляді різноманітних ділових ігор, перегляду кінофільмів, телепередач, відеозаписів; оволодіння елементарними користувальницькими навичками роботи з електронно-

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

комунікативними засобами. Поняття інформаційної грамотності включає: знання системи інформаційних послуг для отримання поточної та ретроспективної інформації; здатність оцінити ефективність різноманітних інформаційних потреб; володіння основними навичками придбання інформації в автоматизованих системах та зберігання власної інформації.

Функціональна грамотність виявляється у знанні відомостей, правил, принципів, у засвоєнні загальних понять та умінь, що становлять пізнавальну основу вирішення стандартних завдань з отримання, переробки інформації. У структурі функціональної грамотності можна назвати багато компонентів: вміння приймати інформацію з різних джерел, інтерпретувати її, осмислювати і трансформувати; вміння орієнтуватися в інформаційному середовищі, що базується на знанні джерел інформації та їх можливостей.

Як показники можна виділити такі характеристики компетентності в галузі інформаційних та комунікаційних технологій:

- здатність до критичної оцінки та інтеграції особистого та іншого вітчизняного, зарубіжного, історичного, прогнозованого досвіду діяльності у сучасному інформаційному середовищі;

- наявність методологічної культури, інформаційного мислення, моделювання інформаційного простору та прогнозування результатів власної інформаційної діяльності.

Зміна парадигмальних установок у педагогічній науці та професійному мисленні розкриває невідповідність між швидкими змінами інформаційних картин світу, зміною методології та технології освітнього процесу та інерційністю професійної свідомості вчителів-практиків, орієнтованих переважно на окремі зміни. Показниками кризи інформаційної компетентності вчителів є дві основні суперечності: 1) між ступенем особистісної та професійної адаптивності вчителя та динамікою інформаційної реальності; 2) між ступенем розвиненості у вчителів системного погляду на інформаційну картину світу (можливостями формування їхньої поведінки в інформаційному середовищі) та ступенем інтегративності процесів, що визначають інформаційну картину світу, з іншого боку. Компетентнісно-орієнтована професійна педагогічна освіта передбачає орієнтацію процесу професійної підготовки на отримання конкретних результатів вирішення професійних педагогічних завдань у галузі цифрової освіти.

Знання та вміння, навіть творчі здібності, старіють і згодом стають неадекватними у новій історичній ситуації. При накопиченні знань, зміні технологій і соціокультурних умов відставання поглиблює перманентну кризу освіти.

Вищесказане дає підстави дійти висновку, що інформаційно-технологічна підготовка фахівця має розглядатися не як сукупність методів і методик, а як науковий напрям, що базується на власних

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

методологічних і методичних принципах, дозволяючи функціонувати у сучасному інформаційно-освітньому просторі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базиліук Е. В. Дослідження моделі поведінки користувачів навчальних ресурсів з вивчення програм комп'ютерної графіки *Art and design*. 2023. № 2. С. 83–95.
2. Харківська А. А. Комп'ютерна графіка в навчальному процесі як запорука підвищення рівня пізнання. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2014. Вип. XXXV. С. 176–183.

Гуляєва О. В.*

*методист навчально-методичної лабораторії
математики, фізики та астрономії,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Сучасна освіта переживає період кардинальних змін, пов'язаних з розвитком технологій, глобалізацією та новими вимогами до якості освітніх послуг. Ці трансформації вимагають від педагогів постійного професійного розвитку та адаптації до нових умов. Одним із ключових аспектів цього процесу є професійна мобільність.

Професійна мобільність педагога – це здатність і готовність педагогічного працівника змінювати місце роботи, освітню установу, рівень, профіль або тип освітньої діяльності. Вона передбачає не лише географічну зміну місця роботи, а й перехід на нову посаду, зміну предмета викладання, освоєння нових педагогічних технологій тощо.

Професійна мобільність педагогічних працівників є стимулом до їх постійного навчання, освоєння нових знань і навичок. Що спонукає розвиток педагогічної майстерності освітян. Зміна місця роботи дозволяє педагогічним фахівцям ознайомитися з різними освітніми системами, підходами до навчання та виховання. Це збагачує їх досвід. Оновлення освітнього середовища, яке відбувається при переході педагогічних працівників із однієї установи в іншу, сприяє не лише обміну досвідом, а й поширенню інноваційних підходів. Професійно мобільні освітяни мають більше можливостей для кар'єрного зростання. Таким чином підвищується їх конкурентоспроможність.

Професійна мобільність педагогів дає не лише великі можливості освітянам, а й ставить перед ними певні виклики. Такі як: страх невідомого, відсутність стимулів, бюрократичні бар'єри, недостатня підготовка тощо. Багато педагогів побоюються змінювати звичне середовище і виходити зі своєї зони комфорту. Низька заробітна

* © Гуляєва О. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

плата, відсутність перспектив кар'єрного зростання можуть демотивувати педагогів до зміни місця роботи. Ускладнюють процес зміни роботи і складні процедури переведення, відсутність єдиної бази даних про вакансії. Крім того, не всі педагоги мають необхідні компетенції для успішної адаптації до нових умов роботи.

Для розвитку професійної мобільності педагогів доцільним є створення єдиної національної бази даних вакансій. Що дозволить освітянам легко знаходити відповідні вакансії, а роботодавцям – шукати кваліфікованих фахівців. Розробка програм підтримки мобільних педагогів, що включає в себе надання фінансової допомоги, організація тренінгів з адаптації, забезпечення менторської підтримки також сприяє розвитку професійної мобільності освітян. Важливим у цьому напрямку є створення стимулів для професійної мобільності педагогічних працівників. Таких як: підвищення заробітної плати, надання можливостей для кар'єрного зростання, визнання досягнень педагогів. Підвищенню мотивації педагогічних працівників до змін сприяє розвиток мережі професійних спільнот, де відбувається обмін досвідом і підтримка між педагогами.

Професійна мобільність педагогів, тобто їхня здатність і готовність змінювати місце роботи, освітню установу, рівень, профіль або тип освітньої діяльності, має як позитивний, так і негативний вплив на результати навчання учнів.

Педагоги, які часто змінюють місце роботи, як правило, більш відкриті до нових ідей та технологій. Вони приносять із собою інноваційні методи навчання, що робить навчальний процес більш цікавим та ефективним. Для того, щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці, педагоги постійно підвищують свою кваліфікацію. Це призводить до того, що учні отримують знання від більш підготовлених фахівців. Робота в різних освітніх закладах дозволяє педагогам накопичувати різноманітний досвід, що допомагає їм краще розуміти потреби різних учнів та адаптувати навчання до їхніх особливостей. Конкуренція між педагогами стимулює їх до самовдосконалення та підвищення якості освітніх послуг, що, в свою чергу, позитивно впливає на результати навчання учнів.

Крім позитивного впливу професійної мобільності освітян на якість освітніх послуг варто зупинитись і на негативних наслідках. Часта зміна педагогів призводить до нестабільності навчального процесу, що може дезорієнтувати учнів, порушити звичний ритм навчання і ускладнити процес адаптації до нових викладачів. Крім того, існують і труднощі з адаптацією нових педагогічних працівників. Окремим педагогам може бути важко швидко адаптуватися до нового колективу, навчальної програми та умов роботи, що може негативно позначитися на якості навчання. Часта зміна педагогів може призвести до того, що учні не отримують систематичних знань і навичок. Крім того, може знизитись рівень довіри учнів до вчителів та школи в цілому.

З метою пом'якшення негативного впливу мобільної професійності педагогів на результати навчання учнів доцільно

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

розглянути фактори, що пом'якшують цей процес. Якщо зміна педагога відбувається планово і учні заздалегідь про це поінформовані, це сприяє зменшенню стресу та полегшує адаптацію. Співпраця старого та нового педагогів, передача інформації та матеріалів від одного вчителя до іншого допомагає забезпечити безперервність навчального процесу. Важливою є і підтримка адміністрації. Активна участь адміністрації школи в процесі адаптації нового педагога може сприяти більш швидкій його інтеграції в колектив. Наявність ментора у закладі освіти також пом'якшує негативного вплив мобільності професійності педагогів на якість освітніх послуг. Досвідчений педагог може допомогти новому колезі адаптуватися до нових умов роботи.

Як бачимо, вплив професійної мобільності педагогів на результати навчання учнів є неоднозначним. З одного боку, вона може сприяти підвищенню якості освіти, з іншого – створювати певні труднощі. Для того, щоб максимізувати позитивний вплив мобільності, необхідно створювати умови, які б мінімізували негативні наслідки. Це може бути досягнуто шляхом розробки ефективних програм адаптації нових педагогів, забезпечення безперервності навчального процесу та створення сприятливого клімату в школі.

Як бачимо, професійна мобільність педагогів – це динамічний процес, який передбачає здатність і готовність педагога змінювати місце роботи, освітню установу, рівень, профіль або тип освітньої діяльності. Цей процес, з одного боку, є викликом для системи освіти, а з іншого – відкриває нові можливості для її розвитку.

Отже, педагогічні працівники мають бути мобільним, неперервно працювати над своїм професійним вдосконаленням, відшліфовувати свою педагогічну майстерність, гнучко та креативно реагувати на зміни, адаптуватися до них.

Професійна мобільність педагогів є важливим фактором розвитку освіти. Для її стимулювання необхідно створювати сприятливі умови, забезпечувати підтримку педагогів і подолати існуючі бар'єри. Інвестуючи в професійну мобільність педагогів, ми інвестуємо в майбутнє освіти.

Мобільність на сучасному етапі стає суттєвим фактором професійної успішності, забезпечує як внутрішній механізм розвитку самої людини, так і якісне й ефективне перетворення навколишнього професійного й життєвого середовища. Перебуваючи в мобільному світі, кожна людина, не залежно від фаху, має бути мобільною.

*кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри теорії й методики виховання,
психології та інклюзивної освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

СУПЕРВІЗІЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Сучасний український педагог працює в умовах постійних змін та викликів, які відбуваються в нашій країні. Під час війни освітній процес є досить складним і динамічним. Тому педагогам необхідно постійно професійно розвиватися, вдосконалювати свої навички та вміння. І у цьому їм може допомогти супервізія, яка відіграє важливу роль у професійному розвитку сучасного педагога.

У «Порядку надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії)» супервізія трактується як «комплекс заходів з надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам на добровільних засадах, що сприятиме вдосконаленню їх професійної діяльності та професійному розвитку» [2]. Супервізію можемо розглядати як професійну підтримку та супровід педагога. Вона допомагає розвивати професійні компетентності педагога, підвищувати якості педагогічної діяльності та запобігати професійному вигоранню, адже її метою є «здійснення комплексу заходів із професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам закладів освіти згідно з вимогами професійних і освітніх стандартів» [там само].

Основними завданнями супервізії є «допомога у визначенні професійних можливостей, потреб і труднощів у педагогічних працівників, ресурсів мотивації їх професійного розвитку; здійснення аналізу професійної діяльності педагогічних працівників; професійне консультування (допомога) педагогічним працівникам за результатами аналізу їх професійної діяльності; професійна допомога у запобіганні (попередженні) та подоланні професійних труднощів; сприяння у дотриманні професійних стандартів педагогічними працівниками» [там само]. Таким чином, супервізія є засобом підвищення професійної компетентності педагога. Адже вона допомагає вчителю усвідомити свої сильні та слабкі сторони, визначити напрями професійного розвитку та отримати необхідну підтримку від супервізора для досягнення поставлених цілей. Також відбувається розвиток педагогічної майстерності освітян і створення умов для їх професійного зростання: робота супервізора із супервізантом сприяє вдосконаленню педагогічних навичок та вмінь, розвитку творчого підходу до педагогічної діяльності, допомагає педагогу освоїти нові методи та технології навчання, якими з ним

* © **Дереш В. С.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

ділиться супервізор. Супервізія забезпечує можливість обміну досвідом з колегами та отримання підтримки від більш досвідчених фахівців, не викликаючи водночас у супервізанта відчуття меншовартості і некомпетентності.

Важливим у супервізії є і те, що вона допомагає запобігати професійному вигоранню. У процесі супервізії відбувається взаємодія освітян, яка допомагає педагогу впоратися зі стресом, емоційною напругою та іншими негативними факторами, що можуть призвести до професійного вигорання.

Залежно від кількості супервізантів з якими одночасно працює супервізор, супервізія може бути індивідуальною (індивідуальні зустрічі педагога з супервізором для обговорення професійних питань, аналізу педагогічної діяльності та отримання індивідуальних рекомендацій) і груповою (зустрічі 2-10 освітян із супервізором для обговорення актуальних професійних питань, обміну досвідом та пошуку спільних рішень).

Відповідно до потреб супервізанта, досвіду супервізора, етапу циклу супервізії та її форм, супервізором обираються необхідні методи роботи – методи вивчення проблеми (спостереження, опитування, тестування, анкетування, аналіз документів та відеоматеріалів), методи супервізійної практики (групові дискусії, ділові ігри, демонстрація / візуалізація, практики викладання, керована практика), методи супервізійного супроводу (моніторинг, супервізійна бесіда, консультування, моделювання можливостей і ризиків вирішення проблеми), рефлексивні методи (рефлексія, оцінювання та самооцінювання результативності отриманого досвіду, узагальнення отриманого досвіду) [3, с. 4].

Супервізія, як і наставництво, є формою роботи, яка сприяє особистому і професійному розвитку педагогів завдяки індивідуальній підтримці [1, с. 4]. Проте супервізія, на відміну від наставництва, має ряд переваг:

- чітка процедура проведення і документальне оформлення;
- цикл супервізії складається із трьох послідовних етапів;
- супервізія планується і проводиться у конкретний час у заздалегідь визначеному місці;
- супервізор отримує оплату за надані послуги;
- супервізія надається цілеспрямовано за запитом супервізанта / супервізантів;
- супервізант може самостійно обрати для себе супервізора з оприлюдненого списку (навіть педагога з іншого закладу освіти).

Варто наголосити, що супервізія дозволяє педагогу відчувати себе партнером у співпраці із супервізором, адже супервізант самостійно приймає рішення і несе відповідальність за свою роботу.

В Україні восени 2024 року, після затвердження «Порядку надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії)», була здійснена підготовка тренерів для навчання супервізорів у сфері загальної середньої освіти за програмою підготовки надавачів послуг з професійної підтримки та

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) з числа фахівців ІППО з 24 областей та м. Києва (усього 61 особа). На виконання наказу МОН від 20.09.2024 № 1349 «Про деякі питання організації надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти» Державна установа «Український інститут розвитку освіти», за підтримки Європейського Центру Вергеланда (Програма «Демократична школа»), Центру освітніх ініціатив (Center for Educational Initiatives) та фінансової підтримки Норвегії організувала навчання у два етапи: перший етап у форматі онлайн-лекцій, а другий – у форматі тренінгу. Окрім цього, у кожній області було здійснено навчання супервізорів у сфері загальної середньої освіти і проведено перші супервізії. Зокрема, у КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради за відповідною освітньою програмою було проведено навчання, завдяки чому 68 освітян отримали сертифікати супервізора. У грудні 2024 року в Херсонській області супервізійну підтримку отримали 38 педагогів. Наразі відбувається організація супервізії по всій Україні: навчання супервізорів і проведення супервізій буде здійснюватися і у 2025 році.

Підсумовуючи, наголошуємо на тому, що супервізія є засобом професійного розвитку сучасного педагога і відкриває перед освітянами нові можливості. У першу чергу підвищується якість педагогічної діяльності: супервізія сприяє вдосконаленню педагогічних навичок та вмінь, що позитивно впливає на якість навчання та виховання учнів. У процесі супервізії відбувається посилення професійного зростання педагога: супервізія створює умови для постійного професійного розвитку супервізанта, сприяє його самореалізації та досягненню успіху в професійній діяльності. Завдяки супервізії знижується рівень стресу та професійного вигорання у педагога, супервізія допомагає супервізанту впоратися зі стресом та емоційною напругою, запобігти професійному вигоранню та зберегти своє здоров'я. Також супервізія сприяє створенню атмосфери взаєморозуміння та підтримки в педагогічному колективі, покращує міжособистісні відносини між колегами. Тому, за потреби, радимо педагогічним працівникам звертатися за супервізійною підтримкою і отримати професійну допомогу від супервізорів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисенко Ю. Ціннісні аспекти супервізії в освіті. УІПО. 2024. 13 с. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/12_czinnisni-aspekty-superviziji-v-osviti.pdf.
2. Порядок надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії): затв. наказом МОН від 14.06.2024 р. № 855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1201-24#Text> (дата звернення: 27.11.2024).
3. Стягунова О. Принципи, форми та методи супервізії. УІПО. 2024. 14 с. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/7_pryncypy-metody-ta-formy-superviziji.pdf.

директор,
Павлиський ліцей імені В. О. Сухомлинського
Онуфріївської селищної ради Кіровоградської області,
с. Павлиш, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В УПРАВЛІНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Василь Олександрович Сухомлинський увійшов в історію української педагогіки як педагог-гуманіст, який за 22 роки роботи в Павлиській середній школі створив унікальну систему навчання і виховання школярів, спрямовану на гуманізацію освітнього процесу.

З кожним роком зростає кількість наукових досліджень, присвячених вивченню його педагогічного доробку. Дослідження науковців А. Антонця, Н. Калініченко, А. Богуш, В. Будака, А. Луцюка, Н. Побірченко, О. Савченко, О. Сухомлинської, Л. Ткачук, А. Кокеріля, Сяо Су та ін. переконливо свідчать про те, що ідеї видатного педагога сучасності широко втілюються у практику роботи освітніх закладів не тільки в Україні, а й далеко за її межами.

В основі педагогічної системи павлиського Добротворця лежать ідеї провідних учених-класиків педагогічної науки: Я. Коменського, Я. Корчака, Г. Сковороди, М. Монтесорі, С. Русової.

В. О. Сухомлинський зробив значний внесок у розробку теорії і практики управління навчальним закладом. Проблемі керівництва освітнім процесом у школі присвячене його дисертаційне дослідження «Директор школи – керівник навчально-виховної роботи», книги «Серце віддаю дітям», «Павлиська середня школа», «Сто порад учителям», «Розмова з молодим директором», «Як виховати справжню людину», «Методика виховання колективу».

Свою роботу в Павлиській середній школі В. О. Сухомлинський розпочав із підбору кадрів та формування педагогічного колективу однодумців.

«Перше враження про Василя Олександровича склалося як про людину надзвичайно енергійну й дуже працювиту, – розповідала його колега, вчитель початкових класів М. Верховініна. За день він встигав побувати в кількох учителів на уроках. Особливо велику увагу приділяв зростанню їх педагогічної майстерності. З учителями початкових класів працював постійно, вважаючи, що саме в молодшій ланці закладається фундамент успішного навчання учнів у середніх та старших класах. Він вимагав бездоганного знання теоретичного матеріалу, високої професійної майстерності у проведенні уроків, дбайливого ставлення та індивідуального підходу до кожного учня. Директор систематично стежив за тим, щоб ми поповнювали свої

* © Деркач В. Ф.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

теоретичні та методичні знання, цікавилися педагогічними новинками, поповнювали свої бібліотеки».

Класик педагогіки особливу увагу звертав на одну з головних управлінських функцій адміністрації школи, яка полягає у підвищенні науково-методичного рівня вчителів, що є основою систематичного вдосконалення їх педагогічної майстерності.

Думки видатного педагога в цьому плані актуальні і сьогодні, вони співзвучні із статтею 54 Закону України «Про освіту», в якій зазначається, що «педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність» [1].

На основі нагромадженого досвіду Василь Олександрович стверджував, що відвідування й аналіз уроків мають бути в центрі повсякденних турбот директора школи.

У книзі «Розмова з молодим директором» він зазначає, що «директор відвідує й аналізує уроки не тільки для того, щоб учити вчителів, давати їм поради. Педагогічна лабораторія школи – це творча єдність всіх учителів, повсякденне інтелектуальне збагачення, взаємний обмін духовними цінностями. У досвідченого педагога треба відвідувати достатню кількість уроків для того, щоб з його індивідуальної творчої лабораторії все цінне передавати в колективну педагогічну лабораторію школи» [3, с. 578].

В означеному контексті Василь Олександрович підкреслює: «Директор школи, який часто відвідує й аналізує уроки, знає, що робиться в школі. Якщо ж уроки відвідуються нерегулярно, якщо за нарадами та іншими організаційними турботами директор ніяк не дійде до класів, до вчителів і учнів, усі інші ділянки в роботі втрачають будь-який смисл, гріш ціна і нарадам, і всьому іншому» [4, с. 577].

У книзі «Павлівська середня школа» є розділ «Допомога учителю в удосконаленні педагогічної майстерності», в якому він розповідає про свою індивідуальну роботу директора школи з учителями, про допомогу їм у створенні індивідуальної творчої лабораторії.

У річних планах роботи Павлівської школи був виділений розділ «Робота директора і його заступника з учителями». У ньому зазначалося, кому з педагогів рекомендується при підготовці до уроку складати детальний конспект викладу нового матеріалу... Не залишався поза увагою і такий шлях підвищення майстерності, як взаємовідвідування, тому в розділі зазначалося, у яких колег повинен відвідувати уроки кожен педагог.

Значне місце в управлінській діяльності директора школи Василь Олександрович відводив вивченню, узагальненню і поширенню передового педагогічного досвіду.

Звертаючись до директорів шкіл, В. О. Сухомлинський наголошував, що під час відвідування й аналізу уроків вони повинні бачити рівень педагогічної майстерності вчителя, щоб зробити правильний висновок не тільки про педагогічну і методичну лабораторію вчителів, а й про його духовне багатство, кругозір,

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

інтереси. Він відвідував і аналізував велику кількість уроків. «Про урок як єдине ціле з учителем треба говорити вже після першого відвіданого в нього уроку, але лише аналіз системи уроків дає змогу перейти до узагальнень про взаємозалежність педагогічних явищ» [4, с. 414].

Аналіз уроку складався з роздумів директора й учителя про урок. Вражала діловитість, конкретність і достовірність рекомендацій, які він давав. У разі необхідності окремі уроки корифей педагогічної науки готував разом із учителем.

У Павлиському педагогічно-меморіальному музеї В. О. Сухомлинського зберігається 31 книга, із записами й аналізами уроків, відвіданих Василем Олександровичем протягом 1948-1970 рр.

Крім періодичного відвідування, значне місце в його роботі займало вивчення та аналіз системи уроків з того чи іншого предмету. У планах роботи школи на кожний навчальний рік він зазначав у кого протягом навчального року буде вивчатися система уроків директором школи. Як правило, охоплював такий вид контролю за навчально-виховною роботою 15-18 вчителів.

У статті «Найважливіша ділянка роботи керівника школи», яка була опублікована у журналі «Радянська школа» № 7 за 1965 рік, Василь Олександрович наголошував: «Я зробив для себе правилом: поки не побував на двох уроках, вважаю, що сьогодні в школі нічого не робив. Якщо сьогодні нарада директорів, то це означає, що два уроки, які треба було відвідати сьогодні, будуть відвідані завтра...» [5].

У статті «Директор школи – організатор педагогічного колективу» Василь Олександрович наголошував: «Учитель повинен вбачати в директорів не тільки досвідченого вчителя і вихователя, але й особу, уповноважену державою для здійснення контролю. Директор школи несе безпосередню відповідальність за якість роботи кожного вчителя, а це зобов'язує його бути непримиренним до недоліків, до несумлінної роботи окремих педагогів...» [6].

«Важливим принципом керівництва навчально-виховною роботою, – на думку В. О. Сухомлинського, – є поєднання єдиноначальності з колегіальністю. «Колегіальним органом управління закладу загальної середньої освіти, зазначено в Законі України «Про освіту», є педагогічна рада, яка розглядає питання впровадження в освітній процес найкращого педагогічного досвіду та інновацій, участі в дослідницькій, експериментальній, інноваційній діяльності, співпраці з іншими закладами освіти, науковими установами, фізичними та юридичними особами, які сприяють розвитку освіти.» [1].

Василь Олександрович невдачі у вихованні дітей пояснював низькою педагогічною й психологічною культурою окремих педагогів. Саме тому в 1965 році ним були запроваджені психолого-педагогічні семінари. Управління освітнім процесом у його школі здійснювалося на психологічній основі. Була створена психологічна служба. Двічі на місяць проходило заняття психолого-педагогічного семінару. В. О. Сухомлинський і найбільш досвідчені вчителі читали для своїх

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

колег цікаві лекції з найрізноманітніших наукових проблем. Згідно з визначеною темою до кожної лекції добиралася спеціальна література, яку опрацьовували всі вчителі, готуючись до семінару.

Видатний педагог стверджував, що для досягнення вершин педагогічної майстерності вчителеві потрібно багато працювати над собою. Цьому в значній мірі сприяла активна участь всіх педагогічних працівників в таких формах роботи, як: «Школа педагогічної культури», «Індивідуальна творча лабораторія», «Школа педагогічного досвіду», «Школа педагогічної майстерності».

Протягом року кожен учитель працював над методичною темою. Узагальнювалися результати роботи, розроблялися рекомендації, які успішно використовувалися в освітньому процесі.

Василь Олександрович наполегливо вимагав від своїх колег бездоганного знання теоретичного матеріалу, високої професійної майстерності у проведенні уроків, індивідуального підходу до учнів.

З цією метою він проводив уроки в початкових класах, вчив педагогічної майстерності, наполегливо стежив, щоб вчителі систематично поповнювали свої теоретичні та методичні знання, забезпечував необхідною наочністю та методичною літературою.

Учителям початкових класів спочатку важко давалося впровадження системи творчих письмових робіт. Директор допомагав кожному в складанні творів, часто сам їх писав для вчителя, вчив вибирати тему, складати план, підбирати образні вислови.

Видатний педагог був переконаний в тому, що дитина розвивається до семи років завдяки отриманим враженням з навколишнього світу. Тому він особисто готував до навчання в школі шестирічних дітей. Він створив для них «Школу радості», про яку розповів у книзі «Серце віддаю дітям».

В. О. Сухомлинський проводив велику роботу по орієнтації старшокласників на вчительську професію.

Випускникам школи, які мріяли стати вчителями, давали характеристики-рекомендації для вступу на навчання в педагогічні вузи. В цих характеристики детально розкривалися організаторські здібності випускника, любов до дітей, нахил до педагогічної праці. Яскравим свідченням цього є протокол засідання педагогічної ради №5 від 24 червня 1964 року: «Заслухавши інформацію директора школи В. О. Сухомлинського та класних керівників 11-х класів В. О. Скочко та О. О. Філіпова, педагогічна рада вирішила:

1. Видати характеристики-рекомендації для вступу до вищих навчальних закладів випускникам 11-х класів [7, с. 39].

Сьогодні для тих школярів, які мріють у майбутньому стати вчителями, створено клуб «З поглядом у майбутнє».

Підписані угоди про співпрацю з Миколаївським університетом ім. В. О. Сухомлинського, Уманським педагогічним університетом ім. П. Тичини, Полтавським педагогічним університетом імені В. Короленка, Центральноукраїнським державним педагогічним університетом імені В. Винниченка. Така робота дає свої плідні результати: кожного року випускники нашої школи поповнюють

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

студентські ряди цих навчальних закладів. Після закінчення навчання більшість колишніх випускників повертаються на роботу в свою школу. Кожен другий учитель нашого освітнього закладу в минулому наш випускник.

Перші роки роботи молодих учителів ми прагнемо як найраціональніше використати для зростання їх педагогічної майстерності. Наприкінці серпня, на першому засіданні педагогічної ради, кожний молодий колега отримує бібліотечку книг видатного педагога і Пам'ятку, яка закінчується словами: «З гордістю неси в майбутнє ту іскру вогню, яку запалив нам славний земляк – великий Добротворець, і запали від неї свої свічки Добра, Творчості, Людяності і Надії, сіючи нові зерна краси людської».

В індивідуальній бесіді з молодими вчителями з'ясовуємо їхні потреби, інтереси. Прагнемо дізнатися, яка допомога потрібна кожному з них, як найраціональніше використати їхні можливості.

Педагоги, які мають стаж роботи до 5 років, об'єднанні в клуб «Ми-сухомлинисти». Заняття проводяться щомісяця на базі педагогічно-меморіального музею. План роботи клубу передбачає глибоке вивчення педагогічної спадщини нашого земляка. Проводяться читальні конференції, семінарські заняття. Слухачі залучаються до обговорення книг та статей видатного педагога, працюючи із архівними матеріалами.

Молоді колеги проводять різноманітні дослідження, пошуки, беруть активну участь у розробці наукових проблем. Кращі знахідки методичних доробок учителів із зазначеної проблеми друкуються на сторінках педагогічних газет та журналів.

За 5 років молоді вчителі глибоко вивчають книги В.О.Сухомлинського: «Павлиська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Сто порад учителеві», «Батьківська педагогіка», «Моральні заповіді дитинства і юності».

«Мудра любов до дітей – вершина нашої педагогічної культури, думки й почуттів, – стверджував В. О. Сухомлинський, – сердечність, теплота, доброзичливість у ставленні до дитини – те, що можна назвати загальним словом доброта є наслідком великої, тривалої роботи педагога над самовихованням почуттів» [4, с. 292].

«Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло», – писав Василь Сухомлинський. Приємно, що саме ці слова класика педагогіки записані в Концепції НУШ. «Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін. Українська школа буде успішна, якщо до неї прийде успішний, умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.» [2].

Сьогодні вчителі початкових класів Павлиської школи, – як і рідив видатний педагог, – у різні пори року організовують цікаві для учнів уроки мислення серед природи. Для кожного класу розроблена своя тематика.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Для їх проведення вчителі добирають різні об'єкти живої та неживої природи, організовують цікаві спостереження, розвивають у дітей уміння бачити, чути, відчувати серцем красу природи, вчать визначати зовнішні ознаки предметів та явищ, порівнювати та узагальнювати, спостерігати за змінами в природі в різні пори року.

Заключним етапом роботи на уроці мислення є складання казок. Із великим інтересом слухають сьогоднішні школярі казки, які свого часу складали їхні батьки.

Матеріали, які презентують досвід роботи сучасної школи, вміщені в таких книгах як: «Павлівська школа сьогодні», «100 кращих шкіл України», «Енциклопедія педагогічної освіти України», «Павлівська школа – живильне джерело духовності».

Педколектив школи сьогодні працює над науково-методичною проблемою «Трансформація педагогічних ідей В. О. Сухомлинського в умовах Нової української школи».

Освітній заклад тісно співпрацює з Національною академією педагогічних наук України, Асоціацією Василя Сухомлинського. Були проведені круглі столи за участю академіків НАПН України.

Укладена Угода про партнерські зв'язки з Державною науково-педагогічною бібліотекою України ім. В. О. Сухомлинського. Відбуваються цікаві зустрічі наукових співробітників бібліотеки з учителями школи, організовуються цікаві вебіари з питань глибокого вивчення та творчого впровадження в практику роботи педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського.

Вчителі освітнього закладу не тільки широко пропагують педагогічні ідеї великого Добротворця та щедро діляться своїми знахідками з колегами інших шкіл, а й глибоко вивчають і творчо впроваджують у практику своєї роботи найновіші досягнення психолого-педагогічної науки, передовий педагогічний досвід кращих освітян України. Цьому в значній мірі сприяють творчі поїздки павлишан у кращі навчальні заклади країни. Багато цікавого і корисного запозичують вчителі, відвідуючи столичні навчальні заклади.

Керуючись статтю 82 «Міжнародне співробітництво у системі освіти» Закону України «Про освіту» школа продовжує підтримувати тісні зв'язки із Всеукраїнською Асоціацією ім. В. О. Сухомлинського. Укладені угоди про співпрацю з численними експериментальними школами, які носять ім'я В. О. Сухомлинського в Китаї. Першим педагогом, який відвідав Павлівську школу і зустрівся з В. О. Сухомлинським в 1959 році, був відомий в Китаї дослідник його педагогічної спадщини Ван І. Про це свідчить його запис, зроблений у книзі відвідувачів музею В. О. Сухомлинського.

Досвід роботи В.О.Сухомлинського з питань управлінської діяльності за останні роки глибоко вивчався педагогами та науковцями, обговорювався на Міжнародних конференціях в Україні, Польщі, Австралії та Китаї.

Як показує аналіз творчої спадщини видатного педагога з питань управлінської діяльності директора школи, В. О. Сухомлинський

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

збагатив теорію і практику педагогічної взаємодії новими підходами. У його творчому доробку є чимало яскравих сторінок про педагогічну майстерність вчителів та керівників школи, яка в умовах демократизації управління освітнім процесом «Нової української школи» стає особливо актуальною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про освіту».
2. Концепція «Нова українська школа».
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 т. *Рад. школа*. Київ, 1976. Т. 4. 638 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 т. *Рад. школа*. Київ, 1976. Т. 5. 639 с.
5. Найважливіша ділянка роботи керівника школи. *Рад. школа*, 1965 р. № 7.
6. Директор школи – організатор педагогічного колективу. *Рад. школа*, 1958р. № 8».
7. Протоколи засідання педагогічної ради 1969-1971 рр.

Дичук Т. В.*

аспірант,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАЬ УЧНІВ З ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Світова освіта об'єднує велику кількість педагогічних систем, які значною мірою відрізняються за своїми філософськими і культурними традиціями, за рівнем цілей і завдань, а також за своїм якісним станом. Разом з тим, оформилося чимало загальних організаційних, змістовних елементів, ціннісних орієнтирів, які дозволяють розглядати їх як серйозний внутрішній консолідуючий потенціал, що знаходить відображення у підписанні рядом європейських держав Болонської угоди. Різноманітність наук призвела до того, що фахівці давно перестали розуміти один одного, а кожна наука, вирішуючи свої проблеми, почала виробляти свою специфічну мову. Як наслідок, уповільнюється подальший розвиток наукового знання, його вивчення та використання, хоча існує потреба в універсальних фахівцях і, відповідно, в універсальних знаннях.

На філософському рівні вирішуються питання сутності, природи інтеграції, розглядаються характеристики інтеграційних процесів у різних сферах життєдіяльності людини, об'єднуються шляхи та способи побудови теорій, педагогічних концепцій на основі інтеграції. На загальнонауковому рівні вивчаються питання створення нових наукових напрямів, їх укрупнення, синтез, виявляються нові рівні цілісності знання через його ущільнення, що стимулює процес

* © Дичук Т. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

проникнення понять, методів, теорій одних галузей знань до інших, екстраполюються загальнотеоретичні положення нові наукові галузі дослідження. На конкретно-науковому рівні вивчаються питання інтеграції знань в окремих наукових галузях, що виражають найбільш загальні властивості та зв'язки явищ дійсності, які вказують на певну сукупність фактів і визначають предмет окремої науки.

Педагогіка, будучи теоретичною формою освоєння дійсності, є системою різних теорій, кожна з яких знаходить свій відбиток у системі понять, які сукупність утворює її понятійно-термінологічну систему, активно відбиває педагогічну реальність.

Інтеграційні процеси, що відбуваються в світі, стимулюють пошук засобів здійснення інтеграції в освіті, яке за своєю природою, змістом і функціональним навантаженням представляє інститут відтворення людських ресурсів, а освітнє середовище стає базою інтеграції знань і розвитку гуманістичних відносин.

Педагогічна інтеграція представляє сукупність взаємозалежних компонентів (суб'єкти, зміст, засоби, методи, процеси), необхідні для створення організаційного і цілеспрямованого педагогічного впливу на процес розвитку, навчання і виховання цілісної особистості.

Пошук умов розвитку педагогічної інтеграції, які можуть сприяти модернізації освіти, вимагає виявлення підстав педагогічної інтеграції. Термін «основа» використовується при описі явищ, що виражають ті чи інші процеси об'єднання. На загальнонауковому рівні як підстави інтеграції виступають логічні (правила абстрагування та освіти понять, тверджень), методологічні (уявлення про методи здобуття знань), гносеологічні (положення про характер процесу наукового пізнання), аксіологічні (уявлення про практичну та теоретичну значущість науки в загальній системі наук) та онтологічні (уявлення про картину світу та закони функціонування систем) підстави. Дисциплінарні онтології (спеціальні наукові картини світу) репрезентують предмети кожної окремої науки (фізики, біології, соціальних наук тощо), а в загальній науковій картині світу представлені найважливіші системно-структурні характеристики предметної галузі наукового пізнання як цілого, взятого на певній стадії його історичного поступу.

Однак питання забезпечення високої ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців є недостатньо дослідженим. Наприклад, питання диференційованого навчання, яке є засобом реалізації особистісно-орієнтованого підходу, що сприяє підвищенню професійної майстерності студентів, на основі оптимального інтелектуального та професійного розвитку з урахуванням особливостей студентів, свідомого і міцного засвоєння дидактичних знань, набуття прикладних умінь і навичок на практиці та творчого використання при вирішенні нових завдань. Вона сприяє цілісному розвитку кожного студента, але не вирішується належним чином.

Рівень готовності студентів «до формування професійних компетентностей засобами гуманітарних дисциплін, мають спиратися на; різні види діяльності у суб'єкт-суб'єктних стосунках викладач-

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

студент; наповнювати навчальний процес відповідними змістовими чинниками; методично правильно організовувати навчальний процес; створювати психологічно сприятливе середовище; у центр уваги ставити практично-орієнтовані завдання; підтримувати міждисциплінарні зв'язки» [1, с. 46].

Стратегія діяльності викладача закладу професійно-технічної освіти має базуватися на розробці спеціального змісту, що наближає навчальну діяльність студентів до дослідницької діяльності з пошуку способів об'єднання знань з окремих навчальних предметів у цілісне навчальне знання. Система професійно-педагогічної підготовки включає взаємопов'язані між собою навчальні дисципліни на основі домінуючого спецкурсу міжпредметної інтеграції в навчальному процесі, який, будучи інтегруючим професійно-орієнтованим знанням, спрямовує на розуміння дидактичного матеріалу з позиції міжпредметної інтеграції, гармонізації та гуманітарної картини світу. Успішність освоєння спецкурсу виявляється у здатності проектувати комплекс уроків на основі міжпредметної інтеграції, адекватно відбирати засоби реалізації освітніх, виховних і розвиваючих завдань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лесик Г. В. Реалізація компетентнісного підходу у процесі викладання гуманітарних дисциплін у вищій школі: Монографія / за ред. Г. В. Онкович. Київ: Педагогічна думка, 2013. 282 с.

Драга В. А.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ КРОСКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА МЕДІЙНОГО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ»)

Актуальність дослідження зумовлена сучасними тенденціями світового розвитку, які викликали необхідність підготовки студентів для майбутньої професійної діяльності, готових до міжкультурного співробітництва і здатних ефективно здійснювати кроскультурну комунікацію.

Кроскультурна комунікація є способом розвитку культури, засобом здійснення комунікативних зв'язків, оскільки під її впливом відбуваються динамічні зміни в сфері культурної діяльності двох взаємодіючих культур, з'являються нові елементи культури і нові форми культурної активності, корегуються ціннісні орієнтири, моделі поведінки, картина світу, спосіб життя.

* © Драга В. А.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

В процесі кроскультурної комунікації в найбільш ефективних формах реалізується завдання формування м'яких навичок студентів під час їх навчання у закладах вищої освіти.

Курс «Теорія і практика медійного перекладу англійської мови» спрямований на розвиток основних м'яких навичок студентів-перекладачів у процесі кроскультурної комунікації в навчальній діяльності.

Теорії кроскультурної комунікації та полікультурного виховання й освіти розроблялись у численних працях науковців: гармонізація стосунків між представниками різних культур (G. Hofstede); вивчення традицій рідної культури (J. Banks); необхідності виховання взаємної відкритості, інтересу та терпимості (M. Byram); формування культурної ідентичності (E. Lehtomäki, J. Moate, H. Posti-Ahokas,) [3; 1; 2; 4] тощо.

Метою статті є висвітлення шляхів формування м'яких навичок студентів-перекладачів у процесі викладання курсу «Теорія і практика медійного перекладу англійської мови».

М'які навички розвиваються протягом свого життя і використовуються у різноманітних професіях. До змісту таких навичок включають: навички спілкування, навички міжособистісного спілкування, технічні навички, дослідницькі, аналітичні навички. Вони включають більш детальний перелік навичок: командна робота (ефективна робота з людьми для виконання завдань); емпатія; розв'язання проблем (виявлення проблем у задачах і шляхів їх подолання); критичне мислення; креативність (створення/винахід нових моделей, об'єктів або систем); гнучкість (приспосовується до мінливих обставин, легко переходить від однієї теми до іншої); лідерство (залучення інших людей до спільної роботи, мотивація їх); організація (структурування та організація часу для виконання завдань); прийняття рішень (прийняття рішень з урахуванням усіх альтернатив); тайм-менеджмент (виконання кількох завдань одночасно та досягнення цілей у встановлені терміни); толерантність; саморозвиток (оцінка власної діяльності та вжиття дій для вдосконалення та навчання); інформаційні технології (використання ІТ для створення, представлення та організації даних); тактовність (виявлення та вирішення чутливих ситуацій, демонстрація такту, дипломатії та відповідної дипломатії); іншомовна комунікація.

Володіючи цими навичками майбутні фахівці, мають більшу кар'єрну гнучкість і переваги у працевлаштуванні.

У процесі викладання курсу «Теорія і практика медійного перекладу англійської мови» створюються умови для здійснення кроскультурної взаємодії та формування м'яких навичок перекладацької компетенції майбутніх фахівців. Вони включають: здатність здійснювати кроскультурну комунікацію як відповідальний посередник між двома культурами; спроможність виявляти активну толерантність та емпатічне ставлення до представників інших культур; можливість орієнтуватися в усталених паттернах поведінки, мовленнєвого етикету та невербальних елементах спілкування, притаманних певній культурі; постійне прагнення вдосконалювати

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

свої навички кроскультурної компетентності для здійснення успішної комунікації; враховувати при спілкуванні гендерні аспекти; передбачати комунікативні девіації та шукати стратегії досягнення комунікативної мети у процесі спілкування іноземною мовою; орієнтуватися на культурно обумовлені максими та схеми дискурсивного стилю для встановлення взаєморозуміння.

Студенти, які працюють з медіа текстами як перекладачі повинні зважати на комунікативну спрямованість перекладу. У публіцистичному дискурсі чітко виявляється культурна компонента англійської мови, що відрізняється від української мови, і вимагає від перекладача знання контексту та орієнтації у лінгвокультурологічних особливостях тексту перекладу.

Під час перекладу публіцистичного тексту слід враховувати аналітичний характер англійської мови. Тобто, усвідомлювати важливість зіставлення лексико-граматичних мовних категорій для адекватності перекладу. Перекладач мусить забезпечити смислову передачу тексту оригіналу. А для цього необхідно застосовувати певні трансформації, які допомагають забезпечити збереження формальної структури тексту оригіналу (перестановка, заміна, опущення, додавання тощо). На лексичному рівні для створення адекватного перекладу та успішної кроскультурної комунікації з реципієнтом використовуються диференціація, конкретизація, генералізація, смислове розвинення, антонімічний переклад, цілісне перетворення тощо.

Для дослідження феноменів і параметрів кроскультурної комунікації студенти отримують знання з етносемантики, дискурсивного аналізу та кроскультурної прагматики.

Таким чином, в результаті дослідження з'ясовано, що під час викладання курсу «Теорія і практика медійного перекладу» кроскультурна комунікація здійснюється в комунікативних контекстах перекладу. Студенти мають змогу сформулювати м'які навички, які дозволять їм вирішити питання як саме відбувається кроскультурна комунікація у процесі перекладу, встановити причини міжкультурного непорозуміння, знайти мовні особливості та механізми, які дозволяють їх компенсувати, винайти власні стратегії кроскультурної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Banks J. (2008). An Introduction to Multicultural Education. Boston Allyn&Bacon, 480.
2. Byram M. (1991). Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching. Clevedon: Multilingual Matters, 163.
3. Hofstede, G. (2010). Cultures and organizations: Software of the Mind. Intercultural cooperation and its importance for survival. New York: McGraw Hill. 3 rd. ed, 549.
4. Lehtomäki, E., Moate, J. & Posti-Ahokas, H. (2018) Exploring Global Responsibility in Higher Education Students. Cross-Cultural Dialogues, European Educational Research Journal vol. 18, no. 2. 218–233.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Жданов В. В.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

*Науковий керівник:
Нефьодов Д. В.
доктор історичних наук, доцент кафедри історії,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

**СТАН ВИЩОЇ ОСВІТИ НА МИКОЛАЇВЩИНІ У ДРУГІЙ
ПОЛОВИНІ 1960-Х – В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1980-Х РР**

З середини 1960-х рр. відбувається перебудова навчального процесу у вищій школі, складаються і затверджуються нові навчальні плани, в яких значне місце приділяється підвищенню теоретичної підготовки студентів. Так, в МКІ відкриваються нові кафедри – автоматичного регулювання (завідувач – доц., к.тех.н. А.Н. Дикий), електричних машин і апаратів (завідувач – доц., к.тех.н. П.А. Мещанінов), економіки та організації суднобудівної промисловості (завідувач – доц., к.економ.н Б.С. Дубко) [1, арк. 84]. Скасована попередня реформа вищої школи, що передбачала систему навчання студентів з обов'язковою дворічною роботою на виробництві за фахом. До 1968 р. в інституті з 296 викладачів вчені ступені і звання мали 95 осіб (32 % до загальної кількості), у тому числі п'ять докторів наук і професорів [2, арк. 102]. Таке співвідношення відповідало середнім відсоткам викладачів з науковими ступенями та званнями для інститутів союзного підпорядкування і вище середнього по республіці. У 1967 р. в Херсоні відкрився філіал МКІ при Херсонському суднобудівному заводі. У 1969 р. число його студентів зросло до 300 осіб. Навчання проводилося за спеціальностями – суднобудування, суднові силові установки та технологія зварювального виробництва. 18 вересня 1970 р. МКІ ім. адмірала С.О. Макарова нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора за заслуги в підготовці інженерних кадрів і досягнення в розвитку наукових досліджень. На початок 1980-х рр. МКІ випустив 13557 інженерів різних спеціальностей суднобудівного профілю. Велика їх частина прийшла на суднобудівні заводи, в КБ, науково-дослідні організації Миколаєва, Херсона, Севастополя, Керчі, Феодосії [3, с. 123].

* © Жданов В. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

На початку 70-х рр. в МДПІ функціонували 4 факультети: фізико-математичний, філологічний, музично-педагогічний, фізичного виховання. Важке становище із забезпеченням шкіл кадрами істориків обумовило створення в червні 1974 р. історичного відділення у складі філологічного факультету, в серпні 1976 р. створено історичний факультет. В 1978 р. як окремий структурний підрозділ створений факультет підготовки вчителів початкових класів [4, арк. 11]. 1970-1980-ті рр. позначені зростанням наукового потенціалу інституту. Впродовж двох десятиліть кандидатські дисертації захистили понад 130 викладачів. Зросла кількість докторів наук. Одним з основних завдань МДПІ стало налагодження зв'язку зі школами міста та області. При інституті здійснювалась перепідготовка вчителів, працював заочний факультет майбутнього вчителя, де навчалися старшокласники сільських шкіл. Для підготовки вчителів початкового військового навчання з 1 вересня 1979 р. створено кафедру військової підготовки [5, с. 49].

В 1975 р. відбувся перший випуск студентів заснованого в 1970 р. Миколаївського інженерно-будівельного інституту Одеського інженерно-будівельного інституту. Протягом дев'ятої п'ятирічки факультет зміцнився кількісно і якісно: якщо в 1971 р. налічувалось лише 15 викладачів і навчалось 249 студентів, то в 1975 р. кількість викладачів зросла до 54 чоловік, а студентів – до 1033 [6]. Однак у 1984 р. інститут згорнуто, а студентів переведено до Одеси.

В 70-80-х рр. переважна більшість провідних фахівців аграрного сектору області не мала вищої освіти, орієнтувалася в своїй роботі головним чином на набутий за попередні роки практичний досвід і як результат – не завжди виявляла глибоку зацікавленість щодо впровадження новітніх досягнень сільськогосподарської науки, що в свою чергу не могло сприяти інтенсифікації виробництва на селі. В 1983 р. рішенням Ради Міністрів СРСР на 12 % скорочено прийом до вищих навчальних закладів. У зв'язку з цим закрито Миколаївську філію Одеського інженерно-будівельного інституту, а на його базі 10 травня 1984 р. завдяки зусиллям секретаря Миколаївського обкому КПУ з питань АПК О. Г. Захарченка відкрито Миколаївську філію Одеського сільськогосподарського інституту для підготовки спеціалістів по наступним напрямкам: агрономія, зоотехніка, економіка, інженерія. [7, с. 49]. В 1984 р. до філіалу вступило 204 студенти [8].

Миколаївський технікум залізничного транспорту ім. академіка В.М. Образцова готує в даний період фахівців за чотирма спеціальностями: технік-шляховик з будівництва та експлуатації колійного господарства, технік-механік колійних будівельних машин, технік-механік з механізації вантажних робіт, технік-електрик з автоматики і телемеханіки на транспорті.

19 травня 1965 р. відкрито Миколаївський технікум радянської торгівлі [9, с. 24]. В 1971 р. в Миколаєві засновано культурно-освітній факультет Київського державного інституту культури, який

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

в подальшому реорганізований у філіал. На факультеті відкрито два відділення: бібліотечне, яке готувало бібліотекарів-бібліографів масових бібліотек та культурно-освітньої роботи, випускники якого отримували також диплом керівника певного самодіяльного художнього колективу (хорового, духового, народного оркестру) [10, с. 1].

З метою підвищення екологічної культури населення, індивідуальної та колективної поведінки в природі, формування практичних вмінь і навичок суспільно корисної праці у справі охорони природи, популяризації природоохоронних знань, миколаївське відділення Українського товариства охорони природи створило в 1958 р. Миколаївський міський народний університет «Природа», який в 60-80-х рр. став одним з провідних центрів популяризації природоохоронних знань на Миколаївщині. Першим відділенням народного вузу став дворічний факультет «Садівництво і виноградарство», організація якого викликана виникненням на непридатних землях, понівечених ерозією берегах Південного Бугу та Інгулу чималої кількості садівничо-виноградарських товариств. Багато садівників-любителів стали слухачами факультету. Заняття проводились раз на тиждень у приміщеннях міського Будинку природи, Будинку культури залізничників, вузах і технікумах міста. Лекції проводили наукові працівники, спеціалісти обласної станції захисту рослин, доктори і кандидати наук І.Н. Канцер, Т. М. Стаковська, І. А. Куликов, О. І. Герасимов [11, с. 38]. У 1979 р. випускники факультету налагодили зв'язки з науково-дослідним інститутом виноградарства і виноробства ім. Таїрова, Степовим відділенням Нікітського ботанічного саду в м. Сімферополі, науковими закладами Молдови. В 1975 р. в університеті відкрито три нових факультети – «Охорона навколишнього середовища» для керівних кадрів природоохоронних ланок, «Квітникарство і озеленення», оскільки актуальними стали питання благоустрою та захисту навколишнього середовища та «Лікарські рослини». Теоретичні знання, отримані в університеті, випускники втілювали в практику роботи на кораблебудівних заводах, автотранспортних підприємствах міста, стали активними організаторами створення в цехах і відділах куточків природи, незмінними учасниками рейдів з контролю за станом природного середовища та боротьби з джерелами його забруднення, ініціаторами створення нових і впорядкування старих зелених зон на підприємствах і в районах Миколаївщини [11, с. 40].

Однак застійні явища 70-х – початку 80-х рр. XX ст. не оминули і освітянську сферу життя області. «Залишковий» принцип фінансування цієї сфери призвів до негативних наслідків і занепаду багатьох її складових. Через нестачу коштів і матеріалів роками не ремонтувалося багато навчальних закладів. Деякі з них доведені до аварійного стану і закриті. На філологічному факультеті МДПІ за розпорядженням центру кількість студентів російського відділення значно перевищувала кількість студентів відділення української мови та літератури. Відбувався скерований офіційною владою процес

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

русифікації освіти, який стимулювався подальшою русифікацією навчальних закладів, вузів, державних установ, культурного життя, особливо в містах. Низькою залишалася успішність у навчальних закладах, відставала навчальна база виробничого навчання, ПТУ, технікумах. Малоєфективною і формалізованою виявилася вечірня і заочна форми навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанови Ради Міністрів УРСР, що стосуються діяльності установ народної освіти, накази, положення, інструкції Міністерства освіти УРСР, звіти капітального будівництва шкіл, шкіл-інтернатів, дитячих садків та гуртожитків, накази заввідділом з основної діяльності, звіти про будівництво закладів народної освіти, 4 січня – 25 грудня 1984 р. ДАМО (Державний архів Миколаївської області). Ф. Р-6082. Оп. 11.Спр. 216. 285 арк.
2. Переписка с горисполкомами области о выполнении народно-хозяйственных планов, о работе учреждений культуры, народного образования, здравоохранения, бытового обслуживания и по другим вопросам, 3 января – 27 декабря 1968 г. ДАМО (Державний архів Миколаївської області). Ф. Р-992. Оп. 12.Спр. 430.
3. Бугаенко Б. А. Николаевский кораблестроительный. Очерк истории института-университета / Б. А. Бугаенко, А. Ф. Галь, Н. М. Костенко. Николаев: УГМТУ, 1995. 241 с.
4. Накази Міністерства освіти УРСР щодо діяльності інституту, листування з Міністерством освіти УРСР про покращання навчально-виховної, науково-дослідної роботи, 3 січня – 27 грудня 1978 р. ДАМО (Державний архів Миколаївської області). Ф. Р-993. Оп. 7.Спр. 75.
5. Миколаївський державний університет імені В.О. Сухомлинського: віхи історії 1913–2008 / уклад.: В.Д. Будак та ін. Миколаїв: Іліон, 2009. 183 с.
6. Стацюк Є. Народжений п'ятирічкою. Ленінське плем'я. 1975. 7 листопада. С. 2.
7. Історія розвитку аграрної освіти на Миколаївщині / голов. ред. В. С. Шибанін; за ред. Д. В. Бабенко, Н. Г. Шарати; уклад. Т. В. Березовська. Миколаїв: МДАУ, 2012. 95 с.
8. Волинська Л. Вони будуть першими. Ленінське плем'я. 1984. 1 вересня. С. 3.
9. Шкварець В. П., Гузенко Ю. І. Хронологія та бібліографія Миколаївщини: Іст.-краєзнав. дослідж. Миколаїв: ОУН ім. І. І. Мечникова, 2009. 134 с.
10. Миколаївський філіал Київського державного інституту культури: Історія та сучасність / Авт. кол.: А. Г. Михайлик (кер.) та ін.; Під ред.: А. Г. Михайлика, С. П. Шевчука. Миколаїв: МФ КДІК, 1996. 64 с.
11. Жевнер В. Миколаївський міський народний університет «Природа»: створення та діяльність (1950–1990-ті рр. ХХ ст.). «Збережемо для нащадків»: матеріали III миколаїв. міських еколог. читань. Миколаїв, 2010. С. 38–41.

*аспірант кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,*

*директор,
Херсонський загальноосвітній навчально-виховний
комплекс № 11 Херсонської міської ради,
м. Херсон, Україна*

ЕМОЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ ПЕДАГОГА

Емоційна компетенція педагога є фундаментальною складовою його професійної майстерності, що значною мірою визначає якість освітнього процесу. Вона охоплює здатність педагога розуміти й управляти власними емоціями, а також адекватно реагувати на емоційні стани учнів, колег і батьків. Це сприяє створенню сприятливого емоційного клімату у класі, налагодженню довірчих стосунків та формуванню навичок соціальної взаємодії у школярів.

У сучасній освітній парадигмі, що все більше фокусується на розвитку гармонійної, соціально компетентної особистості, роль емоційної компетенції педагога значно зростає. Вона стає основою для підтримки позитивного мікроклімату у навчальному середовищі, профілактики конфліктів та подолання викликів, пов'язаних із зростаючою емоційною напругою в освітньому процесі. Таким чином, емоційна компетенція педагога є не лише інструментом професійної діяльності, а й засобом забезпечення психологічного комфорту учасників освітнього процесу.

Емоційна компетенція педагога тісно пов'язана з поняттям емоційного інтелекту (EI), який є її фундаментальною основою. Емоційний інтелект включає здатність розпізнавати, розуміти та управляти своїми емоціями, а також усвідомлювати емоційні стани інших людей та ефективно взаємодіяти з ними.

У сучасній науковій літературі зростає інтерес до дослідження емоційного інтелекту педагогів. Роботи Д. Гоулмана [2], який є одним із провідних теоретиків у сфері емоційного інтелекту, заклали основи для розуміння його впливу на успішність міжособистісної взаємодії й освітнього процесу. Учений вважає, що емоційний інтелект – це здатність розуміти власні емоції й емоції інших, мотивуючи себе й інших, керувати емоціями в індивідуальних ситуаціях. Науковець виділяє чотири головні складові частини емоційного інтелекту: самосвідомість, самоконтроль, емпатію, навички стосунків, а також виокремлює поряд із ними ще й п'яту складову частину – мотивацію [2].

За визначенням авторського колективу Дж. Мейєра, П. Саловея, Д. Карузо, емоційний інтелект – це група ментальних здібностей, що

* © Жулінська Г. М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

спонукають до усвідомлення та розуміння власних емоцій і емоцій оточення [1].

Серед українських науковців, які досліджують питання емоційного інтелекту, емоційної компетентності та соціально-емоційного навчання в освіті, можна виділити таких фахівців: О. Помиткіна (досліджує емоційний інтелект, емоційну стійкість і методи їхнього розвитку) – авторка праць із психології управління та соціально-емоційної компетентності; Л. Хоружа – займається питаннями формування емоційного інтелекту та психоемоційної культури в освітньому процесі; І. Соколова – працює над проблемами розвитку емоційної компетентності педагогів, емоційної саморегуляції та профілактики професійного вигорання; Н. Скакун – досліджує соціально-емоційне навчання, розвиток soft skills та психологічну підготовку педагогів; Н. Литвиненко – досліджує розвиток емоційного інтелекту учнів у контексті освітнього середовища та інші.

Структуру емоційного інтелекту формують два аспекти: внутрішньоособистісний і міжособистісний. Такі компоненти як: усвідомлення власних почуттів, самооцінка, упевненість у собі, відповідальність, терпимість, самоконтроль, активність, гнучкість, зацікавленість, відкритість до нового досвіду, мотивація досягнення, оптимізм утворюють внутрішньоособистісний аспект. До міжособистісного аспекту входять: комунікабельність, альтруїзм, відкритість, емпатія, здатність ураховувати та розвивати інтереси іншої людини, повага до людей, здатність адекватно оцінювати та прогнозувати міжособистісні взаємини, уміння працювати в команді [2].

Емоційна компетенція педагога проявляється через практичне застосування компонентів емоційного інтелекту в професійній діяльності:

1. Самоусвідомлення, яке є складовою ЕІ, допомагає педагогу розуміти власні емоції, уникати імпульсивних реакцій та зберігати професійність у стресових ситуаціях.

2. Саморегуляція забезпечує здатність учителя ефективно управляти своїми емоціями, залишаючись спокійним і зосередженим у складних умовах навчального процесу.

3. Емпатія дозволяє краще розуміти потреби та переживання учнів та учениць, сприяючи формуванню довірливих взаємин і створенню безпечного емоційного середовища.

4. Соціальні навички, розвинені через ЕІ, допомагають педагогу організовувати ефективну взаємодію із здобувачами освіти, їх батьками та колегами [4].

Педагоги з високим рівнем емоційної компетенції сприяють формуванню довірливої атмосфери, де учні почуваються захищеними та мотивованими, формуючи позитивне навчальне середовище. Розуміння емоцій учнів допомагає уникати або ефективно вирішувати конфліктні ситуації. Підтримка емоційного добробуту учнів – ще одна перевага розвиненої емоційної компетентності педагога. Учні краще адаптуються до освітнього процесу, якщо учитель демонструє емпатію

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

та підтримку. Також, слід зазначити, що розвинені навички саморегуляції допомагають педагогам уникати хронічного стресу та зберігати енергію, що є гарною профілактикою професійного вигорання.

Розвиток емоційно-етичної компетентності є необхідною складовою професійної підготовки та підвищення кваліфікації сучасних педагогів. У Професійному стандарті вчителя закладу загальної середньої освіти передбачено емоційно-етичну компетентність як одну з ключових [5]. І вона простежується у таких аспектах:

1. **Соціально-емоційна компетентність** (здатність налагоджувати ефективну взаємодію з учнями, батьками та колегами; емпатія та вміння враховувати емоційний стан учнів; управління конфліктними ситуаціями; створення сприятливого емоційного клімату в класі);

2. **Психолого-педагогічна компетентність** (розуміння психологічних потреб учнів; здатність створювати умови для емоційного та соціального розвитку; використання технік емоційної підтримки).

3. **Комунікативна компетентність** (здатність до конструктивної взаємодії та ефективного спілкування; управління своїми емоціями під час комунікації; врахування емоційних реакцій співрозмовників).

4. **Навички саморегуляції** (контроль власних емоцій; профілактика професійного вигорання; здатність справлятися зі стресовими ситуаціями).

В умовах сучасних викликів, емоційної напруги, високих вимог до результативності та необхідності адаптації до змін, стає очевидною потреба у формуванні системного підходу до розвитку емоційної компетенції педагогів [6]. Ефективно розвивати свої навички емоційної взаємодії допоможуть такі методи та інструменти:

1. Рефлексія:

- Ведення щоденника емоцій.
- Аналіз власних реакцій у різних ситуаціях.
- Зворотний зв'язок від колег та учнів.

2. Тренінги та навчання:

- Участь у тренінгах з розвитку емоційного інтелекту.
- Курси з конфліктології та управління емоціями.

3. Підтримка well-being:

- Практика mindfulness та медитації.
- Фізична активність та підтримка здорового способу життя.
- Забезпечення балансу між роботою та особистим життям.

4. Комунікативні практики:

➤ Рольові ігри та симуляції для відпрацювання складних педагогічних ситуацій.

➤ Розвиток активного слухання та ненасильницького спілкування.

Таким чином, емоційна компетенція педагога є практичною реалізацією його емоційного інтелекту в освітній діяльності. Вона

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

визначає здатність педагога не лише впливати на емоційний стан учнів, а й бути лідером і прикладом емоційної стійкості, що сприяє розвитку соціально-емоційних навичок у школярів. У сучасній освіті інтеграція концепцій емоційного інтелекту в професійний розвиток педагогів стає необхідною умовою для створення гармонійного та ефективного освітнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гацько А., Смігунова О. Емоційний інтелект як стратегічний важіль лідерства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2016. Вип. 177. С. 61–67.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: Віват, 2020. 512 с.
3. Кириченко Р. Значення емоційного інтелекту в діяльності педагога. *АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК*. 2021. № 41. Т. 1. С. 306.
4. Коврига Н., Носенко Е. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції. Київ: Вища школа, 2003. 126 с.
5. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 року № 1225.
6. Mayer, J. D., Salovey, P. Emotional Intelligence: Key Readings on the Mayer and Salovey Model. New York: Basic Books, 1997. 432 с.

Захарченко О. А.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

*Науковий керівник:
Ситченко А. Л.*

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

ГРТ ONLINECORRECTOR – ЦИФРОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ-ФІЛОЛОГІВ

Актуальність теми викликана необхідністю підготовки магістрів-філологів в умовах цифровізації освітнього простору, що відбувається у контексті сучасної освітньої парадигми. Питання впровадження цифрових технологій в освітній процес регулює розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 року № 286-р «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки». У ньому розроблено дорожню карту відбудови та реформування системи вищої освіти

* © Захарченко О. А.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

заради інтеграції у європейський освітній простір. Відповідно до розробленої в розпорядженні стратегічної піраміди розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, одним із пріоритетних напрямків освітньої реформи є гарантування якісної освітньо-наукової діяльності, конкурентоспроможної вищої освіти, доступної для усіх соціальних груп [3]. Згідно з дорожньою картою, окресленою в законодавчому акті, передбачено впровадження інноваційних технологій і цифрових засобів навчання в освітній процес.

Задля того, аби магістр філології у майбутньому став конкурентоспроможним на ринку праці та відповідав усім вимогам роботодавців як всередині країни так і за її межами, виникає необхідність введення до циклу професійної підготовки не тільки фахових мовно-літературних дисциплін, а й курсів із вивчення новітніх цифрових інструментів та технологій. Оволодіння загальними та фаховими компетентностями, зазначеними в Стандарті вищої освіти, передбачає здатність магістрів-філологів до пошуку, опрацювання та аналізу ними інформації з різних джерел, а також навички використання інформаційних і цифрових інструментів під час роботи з текстами. Серед цифрових інструментів професійної підготовки філологів можна назвати Gemini, Claude, Bing, GPT OnlineCorrector тощо.

Розробкою питання про можливості застосування ChatGPT у професійній підготовці філологів та перекладачів займалися: Остапович О. Я., Остапович Н. В., Мазуренко Ю. С., Артеменко Ю. О., Пономаренко О. О. У своїх статтях вони досліджували можливість штучного інтелекту лише у сфері перекладу з англійської та німецької мови [1]. Окремого дослідження щодо можливостей та сфери застосування GPT OnlineCorrector українськими філологами не було.

Однак практичне впровадження цифрових інструментів в освітній процес має ряд суперечностей між: а) цифровізацією освітнього простору й недостатньою цифровою компетентністю вчителів; б) диджиталізацією освітнього процесу у навчальних закладах країн ЄС і недостатньою практикою впровадження цифрових технологій у навчальних закладах України; в) актуальністю проблеми формування в студентів цифрових компетентностей і неповною відповідністю змісту освітніх програм вимогам диджиталізації освітнього процесу.

Недостатня цифрова компетентність вчителів зумовлена низкою факторів: коротким терміном навчання вчителів, недостатньою кількістю спеціалістів, які могли їх навчити, низьким рівнем технічного забезпечення навчальних закладів. Ці фактори є причинами того, що Україна технологічно відстає від країн ЄС, повільно впроваджує стандарти, які повинні бути для нас орієнтиром. Часто навчальні програми для магістрів філології не передбачають достатнього обсягу курсів, присвячених технологіям та розвитку навичок роботи з цифровими інструментами. Інколи таких дисциплін у навчальних планах деяких вишів просто немає.

Під час навчання студентів-філологів користуванню цифровими технологіями, потрібно зберегти мовно-літературну складову освіти.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Це означає, що необхідно знайти оптимальні способи інтеграції цифрових інструментів у традиційні методи філологічних досліджень.

Одним із найбільш ефективних способів такого поєднання є використання GPT OnlineCorrector. Ресурс поєднує в собі одночасний розвиток як загальних, так і фахових компетентностей, що у свою чергу є запорукою формування кваліфікованого спеціаліста. Цей цифровий інструмент дає змогу магістрам-філологам працювати з текстом на усіх рівнях, починаючи від фонетичного й закінчуючи синтаксичним. З його допомогою студенти можуть зміцнити навички роботи з текстом, зокрема шукати й редагувати помилки, аналізувати та створювати більш якісний контент. GPT OnlineCorrector створює умови для відточування навичок виправлення граматичних, орфографічних та пунктуаційних помилок, а також поліпшення стилістики тексту. Для цього, наприклад, у пошуковий рядок введемо запит «словосполучення веб сторінка». GPT OnlineCorrector дає таку відповідь: Словосполучення «веб-сторінка» пишеться через дефіс.

1. Веб – це частина іншомовного походження, що стосується інтернету або мережі, і використовується як перша частина складних слів.

2. Сторінка – це українське слово, яке позначає окремий елемент тексту або інформації.

Правило дефісного написання застосовується до складних слів, утворених за допомогою іншомовних компонентів, таких як веб-, інтернет-, онлайн-, експрес- тощо. У таких випадках дефіс використовується для з'єднання двох частин слова. Тому правильно писати веб-сторінка.

Володіння цим цифровим інструментом дає змогу магістрам-філологам глибше зрозуміти принципи взаємодії зі штучним інтелектом та програмним забезпеченням з функціями обробки природної мови.

Отже, GPT OnlineCorrector – ефективний цифровий інструмент для професійної підготовки магістрів-філологів. У майбутньому викладачі вищої школи зможуть використовувати цю програму для індивідуалізації навчання, створюючи завдання, що відповідатимуть рівню знань кожного студента. Ще одним вектором майбутнього застосування GPT OnlineCorrector є використання цієї програми для створення тестів, анкет та опитувальників, за допомогою яких магістри зможуть перевірити знання один одного та краще підготуватися до іспитів чи заліків. Перспективним напрямком подальших досліджень є розробка адаптивних навчальних модулів на основі даних, отриманих за допомогою GPT OnlineCorrector, з метою створення індивідуальних траєкторій навчання для кожного студента.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Остапович О. Я., Остапович Н. В., Мазуренко Ю. С. Chatgpt у підготовці філологів і перекладачів. Виклики і перспективи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2023. № 17(85). С. 200–205.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII : станом на 16 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 13.11.2024).
3. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 23.02.2022 № № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text> (дата звернення: 09.01.2025).
4. Chatgpt у підготовці філологів: аналіз практичних сценаріїв використання та розробка каталогу шаблонів підказок/ Шульженко Ю. М. та ін. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 2, № 64. С. 35–43.

Зубко А. М.*

*доктор філософії, професор,
професор кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

РОЛЬ ЛІДЕРСТВА В УПРАВЛІННІ ОСВІТНІМИ УСТАНОВАМИ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Лідерство в освіті є ключовим чинником ефективного управління навчальними закладами. Впродовж історії поняття лідерства зазнавало трансформацій, що зумовлювалося суспільно-політичними змінами, науковими досягненнями та освітніми реформами. Дослідження лідерства в освітньому менеджменті дає змогу зрозуміти його еволюцію та визначити оптимальні моделі керівництва.

Антична Греція та Рим вважали освіту інструментом формування громадянина. Видатні філософи, такі як Платон і Арістотель, наголошували на важливості морального та інтелектуального лідерства педагогів. У «Державі» Платон [4] зазначав, що освітній лідер повинен бути ідеальним правителем, який спрямовує молодь до доброчесності та мудрості. Арістотель у своїх працях розглядав освіту як засіб формування етичних чеснот, наголошуючи на важливості особистого прикладу лідера.

У Римській імперії освітнє лідерство мало більш прагматичний характер: педагоги та ритори (наприклад, Квінтіліан) відігравали роль наставників для майбутніх державних діячів. Римські школи були суворо організованими установами, де вчителі володіли значною владою над учнями та навчальним процесом. Це підкреслює авторитарний стиль освітнього лідерства, притаманний цьому періоду.

У середньовіччі роль лідерів в освіті виступали представники церкви. Освіта базувалася на релігійних принципах, а її основними центрами стали монастирські школи та університети, засновані католицькою церквою. Монахи та єпископи не лише передавали знання, а й виконували функції управлінців освітніх закладів, впливаючи на навчальні програми та дисципліну. Наприклад, схоластичний метод навчання, що розвинувся в середньовічних

* © Зубко А. М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

університетах, передбачав жорстку ієрархію між викладачами й студентами [2].

Значну роль у розвитку середньовічної освіти відігравали університети, такі як Болонський (заснований у 1088 році) та Паризький (заснований у 1150 році). Вони започаткували систему автономного освітнього управління, де ректори обиралися з числа викладачів і відповідали за стратегічний розвиток закладів. Це стало першим кроком до формування демократичних принципів освітнього лідерства.

Таким чином, у період античності та середньовіччя освітнє лідерство еволюціонувало від авторитарного контролю до формування перших автономних структур управління освітою. Ці історичні зміни заклали основи сучасних моделей лідерства, зокрема демократичного та стратегічного підходу до управління освітніми закладами.

У період Відродження змінилося розуміння лідерства: освіта почала розглядатися як засіб інтелектуального розвитку особистості, а не лише релігійного виховання. Вчителі та гуманісти, зокрема Еразм Роттердамський і Франсуа Рабле, закликали до розвитку критичного мислення, формування особистої відповідальності та автономності учнів у навчанні [там само]. Важливим аспектом стало утвердження гуманістичної педагогіки, яка віддавала перевагу індивідуальному підходу до навчання.

У часи Просвітництва ідеї демократизації освіти набули широкого поширення. Філософи, такі як Джон Локк та Жан-Жак Руссо, підкреслювали значення природного виховання та свободи вибору у навчанні. Руссо у своїй праці «Еміль, або Про виховання» (1762) висунув ідею, що освітній лідер має бути наставником, який не нав'язує знання, а сприяє їх природному засвоєнню [4].

Просвітницькі ідеї сприяли створенню державних систем освіти, що перебували під керівництвом освічених адміністраторів, які розробляли навчальні програми, орієнтовані на громадянське виховання, науку та раціональне мислення. Університети перетворювалися на центри наукового розвитку, що сприяло автономії освітніх установ та пошуку нових моделей лідерства.

Таким чином, у цей період освітнє лідерство зазнало значної трансформації, відходячи від церковного контролю та набуваючи демократичних форм, що поклало основу сучасного розуміння керівництва в освіті.

Індустріалізація XIX століття спричинила перехід до централізованих освітніх систем. Адміністративне управління стало домінуючим, а директори шкіл набули ролі бюрократичних менеджерів. У цей період зростає вплив держави на освіту, що проявилось у створенні національних освітніх систем.

Наприкінці XIX століття у багатьох країнах було запроваджено загальну обов'язкову освіту, що сприяло розвитку педагогічних методик і зміцненню ролі керівників закладів освіти. Освітні реформи, ініційовані урядами, привели до появи спеціальних підготовчих

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

програм для директорів шкіл, які почали відігравати ключову роль у формуванні шкільної культури та академічної політики.

У XX столітті дослідження освітнього лідерства отримали наукове підґрунтя. Зокрема, Джон Дьюї розробив концепції демократичного лідерства, наголошуючи на важливості участі всіх учасників освітнього процесу в ухваленні рішень [3]. Моделі трансформаційного, сервісного та адаптивного лідерства вплинули на освітні стратегії [1]. Лідерство перестало бути лише адміністративним аспектом і почало розглядатися як механізм розвитку шкільних громад.

Сучасні підходи до освітнього лідерства ґрунтуються на концепціях колегіальності, інклюзивності та гнучкості. Лідери освітніх установ виконують роль стратегів, які впроваджують інновації, забезпечують мотивацію персоналу та підтримують психологічний комфорт учнів і вчителів [5].

Однією з ключових тенденцій є розвиток децентралізованого управління, що передбачає розширення автономії навчальних закладів. Це дозволяє освітнім установам ефективніше реагувати на зміни та адаптувати освітній процес відповідно до місцевих потреб.

Також зростає роль цифрових технологій у лідерстві. Використання штучного інтелекту, аналітики великих даних і дистанційного навчання дозволяє керівникам навчальних закладів приймати обґрунтовані рішення на основі даних. Технології допомагають створювати персоналізовані траєкторії навчання та покращують взаємодію між адміністрацією, учителями та учнями.

Ще одним важливим аспектом є розвиток емоційного інтелекту у лідерів. Управлінці, які розвивають навички емпатії, самоконтролю та натхнення, сприяють створенню позитивного робочого середовища, що мотивує педагогічний колектив до творчої діяльності та інновацій.

Нарешті, сучасне освітнє лідерство фокусується на створенні інклюзивного середовища. Це включає підтримку різноманіття, розвиток інклюзивних освітніх програм та впровадження політики рівних можливостей для всіх учнів і педагогів.

Історичний розвиток лідерства в освіті демонструє його еволюцію від авторитарного управління до демократичних і адаптивних моделей. Аналіз цих процесів дозволяє ефективно впроваджувати сучасні принципи лідерства для розвитку освітніх установ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Басс Б. *Leadership and Performance Beyond Expectations*. Free Press, 1990. С. 132–138.
2. Гутек Дж. Філософські ідеї в освіті. Нью-Йорк: Routledge, 2019. С. 112–118.
3. Дьюї Дж. *Демократія та освіта*. Київ: Освіта, 2020. С. 87–94.
4. Фаррар Дж. *Історія освіти: від античності до сучасності*. Оксфордський університет, 2018. С. 45–50.
5. Harris A. *Сучасне освітнє лідерство: виклики та перспективи*. Лондон: SAGE, 2021. С. 56–63.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Істоміна С. М.*

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
в. о. директора,
Ліцей № 10 Новокаховської міської ради,
м. Херсон, Україна*

*Науковий керівник:
Кохановська О. В.
доктор педагогічних наук, доцент,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

**УПРАВЛІННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЮ ПІДТРИМКОЮ УЧАСНИКІВ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ**

Сьогодення українського суспільства й освітньої галузі зокрема є дуже нестабільним у багатьох аспектах. Один з ключових – воєнний стан. Саме тому особливі актуальності набуває питання управління психосоціальною підтримкою учасників освітнього процесу. Адаптація до діяльності в умовах війни веде до численних вимушених змін у звичних процесах, створює нові виклики для всіх учасників навчання: керівників навчальних закладів, педагогів, учнів та їхніх батьків. Забезпечення ефективної підтримки стає критично важливим завданням для закладів освіти.

Психосоціальна підтримка є комплексною діяльністю, націленою на забезпечення емоційного та соціального добробуту учасників освітнього процесу. Її мета – сприяти збереженню фізичного та психічного здоров'я, мінімізувати вплив стресових факторів та допомогти комфортно адаптуватися до нових умов життя. Важливим елементом психосоціальної підтримки є розробка стратегій управління, реалізація яких дозволить освітнім установам ефективно взаємодіяти з громадами та спеціалізованими організаціями, які надають психологічну допомогу.

Основа управління психосоціальною підтримкою полягає в розумінні сутності та мети цієї діяльності. Вона охоплює заходи із забезпечення емоційної стабільності, соціальної адаптації та особистісного розвитку учасників освітнього процесу. Її мета – створення умов для утримання та покращення емоційного стану учнів та їхніх батьків, а також педагогічного колективу.

Основні завдання психосоціальної підтримки [1]:

Діагностика психоемоційного стану учасників освітнього процесу. Базовим кроком у забезпеченні психосоціальної підтримки є проведення регулярного моніторингу поведінки учнів та педагогів. Інструментами виявлення тривожних станів, депресії та інших ознак психологічної нестабільності виступають анкетування, тестування та

* © Істоміна С. М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

індивідуальні бесіди. Крім цього, важливо вести спостереження за динамікою психоемоційного стану учасників освітнього процесу. Вищевказані інструменти в разі їх регулярного застосування дозволяють виявляти поточний рівень стресу та емоційні потреби учасників.

Організація індивідуальних та групових консультацій. Такі консультації допомагають ефективно надавати підтримку шляхом залучення психологів та соціальних працівників, які проводять індивідуальні консультації для дітей та дорослих, а також організовують групові сеанси. Цей формат заходів сприяє відкритому спілкуванню, обміну досвідом і зменшенню емоційного напруження.

Розробка та впровадження програм психосоціальної підтримки, спрямованих сформувати та закріпити навички стресостійкості, емоційної регуляції та позитивного мислення. Це можуть бути, наприклад, тренінги з розвитку комунікаційних здібностей, арттерапія, спортивні заходи, тематичні семінари та майстер-класи. Для молодших учнів важливим є впровадження елементів гри.

Створення безпечного освітнього середовища. Безпечний освітній простір – це той простір, у якому учасники освітнього процесу можуть почуватися захищеними [3]. У ньому мають бути фізична безпека (недопущення сторонніх осіб на територію закладу посередництвом встановлених системи перепусток, охорони тощо) та належне облаштування навчальних приміщень, зокрема, укриттями. У колективі має підтримуватися доброзичлива атмосфера, скажімо, шляхом формування довірчих стосунків між учнями та педагогами, недопущення та профілактика булінгу, проведення регулярних бесід щодо толерантного ставлення один до одного.

В умовах воєнного стану психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу реалізується за такими *напрямами* [2]:

1. *Психологічна підтримка.* Включає індивідуальні та групові консультації з психологами, організацію тренінгів зі стресостійкості та емоційного самоконтролю. Такі заходи спрямовані на допомогу учасникам освітнього процесу в подоланні стресу, спричиненого воєнними діями.

2. *Соціальна підтримка.* Передбачає створення системи соціальної допомоги для сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Може включати надання матеріальної допомоги, гуманітарної підтримки, організацію заходів для соціальної інтеграції.

3. *Організація освітніх заходів* включає проведення тематичних занять, свят, майстер-класів, що сприяють відволіканню від подій, що можуть травмувати, та створенню позитивної атмосфери в освітньому середовищі.

4. *Робота з педагогами.* Підвищення кваліфікації педагогів щодо взаємодії з дітьми, які пережили стресові ситуації, розробка та впровадження методичних рекомендацій та посібників.

5. *Взаємодія з громадою та партнерами.* Співпраця з місцевими органами влади, громадськими організаціями, міжнародними фондами для залучення додаткових ресурсів та

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

підтримки освітнього процесу.

Забезпечення ефективного управління психосоціальною підтримкою в наш час неможливе без використання сучасних технологій та інструментів. Однією з ключових технологій є систематичний моніторинг стану учасників освітнього процесу. Це дозволяє своєчасно виявляти проблеми та реагувати на них.

Також важливим є використання інформаційних платформ для комунікації між учасниками освітнього процесу, психологами та адміністрацією закладу освіти. Вони забезпечують оперативне інформування, надання консультацій, обмін досвідом.

Практичний досвід українських шкіл показує, наскільки важливий для організації психосоціальної підтримки комплексний підхід. Відтак, у школах проводяться заходи зі зниження рівня стресу серед учнів та педагогів. Реалізуються програми підтримки дітей, які постраждали від воєнних дій, організовуються тренінги та майстер-класи для педагогів.

Одним із вдалих прикладів застосування комплексного підходу є створення програм психологічної допомоги в закладах освіти, що передбачають співпрацю з міжнародними організаціями, такими як UNICEF, ЮНЕСКО [5]. Завдяки цій співпраці українські школи отримують методичну та матеріальну підтримку для реалізації заходів психосоціальної корекції..

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

На основі проведеного аналізу було розроблено такі рекомендації щодо управління психосоціальною підтримкою [4]:

1. Розробити загальношкільні програми психосоціальної підтримки. Вони повинні містити план дій у разі виникнення кризових ситуацій, заходи зі зниження стресу та стабілізації емоційного стану учасників освітнього процесу.

2. Організувати постійне підвищення кваліфікації педагогів. Залучати фахівців для проведення тренінгів, семінарів, вебінарів з питань психосоціальної підтримки.

3. Створити умови для роботи шкільних психологів. Забезпечити доступ до необхідних ресурсів, виділити окремі приміщення для проведення консультацій та занять.

4. Розвивати партнерство з місцевими громадами та міжнародними організаціями. Це дозволить залучати додаткові ресурси та експертів для покращення якості психосоціальної підтримки.

5. Забезпечувати інформування батьків. Організовувати регулярні зустрічі, на яких роз'яснювати важливість психосоціальної підтримки, надавати рекомендації щодо взаємодії з дітьми у стресових ситуаціях.

Управління психосоціальною підтримкою учасників освітнього процесу в умовах воєнного часу є важливим завданням для керівництва навчальних закладів. Ефективна підтримка сприяє збереженню емоційного та соціального комфорту учнів, педагогів та їхніх сімей, підтримує безперервність освітнього процесу навіть

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

у кризових умовах.

Комплексний підхід до організації психосоціальної підтримки, що включає моніторинг, освітні заходи, співпрацю з громадою та міжнародними організаціями, є запорукою успішної реалізації програм допомоги в освітніх установах.

Таким чином, впровадження сучасних технологій управління, підвищення кваліфікації педагогів та створення сприятливого середовища для учасників освітнього процесу є ключовими елементами ефективного управління психосоціальною підтримкою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вольнова Л. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю: навч. посіб. Київ. 2012. 275 с.
2. Загальна психологія: підручник / Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. Київ: Каравела, 2019. 464 с.
3. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів «Безпечний простір»: навчально-методичний посіб. Київ: НаУКМА. ГЛІФ Медіа. 2017. 208 с.
4. Чемодурова Ю. М. Надання психосоціальної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах війни. Перспективи та інновації науки, 2022. № 9 (14). С. 676–687.
5. ЮНІСЕФ. Україна. Звіт щодо гуманітарної ситуації в країні. No.8, 12 квітня 2022 р.). URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/19416/file/UNICEF%20Ukraine%20Humanitarian%20Situation%20Report%20No.8.pdf> (дата звернення: 20.02.2024).

Капкан О. О.*

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін інституту права та безпеки,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
м. Одеса, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ І ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВНЗ

Ефективність функціонування системи освіти та зростання соціальних вимог до закладів освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку фахівців за державним замовленням для Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України має потребу у висококваліфікованій діяльності викладачів. Підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців обумовлене можливістю мобільного реагування освітнього процесу на потреби особистості та суспільства. На сучасному етапі модернізації системи освіти спостерігається розширення автономних прав закладів, вони отримують можливість розробляти і впроваджувати власні навчальні програми з дотриманням стандарту освіти. [10, с. 100].

* © Капкан О. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

У науковій літературі інновації в освіті розглядаються як механізм реагування системи на зовнішні зміни; як фактор, що стимулює розвиток системи освіти; як засіб визначення необхідності рефлексії над наявним досвідом; як кінцевий результат діяльності у вигляді нового або удосконаленого продукту навчання.

У теорії всі навчальні технології підготовки фахівців університету систематизовані за критерієм – традиційних та інноваційних технологій.

Традиційні навчальні технології за своєю суттю орієнтовані на передачу знань і опис способів дій, які передаються студентам в готовому вигляді і призначені для репродуктивного засвоєння. Використовуючи такі технології як лекції, семінари, практичні заняття і ін. викладач є єдиним суб'єктом освітнього процесу.

Інноваційні навчальні технології спрямовують викладача на створення таких форм організації навчальної діяльності, які сприяють формуванню вимушеної пізнавальної активності студента, формуванню системного мислення та здатності генерувати ідеї при розв'язанні проблемних, ситуативних завдань, формулювання висновків, оцінювання та прийняття рішень. Постійний обмін думками призводить до зміни стилю роботи викладача – він стає демократичним, заснованим на принципах співпраці зі студентами.

Інноваційний навчальний процес підготовки фахівців в університеті повинен бути орієнтованим на інтеграцію освіти, науки та інновацій, досягнення високої якості освіти, що надається в рамках сучасних систем управління якістю, використанням інноваційних освітніх технологій, впровадженням прогресивних форм організації навчального процесу, використанням навчально-методичних матеріалів, що відповідають сучасному світовому рівню, та допомагають формуванню професійних компетентностей, розвитку креативного типу мислення, в основі якого лежить самостійне генерування знань, що забезпечують конкурентоспроможність випускників на ринку праці.

Однією з особливостей інноваційного навчального процесу є використання інноваційних освітніх технологій у підготовці фахівців в університеті. До таких технологій в основному відносяться: технологія активно-діяльнісного типу, технологія навчальних ділових ігор, технологія групової взаємодії, технологія аналізу конкретних ситуацій тощо, які забезпечують ефективну підготовку студентів до професійної діяльності, розвитку внутрішнього особистісного потенціалу з таким набором якостей і здібностей, який забезпечить успіх в професійній діяльності. Шляхом інтеграції вказаних вище технологій розвиватимуся критичне мислення, самостійність, віра у власні сили, стійкість, ініціативність, терпимість до незвіданого, готовність займатися професійною діяльністю; сприяння усвідомленню молодими людьми своєї ролі та свого місця у вирішенні проблем, що стоять перед суспільством.

З прискореним розвитком, інтенсифікацією та диференціацією навчального процесу, появою варіативних навчальних технологій,

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

постають термінові вимоги, з одного боку, використання в університеті таких методів навчання, які дозволили б активізувати і максимально наблизити процес підготовки студента до змісту і характеру його професійної діяльності, а з іншого – необхідність покрової науково обґрунтованої організації самого навчального процесу, зокрема, пізнавальної самостійної роботи студентів, співвіднесеної з цілями навчання, узгодженої з іншими структурними компонентами системи університетської освіти, а головне з інтересами, прагненнями та можливостями студентів. Впоратися з цим завданням можна тільки за умови розумного поєднання традиційних та інноваційних технологій навчання.

Впроваджуючи інноваційні технології необхідно:

- сформулювати мету, якої необхідно досягти за допомогою технології;

- обрати оптимальну технологію;
- проаналізувати публікації та матеріали закордонних та вітчизняних авторів, колег, які мають досвід використання потрібних методів;

- створити необхідні умови для використання технології;

- використати обрану технологію;

- опанувати набуту інформацію.

Таким чином, введення інноваційної технології в університеті дозволе виявити вид діяльності спрямований на якісні зміни в системі навчання, а також забезпечить її ефективність. Результати впровадження нададуть змогу уточнити достовірність, обґрунтованість та відповідність обраних методів навчання обраним цілям та практичним завданням, що підтвердить чи роз'яснить раніше проведені психолого-педагогічні дослідження проблем, пов'язаних з організацією самостійної роботи студентів, надасть теоретичне розуміння використання інноваційних методів навчання у університеті.

Наразі перед викладачами і науковцями в рамках організації навчального процесу в умовах воєнного стану стоїть завдання розробити таку систему освіти, в якій студенти будуть зацікавлені в самостійному засвоєнні знань, тобто самостійна робота повинна забезпечувати не тільки засвоєння знань студентами, а й сприяти формуванню навичок їх самостійного засвоєння.

Підвищення ефективності організації самостійної роботи студентів може бути досягнуто за умови активного впровадження дидактичної системи використання навчальних ділових ігор на всіх етапах процесу, що дозволить: використовувати накопичений у процесі навчальної ділової гри досвід самостійної специфічної діяльності у майбутній професії поліцейського; реалізувати системний підхід до вирішення проблеми в умовах «стисненого часу»; підійти до побудови моделі організації самостійної роботи студентів у університеті.

Запровадження навчальної ділової гри як способу організації самостійної роботи студентів вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання згенерує наступні задачі:

1. Аналіз досвіду організації самостійної роботи студентів.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

2. Активація самостійної роботи студентів за допомогою методів активного навчання.

3. Можливість використання навчальної ділової гри у організації самостійної роботи студентів.

4. Розроблення певної моделі організації самостійної роботи студентів із специфічними умовами навчання.

Аналіз досягнень та результатів після проведення навчальних ділових ігор наддасть чи визначить практичну значущість для:

- створення рекомендацій щодо використання навчальних ділових ігор для підвищення ефективності організації самостійної роботи студентів університету;

- поєднання та застосування отриманих результатів з розробкою методичних матеріалів, збірників ігор, спецкурсів тощо;

- рекомендацій результатів, отриманих в ході навчання, розробникам навчальних планів, навчальних посібників, та різноманітних розробок у ВНЗ з метою вдосконалення організації самостійної роботи студентів вишу.

Створення умов для підготовки майбутніх фахівців професіоналів, вимагає від викладача розв'язання кола завдань у навчальній діяльності, що зумовлює необхідність мати незмірно великий професіональний досвід, для формування у студентів знань, умінь і навичок. Ситуація, що склалася у функціональній структурі діяльності сучасного викладача вимагає:

- сформовану потребу в постійній професійній самоосвіті та саморозвитку;

- навчання в системі післядипломної освіти;

- вміння працювати з професійною інформацією та конструюванням нових навчальних технологій;

- низку компетентностей, які передбачають індивідуальний стиль спілкування, за допомогою якого можливе розв'язання широкого кола завдань у навчальній діяльності.

Таким чином, викладач повинен володіти фундаментальними предметними знаннями, комунікативними навичками, досвідом, достатнім для досягнення цілей професійної діяльності, а також бути готовим до постійного вдосконалення своїх ділових і особистісних якостей, соціально-моральної позиції і вміння швидко адаптуватися до мінливих умов професійної діяльності.

Глобалізаційні процеси та інноваційний розвиток технологій в освіті впливатимуть не тільки на конкурентоспроможність випускників, а також на конкурентоспроможність установи. Посилення позиції закладу освіти із специфічними умовами навчання, якій здійснює підготовку фахівців за державним замовленням, можливе із залученням достатнього рівня інновацій і, як наслідок, інвестицій, що суттєво збільшить освітні ресурси закладу. Останнє зумовлює викладача ВНЗ проводити перманентний пошук дієвих, інноваційних шляхів, заходів, підходів і методів щодо підвищення привабливості університету для основних замовників – школярів, студентів, суб'єктів господарювання, регіональних і державних організацій. [10, с. 106].

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алфімов Д. В. Інноваційна освітня система вищої школи: шляхи відродження. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*: зб. наук. пр. / [ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. Київ: Логос, 2000. С. 158–160.
2. Василенко О. І. Інноваційний погляд на формування професійних якостей. *Професійна освіта*. 2020. № 4. С. 32–39.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
4. Закон України «Про інноваційну діяльність». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
5. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 492 с.
6. Клокар Н. І. Методика вивчення професійних запитів педагогів у між атестаційний період: метод. посіб. Біла Церква: КОІПОПК, 2007. 92 с.
7. Кремень В. Г. Біла книга національної освіти України. Київ, 2009. 185 с.
8. Кремень В. Г., Луговий, В. І., & Саух. (2020). Освіта і наука – основа інноваційного людського розвитку: Пропозиції НАПН України до Стратегії людського розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2), 1-5. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3>.
9. Чаусова Т. Мотивація навчальної діяльності як технологія навчання в системі післядипломної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2013. № 1. С. 83–86.
10. Olena Kapkan PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE HEAD OF THE MANAGEMENT OF THE COMPETITIVENESS OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION Integration vectors of sustainable development: economic, social and technological aspects, collective monograph. The University of Technology in Katowice Press, 2023, p. p. 393. P.99–108.

Касаткін О. С.*

*аспірант кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти,
м. Херсон, Україна*

ЧИТАННЯ ЯК КОМПЕТЕНЦІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ШКІЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ

Читання залишається однією з ключових компетенцій, необхідних для успішної самореалізації у ХХІ столітті. Уміння аналізувати тексти, критично мислити та інтерпретувати інформацію є базовими навичками для громадянина інформаційного суспільства. Водночас сучасні школярі демонструють зниження інтересу до читання, що викликає занепокоєння серед освітян.

Дослідженням розвитку вітчизняної теорії літературної освіти приділяють увагу С. Жила, Л. Нежива, Г. Токмань, Ю. Бондаренко, А. Ситченко, В. Шуляр, А. Вітченко, Н. Романишина, О. Ісаєва, В. Уліщенко, О. Куцевол, Л. Мірошніченко, Ж. Клименко, А. Градовський, В. Гладишев, Г. Островська, Т. Яценко, які аналізують роль шкільної літератури у формуванні читацької

* © *Касаткін О. С.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

культури, вивчають причини низького інтересу до читання серед учнів та пропонують дієві шляхи його підвищення.

Шкільна література є важливим інструментом формування читацької культури. Програма з літератури спрямована не лише на ознайомлення учнів з класичними та сучасними творами, а й на розвиток естетичних, моральних і критичних здібностей. Літературні твори формують світогляд дитини, розвивають емпатію та здатність розуміти інших. Проте успішність формування читацької культури залежить від актуальності та доступності літературних текстів. Учні краще сприймають твори, які резонують із їхнім життєвим досвідом, відповідають їхнім інтересам і проблемам. Сучасні програми шкільних літературних курсів мають містити не лише класичні тексти, а й твори, які відображають реалії сьогодення.

Так, Т. Яценко відносить до основних причин виникнення проблеми відсутності читацького інтересу в сучасних учнів такі: низький рівень читацької культури в родині, особливо нехтуванням читанням у ранньому дитячому віці; утвердження цифрового простору в суспільстві як позитивного явища; невідповідність проблематики програмових художніх творів читацьким і життєвим інтересам школярів у добу інформаційного суспільства; невизначені, недостатньо сформовані читацькі інтереси учнів на етапі початкової школи, а відтак як наслідок низький рівень інтересу до читання в основній школі; відсутність у значної частини сучасних учнів мотивації до навчання, зокрема й до вивчення літератури; перевантаження шкільних програм з літератури; відсутність системної позакласної роботи, орієнтованої на розвиток читацької культури школярів різних вікових груп (читацькі години, читацькі вечори, бібліотечні уроки, зустрічі з письменниками тощо); невисока якість навчально-методичного забезпечення шкільних курсів літератури; посередній професійний рівень сучасних учителів-словесників; недостатнє наукове обґрунтування теоретичних аспектів сучасної шкільної літературної освіти та несистемна їх практична реалізація [2, с. 5].

О. Ісаєва стверджує, що «сьогодні формування учня-читача має здійснюватися в єдиній системі використання різноманітних методів, прийомів і видів навчальної діяльності, де діалогічні форми організації навчальної діяльності мають стати пріоритетними в системі розвитку читацької культури особистості. Для поглиблення читацької культури школярів необхідно індивідуалізувати процес навчання, урахувати первісні читацькі враження, «читацьке право» учнів на своє ставлення до прочитаного» [1, с. 36].

Вивчаючи поняттєвий апарат шкільного навчання літератури, дослідниця зазначає, що «читацька компетентність як ключова – це якість, що виявляється в готовності та здатності особистості самостійно здобувати й застосовувати пов'язані з читанням знання і вміння для здійснення читацької діяльності, читацького й особистісного саморозвитку» [2, с. 6]. Також Т. Яценко підкреслює, що «читання – це здатність учня-читача до глибокого усвідомлення

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

прочитаного твору, один з основних чинників його саморозвитку». [3, с. 250]. Тому організація цієї діяльності охоплює інтелектуальну та емоційно-чуттєву сферу сприйняття оточуючого світу учнями.

Для подолання проблеми низького інтересу учнів до читання вчені пропонують такі підходи [2, с. 6]:

- організація широкого громадського обговорення проблем сучасної шкільної літературної освіти;

- оновлення підходів до укладання шкільних програм з літератури з огляду на сучасний стан і цивілізаційний вибір України, реалії шкільної літературної освіти та читацькі інтереси сучасних учнів;

- модернізація змісту шкільних навчальних програм з літератури з обов'язковим урахуванням результатів проведеного дослідження щодо з'ясування читацьких інтересів школярів в умовах інформаційного суспільства;

- розроблення й утвердження літературного канону як основи для створення навчальних програм з літератури;

- створення і застосування технологій навчання літератури, що даватиме учням можливість самостійно і вільно, вдало знаходити у навчально-виховному процесі шляхи розв'язання конкретних дидактичних завдань, виявляючи при цьому нетрадиційне мислення і здатність до нестандартних рішень, що й забезпечує умови для самозміни та самовдосконалення людини;

- використання сучасних мультимедійних форматів для презентації літературних творів (аудіокниги, інтерактивні додатки, буктрейлери, перегляд екранізацій творів тощо);

- інтеграція в програму творів, які відповідають віковим інтересам учнів;

- організація тематичних тижнів читання, літературних марафонів і конкурсів, що стимулюють зацікавлення у книгах;

- залучення родин до процесу читання через сімейні читання або спільні літературні проекти.

Літературні гуртки та проекти є ефективним способом мотивувати учнів до читання. Вони створюють атмосферу співпраці, де кожен може поділитися враженнями від прочитаного та знайти однодумців. Літературні гуртки дозволяють обговорювати книги в неформальних обставинах, проводити творчі заходи (інсценізації, дебати, вікторини). Участь у таких гуртках розвиває навички спілкування, стимулює творче мислення та підвищує інтерес до літератури.

До літературних проектів можна включити: створення блогів, подкастів або відеооглядів про книги, де учні діляться своїми думками; організацію «буккросингу» в школах для обміну книгами між здобувачами освіти, педагогами й батькам; проведення зустрічей із сучасними письменниками, які надихають дітей на читання.

Прикладом успішного літературного проекту є Всеукраїнський конкурс «Книгоманія», який щорічно залучає тисячі школярів до змагань у сфері читання. Також слід згадати проєкт «Мереживо. Літературні читання в містечках України», що покликаний підвищити

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

престиж читання та знайомити мешканців українських містечок із сучасною українською літературою. Відомою платформою, що пропонує підвищення рівня літературної та креативної освіти в українському суспільстві, є «Litosvita» – школа творчого та професійного письма та її проекти. Також існують *варіанти співпраць за участі Польського Інституту (пол. Instytut Polski w Kijowie), Гете-Інституту (нім. Goethe-Institut), Британської Ради (англ. British Council) та Французького Інституту (фр. Institut français) задля популяризації читання, зокрема школярів.* Слід також зазначити, що в умовах воєнного стану придбання книги почали розглядати як один із варіантів допомоги для Збройних Сил України.

Отже, читання є не лише інструментом навчання, а й базовою компетенцією, необхідною для розвитку особистості в сучасному суспільстві. Підвищення читацької культури серед школярів потребує комплексного підходу: модернізації шкільної програми, використання сучасних методик та залучення учнів до інтерактивних літературних ініціатив. Сучасні дослідники стверджують, що лише компетентні читачі, які мають стійкий інтерес до читання та потребу в ньому, здатні пізнавати світ і самих себе, творити й розвиватися, а також успішно адаптуватися в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2004. 40 с.
2. Яценко Т. Проблема читання в умовах інформаційного суспільства: соціальний і методичний аспекти. *Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 12 вересня 2019 р., м. Київ / Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко.* Київ: УОВЦ «Оріон», 2019. 122 с.
3. Яценко Т. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина XX – початок XXI століття): монографія. Київ: Педагогічна думка, 2016. 360 с.

Ковальова О. І.*

*завідувач навчально-методичної лабораторії
практичної психології та соціальної роботи,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЕВОЇ СТІЙКОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ В УМОВАХ КРИЗИ

Наше сьогодення наповнене численними труднощами. Емоційні перевантаження, спричинені війною, можуть підвищити рівень нервового і психічного напруження, порушити життя і роботу всіх людей, призвести до виснаження нервової системи і викликати

* © Ковальова О. І.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

емоційні зриви. Це питання особливо важливе у зв'язку з необхідністю ефективно виконувати професійну діяльність. Професія вчителя, як правило, вважається стресовою, оскільки заснована на спілкуванні з людьми. З початком тотальної війни росії проти України до звичайної ситуації емоційного напруження вчителів додалися нові стресові чинники. Більшість вчителів працюють у режимі збільшеної відповідальності за долю здобувачів освіти, як майбутнього покоління [1]. Усі ці додаткові моральні, психологічні та емоційні навантаження підкреслюють необхідність навчання педагогів управлінню власними емоційними станами для забезпечення свого психологічного благополуччя та психологічно безпечного педагогічного середовища, а також для збереження і навіть підвищення ефективності своєї професійної діяльності.

Останніми роками поняття життєстійкості привертає увагу дедалі більшої кількості дослідників, які визначають життєстійкість як ключову рису особистості, що допомагає людям справлятися зі стресовими подіями, конструктивно реагувати на них, застосовувати сприятливі стратегії подолання і перетворювати несприятливі ситуації на нові можливості [2].

Вітчизняні психологи також виявляють неабиякий інтерес до проблеми життєстійкості освітян, особливо визначаючи її як складний, динамічний і багатовимірний феномен [5]. У 2022 року межах планового наукового дослідження лабораторії вікової психофізіології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (державний реєстраційний номер 0122U000300) науковцями було проведене Всеукраїнське опитування «Ваша життєстійкість на війні» [3]. Метою опитування було визначити поточний стан і значення життєстійкості у збереженні психічного здоров'я різних верств населення України під час війни. Загальний аналіз результатів психологічної діагностики виявив значне зниження рівнів психофізіологічної стійкості та самооцінки порівняно з результатами довоєнних досліджень. Водночас було виявлено цікавий феномен. За індексом психофізіологічної стійкості випробовуваних можна чітко розділити на дві групи: перша група характеризується «активним» досвідом воєнного часу (особиста участь у бойових діях та інших заходах у зонах бойових дій, служба в армії у воєнний час, АТО, правоохоронних органах, волонтерство тощо). У цій групі значно вищі показники психофізіологічної стійкості (24,4-27,9). Найвищий бал (27,9) показали респонденти, які особисто брали участь у бойових діях. У другій групі, яка мала відносно «пасивний» досвід участі у війні (перебування на окупованих територіях, вимушена міграція за кордон або в межах України, відсутність зміни місця проживання), показники психофізіологічної стійкості були значно нижчими, ніж у попередній групі, – 20,5-22,3 бала [3].

На думку дослідників, такий результат може бути зумовлений позитивним досвідом, отриманим під час війни, який сприяв підвищенню психофізіологічної стійкості. Іншими словами, це можна охарактеризувати як посткризове зростання. Дослідники також

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

зазначають, що поряд зі збільшеним оптимізмом респондентів щодо своїх життєвих перспектив, після пережитого помітно підвищився рівень психофізіологічної стійкості, професійної стійкості, самооефективності та зростання, а також різко знизилася кількість симптомів ПТСР і фізичних скарг. У даному випадку можна стверджувати, що здатність керувати своїм емоційним станом для забезпечення власного психологічного благополуччя позитивно впливає на рівень життєстійкості. Саме завдяки емоційній саморегуляції в складних умовах праці педагоги здатні переходити на нові рівні активності, тим самим зберігаючи і навіть підвищуючи ефективність своєї професійної діяльності.

Значно вища психофізіологічна стійкість спостерігалася і в підгрупі, якій не довелося змінювати професію. Натомість у підгрупі, яка втратила роботу, спостерігалось значно більше скарг на фізичний стан, ніж у тих, хто не зазнавав вимушеної зміни професії, або тих, хто був змушений перейти на іншу роботу чи посаду. Таким чином, можна говорити про позитивний вплив професійної активності та стабільної зайнятості. С. Медді [5] описує три структурні компоненти життєстійкості:

- залученість – переконання, що тільки завдяки своїй діяльності людина може знайти цікаві речі у світі та відчувати інтерес і ентузіазм до свого життя;

- контроль – віра у свою спроможність домагатися результатів і розв'язувати проблемні ситуації;

- прийняття ризику або виклику – готовність діяти позитивно попри невизначеність ситуації, відкритість до нового досвіду й різноманіття в житті;

- трансформаційний копінг – на противагу регресу психологічна стратегія та спосіб подолання людиною стресової ситуації.

Ці структурні компоненти життєстійкості проявляються винятково у професійному середовищі. Наприклад, залученість – це відчуття близькості, почуття приналежності до школи та бажання піклуватися про учнів, що сприяє розвитку комунікативних навичок учителів [4]. Розвиток цього компоненту може поліпшити професійну діяльність учителів, підвищити їхню продуктивність і психологічне благополуччя, а також мотивувати їх на особистісний розвиток [1]. Інший структурний компонент життєстійкості – «залученість» сприяє прийняттю вчителями професійної відповідальності та забезпечує їх ідентифікацію з професією, сприяє особистій відповідальності за процес і результати.

Наступний елемент життєстійкості – «контроль». Люди з сильно розвиненим елементом контролю відчують, що вони контролюють свою діяльність і свій шлях. Такі люди знижують значущість трагічних подій і тим самим зменшують ризик отримання психологічної травми. Вони переконані, що можуть розв'язати будь-яку складну ситуацію та узгодити її зі своїм життєвим планом, і вбачають у ній щось позитивне, що сприяє загальному особистісному розвитку.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

«Виклик» сприяє формуванню переконаності в тому, що для професіонала все, що з ним відбувається, сприяє його професійному розвитку, веде до зростання, формування нових знань і навичок. «Я не знаю (не вмію), але я навчусь». Таким чином, будь-яка подія сприймається як стимул для розвитку власної компетентності. Багато чинників на різних рівнях сприяють підвищенню стійкості. Зовнішні чинники включають у себе різні чинники навколишнього середовища та сімейне оточення. Внутрішні чинники включають у себе позитивний світогляд, спрямованість на самореалізацію, навички роботи із суперечливою інформацією, активність, фізичну та нервово-психічну витривалість, навички здорового способу життя, навички рефлексії, аналізу та узагальнення, комунікативні навички, соціальний досвід, освіту, особистісну зрілість та інтелект. Таким чином, життєстійкість – це особистісний і психологічний ресурс, який дає змогу людям протистояти особистим і професійним дезадаптивним ситуаціям і допомагає їм бути ефективними у своїй професійній діяльності.

Дослідження показали, що життєстійкості можна навчити за допомогою відповідних психологічних технік [1]. Як стверджує В. Г. Панок: «Психологічна технологія – це система взаємопов'язаних і взаємозалежних методів, прийомів і процедур, спрямованих на зміну і перетворення предмета психологічної практики та досягнення певного кінцевого результату. Вона містить у собі діагностичні, формувальні та оцінювальні елементи і спрямована на розв'язання певного виду (спектра) соціальних (психологічних) проблем особистості» [2]. Для досягнення поставленої мети насамперед необхідно визначити актуальний рівень стійкості особистості педагога за допомогою валідизованих психодіагностичних методик. Наступний крок – створення сприятливих умов для поступового формування кожного структурного компонента життєстійкості вчителя. Це означає підвищення загального рівня трьох структурних елементів життєстійкості – залученості, контролю та виклику – за допомогою спеціальних занять [5].

Отже, розвиток життєстійкості вчителя дозволяє йому підвищити ефективність своєї професійної діяльності. Зокрема, вони можуть продемонструвати здатність долати негативні професійні та особистісні зміни, уміння перетворювати наявні труднощі на нові та перспективні можливості, сприятливе психологічне ставлення до професійної діяльності, позитивне мислення, конструктивні стратегії поведінки та здатність отримувати задоволення від виконання своїх професійних обов'язків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Забезпечення психологічної безпеки учасників освітнього процесу: методичні рекомендації / уклад.: В. М. Духневич, З. Ф. Сіверс; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2022. 58 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/735337/1/DukhnevichMetodRek2022maket.pdf> (дата звернення 13.01.2022).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

2. Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді: монографія / НАПН України; за заг. ред. В. Г. Кременя; [В. Г. Панок, С. Д. Максименко, М. М. Слюсаревський, Л. І. Прохоренко, Н. В. Чепелєва, Т. І. Куліш, С. Л. Чуніхіна, І. Г. Губеладзе, І. І. Ткачук, Н. А. Ярмола]. [Електронне видання]. Київ, 2024. 188 с.
3. Кокун О. М. Всеукраїнське опитування «Твоя життєстійкість в умовах війни»: препринт. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2022. 46 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731505/1/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%BF%D1%80%D1%96%D0%BD%D1%82_%D0%9A%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BD.pdf (дата звернення 13.01.2025).
4. Науково-методичні основи психологічного супроводу діяльності вчителя в умовах реформування освіти (діагностика і корекція). Практичний посібник. / авт. кол.: В. Г. Панок, І. В. Марухина, В. В. Рибалка, В. М. Горленко, Д. Д. Романовська, В. В. Предко, С. К. Шандрук, М. В. Саврасов, Н. В. Сосновенко; за наук. ред. В. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України, 2022. 192 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733538/1/Nauk_metod_osnovy_psykhol_suprovodu_diyalnosti_vchytelia_v_umovakh_reform_osvity_%28diagnostyka_korektsiia%29.pdf (дата звернення 09.01.2025).
5. Психофізіологічні закономірності життєстійкості фахівців соціономічних професій. (2021). За ред. О. М. Кокуна. Київ-Львів : Видавець Вікторія Кундельська. URL: <http://psychology-naes-ua.institute/userfiles/files/Kokun.pdf> (дата звернення 09.01.2025).

Ковпей І. Б.*

*магістрант,
КНВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

*директор,
КЗ «Великолепетиський центр дитячої та юнацької творчості»
Великолепетиської селищної ради Херсонської області,
с. Велика Лепетиха, Україна*

*Науковий керівник:
Жорова І. Я.
доктор педагогічних наук,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ НА ЗАСАДАХ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Інклюзивна освіта є важливим напрямом сучасної освітньої політики, що забезпечує рівні можливості для якісного навчання всім дітям, незалежно від їхніх індивідуальних характеристик, стану здоров'я чи соціального становища. Разом із цим, успішна реалізація інклюзивного навчання вимагає дієвого управління, заснованого на принципах інноваційного менеджменту в освіті.

Швидкий розвиток інклюзивної освіти в Україні потребує модернізації освітньої парадигми, що впливає на зміст управлінської

* © Ковпей І. Б.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

діяльності.

Метою статті є розкриття особливостей управління інклюзивною формою навчання на засадах менеджменту освітніх інновацій.

Основним завданням є охарактеризувати роль керівника закладу освіти в організації управління інклюзивною формою навчання на засадах менеджменту освітніх інновацій.

Дослідження питань управління інклюзивною формою навчання в закладах загальної середньої освіти на засадах менеджменту освітніх інновацій є складним і багатограним напрямком, який об'єднує кілька аспектів – від педагогіки до організації управлінських процесів у сфері освіти [1]. Зокрема, науковці, що працюють в галузі інклюзивної освіти, а також освітнього менеджменту, вивчали цей аспект з різних точок зору. Серед відомих науковців, які активно досліджують питання інклюзивної освіти та менеджменту інновацій в освіті, можна виокремити таких як Ірина Сухомлинська – професор кафедри інклюзивної освіти в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, директор Центру інклюзивної освіти цього університету, одна з провідних дослідниць в галузі інклюзивної освіти в Україні, яка розробляє теоретичні та практичні підходи до управління інклюзивним навчанням, Галина Пагер – фахівець Центральноукраїнського державного університету, яка зосереджена на питаннях освітнього менеджменту та інклюзії, особливо щодо впровадження інклюзивних практик у школах, Олена Савченко – кандидат економічних наук та доцент кафедри менеджменту та адміністрування Хмельницького національного університету, яка спеціалізується на освітньому менеджменті, зокрема на темі управління інклюзивним навчанням у загальноосвітніх закладах. Її наукові інтереси охоплюють менеджмент спеціальної та інклюзивної освіти, а також розробку та впровадження інноваційних методик і технологій корекційно-розвивальної роботи з особами з особливими освітніми потребами, Тетяна Черненко – професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління в Одеському національному університеті імені К. Д. Ушинського досліджує інклюзивну освіту і менеджмент в контексті впровадження освітніх інновацій у загальноосвітні навчальні заклади.

Ці науковці зосереджують свої дослідження на управлінських аспектах інклюзивної освіти, аналізі інноваційних підходів у навчальних закладах, а також на розвитку стратегії впровадження інклюзивних практик в рамках освітнього менеджменту.

Керівник навчального закладу має чітко визначати місію, орієнтовану на цінності інклюзії, та сприяти впровадженню відповідних практик. Його завдання – створювати сприятливу атмосферу, в якій усі учасники освітнього процесу усвідомлюють підтримку успіхів і досягнень кожного здобувача освіти. Він також має ефективно управляти ресурсами, координувати їх використання для забезпечення інклюзивного навчання, здійснювати моніторинг освітнього прогресу здобувачів освіти, підтримувати їхній розвиток, демонструвати рефлексивний підхід та контролювати якість

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

освітнього процесу. Постійне зміцнення культури інклюзії серед усіх учасників освітнього процесу є одним із пріоритетів такої діяльності [3].

Управління освітніми інноваціями – це сучасний напрямок у науці про менеджмент, який вивчає вплив інновацій та інвестицій на розвиток людських, матеріальних і фінансових ресурсів в освітніх установах з метою підвищення ефективності їх роботи. У цьому процесі ключову роль відіграють керівники закладів освіти, які займаються створенням, тестуванням, навчанням, апробацією, впровадженням та застосуванням інновацій. Об'єктом дослідження є інноваційна освітня діяльність, що включає роботу педагогів і методистів із впровадженням освітніх нововведень.

До інноваційної діяльності можна зарахувати і роботу керівників освітніх закладів, які забезпечують рівні умови для навчання та розвитку здобувачів освіти із різними психофізичними особливостями. Організація освітнього процесу на основі інклюзивної освіти потребує від керівників не лише додаткових знань і вмінь, але й постійного впровадження нововведень у всі аспекти освітньої діяльності: навчальний, виховний і управлінський [4].

Однією з основних умов, яка допоможе керівнику закладу освіти приймати ефективні рішення щодо впровадження принципів інклюзивної освіти в практичну діяльність, є розуміння наукових основ управління освітніми інноваціями. Головною метою цього підходу є виконання комплексу організаційно-управлінських, соціально-культурних завдань [2]. Зокрема:

1. Розробка нової системи управління освітнім закладом або технології, що включає створення єдиного інформаційного середовища для всіх учасників освітнього процесу; запровадження системи оцінки ефективності роботи всіх підрозділів закладу освіти; розробка механізмів контролю та зворотного зв'язку; формування ринкових механізмів взаємодії учасників педагогічної діяльності; забезпечення ефективної взаємодії між освітою, наукою та виробництвом (організаційно-управлінські аспекти).

2. Формування позитивного іміджу освітнього закладу; значне оновлення матеріальних ресурсів; збір та систематизація інформації про педагогічні інновації; створення сприятливого інвестиційного клімату та здорової конкуренції (соціально-економічні цілі).

3. Збільшення доходів учасників інноваційного процесу; формування «відкритої» соціально-педагогічної системи; надання пріоритету гуманним відносинам між учасниками освітнього процесу; впровадження демократичних принципів у всіх сферах діяльності; інтеграція в міжнародний освітній простір; підвищення кваліфікації співробітників протягом міжкурсового періоду; заохочення ділової активності членів колективу (соціально-культурні цілі).

Управління освітніми інноваціями в інклюзивному середовищі в закладі загальної середньої освіти є комплексним процесом, який вимагає стратегічного підходу. Ось приклад такої діяльності:

1. Визначення пріоритетів інноваційного розвитку.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

- Аналіз потреб здобувачів освіти із особливими освітніми потребами (ООП).
- Аналіз наявних ресурсів закладу: кадрових, матеріальних, фінансових, методичних.
- Вивчення інноваційних методик навчання та адаптивних технологій.
- Формування бачення інклюзивної освіти в закладі.
- 2. Розробка стратегії інклюзивного середовища.
- Визначення цілей і завдань інклюзивного навчання.
- Формування команди супроводу (адміністрація, психологи, асистенти вчителя, логопеди, соціальні педагоги, батьки).
- Створення довгострокового плану впровадження інклюзивної освіти із врахуванням інноваційних підходів.
- Забезпечення безбар'єрного доступу до приміщень школи.
- Організація ресурсної кімнати для корекційно-розвиткових занять.
- 3. Впровадження освітніх інновацій.
- Індивідуалізація навчання: розробка індивідуальних програм розвитку (ІПР).
- Використання інтерактивних методів, наприклад, ігрових технологій, проектного навчання.
- Використання цифрових ресурсів, адаптованих для дітей з ООП (наприклад, програм із субтитрами чи голосовим супроводом) для адаптації навчальних програм.
- Застосування універсального дизайну в освіті (УДО), що дозволяє забезпечити доступність для всіх учнів.
- 4. Професійний розвиток педагогів.
- Регулярне навчання педагогів щодо роботи в інклюзивному середовищі.
- Впровадження тренінгів із психологічної підтримки та управління класом.
- Ознайомлення з міжнародними практиками інклюзивної освіти.
- 5. Партнерство та співпраця.
- Налагодження співпраці з громадськими організаціями, місцевою владою, благодійними фондами для залучення ресурсів.
- Проведення консультацій для батьків, щоб ознайомити їх із принципами інклюзії, спільним баченням освітнього процесу.
- Спільна робота над розробкою індивідуальних програм для здобувачів освіти.
- Організація заходів для формування партнерських відносин між школою та родинами.
- 6. Оцінювання ефективності стратегії інклюзивного середовища.
- Моніторинг результатів навчання та соціалізації учнів із ООП.
- Аналіз відгуків здобувачів освіти, батьків і педагогів.
- Корекція освітніх програм відповідно до результатів моніторингу.

Приклад практичного впровадження - проєкт «Разом до успіху».

Мета: інтеграція здобувачів освіти з особливими освітніми

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

потребами (ООП) у загальноосвітнє середовище шляхом застосування інноваційних технологій, створення інклюзивного навчального простору та розвитку соціальної взаємодії.

Опис проєкту: «Разом до успіху» – це програма, яка спрямована на впровадження сучасних методів навчання для здобувачів освіти із ООП через використання технологій, інтерактивних платформ та індивідуальних підходів. Проєкт покликаний створити комфортні умови для навчання, сприяти розвитку навичок співпраці, толерантності та соціалізації.

Завдання проєкту:

1. Розробка індивідуальних навчальних маршрутів (ІНМ):
 - Врахування особливостей розвитку кожного здобувача освіти.
 - Використання спеціальних методик для адаптації навчального матеріалу.
 2. Використання інноваційних технологій:
 - Застосування інтерактивних платформ (ClassDojo, Kahoot, Google Classroom).
 - Використання пристроїв із додатковими налаштуваннями для здобувачів освіти із порушеннями зору, слуху чи рухового апарату.
 3. Підготовка педагогічного персоналу:
 - Проведення тренінгів та семінарів щодо інклюзивного навчання.
 - Навчання використанню технологій для роботи зі здобувачами освіти з ООП.
 4. Соціалізація здобувачів освіти із ООП:
 - Організація інтерактивних проєктів та групових завдань.
 - Проведення спільних заходів (екскурсій, майстер-класів, свят).
 5. Моніторинг і оцінка результатів:
 - Регулярне оцінювання результатів інклюзивного навчання (успішність здобувачів освіти, соціалізація, задоволення батьків та педагогів).
 - Проведення опитувань серед учасників освітнього процесу для отримання зворотного зв'язку.
 - Регулярний аналіз прогресу здобувачів освіти із ООП.
 - Оцінювання ефективності інноваційних технологій.
 - Коригування планів і стратегій відповідно до отриманих результатів.
- Етапи реалізації проєкту:
1. Підготовчий етап:
 - Визначення кількості здобувачів освіти із ООП у закладі освіти.
 - Закупівля обладнання (інтерактивні дошки, планшети, програми для корекційної роботи).
 - Організація робочих груп із педагогів, психологів та асистентів учителів.
 2. Етап впровадження:
 - Адаптація навчальних програм під потреби здобувачів освіти.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

➤ Проведення перших занять із використанням інноваційних технологій.

➤ Впровадження регулярних зустрічей батьків, здобувачів освіти та педагогів для обговорення успіхів.

3. Етап інтеграції:

➤ Організація відкритих уроків для всіх здобувачів освіти школи.

➤ Проведення спільних навчальних заходів для здобувачів освіти із ООП та їхніх однокласників.

4. Оцінка та поширення результатів:

➤ Збір даних про досягнення здобувачів освіти.

➤ Оцінка зворотного зв'язку від здобувачів освіти, батьків та педагогів.

➤ Поширення досвіду через семінари, конференції та публікації.

Очікувані результати:

• Створення комфортного інклюзивного середовища для всіх здобувачів освіти.

• Підвищення рівня академічної успішності здобувачів освіти із ООП.

• Розвиток соціальної взаємодії здобувачами освіти.

• Підвищення кваліфікації педагогічного персоналу.

Приклад практичного впровадження:

1. Технології в дії: здобувачі освіти з ООП працюють із програмою *Google Read&Write*, яка допомагає розпізнавати текст, перетворювати його на аудіоформат та редагувати матеріали у зручному форматі.

2. Інтеграційні заняття: урок математики проводиться у формі квесту: кожна група має вирішити завдання з використанням інтерактивної дошки. Учень із порушеннями зору отримує адаптований матеріал із більшою кількістю візуальних підказок та озвученням завдань.

3. Соціальні заходи: спільна участь у екологічному проєкті «Збережемо природу разом», де здобувачі освіти висаджують дерева у шкільному саду, що сприяє командній роботі та розумінню.

Проєкт «Разом до успіху» – це крок до створення справжнього інклюзивного суспільства, де кожна дитина має рівні можливості для розвитку. В результаті – підвищення рівня академічної успішності, соціалізації та задоволення здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі.

Для впровадження інклюзивного підходу в освітню практику педагогам необхідно адаптуватися до нових умов. Вони повинні сприймати та зрозуміти нову освітню парадигму, освоїти сучасні методи організації освітнього процесу, створення навчально-методичних матеріалів, а також вивчити методики диференційованого та індивідуально орієнтованого навчання, враховуючи потреби кожного здобувача освіти.

Ефективне управління інклюзивними процесами в освітньому закладі неможливе без застосування сучасних інноваційних підходів. Отже, керівник повинен володіти новітніми методами менеджменту

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

освітніх інновацій.

Ця система управління забезпечує розвиток потенціалу кожної дитини, формує толерантне середовище та стимулює використання інновацій в освітньому процесі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Даниленко Л. І. Інноваційний освітній менеджмент: навч. посібник. Київ: Главник, 2006. 144 с.
2. Колупаєва А. А., Найда Ю. М., Софій Н. З. Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій. *Інклюзивна школа: особливості організації та управління*: методич. посіб./ ред. Даниленко Л. І. Київ: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2007. 128 с.
3. Кравчук О., Шелепо Г. Організація інклюзивного навчання у системі управління діяльністю в закладі освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. Вип. 1. С. 165–171. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2022_1_23
4. Патрикеева О. О., Софій Н. З., Луценко І. В., Василяшко І. П. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навчально методичний посібник / ред. Шинкаренко В. І., Київ: ТОВ «Видавничий дім "Плеяди"», 2011. 96 с.

Когут І. І.*

*аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

РОЛЬ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРАВОВІЙ ОСВІТІ ТА ВИХОВАННІ

Розробка системи правової освіти – це спільна справа педагогів, психологів, правознавців та політиків. У контексті розвитку правової освіти важливим є розгляд права як регулятора суспільних відносин, що трансформується разом із розвитком суспільства. Саме в такому аспекті правова освіта розглядається як цілеспрямована діяльність держави, громадських організацій та окремих громадян щодо передачі школярам правових знань; систематичний вплив на їх свідомість та поведінку з метою формування позитивних правових орієнтацій, поглядів та установок, що забезпечують виконання в суспільстві певних правових норм.

Актуалізуючи проблему правової освіти у широкому значенні, філософи та вчені-правознавці зі своїх теоретико-методологічних позицій вносять до нього свої особливості, розглядаючи проблеми функціонування правової особи з позицій правових норм. Визначення сутності правової освіти має міждисциплінарний характер: перебуваючи у складі філософії права, вона спирається на правознавство. При цьому змістовна сторона правової освіти включає філософську, соціологічну та психологічну сторону права. У цьому

* © Когут І. І.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

аспекти важливо співвідношення правничий та моральності, коли право є як обов'язковий мінімум моральності, не просто включає у собі моральні цінності, а й перебирає захист цих цінностей.

Взаємодія педагогіки та юриспруденції полягає в тому, що педагогіка рухається виховання моральних норм до правовим, юриспруденція – від правових до моральним. Обидві науки вирішують єдине завдання формування особистості морально-правової культури.

Особливу роль відіграє комунікативна компетентність, яка «виявляє значний вплив на професійну успішність правника через кілька ключових механізмів. Ефективне спілкування з клієнтами та колегами передбачає вміння чітко висловлювати свої думки, слухати співрозмовника та відповідно реагувати на його сигнали допомагає правнику будувати довіру з клієнтами та ефективно співпрацювати з колегами. Чималу роль має здатність переконливо аргументувати свою позицію та впливати на думку й поведінку інших є ключовою для досягнення успіху в судових засіданнях, переговорах та інших правових процесах. У комунікації необхідним є ефективне вирішення конфліктів, вміння вести діалог та шукати компроміси допомагає правнику уникати або вирішувати конфліктні ситуації з клієнтами, опонентами та іншими сторонами. Спираючись на загальнопедагогічні засади, в основі створення системи правової освіти школярів виділяються такі педагогіко-правові засади: • Принцип демократизації та загальності правової освіти та виховання, що забезпечує доступність та різноманіття змісту, форм та методів навчання та виховання відповідно до потреб та інтересів кожного школяра» [1, с. 477].

Саме розвиток правової освіти школярів відповідно до вимог часу з поетапним поглибленням правових знань є основою створення правової держави. Ця освіта базується на таких принципах: гуманізації правової освіти, безперервності процесу правової освіти та цілісності системи навчально-виховної роботи, пріоритетності вивчення розділів правового знання, які мають практичне значення у соціальному становленні особистості школяра, спадкоємності освітніх програм та педагогічних технологій відповідно до державного освітнього стандарту, гнучкості, варіативності, проблемності та міждисциплінарності правової освіти, що забезпечить різноманітність освітніх програм, розвиток правового мислення та пізнавальної мотивації, інтеграцію права у різні галузі теоретичного знання та практичної діяльності, стимулювання особистості активної життєвої позиції, правоохоронної діяльності та відповідальності за свої вчинки, захисту права і свободи людини і громадянина.

Права людини – втілення найважливіших соціально-політичних і духовних цінностей, які у багатьох філософських і правових навчаннях. Вони пов'язані з усіма сторонами духовного життя народу. Право виникає у суспільстві як елемент культури, у якому акумулюються основні цінності, вірування, переконання суспільства, продукти подій соціального порядку, що має освітньо-виховне значення з позиції розвитку його аксіологічного змісту.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Розкриваючи сутність правового виховання багато педагогів-дослідників розглядають його як повідомлення учням необхідних у житті та професійній діяльності правових знань та створення таких умов, за яких ці знання знайдуть своє практичне застосування та активно сприятимуть формуванню переконаності в істинності та непорушності норм. Переконання сприяють закріпленню правомірного, тобто відповідного нормам права, поведінки. Система правового виховання визначається науковими уявленнями про структуру правової свідомості, найважливішим елементом якого виступають морально-правові та політичні почуття. Морально-правовим почуттям є глибока повага до закону як вияву волі народу, почуття патріотизму. Елементом структури правової свідомості є правове мислення. Воно ґрунтується на правових знаннях і є вмінням оцінювати задуми, вчинки, поведінку людей з погляду норм права.

Таким чином, правові знання, почуття та мислення у взаємодії здатні розвивати в дитині потребу у правовій поведінці та волю, спрямовану на активне дотримання правових норм. Формування правової свідомості має на меті виховання у школярів правової культури, включає: знання правових норм; розвинену морально-правову емоційну сферу та мислення; вміння використовувати норми права, громадянську потребу у здійсненні правової освіти та боротьби з правопорушеннями. Правова культура, як результат правової освіти, виступає як сукупність досвіду взаємодії людей з правом, що забезпечує розвиток людини-громадянина і виражена у вигляді теоретичних знань та практичних способів їх застосування в суспільстві, моральних норм, цінностей та культурних традицій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Формування комунікативної компетентності професійної підготовки бакалавра права в закладах вищої освіти України / Л. Прокопів та ін. Перспективи та інновації науки. 2024. № 7(41). С. 476–486.

Козій О. Б.*

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління,
права та гуманітарних наук,
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Херсон, Україна*

SYSTEM OF EXERCISES FOR THE VOCABULARY ENRICHMENT OF THE STUDENTS

Despite the large number of works on this topic, the issue of professionally oriented foreign language learning remains quite relevant. The search for ways to improve and modernize the system of teaching professional foreign language speaking is a continuous process. The goal

* © Козій О. Б.

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ**

of studying foreign languages for the specialty of tourism is to achieve a level that is sufficient for the practical use of a foreign language in future professional activities.

According to the curriculum foreign language is studied during four years and at the master's course. Future specialists in the sphere of tourism should be able to communicate in foreign language as well as to work with printed and online materials, should know the peculiarities of work with documents.

Today reading as a means of communication has significant practical value. In this regard, the study of the English language based on the reading of professional texts should be given as much attention as possible. This type of speech activity should be singled out as a dominant component of professional English language learning, thus preparing students for independent reading, teaching them to read correctly and perceive what they read. The specified process should occur automatically and subconsciously and provide a certain level of mastery of the English language, which can be achieved only through continuous and routine training [7, p. 221].

For the successful implementation of the set goals, it is very important from the very beginning of education to create the right attitude in students to reading as a type of language activity that has its own specific communicative task, as a means of obtaining information. When choosing material for reading, it is worth considering such requirements for a professional text as the modernity, accessibility, exemplariness, meaningfulness, interest, discussion, versatility, compliance with the level of training of students, etc. The motivation of students' reading activity and activity will depend on the completeness of these conditions. Also, when choosing texts for reading and developing methodological recommendations for them, it is necessary to pay attention to those educational functions of foreign language texts that contribute to the successful formation of communicative competence.

The teacher is faced with the task of teaching students to understand authentic texts without using a dictionary every time they encounter an unfamiliar word. For this, students should learn several rules for working with the text: reading a text in a foreign language does not mean translating every word. For the understanding of any text, the student's life experience plays an important role. So, in order to understand the text (or to predict what it will be about), it is necessary to turn to the title, pictures, and in the case of a special text diagrams, tables, and the structure of the text.

Depending on the communicative needs and the degree of penetration into the content of the text, the following types of reading are distinguished in the domestic methodology: introductory, educational, review, search [5]. Since viewing and searching in many characteristics coincide, in the practice of teaching, they are usually considered one type, calling it search-viewing.

Provided that a professional-oriented approach to foreign language learning is implemented, vocabulary consolidation exercises are the most

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

effective, as they are communicatively oriented and correspond to the students' level of knowledge and their practical needs. Students must master the skills of writing a resume, a profile-oriented text, a popular science article, writing an essay or speaking at a scientific conference. In the initial stages of learning, students understand the text only after translation or careful analysis. That is why, before each lesson, the teacher should plan work with the text, identify the most difficult points, main lexical and grammatical features, prepare a set of exercises to facilitate reading. Given the complexity of the text, it is worth using analytical reading to ensure the effectiveness of studying the material.

There are two main levels of understanding the text: the level of meaning and the level of meaning/content (although each of them also includes several intermediate levels). The first is related to establishing the meanings of perceived language units and their direct connections, the second – to understanding the content of the text as a complete language unit. In this regard, the skills and abilities that provide understanding of the text are conventionally divided into two groups, although the processes of perception and comprehension occur simultaneously. The first group is skills related to the technical aspect of reading.

The principles of independent search, pace, dosage of learning new things are most clearly observed during the independent processing of scientific and popular science texts from the specialty.

The use of home reading for the development of critical thinking skills, together with professional and social competence, ensures the competitiveness and mobility of an educated person in the labor market, his readiness to live and work in conditions of continuous changes [4], since the result of learning is not the assimilation of facts or other people's opinions, and developing one's own judgments through the application of certain thinking techniques to information, which requires students to have sufficient skills in handling evidence and formulating conclusions, the ability to find and interpret original documents and sources of information, analyze arguments, justify conclusions with solid evidence.

Reading is an important means of mastering the grammatical side of the language. Carrying out exercises related to reading contribute to a stronger mastery of grammatical structures. Comprehension of what is read cannot be achieved only through knowledge of vocabulary, because it is necessary to know grammatical forms and the grammatical structure of sentences. When studying a new grammatical structure, the student should learn it only on the basis of familiar lexical material. Learned grammatical structures must be repeated on the example of new vocabulary. In order to overcome grammatical difficulties when working with texts, it is necessary to form the appropriate skills in students and bring them to automaticity. In order to achieve this goal, it is advisable to develop the ability to recognize and distinguish language patterns characteristic of the text.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Methodological recommendations for students should be developed for the logical organization of work with the text. The purpose of the methodological recommendations is to plan and organize independent work with the text, which will contribute to the formation of phonetic, lexical, and grammatical reading skills, as well as help to achieve a deep understanding of the work and implement this understanding in speech activity.

At the pre-text stage, students are prepared to read and understand the text. For this purpose, you can use exercises to relate the meaning of the word to the topic, situation, context, to expand the vocabulary, to recognize and differentiate grammatical phenomena. At the text stage, the text material is divided into meaningful parts and semantic supports are selected.

While working on the text, students perform tasks to develop phonological reading skills. In particular, they should prepare a sample reading of the specified fragment of the work. For this, students need to break the text into syntagms and intonate it according to the phonetic rules of the English language. If the teacher does not have the opportunity to check the reading of each student during the class (or the classes are held remotely), then they make a recording of their reading in MP3 format and send it to the e-mail address of the teacher, who listens to all the recordings and evaluates them before the classroom work with the literary text begins their. In addition, students prepare a translation of the same fragment, choosing adequate language means to convey their understanding of the text. Translation of a text or its selective components contributes to the formation of formal perception and use of language. Usually, during oral communication, students express their thoughts, simultaneously translating information from their native language using a large number of linguistic elements.

Lexical-grammatical exercises are also useful to give after reading the text, because they give an opportunity to dwell once again on this or that grammatical phenomenon that may cause certain difficulties, or to practice the use of vocabulary, which is useful both for reading the next text and for speaking broadcasting, if there is a need for it. At the final stage of the work, it is advisable to perform exercises with the text. They differ from the ones given above in that the basis for the work is the text, and the students have the task of independently choosing from the text and semanticizing certain derived words.

Students perform tasks to develop lexical reading skills. Therefore, teachers, preparing methodological developments for work on individual reading, should compile a list of lexical units that students, while reading the work, should find in the text, find out the meaning of words and expressions, remember the context of use.

Post-text exercises serve mainly to check the understanding of both the read text as a whole and its individual sections. These exercises form such communicative skills as dialogic and monologic oral and written speech.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

BIBLIOGRAPHY:

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ. Київ, 2005. 101 с.
2. Гринюк Г. А., Семенчук Ю. О. Відбір навчального матеріалу для формування англомовної лексичної компетенції у студентів-економістів. Іноземні мови. 2007. Вип. 2. С. 30–34.
3. Коваль Л. М. Формування у студентів немовних вищих навчальних закладів англомовної професійно орієнтованої мовної компетенції. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20(4). С. 318–321.
4. Рижак Л. Університетська освіта в ХХІ сторіччі: філософсько-синергетичний аспект. Вісник Львів, ун-ту. Серія філос. 2009. Вип. 12. С. 26–35.
5. Тарнопольський Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: навч. посіб. Київ: ІНКОС, 2006. 248 с.
6. Тарнопольський О. Б., З. М. Корнева. Аспектний підхід до навчання англійської мови для спеціальних цілей у немовних ВНЗ. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2011. Вип. 18. С. 231–239.

Козубська С. В.*

*аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

**INTERACTIVE FOREIGN LANGUAGE TEACHING
FOR IT STUDENTS IN PRE-HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

The successful course of foreign language learning for IT students in professional colleges directly depends on the forms and methods of its implementation, which provide for the most optimal ways of obtaining the relevant linguistic knowledge and development of communicative skills. The target priorities of the foreign language course for future professional junior bachelors in IT specialties, which are oriented towards their acquisition of the ability to communicate in a foreign language in a professional environment, require the use, first of all, of interactive methods of its teaching, because the comprehensive development of language knowledge and speaking skills is possible only in conditions of active verbal interaction with others. Therefore, interactive foreign language learning for IT students in professional pre-higher education institutions involves the organization of purposeful, content-rich cognitive and communicative activity in the mode of dialogue or polylogue based on their active interaction with each other.

In modern scientific literature, interactive foreign language learning is considered as a special form of organizing cognitive activity, which involves constant active interaction of all its participants in the process of mastering communication in a foreign language. According to researchers [3; 6], it is characterized by a productive, creative, exploratory nature and is based on a free exchange of ideas regarding the implementation of educational tasks. Therefore, the active

* © Козубська С. В.

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ**

communication of participants in the educational process in the unity of its three key aspects forms the basis of the learning:

- 1) informative (transfer of information);
- 2) perceptive (interpersonal perception and understanding);
- 3) interactive (organization of joint action).

In this regard, interactive learning makes it possible to significantly increase the volume of students' language and communicative practice in the process of learning a foreign language.

The essence of interactive foreign language learning, according to the reasoning of scientists [1; 2; 4; 5], is manifested in the organization of pair-group or collective verbal interaction of students to perform creative, problem-solving tasks of a linguistic or communicative nature, i.e., oriented towards obtaining knowledge about lexical units or grammatical phenomena and acquiring the ability to use them orally and in writing in everyday communication or within the scope of further professional activity. The aforementioned researchers emphasize that interactive foreign language learning, due to its dynamism, flexibility, and practicality, stimulates students to firmly and long-term memorization of language material, its meaningful and conscious reproduction and creative use in the course of foreign language communication.

Due to these essential characteristics, interactive learning of a foreign language, according to scientists [1; 3; 7; 8; 9] contributes to the intensification of students' cognitive processes and the development of a stable internal motivation for learning a foreign language, develops the ability to interact and communicate. It allows to create comfortable conditions for the assimilation of foreign language information and the acquisition of skills for its practical application in specially simulated, close to real communication conditions. Its implementation ensures the improvement not only of memorizing foreign language material, but also of the awareness of the prospects of its use in everyday life or professional activities, and therefore increases students' interest in mastering a foreign language as a means of self-realization in personal or professional terms.

The significant positive impact of interactive foreign language learning on the development of students' foreign language communicative skills is also confirmed by the results of experimental studies. Thus, today the effectiveness of interactive teaching methods in the development of foreign language written skills, reading foreign language texts, auditory perception of foreign language information, oral dialogical and monological speech, as well as grammatical, lexical, and articulation skills has been experimentally proven. Analysis of the results of experimental studies gives grounds for concluding that the practical application of interactive methods in teaching all key aspects of a foreign language – vocabulary, grammar, phonetics – as well as in the development of students' skills in all types of foreign language speaking activity, in particular reading, writing, speaking, and listening.

BIBLIOGRAPHY:

1. Годованець Н. І., Леган В. П. Короткий огляд інтерактивних методів навчання іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. № 1. С. 60–62.
2. Медведчук А. В. Інтерактивні методи навчання іноземної мови. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2018. №2. С. 307–311.
3. Онучак Л. В. Інтерактивні методи навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей. *Педагогічні науки*. 2023. № 102. С. 68–75.
4. Стрельнікова О. В. Інтерактивні методи викладання англійської мови на неспеціальних факультетах ВНЗ. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*. 2009. № 11. С. 568–576.
5. Barker P. Designing interactive learning. *Design and Production of Multimedia and Simulation-based Learning Material* Dordrecht: Springer Netherlands. 1994. P. 1–30.
6. Brown H. D. *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy*. Boston: Allyn & Bacon. 2007. 491 c.
7. Gulruh N., Dildora S., Bunyod B., Fazliddin Y. Interactive Learning Environment in the English Language Teaching with the help of Computer Technology. *Solid State Technology*. 2020. № 63(4). P. 619–623.
8. Omar S. F., Nawi H. S. A., Shahdan T. S. T., Mee R. W. M., Pek L. S., Yob F. S. C. Interactive Language Learning Activities for Learners' Communicative Ability. *International Journal of Evaluation and Research in Education*. 2020. № 9(4). P. 1010–1016.
9. York J., DeHaan J. W. A constructivist approach to game-based language learning: Student perceptions in a beginner-level EFL context. *International Journal of Game-Based Learning*. 2018. № 8(1). P. 19–40.

Корх М. В.*

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інженерної механіки та судноремонту,
Національний університет «Одеська морська академія»,
м. Одеса, Україна

РОЛЬ ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Найважливіша мета сучасної професійної освіти – дати майбутньому фахівцю не тільки певний комплекс знань і навичок, а й установку на самоосвіту і розвиток, безперервне розширення і поглиблення знань і умінь. Такий підхід до підготовки майбутніх професіоналів, здатних до формування розвиненої особистості з необхідними професійними якостями, можливий при розумному поєднанні традиційних та інноваційних методів навчання [1]. Це вимагає від майбутніх інженерів активізації їхнього інтелектуального потенціалу, прояву ініціативи, професійної компетентності, комунікабельності, творчого й відповідального ставлення до вирішення сучасних проблем.

* © Корх М. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Необхідність застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі пов'язана з тим, що за допомогою традиційних методів викладання вже неможливо підготувати сучасних високопрофесійних фахівців. До того ж комп'ютерні технології навчання сприяють підвищенню інтересу молоді до інженерної праці та творчості. Все це вимагає нових методів і способів навчання фахівців сучасним прийомам інженерної праці, а висока конкурентоспроможність інженерних кадрів у ринкових умовах можлива при кваліфікованій підготовці та вільному спілкуванні з комп'ютером.

Графічна підготовка займає важливе місце у навчальному процесі технічних університетів, забезпечуючи студентів необхідними знаннями та навичками для виконання професійних завдань у майбутньому. Ця дисципліна є фундаментальною складовою технічної освіти, спрямованою на розвиток просторового мислення, оволодіння методами креслення та графічного моделювання.

Графічна дисципліна «Нарисна геометрія, інженерна графіка» є основою для вивчення багатьох технічних дисциплін, таких як машинознавство, будівельна механіка, проектування деталей машин та інших. Вона забезпечує студентів базовими навичками, необхідними для розуміння складних інженерних процесів та їхньої візуалізації.

Можна стверджувати, що дисципліни графічного циклу відіграють важливу роль у розвитку просторово-образного мислення інженера. Вивчення цих дисциплін дозволяє майбутнім спеціалістам опанувати необхідні знання й уміння для створення графічних зображень на стадіях ескізного, технічного та робочого проектування, розробки типової проектної та робочої документації, а також використання методики комп'ютерного виконання проектно-конструкторської документації з використанням систем автоматизованого проектування [2].

Робота на молодших курсах має свою специфіку. Першокурсники стикаються з новими труднощами — незвичною для них системою навчання, адаптацією до нового соціального середовища, необхідністю самостійно планувати свій час. Через недостатній розвиток просторового уявлення у багатьох студентів виникають труднощі під час вивчення графічних дисциплін. Зниження якості графічної освіти студентів призводить до погіршення їхніх здібностей до логічного просторового мислення та, як наслідок, до зниження якості засвоєння спеціальних інженерних дисциплін. Формування професійних якостей необхідно починати вже під час навчання у ВНЗ.

Самостійна робота студентів стає основною формою навчання. Уміння самостійно планувати свою діяльність і визначати обсяг майбутньої роботи протягом семестру сприяє кредитно-рейтинговій системі навчання. На рейтинг студента впливають бали, які він отримує за виконання індивідуальних графічних завдань, проходження тестів, написання рефератів, участь в олімпіадах. Фактично рейтингова система є комплексною оцінкою якості

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

навчальної роботи студента. Вона підвищує мотивацію до освоєння навчальних програм, стимулює інтенсивність роботи через диференційовану оцінку зусиль студента.

Викладачам потрібно більше уваги приділяти контролю самостійної роботи студентів, координувати й спрямовувати її. Необхідність удосконалення методики викладання, зокрема через впровадження новітніх технологій навчання, продиктована сучасними соціально-економічними умовами. Це спрямовано на підвищення якості підготовки фахівців.

При впровадженні нових інформаційних технологій у процес графічної підготовки доцільно використовувати мультимедійні інформаційні системи, навчальні комп'ютерні програми, відеофільми та тестові засоби контролю [3]. Важливим чинником ефективності навчання є наявність оперативного зворотного зв'язку, який дозволяє визначити, наскільки добре студенти засвоюють матеріал. З цією метою проводяться вхідне тестування, поточний, рубіжний і підсумковий контроль. Це дає змогу викладачу відстежувати динаміку навчального процесу та коригувати як свої дії, так і дії студентів.

Викладачами створюється банк контрольних матеріалів, який постійно модернізується та містить комплекти завдань для контрольних робіт, тестові завдання, індивідуальні завдання, структуровані за тематикою та варіантами [там само]. Використання робочих зошитів і графічних мультимедійних інформаційних систем на лекціях підвищує їхню інформативність і наочність, що сприяє кращому засвоєнню нового матеріалу.

Логічним продовженням графічної підготовки студентів є використання програм Auto CAD та COMPAS. Лабораторні заняття побудовані таким чином, що спочатку студенти знайомляться з основними командами для створення проєкційного креслення, наносити розміри, виконувати штрихування та заповнювати основний напис. Потім студенти виконують завдання зі створення тривимірного зображення за проєкційним кресленням деталі. Робота з тривимірними моделями сприяє розвитку просторового мислення. Після цього проводяться контрольні роботи для закріплення навичок створення та редагування креслень.

Головним завданням викладача дисципліни «Нарисна геометрія, інженерна графіка» сьогодні є розробка та впровадження таких методів графічної підготовки, які стимулюють інтелектуальні здібності й просторове мислення студента. Викладач має заохочувати студентів працювати з інформаційно-довідковими матеріалами, пробуджувати інтерес до предмета, забезпечуючи максимальне засвоєння теоретичних і практичних знань.

Отже, графічна підготовка в технічному університеті виконує надзвичайно важливу роль у формуванні професійної компетентності майбутніх інженерів. Вона забезпечує базу для розуміння технічних процесів, розвитку інженерного мислення та впровадження інновацій. У сучасних умовах ця дисципліна стає ще більш актуальною,

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

сприяючи підготовці висококваліфікованих спеціалістів, готових до викликів ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Корх М. В. Формування професійних компетентностей майбутніх фахівців морського профілю засобами сучасних цифрових технологій. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць* / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2022. Випуск 51. С. 137–145.
2. Корх М. В., Кулаков М. О. Комп'ютерні презентації як засіб підвищення ефективності викладання технічних дисциплін у вищому навчальному закладі. *Матеріали чотирнадцятої міжнародної науково-практичної конференції. Актуальні дослідження в соціальній сфері*. Одеса 2019. С. 126–128.
3. Корх М. В. Інтерактивні форми та методи підвищення пізнавальної та творчої активності курсантів щодо вивчення дисципліни «Нарисна геометрія та інженерна графіка» *Матеріали двадцять другої міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні дослідження в соціальній сфері»*. Одеса: ОНПУ. 17. 11. 2023 р. С. 146–149.

Кріпак Т. П.*

*аспірант кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

*Науковий керівник:
Гаманюк В. А.,
доктор педагогічних наук, професор,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

УПРАВЛІНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ЗЗСО В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Управлінська компетентність керівника закладу загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) є основою ефективної організації роботи закладу освіти в умовах постійних змін. Педагогічний колектив, учні та їхні батьки очікують від керівника не лише виконання адміністративних функцій, а й лідерства, здатності до стратегічного планування і прийняття рішень. Успішний керівник має володіти глибоким розумінням освітніх стандартів, законодавчих змін і педагогічних інновацій, але також і навичками адаптації до нових викликів. Адміністративні функції не обмежуються виконанням наказів, вони включають вміння координувати роботу різних підрозділів закладу, мотивувати вчителів до постійного професійного розвитку і, зрештою, забезпечувати умови для навчання, що відповідають сучасним вимогам.

Керівник, що володіє високим рівнем управлінської компетентності, здатний визначити пріоритети для розвитку закладу,

* © Кріпак Т. П.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

розробляти стратегії, спрямовані на покращення якості освіти, інтегрувати інноваційні методики в навчальний процес та забезпечувати їх ефективне впровадження. Вміння адаптувати стратегічні цілі до змін у суспільстві, впроваджувати цифрові технології, а також вирішувати поточні проблеми є невід'ємною частиною управлінської компетентності. Крім того, важливим складником є здатність до самоаналізу і рефлексії. Постійний процес оцінки своєї роботи і прийняття зважених рішень дозволяє керівнику зберігати баланс між адміністративною діяльністю та педагогічним лідерством. Усе це надає можливість створити сприятливе середовище для ефективного розвитку освітнього процесу та забезпечення високого рівня професіоналізму в колективі.

Освітні трансформації, що відбуваються на рівні держави і глобального освітнього простору, створюють нові умови для управлінської діяльності в закладах освіти. Керівники ЗЗСО повинні бути здатні адаптувати свої стратегії управління відповідно до цих змін, що вимагає високої гнучкості та готовності до постійного оновлення знань. Зміни в освітніх стандартах, впровадження нових технологій і методик навчання, а також інтеграція інклюзивних підходів створюють необхідність у швидкому реагуванні з боку керівників. Вони мають розуміти, як ці зміни впливають на навчальний процес, організацію роботи педагогів та на загальний імідж закладу освіти. Педагоги, що працюють у умовах постійних змін, потребують підтримки та належного управління. Керівник ЗЗСО повинен уміти створювати середовище, в якому вчителі можуть адаптувати свої методики та працювати з новими підходами до навчання. Одним із головних завдань є забезпечення постійного професійного розвитку педагогічного колективу, що відповідає вимогам сучасних освітніх стандартів і тенденцій. Важливою складовою є також ефективна організація моніторингу та оцінювання результатів навчання, що дозволяє коригувати процеси та вчасно реагувати на проблеми.

Освітні трансформації вимагають від керівників вміння оптимізувати ресурси закладу, створюючи умови для розвитку інфраструктури, що відповідає вимогам цифровізації. Інтеграція нових технологій, таких як електронні платформи для управління навчанням, використання інноваційних методів для залучення учнів до навчального процесу, створює необхідність у високій кваліфікації керівників щодо технологічних аспектів освіти. Тому надзвичайно важливим, вважаємо, упровадження до управлінської компетентності керівника ЗЗСО інноваційного (передусім – інформатичного) складника.

Одним із основних напрямів є використання цифрових технологій для оптимізації управлінських процесів. Впровадження сучасних програм для планування та моніторингу навчальної діяльності, електронних журналів і платформ для дистанційного навчання дозволяє значно підвищити ефективність управління закладом, дозволяє зменшити адміністративне навантаження та швидко реагувати на зміни, що відбуваються в освітньому середовищі.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Сучасні керівники мають впроваджувати нові методи навчання та підходи, які базуються на дослідженнях та практиках, що зарекомендували себе в міжнародній педагогічній практиці. Такі методи, як проектне навчання, інтерактивні технології та STEM-підходи, мають бути адаптовані та впроваджені в навчальний процес.

Крім того, важливим є розвиток культури співпраці між учасниками освітнього процесу – вчителями, учнями та батьками. З цією метою керівник ЗЗСО забезпечує ефективну комунікацію в межах закладу та сприяє створенню партнерських відносин між школою та батьківським комітетом. Такий напрям роботи дозволяє підвищити рівень довіри, створює сприятливу атмосферу для обміну ідеями, що загалом позитивно впливає на якість освіти.

Практика роботи з керівниками закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) підтверджує, що впровадження інноваційних підходів до управління значною мірою покращує адміністративні процеси, оптимізує внутрішню організацію освітнього процесу та сприяє розвитку педагогічної практики. Використання новітніх технологій, методик та інструментів управління дає змогу керівникам створювати сприятливі умови для ефективної реалізації освітніх стратегій. Інноваційні підходи забезпечують інтеграцію сучасних методів навчання, технологій управління, а також засобів моніторингу і оцінки результативності діяльності як педагогічного колективу, так і учнів. Враховуючи постійні зміни в освітньому середовищі, інноваційні стратегії управління допомагають керівникам ЗЗСО оперативно реагувати на виклики та забезпечувати гнучкість у плануванні та реалізації освітніх програм, сприяють формуванню середовища, яке заохочує педагогів до професійного вдосконалення та підтримки нових ініціатив.

Крутько І. В.*

*аспірант кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

*Науковий керівник:
Дороніна Т. О.,
доктор педагогічних наук, професор,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

ПЕДАГОГІЧНИЙ СКЛАДНИК У ЗМІСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ (КДПУ)

Сучасний розвиток освіти характеризується стрімкими змінами, зумовленими технологічним прогресом, що вимагає глибокого переосмислення підходів до викладання педагогічних дисциплін. Однею з ключових проблем, яка потребує вирішення, вважаємо

* © Крутько І. В.

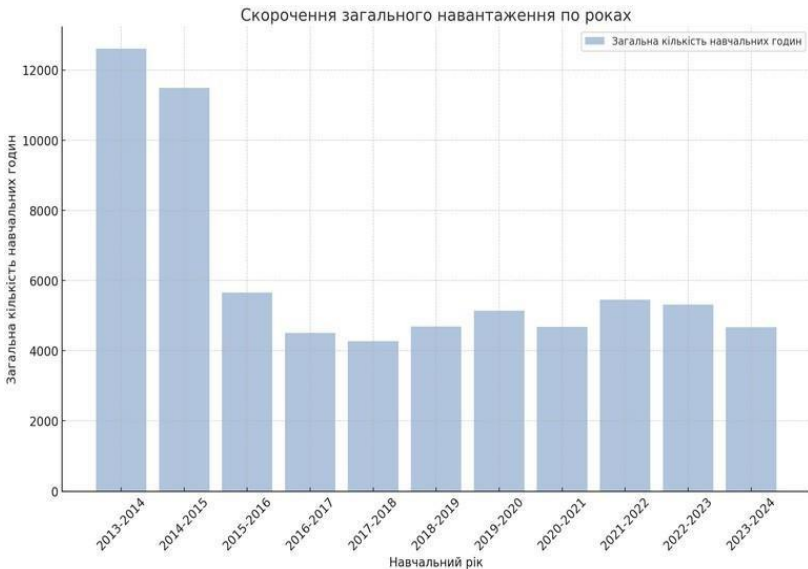
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

системне скорочення навчальних годин на вивчення педагогічних дисциплін, що ставить під загрозу якість підготовки майбутніх педагогів. У контексті цих змін, акцентуємо увагу на необхідності оптимізації освітньо-професійних програм педагогічних спеціальностей та введення інноваційних методик навчання, які б забезпечували якість освітнього процесу.

Своє дослідження ми провели на базі кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету. Звернення до матеріалів кафедральної роботи впродовж 2013-2024 рр. дозволяє констатувати таке.

У ці роки відбулося скорочення загального навантаження для викладачів внаслідок поступового зменшення навчальних дисциплін, викладання яких забезпечувала кафедра педагогіки. Якщо у 2013-2014 н.р. кадровий склад кафедри становив 19 викладачів (загальне навантаження – 12 603 години; з них аудиторне навантаження – 3284 навчальних години), то вже у 2023-2024 н.р. мали зовсім інші показники: кадровий склад кафедри – 9 викладачів (загальне навантаження – 4 673 години, з них аудиторне навантаження – 2190 навчальних годин).

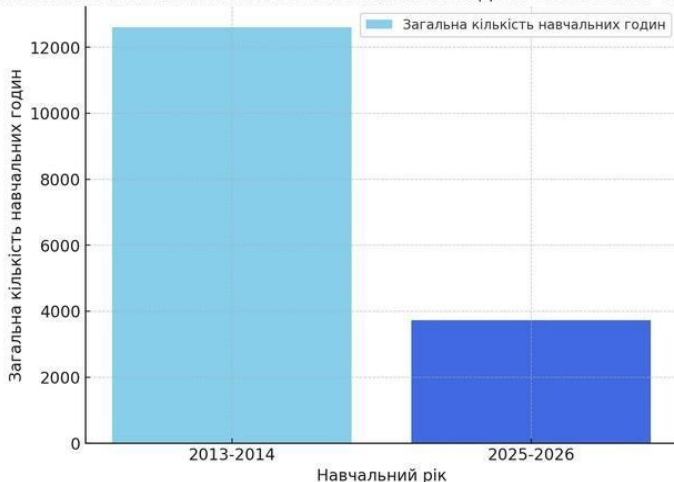
Задля уяочення загальних тенденцій розміщуємо діаграми.

Можемо припустити, якщо тенденція продовжиться, а сьогодні вона очевидна, зрештою за 10 років роботи кафедри ми отримаємо цей такий невітшний результат.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Порівняння загальної кількості навчальних годин: 2013-2014 vs 2025-2026

«Безумовно, частково такі зміни відбулися за рахунок *оптимізації освітнього процесу* (можливо, установа змогла ефективніше організувати навчальний процес, зменшивши кількість навчальних годин без втрати якості освіти. Це може включати інтеграцію нових методик навчання, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу за менший час), *зміни курсів або програм* (зменшення загального навантаження може бути пов'язане із переглядом і оптимізацією навчальних планів, можливо, через відмову від застарілих курсів або додавання більш актуальних, але менш часозатратних предметів), *вплив дистанційного навчання* (особливо з огляду на недавню тенденції до дистанційної освіти, можливо, було знайдено більш ефективні способи викладання, що дозволяють скоротити кількість необхідних аудиторних годин), *зміна в акценті на самостійну роботу студентів* (зменшення загального навантаження також може відображати зміщення акценту з аудиторних занять на самостійну роботу студентів, спрямовану на розвиток критичного мислення та навичок самостійного навчання)». Наведені міркування пропонує ChatGPT з огляду на представлені показники.

Утім, наше бачення все не так оптимістично. За 10 років з освітніх програм підготовки (ОПП) вчителів були прибрані такі дисципліни: «Історія педагогіки» (32 лк., 20 пр.з.), «Методика педагогічної взаємодії» (18 пр.),

«Вступ до фаху», «Вища освіта і Болонський процес» (12 лк., 6 пр.),

«Козацька педагогіка» (інтегрований курс), кваліфікаційні роботи з педагогіки; «Педагогіка вищої школи» (16 лк., 16 пр.) тощо. Загалом у оновлених ОПП 2024–2025 н.р. прибрана «Методика виховної роботи» (16 лк., 16 пр.). В нових ОПП, на нашу думку, недостатньо враховуються загальні тенденції розвитку педагогічної

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

освіти загалом, натомість відбувається посилення предметного складника.

Дисципліни, що були вилучені, мали ключове значення для формування у студентів комплексного розуміння педагогічної діяльності та розвитку вміння ефективно взаємодіяти з учнями, організовувати освітній процес, враховуючи історичний контекст педагогіки, особливості вищої освіти, а також специфіку виховної роботи. Зокрема, «Історія педагогіки» сприяла глибокому розумінню етапів розвитку педагогічної теорії та практики, що дозволяло майбутнім педагогам будувати свою професійну діяльність на основі історичного досвіду. Відсутність цієї дисципліни може призвести до того, що студенти не зможуть оцінювати педагогічні процеси через призму історичного розвитку, а також не будуть готові до розв'язання проблем сучасної педагогічної практики з огляду на накопичений досвід. «Методика педагогічної взаємодії» надавала знання про те, як налагоджувати ефективну взаємодію з учнями, а також між педагогами та батьками. Без цієї дисципліни студенти можуть не мати достатньої підготовки до роботи в умовах різноманіття учнівських колективів і сучасних соціальних викликів.

Курс

«Педагогіка вищої школи» був важливим для підготовки педагогів, які можуть працювати не лише в школах, а й у закладах вищої освіти. Втрата цієї дисципліни обмежує перспективи майбутніх педагогів у підготовці до роботи в умовах вищої освіти, де особливу роль відіграє методика викладання та організація навчального процесу. Крім того, втрата таких курсів, як «Козацька педагогіка» та «Методика виховної роботи», знижує значення національної ідентичності та виховного аспекту в навчанні. Вони відігравали важливу роль у формуванні патріотичного, громадянського та культурного виховання у молодого покоління.

У результаті, посилення лише предметного складника без належної уваги до методичних, історичних і виховних аспектів педагогічної освіти може призвести до обмеження загальної підготовленості майбутніх вчителів. Вони не зможуть на достатньому рівні реалізувати свою педагогічну діяльність у різноманітних соціальних і освітніх контекстах, не матимуть глибокого розуміння власної професії та її етапів розвитку, що безпосередньо вплине на якість освітнього процесу.

Вважаємо необхідним повернутися до надбань педагогічної науки, оскільки відсутність зазначених дисциплін у процесі підготовки майбутніх учителів негативно позначиться на їхній професійній підготовленості, а отже, і на якості освітнього процесу.

Кузьменко Ю. В.*

*доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В.О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

Єропкіна Ю. О.

*магістрант філологічного факультету,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

**ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ»
У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

На сьогодні засоби масової комунікації (телебачення, радіо, новинні онлайн-портали, інтернет, соціальні мережі тощо) стали невід'ємною частиною сучасного суспільства. ЗМІ мають як переваги так і недоліки, проте відповідають сучасним викликам часу та мають значний вплив на формування світогляду особистості. Здобувачі освіти мають опанувати навички медійної грамотності, покликані на формування медіаосвітньої компетентності, що сприяє розвитку критичного мислення, медіаграмотності, уміння аналізувати інформацію та протидіяти маніпулятивним технікам, щоб не стати жертвами фейкових повідомлень та шахраїв.

На сьогодні ЗМІ активно застосовуються в освітньому процесі, оскільки дистанційне навчання стало тим викликом, що дозволило інтегрувати медіа як складову педагогічної технології.

Дистанційні платформи дозволяють широко використовувати мультимедійні ресурси, залучати інтерактивні методи навчання, забезпечують доступ до глобальних інформаційних джерел, таких як наукові бази даних, онлайн-бібліотеки, масових відкритих онлайн-курсів (МООС) тощо. Проблема такої інтеграції є недостатня технологічна матеріальна база закладів вищої освіти, часові лаги щодо адаптації освітніх методик до онлайн-формату.

Мета публікації – окреслити аспекти формування медіаосвітньої компетентності здобувачів освіти у процесі дистанційного навчання на заняттях із лінгвістичних дисциплін.

Важливу роль в формуванні та впровадженні медіаосвіти відіграла Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Вперше поняття «медіаосвіта» було використано у 1973 р. на спільному засіданні сектору інформації

* © Кузьменко Ю. В., Єропкіна Ю. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

ЮНЕСКО та Міжнародної ради з кіно та телебачення. У документах надавалося визначення терміну медіаосвіта – «це навчання теорії та практичних вмінь для опанування сучасних мас-медіа, які розглядаються як частина специфічної, автономної галузі знань у педагогічній теорії та практиці; її слід відрізняти від використання медіа як допоміжних засобів у викладанні інших галузей знань, таких як, наприклад, математика, фізика чи географія» [1].

Формування медіаосвітньої компетентності здобувачів вищої освіти одне з пріоритетних завдань сучасного освітнього процесу. Розділяємо думку А. Ермоленко про те, що «формування й розвиток медіакомпетентності сучасних педагогів знаходяться в тісному взаємозв'язку з формуванням і розвитком основних професійних компетентностей фахівців в сфері освіти. Від того, наскільки розвиненою буде індивідуальність учителя, його свідомість, самостійне мислення, вміння використовувати засоби масової комунікації в освітньому процесі, залежатиме ефективність навчання в школах, ліцеях, гімназіях, коледжах, технікумах, інших середніх навчальних закладах і установах позашкільної освіти» [2].

Дисципліна «Методика навчання української мови та літератури» відкриває широкі можливості для інтеграції медіаосвітніх технологій, особливо в умовах дистанційного навчання та зростаючої ролі медіа в освітньому просторі, має великий потенціал для формування медіаосвітньої компетентності завдяки поєднанню мовної та літературної складових із сучасними освітніми технологіями.

Теоретичною основою є принципи медіаграмотності, які включають критичний аналіз інформації, розуміння медіатекстів та створення мультимедійного контенту. Сучасний викладач має володіти не тільки знаннями у своїй предметній галузі, а й умінням раціонально використовувати медіатехнології у освітньому процесі для інтерактивності та ефективності навчання учнів [3].

Аналіз навчального предмету показав, що роблячи акценти на аналізі текстів різних типів у студентів розвивається аналітичне мислення. Знання стилістики, мовної структури текстів та засобів їх поєднання є невід'ємною частиною компетентності майбутніх педагогів. Важливим моментом є знання принципів створення медійного контенту. Майбутні вчителі навчаються використовувати мультимедійні інструменти, інфографіку, презентації та відеоматеріали, що у подальшій професійній діяльності допоможе мотивувати учні продуктивніше вивчати навчальний матеріал учням і адаптувати викладання до цифрового формату.

Розробка власних медіапроектів також може стати важливим аспектом навчання майбутніх фахівців. Здобувачі освіти створюють відеоуроки, подкасти, інтерактивні презентації та фрагменти навчальних ігор, що дозволяє поєднати теоретичні знання з практичними навичками, підвищити якість викладання української мови та літератури в закладах середньої освіти. Наприклад, можна створити відеопрезентацію, яка ілюструє літературний твір із поєднанням інтерактивних елементів, таких як інфографіка чи

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

анімовані цитати. Такі проекти сприяють розвитку навички майбутніх вчителів адаптувати складний матеріал для різних вікових груп, інтегрують мультимедійні технології у педагогічний процес та мотивують школярів вивчати українську мову та літературу [4].

Платформи для дистанційного навчання, такі як Moodle або Padlet, забезпечують технічну основу для реалізації як таких проєктів, так і є інструментом забезпечення дистанційного навчання взагалі. Наприклад, система Moodle дозволяє організувати інтерактивні тести, форуми для обговорення літературних текстів та хмарне зберігання навчальних матеріалів. Padlet надає можливість створювати інтерактивні стінгазети, де можна публікувати результати аналізу медіатекстів, ділитися власними творчими здобутками, розробками відеоуроків та інтерактивними завданнями, спрямованими на популяризацію української літератури [5].

Соціальні мережі, як Instagram, TikTok, Facebook, Telegram, також є ефективним інструментом формування медіаосвітньої компетентності майбутніх вчителів української мови та літератури. Створення мовних та літературних блогів сприяють покращенню навичок письма, критичного мислення, обробки інформації, креативного підходу до висвітлення мовних та літературних тем. Соціальні мережі можуть стати фундаментом не лише для висвітлення теоретичних аспектів, а й для створення інтерактивних завдань (вікторин, дискусій, колективної роботи у тематичних групах тощо). Використання цих ресурсів допомагає майбутнім вчителям адаптувати педагогічний процес відповідно вимогам цифрової доби та додатково розвивати навички створення інтерактивного освітнього контенту [6].

Таким чином, формування медіаосвітньої компетентності майбутніх вчителів є важливою складовою сучасного освітнього процесу закладу вищої освіти, зокрема в умовах дистанційного навчання. Інтеграція мультимедійних засобів, освітніх платформ та соціальних мереж у вивчення дисципліни «Методика викладання української мови та літератури» допомагають студентам не лише опанувати теоретичні знання, а й розвинути навички роботи з медіаконтентом в аспекті освіти. Майбутні вчителі оволодівають інструментами, необхідними для адаптації викладання української мови та літератури до цифрової доби, підвищують якість своєї професійної підготовки до викладання предметів в початкових закладах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / Іванов В. та ін. Київ: АУП, ЦВП, 2012. 58 с.
2. Ермоленко А. О. Медіакомпетентність як необхідна складова професійної майстерності сучасного педагога. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2016. Вип. № 137. С. 330–333.
3. Мурзіна О. А. Формування медіакомпетентності в процесі дистанційної освіти: фактори впливу. *Якість. Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2022. Вип. № 2. С. 60–65.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

4. Качак Т. Б. Розвиток медіаграмотності студентів у процесі вивчення дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання». *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти: збірник статей /* Редкол.: В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ: Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. С. 173–181.
5. Цегельник Т., Станіченко О. Гончар Н. Особливості організації дистанційної професійної підготовки майбутніх вихователів у сучасних реаліях. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Том 12. Вип. № 9. С. 103–111.
6. Цісарук І. В., Олексюк М. П., Цісарук В. Ю. Використання соціальних мереж і штучного інтелекту в процесі фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім.Тараса Шевченка*. 2024. Вип. № 18. С. 144–150.

Кузьменко Ю. В.*

*доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

Заболотна Д. В.

*студент 1 курсу 1821 групи,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

МЕТОДИ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ШКОЛЯРІВ

XXI століття характеризується необхідністю вміти математично і логічно мислити. Математика, один з тих базових предметів, що допомагає школярам оволодіти необхідними навичками, які допомагають як у навчанні, так і в повсякденному житті.

Г. Вейль вважав, що математичне мислення – це особлива форма міркувань, за допомогою яких математика проникає в науки про зовнішній світ і навіть у наші повсякденні роздуми. Мислити математично – це мислити конкретно, впорядковано, вміти абстрагувати та узагальнювати.

В. Сухомлинський зазначив: «Математичне мислення необхідне для успішного вивчення усіх предметів; математичні здібності – це яскравий прояв якостей розуму, які відіграють велику роль у пізнавальній і творчій трудовій діяльності. Завдання школи – піклуватися про розвиток математичних здібностей усіх учнів» [5].

Підкреслимо, що мислення включає в себе такі операції як: аналіз (здатність розділяти інформацію на частини), синтез (здатність

* © Кузьменко Ю. В., Заболотна Д. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

об'єднувати складові частини елементу в цілісний об'єкт), порівняння (встановлення подібних і відмінних рис між об'єктами та явищами), узагальнення (процес об'єднання значущих властивостей об'єктів та явищ, отриманих після аналізу та синтезу).

Психолого-педагогічне формування математичного мислення здійснюється за допомогою використання навчальних задач, розв'язуючи які, учні опановують вміння розмірковувати, зіставляти та протиставляти об'єкти і факти, робити висновки, вчитися на помилках. Саме тому не слід забувати, що підлітковий шкільний вік характеризується підвищеною інтелектуальною активністю та допитливістю. Але нерідко вони стикаються із труднощами: поверхневість роздумів, невміння виокремити потрібне і узагальнити [2].

Учитель математики стикається з проблемою застосування елементів логіки на уроках. Важливо «в навчальному середовищі дошкільників та учнів шкіл розвиток логіко-математичного інтелекту здебільшого здійснюється з використанням різноманітних дидактичних завдань та логіко-математичних ігор» [1].

Слід зазначити, що універсальної методики, що могла би гарантувати набуття математичного мислення не існує. Проте є методи, які сприяють розвитку математичних здібностей учнів. Наприклад, основою розвитку мислення у школярів може бути дослідницький підхід, а саме – метод проєктів. Метою та основою методу проєктів є розвиток уміння самостійно знаходити інформацію за заданою темою, аналізувати її, виокремлювати основне та узагальнювати. Орієнтований такий метод на самостійну роботу школяра. Таким чином, учні набувають досвіду дослідницької та пізнавальної діяльності, розвивають інтелектуальні здібності та творчі навички.

Учителю доцільно надавати учням задачі на доведення факту, оскільки такий формат спонукає їх ставити питання, шукати на них відповіді, формувати логічні «ланцюги», змінювати напрямок мислення та доводити кожну свою думку. Комплекс усіх цих процесів сприяє досягненню поставленої навчальної мети.

Психологами доведено, що процес розв'язання однієї і тієї ж задачі різними способами приносить більше користі, ніж розв'язання декількох задач підряд [3]. Таким чином, учень вчиться бачити декілька варіантів розвитку думок, знаходити найпростіший та найскладніший шляхи, аналізувати послідовність своїх дій, застосовувати знання з різних тем математики.

Ефективним буде складання завдань та запитань до завдання самими учнями, адже вони не тільки застосовують усі свої знання з предмету, а й навчаються самостійно формулювати умову задачі, міркувати в зворотному напрямку: від відповіді до запитання. Таким чином, школярі не тільки використовують інформацію, а й розвивають самостійність, творчість, логіку.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Учитель зобов'язаний на кожному кроці вказувати учням на їх помилки, разом із ними аналізувати, чому були зроблені саме такі дії, направляти на правильні думки та проводити рефлексію.

Колективні проекти не тільки допомагають розв'язувати складніші математичні задачі, а й сприяють розвитку комунікативних і колективних навичок роботи, що є необхідним як для розвитку математичного мислення, так і для соціалізації школярів.

Інтерактивні технології допомагають вчителю організувати парну та групову роботу учнів під час уроку. Об'єднання учнів у групи можливе як у будь-якій частині уроку, так і в якості домашнього завдання для самостійного опрацювання певної теми або пошуку інформації для закріплення матеріалу з подальшим представленням результатів роботи в класі.

Суть техніки «Діалог» полягає в спільному пошуку групами єдиного рішення задачі. Таким чином, учні за певний проміжок часу вирішують математичну задачу, яка потребує колективного обговорення. Школярі повинні вислухати думку кожного учасника групи, робота включає у себе протистояння та критику позиції групи. Після завершення роботи груп слово надається кожному представнику від груп.

Техніка «Пошук інформації» є прикладом роботи в малих групах, завданням є колективний пошук інформації з відповідями на питання. Використовується для того, щоб зацікавити учнів. Учитель розробляє запитання для кожної групи, відповіді на які можна шукати у різних джерелах інформації: роздатковий матеріал, підручники, мережа Інтернет.

Метою техніки «Коло ідей» є вирішення суперечливих питань, створення списку ідей та залучення учнів до обговорення проблемного питання. Цю техніку можна використовувати, коли кожна група має виконувати одне й те саме проблемне математичне завдання. Учні його обговорюють, після чого вчитель запитує всі групи по черзі, слухаючи всі ідеї. Цей метод ефективний, коли школярам потрібно застосувати свої математичні знання для колективного вирішення проблемного завдання [4].

Можуть бути корисними ігри, спрямовані на розвиток математичного мислення. Наприклад, «Математичне доміно» – це гра, що є адаптацією класичної гри «Доміно». Замість звичних для усіх крапок на картках написані короткі математичні вирази. Гра може бути адаптованою в залежності від програми, віку, теми уроку. Вона допомагає розвивати математичні здібності, швидкість обчислення, стратегічне математичне мислення.

Підводячи підсумки зазначимо, для розвитку математичного мислення школярів існують як індивідуальні, так і колективні методи роботи. Вони дозволяють розвинути вміння швидко відповідати на поставлені запитання, розуміти послідовність своїх дій, шукати інформацію з різних джерел, проводити рефлексію, а також шукати різні шляхи для вирішення задач. Математичне мислення допомагає

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

не тільки на уроках математики, а й у повсякденному житті кожної людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богатенкова О. Є., Жирун В. В., Попіль Д. О., Шпачинський І. Л. Вплив музики на розвиток логіко-математичного інтелекту у сучасної молоді. *Молодий вчений*. 2023. №5. С. 52.
2. Марченко В. С. Підготовка майбутніх учителів фізико-математичних спеціальностей до розвитку математичного мислення учнів основної школи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2017. 256 с.
3. Пихтар М. П. Розвиток математичних здібностей школярів у діяльності Малої академії наук: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 165 с.
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. Київ: АСК, 2006. С. 19.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. *Вибрані твори*: В 5 т. Київ: Рад. школа, 1976. Т. 2.

Лагода К. В.*

магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
директор,
Дар'ївський ліцей № 1 імені Андрія Шульги
Дар'ївської сільської ради Херсонської області,
м. Херсон, Україна

Кохановська О. В.

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА

Розвиток учителя як особистості може відбуватися лише на основі науково обґрунтованих принципів педагогічної діяльності освітніх закладів, адже саме вони здатні створити середовище, яке забезпечує стійкий і гармонійний професійний розвиток педагога.

Питання значущості освітнього середовища для розвитку особистості розглядаються у наукових працях Н. Гонтаровської, В. Слободчикова, В. Ясвіна та інших дослідників.

Український науковець А. Білинський розглядає «освітнє середовище» як багатогранне явище, що включає не лише унікальну для кожного учня полікультурну освітню систему, але й створює умови для формування особистості. Воно сприяє розкриттю внутрішнього світу людини, її саморозвитку та реалізації власного потенціалу [1, с. 20].

* © Лагода К. В., Кохановська О. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Формування освітнього середовища передбачає налагодження творчої співпраці та духовної взаємодії між педагогами й учнями на основі діалогу. Це включає створення педагогічних ситуацій, що стимулюють творчий підхід до вирішення завдань, розвиток самостійності, самовдосконалення, самовираження та самореалізації. Важливими аспектами є впровадження інноваційних технологій, організація творчої проектної діяльності педагогів, а також гнучкість у професійній підготовці з урахуванням індивідуально-творчого розвитку кожної особистості.

На думку В. Слободчикова, освітнє середовище виникає там, де зустрічаються той, хто навчає, і той, хто навчається, а між учасниками освітнього процесу формуються взаємозв'язки та взаємини. Воно впливає на розвиток професійної компетентності фахівця, адже кожен його учасник не лише змінюється сам, а й трансформує навколишнє середовище, збагачуючи його новими знаннями, досвідом, підходами до діяльності та формуючи нові потреби [3].

Спираючись на дослідження зазначених науковців, ми визначаємо «освітнє середовище» як цілеспрямовано організовану, відкриту соціально-педагогічну систему, що сприяє розвитку особистості педагога, розкриттю його творчого потенціалу та формуванню фахових компетентностей.

Сьогодні особливо важливо розробити систему, яка сприятиме творчому розвитку вчителя, поєднуючи два ключові аспекти: забезпечення особистісної свободи кожного педагога та формування мотивації до діяльності, що відповідає суспільним потребам. Така система має стимулювати самореалізацію вчителя, водночас спрямовуючи його потенціал на досягнення спільного блага.

Це вимагає реалізації таких заходів:

- орієнтація на індивідуально-творчий розвиток особистості;
- реалізація особистісного й діяльнісного підходів до формування професійної компетентності та готовності до професійно-творчої діяльності вчителів;
- створення освітнього середовища для постійного розвитку особистості [1, с. 21].

Формування освітнього середовища є необхідною умовою для розвитку індивідуальності вчителя та його самореалізації. У такому середовищі взаємини між учасниками освітнього процесу будуються на основі співпраці, діалогу та співтворчості. Це сприяє підвищенню мотивації педагогів, стимулює їх до самоосвіти, допомагає набувати досвіду творчої діяльності та формує ціннісне ставлення до професійної роботи.

Розвиток професійної особистості та освітнє середовище тісно взаємопов'язані. Важливим аспектом є зацікавленість педагогів у створенні такого середовища та використанні його можливостей для всебічного розвитку особистості. Об'єднані спільними цілями та діяльністю, учасники освітнього процесу вибудовують відносини

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

відповідальної взаємозалежності, засновані на рівності та довірі в межах колективу.

За твердженням Г. Полякової, освітнє середовище являє собою відкриту, складну, інтегровану та динамічну систему, до якої входять такі складові:

- Суб'єктний компонент, який забезпечує розвиток пізнавальних процесів і навичок, а також засвоєння соціального досвіду. Для цього необхідна наявність носіїв знань, які передають їх через взаємодію, використовуючи відповідні засоби, технології та предметно-просторові умови.

- Соціальний компонент, який передбачає формування та розвиток професійних умінь, навичок і компетентностей на рівнях відтворення, продуктивної діяльності та творчого застосування. Цей процес неможливий без практичної діяльності, що включає самостійний пошук, удосконалення наявних дій і операцій, а також створення нових.

- Просторово-предметний компонент, який забезпечує формування та розвиток комунікативних навичок і діяльності. Цей процес неможливий без практичного досвіду взаємодії з іншими суб'єктами та оволодіння ефективними технологіями в конкретних умовах.

- Психодидактичний (програми навчання, система засобів і технологій навчання, стиль викладання та педагогічного спілкування) [2].

Зазначений підхід і змістовне наповнення поняття «освітнє середовище» дозволяють окреслити його структуру.

Створення системи управління освітнім середовищем для професійного розвитку вчителів у закладі загальної середньої освіти передбачає визначення педагогічних умов, що сприяють його ефективному впровадженню. До них належать підтримка керівників у розвитку педагогів через реалізацію цільової програми «Професійний розвиток педагогів», орієнтація колективу на командну співпрацю для досягнення спільних цілей, формування сприятливого освітнього середовища для професійного зростання, заохочення вчителів до особистісних і професійних змін, а також їхнє активне залучення до неформальної та інформальної освіти [3].

Створення та впровадження загальної концепції управління освітнім середовищем для професійного розвитку вчителів у закладі загальної середньої освіти вимагає поетапного здійснення технології управління цим процесом.

Отже, формування освітнього середовища може здійснюватися через системну й послідовну діяльність, що включає використання інтерактивних методів, проведення семінарів, тренінгів і занять, орієнтованих на професійний розвиток педагогів у закладах загальної середньої освіти.

Водночас професійний розвиток учасників освітнього середовища вимагає його постійного вдосконалення, адже кожен із них не лише змінюється особисто, а й впливає на навколишню ситуацію, збагачує

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

освітнє середовище новими знаннями, досвідом, методами діяльності, а також формує нові потреби й запити.

Отже, можна дійти висновку, що професійний розвиток фахівця значною мірою визначається впливом освітнього середовища, яке сприяє його зростанню, набуттю нових знань, умінь і навичок, а також формуванню професійних компетентностей.

Управління освітнім середовищем повинно зосереджуватися на його насиченні і диверсифікації, що дозволяє створити умови для формування індивідуальних траєкторій розвитку вчителя, сприяючи його самовизначенню, самореалізації та задоволенню освітніх і особистісних потреб. Це включає надання можливостей для особистого і професійного зростання, стимулювання творчої активності та розвитку унікальних здібностей кожного педагога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горобець Д. В. Організаційно-педагогічні умови управління розвитком педагогічного коледжу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06. Луганськ, 2010. 295 с.
2. Ковальчук В. Освітнє середовище закладу професійної освіти як фактор розвитку особистості майбутнього фахівця. Креативна педагогіка: [науковий журнал] / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2023. Вип. 16. С. 48–53.
3. Управління професійним розвитком учителів: навч.-метод. посіб. Вінниця: ДонНУ, 2016. 87 с.

Левченко Ф. Г.*

*кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу STEM-освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ ЯК КАТАЛІЗАТОРА ЯКІСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах сучасного світу, коли науково-технічний прогрес швидко прискорюється і суспільство стає дедалі залежним від інновацій, впровадження STEM-орієнтованих методик набуває для України особливої актуальності. Міждисциплінарний підхід у поєднанні з інтеграцією наук, технологій, інженерії та математики сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних і креативних навичок, формуючи нове покоління фахівців, здатних генерувати інновації та зміцнювати науково-технологічний потенціал держави.

У контексті реформ освітньої системи, зокрема, в межах стратегії «Нової української школи», акцент на STEM допомагає перейти від механічного запам'ятовування матеріалу до компетентнісного підходу. Це особливо помітно, якщо зіставити результати Міжнародного дослідження PISA, де українські школярі демонструють нижчі бали

* © Левченко Ф. Г.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

з математики та природничих дисциплін порівняно із середнім показником серед країн ОЕСР.

У тексті національного звіту за результатами дослідження PISA-2018, який був підготовлений Міністерством освіти і науки України знаходимо, наступне : середній результат українських учнів із математики становить 453 бали, тоді як середній показник серед країн ОЕСР – 489 балів. У сфері природничо-наукових дисциплін учні України отримали 469 балів, що також поступається середньому показнику країн ОЕСР (489 балів) [1].

Запровадження STEM допомагає подолати цей розрив, адже пропонує методику, що формують у учнів уміння досліджувати проблеми, робити висновки з фактів і застосовувати теоретичні знання в реальних ситуаціях.

STEM-освіта зможе досягнути результативності лише тоді, коли набуде статусу дидактичної системи, яка чітко окреслюватиме її мету, визначатиме специфічні для неї дидактичні принципи, упорядковуватиме цілі навчання залежно від обраного спрямування. Залежно від цілей навчання і змісту мають добиратися методи і форми навчання, створюватися дидактичні засоби та визначатися умови організації освітнього процесу [2].

Важливою передумовою успішного розвитку STEM є модернізація змісту освітніх програм. Тут ідеться про інтеграцію дисциплін: під час вивчення хімії включаються елементи фізики або біології, а математичні задачі доповнюються інженерними аспектами. Лабораторні роботи дедалі частіше поєднуються з програмуванням та робототехнікою. У деяких школах учні вже працюють із 3D-моделюванням, отримуючи не лише теоретичні знання, а й практичні навички проектування та конструювання прототипів. Така інтеграція є особливо актуальною в період поширення дистанційного та змішаного навчання, коли доступ до цифрових платформ, віртуальних лабораторій і симуляторів стає ключем до безперервного освітнього процесу.

Якість підготовки вчителів безпосередньо впливає на успіх упровадження STEM.

Професійна компетентність – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця. Компетентність – це сукупність знань і умінь, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати і прогнозувати результати праці, використовувати сучасну інформацію щодо певної галузі виробництва [3, с. 722-723].

Педагоги опановують нові технології та проектні підходи на численних тренінгах і вебінарах, утім, у багатьох регіонах бракує ресурсів і сучасної інфраструктури. Особливо гостро це відчувається в сільських школах, де немає належних лабораторій та швидкісного інтернету. Подолання цих перешкод вимагає державної підтримки та

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

партнерства з приватними компаніями й громадськими організаціями, які можуть надати обладнання, гранти й додаткову експертизу.

Особливо дієвою в контексті STEM виявляється модель проєктного навчання, що спонукає учнів шукати власні рішення, працювати над спільними завданнями і створювати стартапи. Такий формат дає змогу відчувати практичну цінність освіти, оскільки результати власних напрацювань можна протестувати та навіть презентувати фахівцям. У багатьох школах старшокласники стають менторами для молодших, розвиваючи водночас і свої лідерські навички. Цей підхід доповнюють заходи поза школою: наукові конференції, конкурси, хакатони, фестивалі та проєкти Малої академії наук, які дають дітям із різних регіонів майданчик для спільної творчості і допомагають знайти потенційних партнерів та однодумців.

STEM-освіта виступає також важливим інструментом для подолання гендерних стереотипів, що стримують дівчат від вибору технічних чи інженерних спеціальностей. Ініціативи на кшталт «STEM is FEM» підтверджують, що зацікавленість дівчат у науково-технічній сфері може бути настільки ж високою, як і серед хлопців, за умови однакових можливостей і належної підтримки. Цей фактор відіграє суттєву роль у довгостроковій перспективі, оскільки ширше залучення жінок до високотехнологічних галузей стимулює інноваційний розвиток і сприяє економічному зростанню.

Щоб забезпечити повноцінне впровадження STEM, потрібне стратегічне планування, яке охоплює фінансування проєктів, оновлення матеріально-технічної бази шкіл і розробку сучасних підручників та навчальних платформ. Особливі результати дає співпраця з бізнесом, коли IT-компанії відкривають STEM-лабораторії чи надають програмне забезпечення. Така взаємодія полегшує доступ учнів до новітніх технологій і дає їм змогу розуміти реальні вимоги ринку. Важливо також заохочувати вчителів, які наважуються впроваджувати інновації на уроках, шляхом грантів, премій, можливостей стажувань і науково-дослідної діяльності.

Важливо мати механізми моніторингу, щоб оцінювати рівень компетентностей учнів у математиці та природничих дисциплінах і відстежувати, як формуються в них інноваційні та дослідницькі здібності. Хоча на шляху до STEM-орієнтованої освіти існують перешкоди, зокрема обмежене фінансування та дефіцит досвідчених фахівців, їх можна подолати за умови системних дій і поєднання зусиль держави, бізнесу та громади. Показовим є зростаючий інтерес університетів і коледжів до співпраці зі школами, олімпіади, де переможці отримують стипендії від IT-компаній, а також державні програми діджиталізації навчальних закладів.

Стрижнева перевага STEM полягає в тому, що цей підхід не лише підвищує рівень підготовки з природничих дисциплін, а й формує системне мислення, дослідницькі та аналітичні навички, а також сприяє творчому підходу. Це відкриває учням різні професійні шляхи, розвиває громадянську активність та дає змогу долучатися до вирішення соціально-економічних викликів. Зрештою, інноваційна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

освіта стає підґрунтям, на якому будуватиметься майбутнє України як розвиненої та високотехнологічної держави. Інтеграція STEM робить освітній процес динамічним і гнучким, допомагає реагувати на виклики глобалізованого світу й розвивати конкурентоспроможний людський капітал, готовий впроваджувати передові ідеї і формувати нові напрямки в науці та економіці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національний звіт за результатами Міжнародного дослідження якості освіти PISA–2018. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf (17.01.2025 р.).
2. Ляшенко О. STEM-освіта: поступ від узгодження навчальних програм до дидактичної системи. *Матеріали міжнародної наукової конференції «Концепція формування природничо-наукової компетентності та світогляду майбутнього фахівця в умовах STEM-освіти»*, м. Кам'янець-Подільський, 6-7 жовтня 2021 р. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731293/>.
3. Кремень В. Г. (ред.) Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2008, С. 722–723.

Лукичова Н. С.*

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна
учитель фізики, астрономії, МІК STEM,
Бериславський опорний заклад
«Академічний ліцей» Бериславської міської ради
Херсонської області,
м. Херсон, Україна*

РОЛЬ КОМАНДНОГО ДУХУ У ВПРОВАДЖЕННІ STEM- ІННОВАЦІЙ: ВІД ІДЕЇ ДО УСПІШНОГО УРОКУ

У сучасному світі, що динамічно розвивається, питання створення ефективних команд є надзвичайно актуальними. Одна людина, навіть геніальна, або ж просто група людей, не завжди здатні швидко та адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в різних сферах. Саме тому формування команди є однією з найбільш прогресивних стратегій організації [3]. Командний дух – це не просто цінний, а й критично важливий ресурс для будь-якої організації, зокрема й для освітнього процесу. Він є каталізатором успіху, адже поєднує в собі потужний інструмент для ефективного досягнення цілей, реалізації завдань та водночас є запорукою особистісного та професійного зростання кожного члена команди.

І. Салас, Р. Берд і С. Таненбаум визначають команду як невелику кількість людей, які поділяють спільні цілі та цінності, мають різноманітні підходи до реалізації спільної діяльності та відчувають свою приналежність до групи. На думку дослідників, стабільність

* © Лукичова Н. С.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

та ефективність діяльності організації – це результат роботи саме команди, а не окремих її членів [2]. М. Белбін у своїх працях ідентифікував сукупність ролей, необхідних для успішної роботи команди: «робоча бджола», «генератор ідей», «постачальник», «керівник», «мотиватор», «аналітик», «надихатель», «контролер» [там само]. Кожен член команди відіграє свою унікальну роль, сприяючи досягненню спільної мети.

Командний дух – це не просто сума індивідуальних зусиль. Це сила, яка об'єднує людей, допомагає їм досягати більшого, ніж вони могли б окремо. Командний дух проявляється у спільній меті, довірі, відкритості та готовності допомагати один одному [1; 5].

Переваги командного духу

➤ *Спільна мета:* Команда, об'єднана спільною метою, здатна подолати будь-які труднощі. Коли кожен член команди розуміє, до чого він прагне, його мотивація зростає, а внесок у спільну справу стає більш значущим [5].

➤ *Довіра та взаємоповага:* Довіра є фундаментом командного духу. Коли люди довіряють один одному, вони почуваються в безпеці, можуть бути собою і не боятися помилок. Взаємоповага сприяє створенню позитивної атмосфери, в якій кожен член команди відчуває свою цінність [2].

➤ *Відкрита комунікація:* Відкрита комунікація є запорукою успішної командної роботи. Коли люди можуть вільно обмінюватися думками, ідеями та інформацією, вони краще розуміють один одного і можуть приймати обґрунтовані рішення [4].

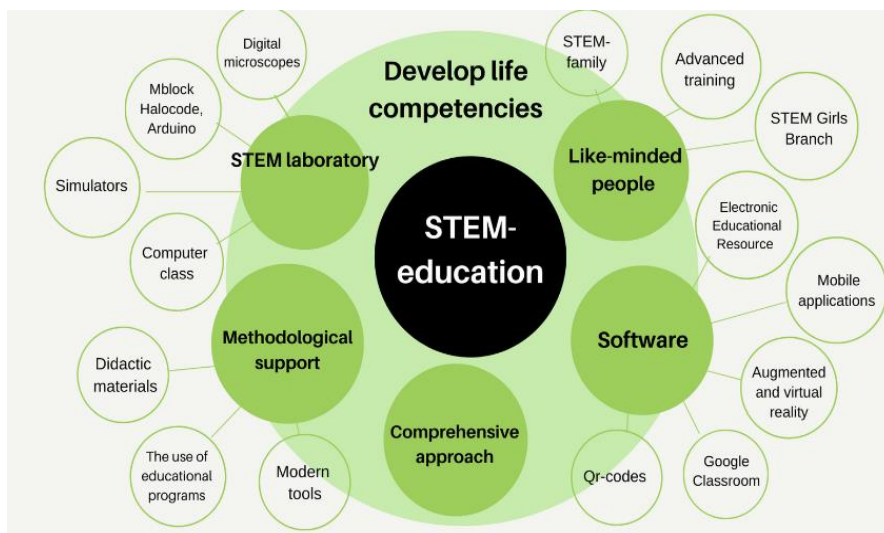
➤ *Готовність допомагати один одному:* У команді кожен член готовий прийти на допомогу іншим. Взаємовиручка і підтримка допомагають долати труднощі і досягати успіху. Коли люди знають, що можуть розраховувати на своїх колег, вони почуваються більш впевнено і захищено [1].

➤ *Відповідальність за спільний результат:* У команді кожен член відчуває відповідальність за спільний результат. Це сприяє підвищенню мотивації і залученості, а також стимулює докладати максимум зусиль для досягнення успіху [3].

Розвиток командного духу – це безперервний процес, який потребує уваги та зусиль з боку педагога та кожного учня. Ось кілька дієвих інструментів: формування спільних цінностей та місії, створення атмосфери довіри та відкритості, забезпечення ефективної комунікації, заохочення співпраці та взаємодопомоги, визнання досягнень кожного члена команди та організація спільних заходів. Сприяє розвитку командного духу й впровадження STEM-освіти, адже передбачає активну залученість усіх членів освітнього процесу. Члени команди вчаться співпрацювати, обмінюватися ідеями та знаходити спільні рішення. STEM-інновації, такі як соціальні мережі та платформи для глобальної співпраці, полегшують комунікацію та дозволяють швидко обмінюватися досвідом, що сприяє розвитку громадянського суспільства та підтримці соціальних ініціатив.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Розглянемо формування ефективного розвитку командного духу у впровадженні STEM-інновацій на прикладі конкретних закладів освіти: Раківського ЗПЗСО (2019-2021) та Бериславського опорного закладу (2022-2025). Завдяки активній діяльності, створенню STEM-родини закладу, залученню процесу вчительської спільноти, учнівства та їх батьків, було досягнуто значних результатів. Починаючи зі створення команди, залучення її до невеликих спільних активностей, участі та перемозі у Всеукраїнському конкурсі «Кращий гендерночутливий STEM-урок 2021», було сформовано модель провадження STEM у закладі (рис. 1). Ефективність моделі була обґрунтована зосередженням на розвитку життєвих компетентностей та комплексному застосуванню навчальних компонентів [7].

**Рис. 1. Модель впровадження STEM-освіти
в закладах загальної середньої освіти**

На базі закладу також було створено Філіал ДівчатаSTEM, команда якого була сформована з учениць 7-11 класів, й не лише здобула визнання як один з найактивніших Філіалів 2020 року, а й цінне лабораторне обладнання для розвитку закладу. Визначальним є те, що заклад сільський, малокомплектний, але згуртованість колективу допомогла досягти результативності. За участю у Всеукраїнській STEM-майстерні 2021 року заклад виборов титул «Найактивніша STEM-школа» та цінні подарунки для облаштування STEM лабораторії. Після початку повномасштабного вторгнення отримала можливість працювати у команді вчителів Бериславського опорного закладу. Долучення до STEM-активностей почалось із участі у конкурсі «Кращий гендерночутливий STEM-урок

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

2022», за результатом – урок фізики у 11 класі увійшов до 20-ки фіналістів. Долучились із колегами до Всеукраїнського інженерного тижня 2024, провели семінар на тему: «STEM-освіта: основи, практичний кейс та методичні рекомендації» в рамках фестивалю «STEM-весна-2024», та склали план діяльності у STEM. Завдяки згуртованій роботі, ефективній координації та підтримці адміністрації, участь у фестивалі була успішною (долучено більше 20 викладачів та охоплено майже 500 здобувачів освіти), та надихнула на подальшу діяльність. Обласні та Всеукраїнські конкурси, обмін досвідом допомогли отримати «подяку колективу закладу за впровадження і розвиток напрямів STEM-освіти від KBHЗ «Херсонської академії неперервної освіти» та вибороти почесну відзнаку «Ми розвиваємо STEM» – 2024 від Інституту модернізації змісту освіти відділ STEM-освіти.

За підтримки адміністрації, у закладі було започатковано викладання міжгалузевих інтегрованих курсів STEM та робототехніки. Оскільки заклад долучився до міжнародної програми, в рамках якої укладено генеральний договір з ERSI, й отримав 1000 безкоштовних ліцензій на користування додатками ArcGIS, створено команду з креативних вчителів для розвитку STEM у закладі.

Командний дух – це запорука успіху будь-якої організації чи STEM-проєкту. Він є невичерпним джерелом енергії, творчості та інновацій. Розвиток командного духу – це інвестиція в майбутнє STEM-освіти. Командоутворення сприяє розвитку професіональних компетентностей, налагодженню ефективних організаційних зв'язків між її членами, особистісного та професійного зростання кожного співробітника, який є членом цієї команди. Чим краще сформована та спрацьована команда, тим більша її результативність, а отже і конкурентоспроможність організації також буде зростати.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Корпоративний дух на підприємстві. Наскільки важливий фактор?. СДВУ. URL: https://sdvu.ua/index.php?route=blog/blog&blog_root_id=00&blog_id=41&lang=ua (дата звернення: 06.11.2024).
2. Організація роботи в колективі. реферат. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/13406> (дата звернення: 08.11.2024).
3. Психологія управління в організації. Е-Навчальний посібник (II видання). URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/iebm/prishak_psihologiya_upravlinnya_v_organizaciyi/ar4/index_4_3_5.html (дата звернення: 06.11.2024).
4. Фактори, що впливають на мотивацію та утримання співробітників. budni: медіаплатформа про роботу та життя від robota.ua. URL: <https://budni.robota.ua/expert-thoughts/faktori-shho-vplivayut-na-motivatsiyu-ta-utrimannya-spivrobitnikiv> (дата звернення: 07.11.2024).
5. Що таке командна робота, чому вона така важлива і як впливає на успіх?. НОВИНИ – «АГРОКЕБЕТИ». URL: <https://blog.agrokebety.com/shcho-take-komandna-robota> (дата звернення: 06.11.2024).
6. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти в навчальних закладах України / Лист ІМЗО № 21/08-1242 від 12.08.24 року <https://imzo.gov.ua/2024/08/13/lyst-imzo-vid-12-08-2024-21-08-1242->

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

metodychni-rekomendatsii-shchodo-rozvytku-stem-osvity-v-zakladakh-zahalnoi-seredn-oi-ta-pozashkilnoi-osvity-u-2024-2025-navchal-nomu-rotsi/.

7. Lukychova, N.S., Osypova, N.V. and Yuzbasheva, G.S., 2022. ICT and current trends as a path to STEM education: implementation and prospects. CTE Workshop Proceedings [Online], 9, pp.39-55. Available from: <https://doi.org/10.55056/cte.100> [Accessed 9 February 2025].

Марецька Л. П.*

*кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри теорії й методики
викладання навчальних дисциплін,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

РОЗВИТОК МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА: ВИМОГИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ ВЧИТЕЛЯ

Наразі в сучасній системі освіти України професійний розвиток педагогів має регулюватися основними положеннями Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [2] (далі – Професійний стандарт), що визначає вимоги до компетентностей педагогічних працівників, які обіймають відповідні посади в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), та професійні кваліфікації. Професійний стандарт за своїм змістом та структурою дещо відрізняється від редакції 2020 року. Його оновлення було зумовлено дотриманням єдиних підходів до процесу безпосереднього розроблення професійних стандартів в Україні.

Саме Професійним стандартом керуються інституції підвищення кваліфікації вчителів під час укладання освітніх (освітньо-професійних) програм, навчальних планів та програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗЗСО. Однією з професійних компетентностей визначено мовно-комунікативну компетентність педагога, яку представлено й охарактеризовано в площині таких її компонентів, як *компетентність, знання, уміння та навички, комунікація, автономія і відповідальність*. Саме ці компоненти є важливими щодо вимірювання професійності вчителя під час атестації (хоча Професійний стандарт не є інструментом зовнішнього контролю за професійною діяльністю педагога) чи власне діяльності вчителя щодо вдосконалення й підвищення рівня мовно-комунікативної компетентності.

У новій редакції Професійного стандарту збережено кодифікацію кожної компетентності, але подано відповідно до нової структури. Наприклад, трудову функцію «Навчання здобувачів освіти предметів (інтегрованих курсів)» позначено буквою А. Аби реалізувати цю трудову функцію, педагог має володіти такими компетентностями, як мовно-комунікативна (А1), предметно-методична (А2), інформаційно-цифрова (А3). Тобто зміст мовно-комунікативної компетентності (А1)

* © Марецька Л. П.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

складають здатності вчителя, що спрямовані на забезпечення здобувачам освіти навчання державною мовою (A1.1), навчання їх з урахуванням особливостей мовного середовища у закладі освіти мовою корінного народу або національної меншини України (A1.2), навчання здобувачів освіти іноземними мовами та спілкування іноземною мовою у професійному колі (для вчителів іноземної мови) (A1.3), формування розвиток мовно-комунікативних умінь та навичок здобувачів освіти (A1.4) [1].

Останні дослідження Служби якості освіти засвідчують, що освітній процес, зокрема на Херсонщині, здійснюється українською мовою, хоча й існують поодинокі випадки порушень. Отже, наразі актуальною є вимога до рівня вправності та професійної мовленнєвої культури педагогічних працівників різних цільових категорій: учителів ЗЗСО, закладів фахової передвищої та вищої освіти, закладів професійно-технічної освіти. У навчальних програмах курсів підвищення кваліфікації КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» всіх категорій педагогічних працівників передбачено наявність занять мовної тематики: від опрацювання нової редакції Українського правопису до практикумів з освоєння лексико-термінологічних особливостей предметів освітніх галузей. У разі потреби в необхідності приділити більше часу та уваги розвитку навичок та здатностей учителів організовувати освітній процес державною мовою, здійснювати як професійну, так і навчальну усну й письмову комунікацію на належному рівні, в академії організовано безоплатні курси з вивчення української мови. У межах курсів терміном у три місяці передбачено навчальні заняття та розмовні студії, під час проведення яких слухачі мають можливість повправлятися в усній комунікації на різноманітні актуальні теми, отримати відповіді на запитання та методичну підтримку викладачів. Також заплановано й 30-годинні курси для різних категорій учителів з теми «Навчаємо українською: мовно-комунікативна компетентність сучасного освітянина».

Кожна з перерахованих у Професійному стандарті здатностей передбачає наявність у вчителя на певному рівні відповідних *знань, умінь та навичок, комунікації, відповідальності й автономії*. Зокрема, здатність A1.1. передбачає знання вчителем норм і стилів української літературної мови, особливостей використання усного та писемного мовлення (A1.1.31), а також інтонаційних і позамовних засобів виразності мовлення (A1.1.32.). Ураховуючи, що заклади загальної середньої освіти здійснюють освітній процес у дистанційній формі, про позамовні засоби виразності говорити не зовсім актуально, оскільки під час онлайн-уроку міміка, жести чи постава не мають такого значення порівняно з навчанням офлайн. Проте такому професійному інструменту вчителя, як його голос, і відповідно, його надзвичайним можливостям (тембр, темп, сила голосу, інтонація) за вмілого користування ним потрібно приділяти увагу.

Важливим складником мовно-комунікативної компетентності є також уміння, що виражаються у вільному володінні державною мовою, усній та письмовій комунікації, застосування прийомів

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

і методів збагачення мовлення здобувачів освіти. Зауважимо, що згідно з описом, учитель має виявляти мовну стійкість і відповідальність у дотриманні мовного законодавства (А1.1.В.1.). Варто зазначити, що вчителі херсонських закладів освіти виявляють готовність усвідомлено брати на себе відповідальність за дотримання мовного законодавства, однак з мовною стійкістю педагогам ще потрібно працювати.

Загалом Професійний стандарт сприяє вчителю у його професійному поступі, оскільки орієнтує на розвиток, окреслюючи вектори професійного зростання педагога і водночас будучи своєрідним індикатором сформованості професійних умінь та навичок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балуба І., Венгловська О., Новик І., Стягунова О. Застосування професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: методичні рекомендації. Київ: УІРО, 2024.
2. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf.

Марчук С. І.*

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

*в. о. директора,
Корсунська гімназія Новокаховської міської ради
Херсонської області,
с. Корсунка, Україна*

СУЧАСНЕ АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Виклики, котрі виникають в реаліях сучасного освітнього процесу в Україні, потребують сталого вдосконалення управлінських процесів та ефективних механізмів їх реалізації. Серед найбільших викликів новітнього етапу розвитку освітнього процесу – пандемія COVID-19, повномасштабна війна та економічна нестабільність, яка є їхнім наслідком. Відтак керівники закладів освіти мають проявляти стійкість та гнучкість у пошуку нових шляхів забезпечення стабільного та безперервного освітнього процесу. Антикризове управління за таких умов є не тільки актуальною, а й певною мірою критичною потребою. Для освітньої галузі результативне антикризове управління – це швидкі рішення в рамках стратегічної візії, спрямовані на збереження неперервності та якості навчання.

Управління закладом освіти в кризових умовах вимагає використання специфічних стратегій та підходів [3]. Антикризові заходи вживаються у комплексі із регулярною діяльністю, забезпечуючи неперервність навчального процесу та оперативне безшовне приведення процесів у відповідність до поточних умов

* © Марчук С. І.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

нестабільності. Це дозволяє швидко адаптуватися до змін та мінімізувати негативні зовнішні чинники, котрі впливають на роботу закладу освіти.

Поняття «криза» найтісніше пов'язують із ризиком, що різною мірою впливає на методологію розробки управлінського рішення. У сучасній літературі наразі відсутнє єдине загальновизнане тлумачення терміну «криза» у соціально-економічній системі. Приміром, за визначенням С. Бурого, криза – це переломний момент у функціонуванні системи, який потребує якісно нового реагування [2]. Кризи виникають внаслідок внутрішніх або зовнішніх факторів, найпоширеніші з яких: економічні проблеми, недосконалість законодавства, технічні та технологічні зміни, суспільно-політичні обставини. Ключові тригери виникнення кризових ситуацій в сфері освіти – це непередбачувані зміни умов навчання, спричинені епідеміями, природними катаклізмами або військовими діями.

Власне антикризове управління закладом освіти є процесом, який включає в себе передбачення вірогідних загроз, розробку плану подальших дій, оперативне реагування на зміни, які відбуваються, та усунення їхніх негативних наслідків [5]. Воно орієнтоване як на подолання поточних проблем, так і на закладення фундаменту для стійкості та розвитку закладу після подолання кризи. Успішний антикризовий менеджмент в освіті передбачає створення гнучкої системи реагування, за допомогою якої можна швидко адаптуватися до нових обставин та утримувати ефективність освітнього процесу на високому рівні.

Головна мета антикризового управління полягає у забезпеченні стабільності функціонування закладу освіти в умовах кризових ситуацій. Серед **завдань** антикризового управління [1]:

➤ **Прогнозування можливих ризиків:** внутрішні та зовнішні фактори, здатні можуть спровокувати кризу, мають підлягати постійному аналізу зі сторони адміністрації закладу освіти. Такий аналіз включає моніторинг законодавчих змін, перебігу економічної ситуації, актуальних соціально-політичних умов та тенденцій, санітарно-епідеміологічної ситуації. Своєчасне підсвічення потенційних загроз полегшує розробку запобіжних заходів та допомагає спростити наслідки.

➤ **Розробка стратегій подолання криз:** базуючись на проведеному аналізі ризиків, адміністрація створює детальні плани дій для кожного можливого сценарію розвитку кризи. Стратегії мають брати до уваги як короткострокові, так і довгострокові рішення, спрямовані на збереження освітнього процесу та зведення до мінімуму негативних наслідків.

➤ **Реалізація заходів, спрямованих на збереження ефективності освітнього процесу:** впровадження форм навчання, альтернативних очному, наприклад, дистанційного або змішаного, забезпечення учнів і вчителів необхідними матеріалами та технічними

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

засобам. При цьому, важливо на регулярній основі контролювати якість навчання та своєчасно коригувати навчальні програми.

➤ **Забезпечення психологічної підтримки учасників освітнього процесу:** під час кризових ситуацій стресовий фактор значно підвищується, тому важливим є надання психологічної підтримки учням, їхнім батькам та педагогічному колективу. До заходів психологічної підтримки можуть входити групові та індивідуальні консультації, використання інформаційних ресурсів з рекомендаціями щодо подолання стресу, залучення фахівців-психологів.

➤ **Створення умов для подальшого розвитку навчального закладу після завершення кризового періоду:** у посткризі важливо зосередити зусилля на відновленні та вдосконаленні основної діяльності закладу. Акцент під час відновлення ставиться на такі напрямки як оновлення матеріально-технічної бази, підвищення кваліфікації педагогів, запровадження нових освітніх програм та застосуванні інноваційних підходів у навчанні.

Об'єкти антикризового менеджменту – це кризові події та явища, ситуації, кризи функціонування та розвитку.

Предметом антикризового управління є сукупність практичних труднощів, з якими підприємство чи організація стикається в процесі здійснення направлених дій на кризові явища.

Суб'єкти антикризового управління – це власники, фінансові і кризові менеджери підприємств, органи державної влади та управління, кредитори.

Успіх вжиття антикризових заходів полягає в злагодженості та ефективній взаємодії між адміністрацією закладу, педагогічним колективом, учнями та їхніми батьками. Важливою є також залученість місцевих громад і зовнішніх партнерів.

Розробка та реалізація стратегій антикризового управління тісно пов'язана із сучасними методами управління. Наприклад, системний метод найкраще дозволяє надавати комплексну оцінку впливу кризових факторів, а процесний – визначати основні етапи управління кризою. Окреме слід відзначити SWOT-аналіз, як інструмент, здатний підсвітити сильні та слабкі сторони закладу, а також звернути увагу на можливості та потенційні загрози, які виникають в кризових умовах [4]. SWOT-аналіз допомагає своєчасно виявити найбільш вразливі сторони в роботі закладу та підготуватися до їх усунення.

Антикризове управління у Корсунській гімназії Новокаховської міської ради під час повномасштабного вторгнення росії в Україну є прикладом успішного застосування методів, описаних вище. Територія Новокаховської територіальної громади, на якій розташована гімназія, від 24.02.2022 і до сьогодні перебуває в тимчасовій окупації. Адміністрація гімназії втратила доступ до інфраструктури закладу, а частина будівель і обладнання була пошкоджена. Для забезпечення безперервності освітнього процесу гімназія перейшла на дистанційний формат навчання.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Основні заходи, реалізовані адміністрацією Корсунської гімназії:

➤ **Перехід на дистанційне навчання:** в освітньому процесі використовуються платформи Google Classroom, Єдина школа, для комунікації з учнями, зокрема тими, хто залишився на окупованій території – Telegram. Створені і діють закриті YouTube-канали із записами уроків.

➤ **Підтримка учнів:** співпраця з міжнародними організаціями, зокрема, UNICEF, дала можливість забезпечити гімназію необхідним критичним обладнанням (ноутбуки та хромбуки), необхідним для дистанційного навчання. Також були розроблені програми підтримки для учнів, які перебувають у складних умовах.

➤ **Робота педагогічного колективу:** у 2023/2024 навчальному році в гімназії працювали 12 педагогів, з яких 33 % мають вищу кваліфікаційну категорію. Педагоги підвищували свою кваліфікацію та опановували нові цифрові інструменти для викладання.

Завдяки зазначеним антикризовим заходам гімназії вдалося забезпечити безперервність освітнього процесу на високому рівні, навіть за умов війни. Зміни у структурі учнівського та педагогічного колективів вимагали оперативної перебудови навчального процесу. Близько 70 % учнів разом із батьками переїхали до безпечніших регіонів України або за кордон, ускладнивши організацію навчання.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що сучасне антикризове управління закладом освіти – це не просто ізольований набір дій, а комплексний підхід, пов'язаний із урахуванням усіх аспектів діяльності закладу під час кризи. Антикризове управління має не лише подолати кризу, але й стати міцним підґрунтям для стабільного розвитку закладу освіти у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабельчук О. І. Система управління середньою освітою в сучасній українській державі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 42(95). С. 51–57.
2. Бурий С. А., Мацеха Д. С. Антикризове управління та управлінські рішення проблем підприємств малого бізнесу. Хмельницький: ТОВ «Тріада-М», 2006. 288 с.
3. Вознюк Л. В. Особливості управління закладами загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. *Нова педагогічна думка*. 2022. № 3 (111). С. 9–14. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/464/420> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Просіна О. Методика проведення SWOT-аналізу для стратегічного планування освітньої діяльності закладів позашкільної освіти в умовах пандемії. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2020. Вип. 24, кн. 2. С. 141–152.
5. Сушенцева Л. Л., Петренко Л. М., Житник Н. В. Управління якістю освіти: досвід та інновації: монографія. Павлоград: ІМА-прес, 2018. 276 с

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Миськів М. А.*

*аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Національний університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

Мукач Н. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

**STIMULATION OF FUTURE DOCTORS'
MANAGERIAL COMPETENCE DEVELOPMENT**

The development of managerial competence of future doctors is one of the key goals of modern medical education. From the standpoint of a systemic approach, we consider managerial competence and the process of its development as a system, which is confirmed by the scientific research of modern researchers. For example, O. Korniychuk and D. Korniychuk note that «managerial competence is a system of interconnected components that interact and develop in the process of professional activity. Managerial competence is considered as a product of organizational design, and the assessment of managerial competence is a procedure for recognizing the degree of compliance of the doer with the position held, his professional suitability» [3, p. 55]. Therefore, it is of particular importance to purposefully stimulate the professional interest of medical students in developing this competence. The managerial competence of doctors is the ability to organize the work of a medical team, manage resources, make effective decisions, and communicate in crisis situations.

The Ukrainian Pedagogical Dictionary states that «stimulation in learning is an encouragement to active learning activities» [1, p. 320]. From the perspective of schooling, stimulation in learning is interpreted as «... developing the right motivations for learning. Children are raised to realize the importance and necessity of knowledge for life in modern society. ... This work is carried out in accordance with the age characteristics of students, taking into account that at each new stage of learning their consciousness and ability to abstract thinking grow» [1, p. 320].

Considering as a basis the achievements of modern researchers, we believe that the category of «stimulation in learning» to our research problem – the development of managerial competence of future doctors in the conditions of university education, includes the targeted stimulation of professional interest in its development. Here we note that the stimulation of students' interest is the basis of their active

* © Миськів М. А., Мукач Н. В.

involvement in the learning process [5; 6; 7]. In the conditions of modern medical education, the goal is not only to master knowledge, develop skills and abilities in the chosen specialty, but also to form the readiness of future specialists for continuous learning and professional development on an ongoing basis, to develop their interest in learning and to develop cognitive needs [8]. This emphasizes the significance of using pedagogical tools to activate the educational process, to stimulate future doctors to take an active position in the educational process, which corresponds to the principles of student-centeredness and a personality-oriented approach. After all, researchers prove that «the main goal of the educational process in a medical institution of higher education is the development of the personality of a doctor who is able to perceive the necessary information, independently obtain and use it in practice, and solve complex clinical problems» [4, p. 123].

Actually, purposeful stimulation of professional interest of future doctors in the development of their managerial competence involves the use of a comprehensive approach to building an educational process, in which the main role is assigned to the student. In this context, we rely on the beliefs of I. Delyk, according to whom «stimulation of interest at the motivational stage of learning largely depends on the teacher's ability to create positive experiences associated with the mastery of a subject, section, topic, to form an emotionally positive attitude towards learning. Cognitive interest does not lose its vital role at any age levels, even for adults. The enormous role in this learning process is played by the personality of the teacher, his knowledge, skills, awareness of a wide range of issues, enthusiasm for his work, a friendly attitude towards students, and concern for their successes» [2, p. 27].

BIBLIOGRAPHY:

1. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь. 2009. 373 с.
2. Делик І. С. Стимулювання інтересу студентів економічних спеціальностей до вивчення іноземної мови. *Educational Dimension*. 2012. №34. С. 27–32.
3. Корнійчук О., Корнійчук Д. Дослідження компетентності та етики в управлінській діяльності лікаря-керівника. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. №4(4). С. 51–62.
4. Орду К. С. Інтеграція знань щодо інформаційно-комунікативної взаємодії майбутніх сімейних лікарів. *Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота». (2019). С. 123–126.
5. Al-Busaidi I. S., Wells C. I. Stimulating the clinical academics of tomorrow: a survey of research opportunities for medical students in New Zealand. *The New Zealand Medical Journal*. 2017. № 130(1462). С. 80–88.
6. Cheng X., Ka Ho Lee K., Chang E. Y., Yang X. The «flipped classroom» approach: Stimulating positive learning attitudes and improving mastery of histology among medical students. *Anatomical sciences education*. 2017. № 10(4). С. 317–327.
7. Lee J. T., Qiu M., Teshome M., Raghavan S. S., Tedesco M. M., Dalman R. L. The utility of endovascular simulation to improve technical performance and

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

stimulate continued interest of preclinical medical students in vascular surgery. *Journal of Surgical Education*. 2009. №66(6). С. 367–373.

8. Blommering B. W., Wijnen-Meijer M., Dolmans D. H., Dekker F. W., van Blankenstein F. M. Promoting positive perceptions of and motivation for research among undergraduate medical students to stimulate future research involvement: a grounded theory study. *BMC medical education*. 2020. № 20. С. 1–12.

Михальченко І. В.*

викладач,

*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова»,
м. Миколаїв, Україна*

УСПІШНЕ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Самоактуалізація, реалізація професіоналізму, орієнтація на успішність роботи зі здобувачами не може бути здійснена поза колективної роботи викладача, його спілкування і взаємодії як зі студентами, так і з колегами. Психолого-педагогічна культура викладача набуває великого значення, яка визначає його готовність якомога повніше реалізовувати культуротворчу, гуманістичну функції, здатність оволодівати професійними цінностями та сучасним інструментарієм вивчення і розвитку індивідуальності сучасного студента [1, с. 302].

Саме через професійну освіту формується особистість, майбутнє держави та її культури. Процес навчання – це зворотній процес, процес постійної взаємодії між викладачем та студентом.

В умовах сьогодення якість цього процесу залежить від рівня готовності і викладача, і студента до співпраці. Провідною діяльністю студента закладу фахової передвищої освіти у є навчально-професійна діяльність. Саме в процесі та завдяки їй досягаються основні цілі підготовки спеціалістів. Вона найбільш інтенсивно впливає на особистісне зростання й професійне становлення студентів, набуття ними професійно-важливих знань, умінь і навичок.

У процесі навчальної діяльності трансформується структура самосвідомості студента, формується соціально-професійний аспект його «Я-концепції», психічні процеси й стани «професіоналізуються». Навчально-професійна діяльність студентів явище складне. Вона відрізняється, з одного боку, від діяльності школяра (головне оволодіти знаннями), а з іншого – від професіоналів (практичне виконання певних ділових функцій). Головна відмінність полягає в тому, що навчальна діяльність студента була професійно спрямована. Велику увагу сьогодні необхідно приділити саме показникам успішного зростання студента.

* © *Михальченко І. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Традиційно успіх у навчальній діяльності пов'язується, насамперед, із рівнем інтелектуального розвитку особистості. Перший показник успішного навчання студентів – це пізнавальна мотивація, інтерес до професії та її опанування. «Сильні» і «слабкі» студенти відрізняються один від одного не за рівнем інтелекту, а за мотивацією навчальної діяльності. Для «сильних» студентів характерна є внутрішня мотивація: вони мають потребу в опанування професією на високому рівні, зорієнтовані на отримання міцних професійних знань і практичних умінь. Стосовно ж «слабких» студентів, то їх мотивація загалом зовнішня, ситуативна: уникнути осуду й покарання за низьку успішність. Який не був би високий рівень інтелектуальних здібностей студента, він ніколи не зможе компенсувати його низьку навчальну мотивацію та сприяти успішній навчальній діяльності. Саме тому, існує необхідність цілеспрямованого формування у студентів мотивації.

Неважко навести приклади, які підтверджують, що уявлення студентів про свої здібності суттєво впливає на успіхи їх у навчанні й нерідко призводять до того, що рівень успішності студента виявляється значно нижчим, ніж можна було передбачити, орієнтуючись лише на його потенційні здібності. Часто студент, що не приступивши до виконання завдання, заявляє, що не зможе з ним впоратися. Другим показником успішного студента виокремлюємо потенційні здібності до опанування професією. Для успішного навчання у закладі фахової передвищої освіти студенту необхідний досить високий рівень загального інтелектуального розвитку, зокрема сприймання, пам'яті, мислення, уваги, ерудованості, широти пізнавальних інтересів, оволодіння логічними операціями тощо. Окрім цього, для студента важливим є також високий рівень мовленнєвої культури та багатий словниковий запас, достатня комунікабельність і соціально-перцептивні здібності.

Система навчання значною мірою розрахована на високий рівень свідомості студентів, їхньої самостійності й здатності до самоконтролю своєї діяльності та поведінки, адже формально відсутня суворота поточна «шкільна» перевірка, й контроль, студенту надається значно більше можливостей вибору змісту й способів навчальної діяльності, форм звітності за її результати. Третім показником успішного студента виокремлюємо високий рівень свідомості та особливості мислення.

Основна мета вищої школи формування елітарних якостей майбутніх спеціалістів-інтелегентів як передумова відтворення та розвитку духовного потенціалу суспільства. До четвертого показника психологічної сутності успішного студента відносимо моральну культуру. До бажаних «елітарних якостей» майбутнього спеціаліста можна віднести: взаємоповага, толерантність та терпимість по відношенню один до одного, готовність та здібність до діалогу культур, відкритої комунікації, плюралізму думок, виявленню гнучкої, а не силової стратегії рішення наукових, виробничих, соціальних конфліктів та подолання криз.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Таким чином, при наявності вищезгаданих показників формування сутності успішного студента закладу фахової передвищої освіти обов'язково призведе до появи нового професіонала.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник/ за ред. О. В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук. Київ:Просвіта,2001. 416 с.
2. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
3. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. 360 с.

Михальченко Н. В.*

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕФЛЕКСІЇ ОСОБИСТОСТІ

Розвиток рефлексії, свідомості, самосвідомості, довільності, самоконтролю, саморегуляції особистості посідають одне з головних місць у сучасній науці.

Рефлексію особистості ґрунтовно дослідив у своїх працях І. Д. Бех [1]. Рефлексія в широкому розумінні є відображенням себе, свого внутрішнього світу і власної поведінки в свідомості особистості. Вона є основою розвитку самосвідомості та об'єднує самопізнання, переживання свого ставлення до себе та саморегуляцію своєї поведінки. Виділяють інтелектуальну та особистісну рефлексію, остання має особливе значення для патріотичного розвитку дитини. Особистісна рефлексія є здатністю людини осмислювати свої спонуки, прогнозувати наслідки своїх дій для себе та інших, узгоджувати свої цілі з засобами їх досягнення.

Вищі психічні функції є інтелектуалізованими і вольовими одночасно, тому усвідомлення та опанування йдуть поряд. Отже, рефлексія є механізмом особистісного розвитку суб'єкта.

У розумінні іншої людини важливу роль відіграє ступінь розвитку уяви, що дає нам змогу подумки посісти місце партнера по спілкуванню. Вміння бачити ситуацію не тільки своїми очима, а й очима партнера має назву рефлексії [3, с. 492]. Здатність до рефлексії формується в суб'єкта міжособистісного розуміння поступово і розвинена в різних людей неоднаково. За словами О. Бодальова, дія феномена рефлексії, як і ідентифікації, розгортається на кількох рівнях. На першому рівні рефлексії уява має пасивний характер. У спілкуванні людина не бачить станів, намірів,

* © **Михальченко Н. В.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

думок іншої людини. Характерні для цього ступеня особливості уяви можуть виступати як наслідок гальмівних властивостей нервової системи, її слабкості, а також як збіднений досвід міжособистісного спілкування. На другому рівні спостерігається невідповідна, епізодична діяльність уяви. Її головна ознака – виникнення у процесі спілкування окремих уривчастих уявлень про внутрішній світ іншої людини. Умовами розгорнутої діяльності уяви є головним чином сильно виражений у діяльності, поведінці іншої людини її стан або свідомий намір зрозуміти переживання іншої людини. Третій рівень характеризується виявом здатності до відтворення в думці особливостей переживання іншої людини не тільки в окремих ситуаціях, а й упродовж усього процесу взаємодії.

У сучасній педагогічній науці існує проблема створення адекватних психолого-педагогічних умов для розвитку професійних компетентностей та формування рис справжнього громадянина України, його патріотичної рефлексії. Феномен патріотичної рефлексії тісно пов'язаний з такими категоріями як менталітет, ментальність, ідентифікація, ідентичність.

Менталітет розглядають як сукупність анатомо-антропологічних, соціально-культурологічних та генетико-психологічних особливостей, що формують специфічне світобачення, яке в свої чергу залежить від механізмів рефлексивних процесів; рефлексивні настанови («віддзеркалюють»), рефлектують дійсність крізь суб'єктивні переживання того, хто її сприймає [4].

Менталітет (від франц. Mentalite – духовність) – це: а) властивий для даної етнічної спільноти стиль життя, культури; б) притаманна даній нації система цінностей, поглядів, світогляду, рис характеру, норм поведінки [4]. Менталітет нації складається в процесі її історичного становлення й розвитку.

За визначенням Л. Е. Орбан-Лембрик, ментальність – своєрідний стан, рівень розвитку, спрямованості індивідуальної та групової свідомості, здатність до засвоєння норм, принципів життєвих орієнтацій, суспільних цінностей, особливості адаптації до навколишнього середовища, впливу на нього, відтворення сукупного досвіду попередніх поколінь [2, с. 84]. Розглядаючи патріотичну рефлексію необхідно звернути увагу і на поняття «ідентифікація». Е.Фромм називає ідентифікацію фундаментальним механізмом соціалізації, важливою спонукою людини у спілкуванні, розумінні й любові.

На основі розвитку рефлексивних складових особистості формується уявлення про своє «Я». Вагому роль у формуванні «Я» суб'єкта відіграє механізм ідентифікації як емоційно-когнітивний процес ототожнення суб'єкта себе з іншим суб'єктом, групою людей, образом чи символом. Ідентифікація – це уподібнення себе іншому, спроба поставити себе на його місце, проникнути в систему його смислів. Цей засіб виникає в процесі неусвідомлюваного наслідування дитиною дорослого, проте надалі він набуває форми особливої внутрішньої дії. Ідентифікація є одним із основних механізмів

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

соціалізації індивіда і перетворення його у суб'єкт взаємодії, в особистість. Проте даний механізм може відігравати також захисну функцію, особливо у поєднанні з іншими захисними механізмами.

Стимулювання розвитку патріотичної рефлексії особистості відбувається шляхом формування ідентичності: етнічної, соціальної, особистісної, статеворольової. Традиційно термін «ідентичність» в психології пов'язують з ім'ям Е. Еріксона, який називає ідентичність як внутрішню тотожність особистості. Він висунув положення про «ідентичність особистості» як центральну властивість людини, що сигналізує їй про нерозривний зв'язок з навколишнім соціальним світом. Ідентичність особистості виявляється у центрованості людини на себе, ототожненні її з соціальною групою та оточенням, у визначенні цінності людини та її соціальної ролі.

Процес розвитку ідентичності передбачає певний рівень розвитку рефлексивних складових свідомості, на основі яких у процесі ідентифікації в індивіда формується уявлення про своє «Я». Я-концепція особистості може бути представлена як когнітивна система, що виконує функцію регуляції поведінки.

Таким чином, національне, духовне відродження передбачає виведення своїх етнічних, культурно-історичних коренів із сивої давнини, усвідомлення власної національної самобутності, окремоті свого народу від інших, пізнання в рідній культурі загальнолюдських цінностей. Національний виховний ідеал має тісний зв'язок з ментальністю народу, сприяє збереженню нашої духовної самобутності, нашого духовного «Я», національної ідентичності.

Патріотична активність особистості повинна постійно підвищуватися в процесі виховання, формування рефлексії, переростати у відповідності до вікових особливостей, в громадсько-політичну, державницьку активність, професійну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Довільна поведінка школярів як мета виховання. *Рідна школа*. 1993. №9. С. 29–32.
2. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Посібник. Київ: Академвидав, 2003. 448 с.
3. Психологія: Підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. Київ: Либідь, 2001. 560 с.
4. Шугай М. А. Психологічний аналіз розвитку національної рефлексії в процесі навчальної діяльності молодших школярів. Автореферат. Рівне, 2002. 24 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Мовчан О. В.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,*

*учитель початкових класів,
Миколаївський ліцей № 55 Миколаївської міської ради,
м. Миколаїв, Україна*

*Науковий керівник:
Якименко С. І.
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна*

**РОЛЬ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ**

Усвідомлення ролі освіти у розвитку суспільства та її адаптація до нових реалій стали важливими складовими сучасних освітніх процесів. Глобальні процеси цифровізації суспільства, пандемія COVID-19 та тривалий військовий конфлікт внесли серйозні зміни в систему освіти України, змусивши її швидко адаптуватися до нових умов. Водночас, ці виклики стали каталізатором для інноваційних змін, серед яких ігрові технології відіграють важливу роль.

Вплив гаджетів на розумовий та психологічний розвиток є темою, що викликає багато суперечок серед науковців, педагогів та психологів. Сучасні технології, зокрема смартфони, комп'ютери та інші електронні пристрої, вже давно стали невід'ємною частиною нашого життя, і це безпосередньо відображається на тому, як ми мислимо, як обробляємо інформацію і як взаємодіємо з іншими людьми.

З одного боку, гаджети відкривають безліч можливостей для розвитку розумових здібностей. Завдяки мобільним додаткам, онлайн-курсам і цифровим платформам стало можливим отримувати нові знання, займатися самонавчанням і швидко отримувати доступ до величезної кількості інформації. Інтерактивні програми, ігри та симуляції можуть стимулювати розвиток критичного мислення, покращувати навички вирішення проблем і навіть сприяти творчому підходу до навчання. Наприклад, багато навчальних ігор змушують гравця мислити стратегічно, швидко приймати рішення та враховувати різні фактори, що сприяє розвитку когнітивних навичок. Завдяки гаджетам люди можуть здійснювати наукові дослідження, вивчати нові мови, знайомитися з культурою та історією різних

* © Мовчан О. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

народів – все це надає нові можливості для особистісного росту.

Однак існують і серйозні виклики, пов'язані з надмірним використанням гаджетів, особливо серед дітей. Постійне використання мобільних телефонів і комп'ютерів може призвести до розвитку звички постійно переключатися між завданнями, що знижує здатність до глибокої концентрації та тривалого розмірковування. Мозок звикає до швидких перерв у увазі, що зменшує здатність зосереджуватися на довготривалих завданнях, таких як читання або детальний аналіз складної інформації. Це, в свою чергу, може негативно вплинути на здатність до системного мислення і знижувати якість виконання інтелектуальних завдань.

Іншою поширеною проблемою є психологічна залежність від гаджетів. Такі залежності можуть значно знизити якість життя, викликаючи втрату інтересу до реального спілкування, проблеми з концентрацією та зменшення мотивації до навчання чи роботи. Психологи відзначають, що сучасні технології створюють нові форми «цифрового стресу», коли людина відчуває постійну напругу через необхідність підтримувати свої інтернет-зв'язки або реагувати на постійно змінювані інформаційні потоки.

Таким чином, цифровізація має двоякий вплив на розумовий та психологічний розвиток.

Пандемія коронавірусу, яка охопила весь світ, та війна на території нашої держави змусили більшість закладів освіти держави переходити на дистанційний формат або функціонувати в умовах нестабільності, що загострювало негативні прояви цифровізації, викликавши необхідність не тільки в технічних, а й у педагогічних нововведеннях. Сучасні педагоги часто працюючи дистанційно, змушені долати освітні втрати чи неготовність дитини до навчання, постійно конкуруючи з гаджето-залежністю і вигадуючи як залучити, зацікавити навчити.

Важливою складовою цього процесу стало впровадження ігрових технологій, що забезпечують інтерактивність навчання, зниження стресу, створення позитивного емоційного фону і швидкої адаптації до нових умов навчання. Ігрові технології стали невід'ємною частиною сучасної освіти завдяки їх здатності поєднувати навчання і розвагу, активувати мотивацію до вивчення нових матеріалів, покращувати засвоєння знань через практичний досвід, а також сприяти розвитку когнітивних і соціальних навичок.

Ігрові технології в контексті освіти – це система педагогічних стратегій і методів, яка ґрунтується на використанні елементів гри для навчальних цілей. Ігри можуть бути як цифровими, так і настільними, а також мати форму рольових ігор або симуляцій. Вони сприяють створенню ситуацій, де учні можуть безпосередньо взаємодіяти з навчальним матеріалом, вирішувати проблеми, приймати рішення та отримувати негайний зворотний зв'язок. Такі інтерактивні методи навчання є важливими, оскільки вони забезпечують занурення у навчальний процес, дозволяючи учням активно працювати з інформацією і навчатися через практичний досвід, а не тільки через

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

пасивне сприймання знань.

Функції гри у навчанні можна умовно розділити на кілька основних. По-перше, гра допомагає формувати в учнів мотивацію до навчання, адже процес стає більш захоплюючим і динамічним. По-друге, гра дає можливість учням виконувати завдання, які в реальному житті могли б бути складними або нездійсненними. В результаті цього учні отримують досвід, який не тільки корисний з навчальної точки зору, а й значно збагачує їх практичні навички. По-третє, ігри сприяють розвитку креативності та критичного мислення, оскільки вимагають від учасників прийняття рішень, аналізу ситуації, стратегічного планування.

Гра, як інтерактивний метод навчання, має особливе значення в контексті психологічних особливостей розвитку учнів. Вона дозволяє створити комфортне середовище для самовираження та самореалізації, підтримує учнів у складних ситуаціях і допомагає розвивати емоційний інтелект. Враховуючи, що навчання через гру є одним із способів активного залучення учнів до процесу, цей метод підтримує розвиток соціальних навичок, зокрема комунікації, співпраці та вміння працювати в команді.

Однією з важливих характеристик ігрових технологій є їх здатність адаптуватися до різних вікових груп та рівнів підготовленості учнів. Ігри дають можливість для диференційованого навчання, яке враховує індивідуальні особливості кожного учня та дозволяє адаптувати матеріал до його потреб і темпу засвоєння.

Таким чином, ігрові технології здатні значною мірою трансформувати освітній процес, надаючи нові можливості для розвитку та мотивації учнів. Вони вже сьогодні займають важливе місце у сучасному навчанні, і їх роль лише зростатиме з часом. Це не тільки інструмент для підвищення ефективності навчання, але й важлива частина соціалізації та психологічної адаптації учнів у складних умовах сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ворожейкіна О. М. Гра в початковій школі. Харків: Вид. група «Основа», 2008. 191 с.
2. Мачинська Н. І., Оприск М. А. Теоретичні аспекти використання ігрових технологій на уроках в початковій школі. «Young Scientist» 2019 № 10 (74) с. 229–232.
3. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola/compressed.pdf>.
4. Копосов П. Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1–2 класів. *Фабула*. 2021. 159 с.

*доктор філософії, доцент кафедри
загальної та спеціальної педагогіки,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Дніпро, Україна*

СТАН СФОРМОВАНOSTІ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Збагачення позитивних якостей особистості, зокрема толерантності, є непростим і довготривалим шляхом, результативність якого визначається впливом низки обставин і факторів. Протягом історії поняття толерантності розвивалося і набувало нових змістовних характеристик.

Як інтегральна риса особистості, толерантність виявляється у взаємоповазі та доброзичливому ставленні до інших, толерантному сприйнятті різноманітних соціальних груп, дотриманні принципів рівності та свободи. Вона передбачає здатність гармонійно поєднувати відданість культурним традиціям із готовністю до співпраці та пошуку спільних рішень.

Толерантний підхід виступає основою для утвердження свободи, дотримання прав людини, запобігання насильству, готовності до компромісу, відкритого діалогу та усвідомлення багатовимірності соціального світу. Проте питання формування толерантності все ще залишається недостатньо опрацьованим у межах освітнього процесу, особливо на рівні початкової школи.

Формування толерантності серед дітей є спільним завданням державних і громадських інституцій, однак провідна роль у цьому процесі належить педагогам і освітньому середовищу.

Зважаючи на важливість формування толерантності як однієї з ключових рис особистості, особливо в сучасному соціокультурному середовищі, виникає необхідність оцінки її рівня серед дітей молодшого шкільного віку. Аналіз стану сформованості толерантності дозволяє визначити, наскільки учні початкової школи володіють базовими поняттями, моральними орієнтирами та практичними навичками, необхідними для взаємодії з однолітками, зокрема тими, хто має особливі освітні потреби.

Аналіз стану толерантності серед учнів початкових класів дозволяє визначити рівень їх знань, ставлення та навичок у спілкуванні з однолітками, зокрема з дітьми з особливими освітніми потребами. Мета нашого дослідження – визначення рівня сформованості толерантності молодших школярів за певними критеріями та показниками.

Результати опитування показали, що високий рівень розуміння поняття «толерантність» мають 23 % першокласників і 18 %

* © **Мойсеєнко І. М.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

другокласників. Середній рівень продемонстрували 30% учнів 1 класу і 32 % – 2 класу. Водночас 47 % першокласників і 50 % другокласників показали низький рівень знань.

Також виявлено, що 7 % першокласників і 21 % другокласників добре розуміють базові поняття, пов'язані з толерантністю, такі як «доброта», «агресія», «правда» тощо. Водночас 56 % першокласників і 58 % другокласників не мають чіткого уявлення про ці поняття.

Дослідження моральних норм також показало, що лише 16 % першокласників і 11 % другокласників демонструють високе розуміння та дотримання моральних принципів. Низькі показники за цим критерієм мають 51 % першокласників і 57 % другокласників.

Отримані результати свідчать про недостатній рівень сформованості у дітей початкової школи таких якостей, як толерантність, емпатія, моральні переконання. Більшість учнів демонструють середній або низький рівень розуміння цих понять, що пов'язано як із віковими особливостями, так і з обмеженим життєвим досвідом.

Загалом, отримані результати свідчать про необхідність більш інтенсивного та цілеспрямованого підходу до розвитку толерантності у дітей початкової школи, що включає поглиблене ознайомлення з основними етичними поняттями, розвиток емпатії, поваги до інших, а також формування моральних переконань і звичок у рамках навчальної програми. Важливо продовжувати використовувати інтерактивні методи навчання, що сприяють розвитку емоційної і соціальної зрілості учнів, а також включати у навчальний процес вправи, які допомагають дітям усвідомлювати та активно застосовувати поняття толерантності в реальному житті.

Отже, стає зрозумілою необхідність додаткових зусиль для формування у дітей більш глибокого розуміння основ толерантності, моральних норм та етичних принципів, що вимагає впровадження відповідних методик і програм в освітній процес. Це підкреслює важливість раннього етичного виховання та розвитку толерантності через систематичну роботу, яка включатиме ігрові методи, інтерактивні заняття та вправи для покращення емоційної і моральної зрілості учнів.

Таким чином, можна стверджувати, що більшість учнів початкової школи потребує подальшого розвитку вмінь розуміти і застосовувати основні поняття толерантності та моральних норм. Це вимагає впровадження в навчальний процес спеціальних методик, спрямованих на формування позитивних моральних орієнтирів, розвитку емпатії, співчуття та взаємоповаги до оточуючих.

Мусієнко В. С.*

*кандидат педагогічних наук, старший викладач,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З УКРАЇНСЬКИМИ НАРОДНИМИ РЕМЕСЛАМИ

Сьогодні увага всього світу прикута до України, до нашої історії, яка сягає корінням сивої давнини та культури. Одним з найбільш цікавих аспектів є українські ремесла. Для дошкільників важливо дати можливість ознайомитись з народними традиціями та засвоїти їх як частину свого національного спадку.

Народні ремесла є невід'ємною частиною культури України. Твори народних майстрів завжди несуть у собі любов до рідного краю, вміння бачити й розуміти навколишній світ. Завдяки цьому вироби народних майстрів зберігають свою самобутність і сприймаються як носії цілісної художньої культури. Ознайомлення дітей з культурною спадщиною безпосередньо сприятиме позитивному ставленню вихованців до традицій, поваги до старшого покоління, до своєї Батьківщини.

Останнім часом підвищилась увага до питання ознайомлення дітей дошкільного віку з народними ремеслами українців, про що свідчать дослідження А. Богуш, О. Батухтіної, О. Вашак, Л. Калуської.

Народні ремесла свідчать про досить високу духовну культуру народу, про прагнення до краси, розповідають про традиції місцевого населення, багатство рідного краю тощо.

У формуванні національних етнічних цінностей важливе значення має виховання таких громадянських якостей, як працелюбство та повага до праці інших людей. Саме з метою виховання цих якостей необхідно знайомити дітей з особливостями традиційних ремесел рідного краю.

У роботі з дошкільниками можна використовувати такі види українських народних ремесел: батик, витинанку, вишивку, декоративний розпис, кераміку, килимарство, лозоплетіння, писанкарство, ткацтво, флористику.

Особливості ознайомлення дітей з традиційними українськими народними ремеслами полягають у використанні різних методів та підходів. Перш за все, необхідно забезпечити доступність та цікавість матеріалу. Діти повинні бачити, як працюють майстри різних ремесел, які інструменти вони використовують та яку продукцію вони створюють. Для цього можна організувати екскурсії до музеїв ремесел, відвідати майстер-класи та виставки [1].

Окрім цього, необхідно використовувати ігрові методики. Наприклад, діти можуть створювати свої власні вироби з різних матеріалів, які використовуються в ремеслах. Це можуть бути іграшки

* © Мусієнко В. С.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

з глини, паперу, тканини тощо. Такі ігри допомагають дітям розвивати творчі здібності, уяву та дрібну моторику.

Також важливо використовувати національні символи та традиції в дитячих заходах та святах. Наприклад, діти можуть виготовляти народні віночки, малювати символіку українських ремесел, вчитись танцювати українські танці.

У закладі дошкільної освіти можуть бути використані такі методи та форми ознайомлення дошкільників із традиційними ремеслами:

- розглядання окремих виробів;
- в ЗДО у груповій кімнаті чи у залі проводять виставки виробів митців;
- із старшими дошкільниками проводяться екскурсії на виставки чи у музеї;

- заохочується також самостійне розглядання дошкільниками виробів митців в дитячому садочку і поза його межами. Вихователь має вислухати розповіді про побачене та провести бесіду з дітьми.

- «Хвилинка краси» – розглядання та милування виробами.

Основними етапами ознайомлення із виробами, які виготовлені із використанням народних ремесел можуть бути: дидактичні ігри, художнє слово, бесіди та екскурсії, художньо-продуктивна діяльність, цільова екскурсія на виставку, робота з батьками.

Методично правильно організована вихователем робота на заняттях, забезпечить такі результати: дитина справді зацікавиться не лише даним видом діяльності, а і мистецтвом в загальному і у результаті дошкільники – будуть розрізняти види декоративно-прикладного мистецтва (впізнаватимуть вироби різних майстрів); дошкільники знатимуть художні засоби зображення, самостійно зможуть добирати кольорову гаму до будь-якого знайомого розпису та матеріали під час створення задуманого образу; діти створюватимуть візерунки за мотивами різних розписів та народних іграшок; дошкільники називатимуть та будуть вміти використовувати усі кольори спектру, розрізнятимуть відтінки кольору та вмітимуть встановлювати зв'язок між кольором та образом.

Важливим результатом є організація виставки дитячих робіт, оскільки кожна дитина хоче, щоб її роботи були оцінені, одержали позитивний відгук дорослих та однолітків. Цьому сприятимуть спеціально організовані вихователем розваги, під час котрих у цікавій ігровій формі діти зможуть не тільки демонструвати власні вироби, а й показати знання про різні види українських ремесел.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навчальний посібник. Київ: «Вища школа», 2002. 407 с.
2. Вашак О. Формування знань дошкільників про регіональні особливості української писанки. *Естетика і етика педагогічної дії: зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Вязюна НАПН України, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка*. 2022. Вип. 25. С. 105–115.
3. Калуська Л. В. Ознайомлення дошкільнят із народними звичаями та обрядами: метод. посіб. для пед. працівників дошк. закл. Обласний ін-т післядипломної освіти педагогічних працівників. Івано-Франківськ, 1993. 71 с.

*кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Освіта є основою розвитку особистості, суспільства та держави. Проте останні роки принесли нові виклики, які суттєво вплинули на якість навчання. Пандемія COVID-19, воєнні конфлікти, соціально-економічна нерівність та перехід на дистанційне навчання призвели до значних освітніх втрат. Ці втрати проявляються у зниженні рівня знань учнів, нерівномірному доступі до освітніх ресурсів та втраті мотивації до навчання.

Метою статті є аналіз причин освітніх втрат, а також визначення ефективних шляхів їх подолання.

Навчальні втрати Бичко Г. визначає як будь-яку втрату знань, умінь, навичок та/або уповільнення чи переривання академічного прогресу через паузи в навчанні конкретного учня. Ці втрати виникають як наслідок тривалих пропусків занять (наприклад, через проблеми зі здоров'ям), неефективного викладання, значних незапланованих перерв у навчанні, пов'язаних із соціальними кризами, війнами, природними катаклізмами тощо [1, с. 8].

На її думку основними причинами виникнення освітніх втрат – це проживання на тимчасово окупованих територіях та в зоні активних бойових дій, зміна місця проживання, руйнування закладів освіти, повітряні тривоги та відімкнення електроенергії [там само, с. 14-15].

На сучасному етапі розвитку української освіти існує низка організацій, які працюють задля подолання освітніх втрат, розробляючи та пропонуючи різні стратегії та кроки, що можуть сприяти зменшенню або подоланню наслідків війни. Овчеренко М. пропонує перелік основних потенційних механізмів подолання освітніх втрат таких як: організація додаткового року навчання для всіх учнів або для учнів, які мають значні навчальні втрати; додаткові заняття (курси) для учнів під час канікул, зокрема влітку, за державний кошт; організація індивідуальних та/ або групових занять з учнями для надолуження прогалин; створення груп або класів для учнів, які потребують додаткового вивчення окремих предметів; перегляд освітніх програм із метою їх адаптації до потреб учнівства; розроблення додаткового якісного освітнього контенту, акцентованого на темах, що потребують надолуження; забезпечення курсів вчителів з питань ефективного подолання освітніх втрат; посилення шкільної автономії й утвердження колабораційних практик у педагогічних колективах [3].

* © **Навроцька М. М.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Шелестова Л. розглядає наступні освітні втрати в декількох аспектах:

Втрата знань і навичок або відхилення в академічному прогресі здобувача освіти. Ця категорія включає в себе втрату здобутих знань та навичок або відступ в академічному розвитку здобувача в основному в наслідок перерви у формальній освіті, такої як пропуск занять, відсутність доступу до навчальних ресурсів тощо.

Втрата здобутих раніше знань. Іншим аспектом освітніх втрат є втрата здобутих раніше знань, коли здобувачі освіти, які досягли певного рівня навчання, погіршують свої академічні досягнення. Це часто стається через тимчасову перерву у формальній освіті, наприклад, літні канікули.

Різниця між досягнутим академічним прогресом та очікуваним рівнем навчання. Цей аспект відображає розрив між тим, що здобувач освіти фактично вивчив і досягнув у навчанні, і тим, що він мав би навчитися на певному етапі свого навчання. Це може включати різницю між академічним прогресом та очікуваними навчальними результатами за стандартами освіти, які мають бути досягнуті на певному етапі навчання: в певному віці чи на рівні певного класу [5, с. 63].

Іванова І. стверджує, що одним із ефективних шляхів подолання освітніх втрат у закладах освіти – це проведення педагогічного діагностування, яку спрямовано на оптимізацію освітнього процесу; розрізнення осіб, які навчаються; удосконалення навчальних програм тощо. Діагностування має допомагати визначити ступінь досягнення здобувачем / здобувачкою освіти визначення результатів навчання перед і після діагностування, дає змогу отримати кількісні показники успішності, що, так само, надає можливість визначити, які теми засвоєні краще, а які – гірше, а тому можна надалі спланувати роботу з повторення матеріалу[2, с. 52].

Сергеева Н. зазначає наступні засоби та підходи які допоможуть подолати освітні втрати з використанням ІКТ та будуть ефективними інструментами для визначення та діагностики. Вони нададуть можливість з більшою точністю та ефективністю збирати, аналізувати й інтерпретувати дані, що сприяє розробці стратегій для вдосконалення освітнього процесу [4, с. 229].

На основі аналізу наукових джерел та узагальнення думок учених щодо шляхів подолання освітніх втрат, було виділено наступні методи:

1. Діагностика та індивідуальний підхід – проведення оцінювання знань та навичок учнів для виявлення прогалин; індивідуальні освітні плани для учнів, які потребують додаткової уваги, використання адаптивних платформ для автоматичного визначення рівня знань.

2. Додаткові навчальні програми – літні школи, інтенсивні курси, які дозволяють повторити матеріал та усунути прогалини; факультативи та гуртки, які допоможуть у вивченні складних тем у позакласний час; репетиторська підтримка з залучення фахівців для індивідуальної роботи.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

3. Інтеграція сучасних технологій – використання онлайн-платформ, таких як Zoom, Google Classroom, Khan Academy; інтерактивні навчальні програми, які роблять процес цікавим і мотивуючим; віртуальні симуляції та навчальні ігри для закріплення матеріалу.

4. Психологічна підтримка учнів – проведення регулярних зустрічей з шкільними психологами; організація груп підтримки для дітей, які пережили стресові ситуації; навчання вчителів та батьків навичкам емоційної підтримки.

5. Розвиток професійних навичок педагогів – курси підвищення кваліфікації для адаптації до нових методів викладання; обмін досвідом через професійні спільноти; застосування новітніх підходів до змішаного навчання.

6. Залучення громади та батьків – мотивування батьків брати активну участь у навчальному процесі дітей; організація волонтерських ініціатив для підтримки освітніх програм; залучення бізнесу та громадських організацій для фінансування навчальних проектів.

Освітні втрати є серйозним викликом, який може мати довгострокові наслідки для учнів, освітньої системи та суспільства загалом. Зменшення рівня знань, втрата мотивації до навчання та посилення нерівності у доступі до якісної освіти – це лише деякі з проблем, які потребують негайного вирішення.

Отже для ефективного подолання освітніх втрат необхідний комплексний підхід, що включає діагностику знань учнів, організацію додаткових занять, використання сучасних технологій, надання психологічної підтримки та забезпечення професійного розвитку вчителів. Крім того, важлива роль належить співпраці між школами, громадами, батьками та міжнародними організаціями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи їх подолання / наукова консультантка: Т. Вакуленко. URL: https://testportal.gov.ua/wpcontent/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf.
2. Іванова І. Пошук шляхів подолання освітніх втрат. *Педагогічні науки та освіта: збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*. Вип. XLIV–XLV. Запоріжжя: СТАТУС, 2024. С. 52.
3. Овчеренко М. Роль міжнародних та громадських організацій у подоланні освітніх втрат в Україні. *Український педагогічний журнал*. № 1. 2024. С. 69–71 URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/723/822>.
4. Сергеева Н. Подолання освітніх втрат учнів з особливими освітніми потребами початкової та базової середньої школи засобами ІКТ. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. № 1(24), С. 221–236. URL: <https://spp.org.ua/index.php/journal/article/view/250/231>.
5. Шелестова Л. Навчальні втрати учнів в умовах війни: сутність, діагностика та шляхи подолання. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Серія «Педагогічні науки»*. 2023. № 1 (30). С. 62–72. URL: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2023-1\(30\)-62-72](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2023-1(30)-62-72).

*аспірант,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАСАДАХ КВАНТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Вихідною методологічною позицією побудови технології модульного навчання є загальна теорія систем, згідно з якою вся сфера мисленнєвої діяльності людини, домінуючою мотивацією якої виступає постановка та рішення значущої проблеми, може бути розділена на окремі кванти. В основі модульної технології лежать такі принципи: системного квантування і модульності. Принцип системного квантування і принцип модульності лежать основі функціональних систем психічної діяльності, виражених різними знаковими системами (мовними, символічними, графічними тощо). Технологія модульного навчання базується на єдності принципів системного квантування та модульності. У дидактиці, на жаль, ці засади не розглядаються.

Загалом, «модульне інтегроване навчання є корисною концепцією для реалізації ідеї інтегрованого навчання змісту та мови в цілому та може служити певним переходом між традиційним навчанням та регулярного інтегрованого навчання змісту та мови» [1, с. 453].

Проблема інтеграції предметної інформації педагогічних дисциплін на модульній основі предметом спеціального дослідження не виступала. Таким чином, є суперечності між потребою суспільства в учителі, готовому до педагогічної творчості та недостатньою увагою педагогічних закладів вищої освіти до цієї проблеми; між об'єктивними потребами перетворення процесу навчання у педагогічному закладі вищої освіти та існуючими традиційними підходами до підготовки майбутніх вчителів.

У процесі своєї діяльності вчитель описує різні знакові реальності, поєднує їх у єдиний змістовий простір, за допомогою певних педагогічних технологій організує процес навчання таким чином, що про один і той же предмет говорять різними мовами: науки, мистецтва, сприйняття, у формах усної та письмової мови. Акцентація змісту – відкидання одних елементів та залучення зі змісту навчання інших відбувається у суворій відповідності до теми та є необхідною умовою для створення змістовної цілісності та забезпечення результативності. Акцентація змісту дозволяє залучати різніорідні елементи і створювати їх цілісне освітній простір.

Основним у процесі єднання наукового знання є розширення його евристичних можливостей. Підвищення завдяки інтеграції єдності, цілісності та інформаційної ємності знання, рівня його узагальненості та комплексності, і як результат – зростання за

* © Нагірний В. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

рахунок всього цього, а також взаємодії різних видів наукової діяльності та творчих зусиль фахівців різних галузей знання, його евристичних можливостей, що виражаються у переході сучасного знання на вищий рівень розвитку, небезпідставно сприймається як одна з істотних рис наукового прогресу. Інтеграція знань у галузі природничих, суспільних та технічних наук трактується як вираження їх єдності.

Наявний досвід інтеграції змісту навчання практика зарубіжних педагогів дозволяють виділити кілька можливих типів інтеграції.

Перший тип передбачає створення курсу, який об'єднує декілька дисциплін одного циклу. Послідовність навчального матеріалу визначається логікою предмета вивчення та розвитку процесу пізнання.

Переваги другого підходу пов'язані з логікою освоєння змісту навчання, з відносною простотою та зручністю оцінки моделі загалом та її окремих компонентів, з традиційністю, яка відповідає системі підготовки вчителів, що склалася і відповідає вимогам і результатам освіти.

Відомий ще один тип інтеграції, коли дисципліни групуються навколо суспільно-значущої проблематики, законів розвитку суспільства.

Розрізняють чотири основні рівні інтеграції наукового пізнання: три рівні в рамках наукових галузей (природних, технічних, суспільних), а з іншого – філософський рівень.

Принцип системного квантування є фундаментальним у теорії стиснення навчальної інформації, на основі якої розвиваються такі відомі теорії як теорія змістовного узагальнення, теорія укрупнення дидактичних одиниць, концепція інженерії знань тощо.

Для зростання мобільності фахівця, він повинен вміти обробляти накопичені знання, вміти добувати нові знання та використовувати ті та інші у своїй практичній діяльності. Тобто, він має бути свого роду інженером знань. Останніми роками виникла спеціальна галузь інформаційної технології – інженерія знань, спрямовану дослідження проблем уявлення та використання знань.

У технологічному аспекті стиснення навчальної інформації може бути досягнуто різними методичними прийомами: моделювання у предметній, графічній та знаковій формах, опорний конспект, генеалогічне дерево тощо. Звідси випливає, що модульна технологія спирається на принцип когнітивної візуалізації. Принцип системного квантування забезпечується відповідним структуруванням навчальної інформації у проблемному модулі.

Отже, основу модульної технології складають принципи її побудови: принцип системного квантування; принцип проблемності; принцип когнітивної візуалізації; принцип економії навчального часу

Перш ніж переходити до побудови модуля, слід розробити і теоретично обґрунтувати всі його основні компоненти, тобто спроектувати його модель. Модульне проектування змісту навчання включає такі етапи: опис цілей навчання; аналіз логічної структури системи наукових педагогічних знань; виявлення теоретичного та емпіричного базису навчального предмета; визначення інваріантного

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

та варіантного компонентів; визначення принципів відбору предметно-змістовної інформації

При відборі ключової інформації ми керувалися такими принципами: інформаційна ємність та прогностична цінність досліджуваного матеріалу; системотворча функція; суттєва роль у формуванні наукового світогляду та розвитку мислення студентів; конструктивно-практична значущість. Модуль складається з інваріантного та варіативного компонентів. До інваріантного компонента входять: блок вхідний контроль, блок актуалізації, теоретичний блок, практичний блок, блок контролю рівня засвоєння модуля. Варіативний компонент поділяється на два види блоків: вступні блоки (блок мотивації, історичний блок, блок міжпредметної інтеграції), прикладні блоки (блок поглиблення, проблемний блок, блок внутрішньо предметної інтеграції).

Основною дидактичною функцією блоку вхідний контроль є здійснення контролю, що актуалізує тестові завдання, які передбачають актуалізацію опорних знань, необхідних для засвоєння предметної інформації теоретичного блоку.

Таким чином, модульна технологія, може бути засобом інтеграції інформації, за допомогою якого формується система педагогічних знань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Куліш І., Трубенко І., Мартовицька Н. Модульне інтегроване навчання змісту та мови у формуванні іншомовної компетентності майбутніх педагогів початкової освіти. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4(4). URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-449-459](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-449-459) (дата звернення: 18.01.2025).

Нечіпоренко О. В.*

аспірант,
викладач кафедри музикознавства
інструментальної та хореографічної підготовки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

Науковий керівник:
Ракітянська Л. М.
доктор педагогічних наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна

ПРОФЕСІЙНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКІВ ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВІВ

В умовах модернізації мистецької освіти актуалізується потреба в удосконаленні професійної підготовки майбутніх керівників хореографічних колективів. Особливої значущості набуває проблема

* © Нечіпоренко О. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

формування їх професійної рефлексії, яка забезпечує можливість критичного осмислення власної діяльності та професійного самовдосконалення. Д. Мазур зазначає, що професійна рефлексія дозволяє керівникам ефективніше виконувати поставлені завдання у своїй професійній сфері, бачити творчі та нестандартні шляхи вирішення проблем [1].

Специфіка професійної рефлексії керівника хореографічного колективу визначається характером його діяльності та функціональними обов'язками. Успіх у професійній діяльності значною мірою залежить від здатності бачити ситуацію зсередини, розуміти внутрішню взаємодію учасників і критично оцінювати себе в цьому контексті. Це вміння стає визначальним для ефективної діяльності керівника як у професійній сфері, так і в особистих взаєминах [1].

Професійна рефлексія керівника хореографічного колективу має включати три основні напрями: художньо-творчий, управлінський та педагогічний. Художньо-творчий напрям передбачає аналіз та осмислення творчого процесу, вибір репертуару, оцінку хореографічних постановок. Управлінський напрям спрямований на аналіз методів керівництва колективом, стилю спілкування, способів вирішення організаційних питань. Педагогічний напрям включає рефлексію щодо методів навчання та виховання, індивідуального підходу до учасників колективу.

П. Фриз підкреслює, що важливими професійними компетенціями сучасного керівника хореографічного колективу є здатність ефективно працювати з хореографічним твором, володіти понятійним апаратом і термінологією хореографічного мистецтва, професійно використовувати методи репетиційної роботи з колективом [2]. Ми вважаємо, що ці компетенції безпосередньо пов'язані з розвитком професійної рефлексії, оскільки вимагають постійного аналізу та корекції власної діяльності.

Досвід роботи з хореографічними колективами показує, що найбільші труднощі у керівників виникають саме у питаннях самоаналізу та критичної оцінки власної діяльності. Часто керівники не можуть об'єктивно оцінити причини невдач, конфліктів у колективі або низької результативності роботи. Це відбувається через недостатній розвиток рефлексивних здібностей.

Формування професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів потребує створення спеціального рефлексивно-творчого середовища. Навчальний процес має бути організований таким чином, щоб майбутні керівники не тільки отримували необхідні знання та навички, але й вчилися глибоко аналізувати свою діяльність, розуміти власні професійні дії та їх вплив на розвиток колективу [2].

На основі власних спостережень можемо визначити основні умови формування професійної рефлексії:

- створення ситуацій, що вимагають рефлексивного аналізу професійної діяльності;

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

- впровадження методів самоаналізу та самооцінки у навчальний процес;
- розвиток здатності до критичного мислення та об'єктивної оцінки власних дій;
- формування навичок професійної самодіагностики;
- стимулювання потреби у професійному самовдосконаленні.

Особливого значення набуває практична складова формування професійної рефлексії. В процесі безпосередньої роботи з хореографічним колективом майбутні керівники мають можливість апробувати різні методи роботи, проаналізувати їх ефективність, усвідомити власні професійні можливості та обмеження.

Отже, формування професійної рефлексії виступає важливою складовою фахової підготовки майбутніх керівників хореографічних колективів. Ця проблема потребує комплексного підходу та створення спеціальних умов у процесі професійної підготовки. Перспективи вбачаємо у розробці методики формування професійної рефлексії та визначенні критеріїв оцінювання рівня її сформованості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мазур Д. В. Принципи розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості*. 2024. Вип. 2. С. 156–159.
2. Фриз П. І. Формування професійних компетенцій майбутнього педагога-хореографа у процесі фахової підготовки. *Молодь і ринок*. 2024. № 11-12(219-220). С. 106–110.

Овчаренко О. А.*

*аспірант кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

*Науковий керівник:
Дороніна Т. О.,
доктор педагогічних наук, професор,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ОСВІТІ: СТВОРЕННЯ ГЕНДЕРНО НЕЙТРАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Гендерні аспекти є важливим складником сучасних освітніх змін, і їх врахування у процесі реформування освітньої системи України є необхідним для забезпечення рівних прав і можливостей для всіх учасників навчального процесу. Гендерна рівність у освіті не лише сприяє формуванню соціальних моделей поведінки, але й визначає основи для побудови демократичних і інклюзивних суспільств. Гендерне питання стає все більш актуальним у зв'язку з глобальними тенденціями до інтеграції гендерної рівності у всі сфери життя, включаючи освіту. Водночас Україна, як частина міжнародної

* © Овчаренко О. А.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

спільноти, активно інтегрує принципи гендерної рівності в освітню політику та практику.

Проблеми встановлення гендерного балансу в освітньому процесі в Україні мають своє коріння в історії і соціальній структурі суспільства. Утім і сьогодні в освіті спостерігаються гендерні стереотипи, які обмежують можливості як учнів та учениць, так і самих вчителів. Тому, на нашу думку, все це важливо не лише змінити підходи до навчання, але й створити освітнє середовище, яке підтримує гендерну рівність і заохочує до подолання стереотипів. Таке середовище сприяє забезпеченню рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу, формуванню нових соціальних моделей, які відображають сучасні цінності рівності, поваги та взаєморозуміння. Створення такого середовища потребує комплексного підходу, який включає зміни в культурі навчального процесу, педагогічних практиках, навчальних матеріалах та взаємодії між учнями, педагогами та батьками.

Передусім, на нашу думку, варто змінити ставлення до гендерних стереотипів у освітньому процесі, що виявляється у формуванні певних ролей для чоловіків та жінок, що обмежує можливості для учнів і заважає їхньому всебічному розвитку. Наприклад, в школах може бути популярним стереотип, що точні науки, як математика чи фізика, є «чоловічими», а гуманітарні науки, зокрема література або психологія, – «жіночими». Така «традиція» призводить до того, що учні обирають майбутню професію на основі соціальних уявлень, а не власних інтересів чи здібностей.

Освітнє середовище, яке підтримує гендерну рівність, має бути орієнтованим на те, щоб усі учні, могли рівні можливості щодо реалізації свого потенціалу в будь-якій сфері – від науки до мистецтва. Педагоги повинні працювати над тим, щоб в учнів та учениць не було внутрішніх бар'єрів, які обмежують їх вибір. Для цього важливо впроваджувати такі методики навчання, які сприяють розвитку у дітей критичного мислення та вміння запитувати і аналізувати, а не лише приймати стереотипні моделі, які пропонує суспільство.

Педагогічна культура, що ґрунтується на принципах гендерної рівності, повинна заохочувати взаємну повагу і рівність серед учнів. Педагоги повинні бути готові до того, щоб навчати дітей, як ставитися до гендерних різниць не як до слабкості або недоліків, а як до нормальної частини різноманіття людської культури. Крім того, важливим аспектом є створення інклюзивного навчального середовища, в якому кожен учень відчуває себе безпечно та підтримано, що можна досягти шляхом адаптації навчальних матеріалів, які мають бути вільними від гендерних стереотипів. Важливо, щоб вчителі використовували ресурси, які відображають різноманітність гендерних ролей, щоб учні бачили реальні приклади гендерної рівності, як в історії, так і в сучасному світі. Ще одним важливим елементом гендерно нейтрального освітнього середовища, вважаємо, інтерактивні підходи в навчанні, які заохочують учнів до активної участі в обговореннях та вирішенні проблем. Впровадження рольових ігор, дискусійних клубів, тренінгів з комунікації дозволяє учням на практиці вивчати питання гендерної рівності та розвивати

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

навички роботи в групах, де кожен має рівне право висловлювати свою думку, формує толерантність та розуміння між учнями з різним гендерним досвідом.

Крім того не втрачає актуальності питання створення освітнього середовища, яке підтримує гендерну рівність, – активна робота з батьками. Освітній процес не може бути ефективним без залучення сімей до теми гендерної рівності. Виховувати гендерну чутливість в учнів неможливо без підтримки цих цінностей вдома. Тому важливо проводити семінари, тренінги та інформаційні кампанії для батьків, щоб допомогти їм зрозуміти, як вони можуть підтримувати гендерну рівність у вихованні дітей, як уникати гендерних стереотипів в побуті і як реагувати на прояви дискримінації у повсякденному житті.

На нашу думку, *гендерно нейтральне освітнє середовище* – навчальне середовище, яке сприяє рівним можливостям для всіх учасників освітнього процесу, незалежно від їхнього гендеру. Воно не підтримує гендерних стереотипів і забезпечує доступ до навчальних ресурсів і можливостей, що не обмежують вибір учнів або студентів на основі їхньої статі. У гендерно нейтральному середовищі враховуються індивідуальні особливості кожного учня та учениці, заохочується повага до гендерного різноманіття та створюються умови для подолання традиційних стереотипів щодо «чоловічих» і «жіночих» ролей у суспільстві.

Отже, створення освітнього середовища, яке підтримує гендерну рівність і заохочує до подолання стереотипів, потребує цілісного підходу, що передбачає зміни в педагогічній культурі, адаптацію навчальних програм, активну роботу з учнями, батьками та освітніми працівниками. У такому середовищі діти не лише отримують знання, але й формують здорове, сучасне ставлення до гендерних різниць, що допомагає створити більш справедливе та рівне суспільство.

Павленко М. С.*

*аспірант кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

*Науковий керівник:
Гаманюк В. А.
доктор педагогічних наук, професор,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація, як процес інтернаціоналізації культур, економік і соціальних систем, визначає значні зміни в освітній сфері. Вона ставить перед педагогами нові вимоги, вимагаючи від них здатності адаптувати свої методики та підходи до змінюваних умов. Зміни, які відбуваються в суспільстві, вимагають від педагогічних працівників

* © Павленко М. С.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

високої професійної підготовки та здатності до постійного навчання. Глобалізація сприяє створенню нових форм міжкультурного обміну, де навчання та викладання стають важливими інструментами для розвитку глобальної культури. Педагоги повинні мати здатність до ефективної взаємодії з різними освітніми системами, що створює умови для академічної мобільності та професійної адаптації.

Умови глобалізації також передбачають інтеграцію нових технологій у педагогічну діяльність. Зокрема, інтернет-платформи для онлайн-навчання, різноманітні цифрові ресурси дозволяють розширити горизонти освітнього процесу. Педагоги мають навчатися використанню сучасних технологій для підвищення якості освіти, що стає важливим аспектом їх професійного розвитку. Успішна адаптація до умов глобалізації передбачає також вміння педагогів застосовувати міжнародний досвід у викладанні, оскільки сучасний світ вимагає розуміння та вміння працювати в мультикультурному середовищі. Викладачі повинні бути готові до змін в освітньому контексті, таких як використання інклюзивних методів навчання, що враховують потреби учнів з різних культурних та соціальних груп.

Інноваційні стратегії професійного розвитку педагогів, що з'являються в умовах глобалізації, можна поділити на кілька основних напрямів. Ключовими є стратегії інтеграції технологій, стратегія академічної мобільності, стратегія розвитку міжкультурної компетентності та стратегія саморозвитку через колаборацію. Кожен із цих напрямів відображає адаптацію педагогів до нових реалій і можливостей глобалізованого світу.

Зокрема стратегія інтеграції технологій передбачає впровадження новітніх інструментів і методик в освітній процес. Використання цифрових платформ для онлайн-навчання, відеоконференцій, інтерактивних навчальних програм дозволяє педагогам значно розширити свої можливості у професійному розвитку. Новітні технології сприяють підвищенню якості освіти та дозволяють педагогам постійно оновлювати свої знання і навички без прив'язки до географічного місця. Вчителі мають можливість брати участь у міжнародних курсах і конференціях, здобувати нові знання і практики, що безпосередньо впливає на їх професійну майстерність. Академічна мобільність є ще однією важливою стратегією, яка надає педагогам можливість безпосередньо залучатися до міжнародного досвіду. Участь у програмах академічної мобільності дозволяє вивчати нові педагогічні практики та адаптувати їх до особливостей національних освітніх систем. Цей процес сприяє взаємному обміну досвідом, розширюючи горизонти педагогів і дозволяючи застосовувати новітні методики та підходи. Важливим є також розвиток навичок, необхідних для роботи в міжнародному середовищі, що допомагає педагогам ефективно працювати з учнями з різних культурних контекстів.

Стратегія розвитку міжкультурної компетентності набуває важливості в умовах глобалізації, коли освіта стає більш інтегрованою та відкритою для культурного обміну. Педагоги повинні мати здатність працювати в мультикультурних групах, розуміти потреби

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

учнів з різних соціокультурних середовищ та ефективно застосовувати інклюзивні методи навчання. Стратегія передбачає не лише знання мов і культур, але й уміння адаптувати навчальний процес так, щоб він був зрозумілим і ефективним для представників різних етнічних груп та соціальних прошарків. Нарешті, стратегія саморозвитку через колаборацію вважається важливим напрямом професійного розвитку педагогів. Спільне навчання, обмін досвідом через педагогічні спільноти, колективи та наукові гуртки дають можливість педагогам розвиватися без постійної залежності від формальних курсів або сертифікацій. Вчителі, які входять до професійних об'єднань, мають змогу працювати над спільними проектами, вирішувати актуальні питання освітнього процесу, брати участь у наукових та методичних заходах, що, в свою чергу, сприяє підвищенню їх кваліфікації. Спільна праця створює сприятливе середовище для професійного зростання, дозволяючи впроваджувати нові ідеї та рішення, засновані на колективному досвіді.

Також процес колаборації має велике значення в контексті глобалізації. Педагоги, взаємодіючи з колегами з інших країн і культур, мають можливість розширювати свої професійні горизонти, збагачуючи свій досвід новими підходами, які потім можуть бути адаптовані до специфіки їхніх навчальних закладів. Таким чином, участь у професійних об'єднаннях підвищує рівень професіоналізму вчителів, відкриває можливість вивчення позитивного досвіду колег з інших країн та допомагає їм бути частиною глобальної освітньої спільноти, що є важливим фактором розвитку системи освіти в цілому. Спільна робота над розв'язанням педагогічних проблем, взаємний обмін ідеями та інноваціями створюють потужну підтримку для розвитку інтелектуальних і професійних якостей вчителів.

З-поміж окреслених стратегій, вважаємо однією з найбільш ефективних є стратегія інтеграції технологій у професійний розвиток педагогів, оскільки має особливу актуальність в умовах, коли швидкий розвиток інформаційних технологій кардинально змінює всі аспекти навчального процесу. Використання цифрових платформ, онлайн-курсів, інтерактивних ресурсів і дистанційного навчання дозволяє педагогам бути в курсі новітніх освітніх практик та активно інтегрувати їх у свою педагогічну діяльність.

Однією з головних переваг цієї стратегії є можливість безперервного професійного розвитку, без будь-яких обмежень, що особливо важливо у нинішніх умовах. Вчителі можуть отримувати доступ до міжнародних навчальних ресурсів, брати участь у вебінарах і онлайн-курсах від провідних фахівців без необхідності покидати свою робочу місце. Таке безперервне оновлення знань дозволяє педагогу підтримувати свою професійну кваліфікацію на високому рівні та інтегрувати новітні методики у свою практику. Також важливо, що ця стратегія сприяє розвиткові особистісних і професійних компетенцій педагогів у контексті швидких змін, таких як глобалізація та технологічна революція, що є безперечним плюсом у сучасному освітньому середовищі. Зважаючи на високий темп технологічного прогресу, інтеграція новітніх технологій у професійний

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

розвиток педагогів стає не просто бажаною, а необхідною умовою для забезпечення високої якості освіти. Тому ця стратегія може бути визнана найбільш ефективною в умовах сьогодення, адже вона забезпечує постійне вдосконалення та адаптацію педагогів до вимог сучасного світу.

Узагальнюючи, констатуємо: глобалізація ставить нові вимоги до педагогів, вимагаючи від них високого професіоналізму, невпинного розвитку та постійної готовності адаптуватися до нових умов. Тільки через інтеграцію нових підходів та технологій в освітній процес можна забезпечити ефективний розвиток як педагогів, так і учнів у глобалізованому світі. Окреслені стратегії є основою інноваційних підходів до професійного розвитку педагогів, адже вони не лише покращують кваліфікацію, а й сприяють глибшій інтеграції педагогів у глобалізований світ, що постійно змінюється. Вони дозволяють педагогам не лише реагувати на зміни, а й активно сприяти їх впровадженню в освітню практику.

Павлова-Сисюк Т. В.*

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»),
заступник директора,
Херсонський Палац дитячої та юнацької творчості,
м.Херсон, Україна*

*Науковий керівник:
Примакова В. В.
доктор педагогічних наук, професор,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ ХЕРСОНСЬКОГО ПАЛАЦУ ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімкими змінами в усіх сферах життя, включаючи освіту. Заклади позашкільної освіти (ЗПО) більше не можуть функціонувати в режимі «закритої системи», орієнтуючись виключно на внутрішні ресурси та традиційні підходи до управління. Зростаюча конкуренція на ринку освітніх послуг, підвищення вимог споживачів до якості освіти, необхідність адаптації до динамічного зовнішнього середовища змушують ЗПО шукати нові, більш ефективні моделі управління. Одним із найбільш перспективних підходів є імплементація маркетингових технологій, що дозволяють розглядати заклад позашкільної освіти як активного учасника ринку, а його діяльність – як процес створення, просування та реалізації затребуваних освітніх послуг, що максимально повно

* © Павлова-Сисюк Т. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

задовольняють потреби цільової аудиторії. Як зазначає Ф. Котлер, «маркетинг – це вид людської діяльності, спрямованої на задоволення потреб через обмін» [4]. Саме маркетингова орієнтація стає ключовим фактором успіху ЗПО, забезпечуючи його конкурентоспроможність, стійкий розвиток та високу якість освітніх послуг.

Ефективне управління закладом позашкільної освіти, орієнтованим на ринкові принципи, неможливе без ретельного аналізу, планування та реалізації маркетингової діяльності. Розглянемо детальніше, як Херсонський Палац дитячої та юнацької творчості застосовує ключові елементи маркетингового комплексу. Освітні послуги, що надаються ХПДЮТ, є його основним продуктом. Палац пропонує широкий спектр гуртків, студій, секцій та творчих об'єднань, які охоплюють різноманітні напрями позашкільної освіти: художньо-естетичний, науково-технічний, гуманітарний, краєзнавчий, військово-патріотичний та інші. Така диверсифікована продуктова лінійка дозволяє задовольнити широкий спектр інтересів та потреб дітей і молоді різного віку.

Проте, в умовах конкуренції, суто широкого асортименту недостатньо. Необхідно постійно вивчати ринковий попит, відслідковувати актуальні тренди в освіті та вподобання цільової аудиторії, проводити моніторинг діяльності конкурентів. На основі отриманих даних ХПДЮТ розробляє нові освітні програми, адаптує існуючі, впроваджує інноваційні форми та методи навчання. Наприклад, останнім часом спостерігається підвищений інтерес до напрямів, пов'язаних з інформаційними технологіями, робототехнікою, медіаграмотністю, дизайном. Реагуючи на цей запит, ХПДЮТ, згідно з даними, представленими на офіційному сайті закладу [6], активно розвиває саме ці напрями, пропонуючи сучасні та затребувані освітні програми.

Херсонський Палац дитячої та юнацької творчості, будучи комунальним закладом, функціонує в рамках бюджетного фінансування, що дозволяє йому пропонувати значну частину освітніх послуг на безоплатній основі. Водночас, для розширення можливостей розвитку та впровадження інноваційних програм, деякі гуртки та студії працюють на платній основі. При формуванні цінової політики ХПДЮТ керується принципами доступності освіти для всіх категорій населення, враховує платоспроможність цільової аудиторії, а також аналізує цінову політику конкурентів. Важливим аспектом є гнучкість ціноутворення, наявність системи знижок та пільг для певних категорій вихованців, що робить послуги Палацу ще більш привабливими.

Традиційно основним каналом збуту освітніх послуг ХПДЮТ є безпосередньо приміщення Палацу, де зосереджена основна матеріально-технічна база та педагогічний колектив. Проте, прагнучи зробити свої послуги більш доступними, ХПДЮТ розвиває мережу філій, організовуючи роботу гуртків на базі загальноосвітніх шкіл та інших закладів освіти міста. Сучасний маркетинговий підхід вимагає від ЗПО пошуку нових каналів розподілу, зокрема, через цифрове

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

середовище. ХПДЮТ активно впроваджує елементи дистанційного навчання, створює онлайн-курси та освітні платформи, що дозволяє розширити географію надання послуг та залучити до навчання дітей, які не мають можливості відвідувати заняття в Палаці через територіальну віддаленість або інші обставини. Це відповідає сучасним тенденціям цифровізації освіти [3, с. 87].

Важливу роль у комунікаційній політиці відіграють зв'язки з громадськістю (PR). ХПДЮТ активно співпрацює з місцевими ЗМІ, висвітлюючи свою діяльність у пресі, на телебаченні та радіо. Палац є постійним учасником мських культурно-мистецьких заходів, організовує власні фестивалі, конкурси, виставки, що сприяє формуванню позитивного іміджу закладу як центру дитячої творчості та розвитку.

Окрім того, ХПДЮТ використовує інструменти прямого маркетингу: розповсюдження друкованих інформаційних матеріалів (буклетів, листівок), проведення презентацій у загальноосвітніх школах міста, індивідуальних консультацій для батьків, днів відкритих дверей.

В основі ефективної маркетингової діяльності лежить глибоке розуміння потреб, очікувань та вподобань цільової аудиторії. ХПДЮТ проводить регулярні маркетингові дослідження, використовуючи як кількісні, так і якісні методи: анкетування, опитування, глибокий інтерв'ю, фокус-групи, моніторинг соціальних мереж. Це дозволяє вивчати попит на освітні послуги, виявляти незадоволені потреби, оцінювати рівень задоволеності вихованців та їхніх батьків якістю навчання, аналізувати діяльність конкурентів. Отримані дані є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо вдосконалення існуючих та розробки нових освітніх програм, оптимізації цінової та збутової політики, коригування комунікаційної стратегії. Важливість маркетингових досліджень в освіті підкреслюється в роботах Антонової О. Є., Оборської С. В. [2; 5].

Важливим аспектом є внутрішній маркетинг, спрямований на формування у педагогічного колективу розуміння важливості маркетингового підходу, залучення працівників до реалізації маркетингової стратегії. Проведення тренінгів з маркетингу для педагогів, стимулювання їх до вивчення потреб вихованців, створення атмосфери співпраці та взаєморозуміння є важливими завданнями, які сприяють підвищенню якості освітніх послуг та формуванню позитивного іміджу закладу.

Цифровий маркетинг стає ключовим напрямом розвитку. Це передбачає активізацію роботи в онлайн-середовищі: пошукову оптимізацію (SEO) та контекстну рекламу для підвищення видимості сайту ХПДЮТ у пошукових системах, таргетовану рекламу в соціальних мережах для залучення нових вихованців, створення та просування онлайн-курсів та освітніх платформ, використання email-маркетингу для інформування про новини та події.

Брендинг відіграватиме дедалі важливішу роль. Розробка сильного та впізнаваного бренду ХПДЮТ, який би асоціювався

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

з якістю, інноваціями та успішним розвитком дитини, стане потужним інструментом у конкурентній боротьбі. Це вимагає створення унікальної візуальної ідентичності (логотип, фірмовий стиль), формування чіткої системи цінностей та місії закладу, розробки та просування бренду у всіх каналах комунікації.

Отже, застосування маркетингових технологій в управлінні закладом позашкільної освіти – це не просто модна тенденція, а об'єктивна необхідність, зумовлена законами ринку та вимогами часу. Маркетинговий підхід дозволяє ХПДЮТ трансформуватися з традиційного освітнього закладу в сучасний центр розвитку дитини, здатний успішно конкурувати на ринку освітніх послуг, гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища та максимально повно задовольняти потреби своєї цільової аудиторії. Подальший розвиток Херсонського Палацу дитячої та юнацької творчості як центру тяжіння для талановитих та обдарованих дітей, осередку інновацій та творчості нерозривно пов'язаний з поглибленням маркетингової орієнтації, що забезпечить йому лідерські позиції в сфері позашкільної освіти та сприятиме вихованню успішного, всебічно розвинутого покоління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В. П. Маркетинг в освіті: теоретичні аспекти. *Вища освіта України*. 2003. № 3. С. 45–51.
2. Антонова О. Є. Маркетингові дослідження ринку освітніх послуг. *Маркетинг в Україні*. 2007. № 2. С. 37–41.
3. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2008. 684 с.
4. Котлер Ф., Карен Фокс Ф. А. Стратегічний маркетинг для навчальних закладів, пер. з англ. Київ: УАМ, Вид. Хімджест, 2011. 580 с.
5. Оборська С. В. Маркетингові дослідження в управлінні навчальним закладом. *Економіка та держава*. 2009. № 5. С. 67–69.
6. Палац дитячої та юнацької творчості. URL: <https://www.dvorec.center/istoriya-palacu>.

Петрін Ю. І.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ МЕСЕНДЖЕРІВ В УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ

Необхідність розгляду даної теми зумовлений поширенням цифрових технологій в освітньому середовищі, зумовлене як переходом на дистанційну і змішані форми навчання, так і розвитком цифрових технологій, а також впровадженням їх в процес управління освітою. Управління освітою являє собою процес взаємодії учасників

* © Петрін Ю. І.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

освітнього процесу, вчителів, учнів, міністерства освіти, керівників навчальних закладів.

Крохмаль Н. і Мирошніченко С. об'єднують частину технологій управління закладами освіти як технології управління персоналом і кажуть, що «управління персоналом покилине оптимально та ефективно використовувати можливості працівників закладу освіти для досягнення мети останнього» [1], тому під метою навчального закладу будемо вважати виконання освітнього плану. В процесі виконання останнього відбувається комунікація персоналу: наради, кооперації для виконання завдань, ділове листування та міжособистісні комунікації.

Підчас нарад відбувається звітність за виконання завдань, обговорення переданих матеріалів, наказів тощо, даються нові завдання. Зазвичай наради проводяться в форматі офлайн, або онлайн в форматі відеоконференції за допомогою відповідного програмного забезпечення, такого як Zoom, Google Meet. Однією з основних задач месенджера – є швидкий обмін інформацією з одним або декількома людьми. Це дозволяє оперативне взаємодіяти керівництву навчального закладу. Передавати накази в повному тексті, повідомляти про події, без необхідності збирати персонал.

Ділове листування являє собою взаємодію як між керівництвом і підлеглими, так і між підлеглими, чи з учасниками поза навчальним закладом. Останніми роками як альтернатива використанню електронної пошти є використання месенджерів. Порівнюючи використання месенджерів на підприємстві і ділове листування через електронну пошту Кулакова Олександра каже, що: «Сучасні технології та засоби комунікації дозволяють оперативно реагувати на робочі запити, але також можуть розмивати кордони між робочим і вільним часом» [2], що на мою думку враховувати при підборі засобів ділової комунікації як на підприємстві так і в освіті, так як в обох випадках існує спілкування між кадрами з різними повноваженнями і наявністю ієрархії. Навідміну від електронної пошти, яку часто поділяють на ділову і особисту, відповідно знаходячись не на робочому місці, перевірка ділової скриньки може відбуватись рідко або не відбуватись, що з одного боку нормує відносини, з іншого сповільнює взаємодію в освітньому колективі. Аккаунти в месенджерах зазвичай не розділяють на ділові і особисті, крім випадків коли діловий і особистий, месенджери – різні, або месенджери не використовуються в особистому житті. Це пришвидшує реагування на повідомлення, так як користувач бачить повідомлення і йде його перевіряти, щоб воно йому не заважало в майбутньому. Проте таким чином робочий процес втручається в позаробоче життя і робітник виконує роботу понаднормово але неоплачувано і навпаки робітник може відволікатись від роботи на особисті повідомлення. Для вирішення цієї проблеми ми пропонуємо використання функції папок в месенджері, при наявності такої функції. Одним з таких месенджерів з 2024 року є Rakuten Viber або

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Viber. в ньому до однієї папки можна додати до 15 спільнот. Таким чином вчитель може розділити робоче спілкування з колегами, спілкування з близькими, спілкування з учнями, спілкування з близькими. В бачити в якій папці з'являються повідомлення і наскільки оперативно на них він хоче відповідати. Аналогічно з керівництвом, іншими учасниками освітнього процесу.

Міжособистісна взаємодія може відбуватись як в офлайн так і онлайн форматі. Може відбуватись в процесі перерв, на початку та в кінці робочого дня, в поза робочий час. Офлайн взаємодія потребує знаходження на невеликій дистанції, відповідно потребують час на переміщення, якщо не відбуваються стихійно, проте зазвичай мають пріоритет над онлайн взаємодією. Онлайн взаємодія представлена через електронне листування, дзвінки текстове спілкування в месенджерах, відеоконференції. Хоча дзвінки в відеоконференції мають вищий пріоритет ніж текстове спілкування зазвичай, останнє потребує менших витрат часу зазвичай. Особливим способом взаємодії на мою думку є кооперації, коли декілька вчителів проводять спільний захід, або урок. В такому випадку для економії часу в процесі підготовки підійдуть месенджери, які дозволяють швидко передавати наробки, узгоджувати матеріали, тощо.

Враховуючи написане вище месенджери дозволяють оперативну взаємодію між кадрами в межах кадрових технологій в освітньому процесі. Для покращення процесу взаємодії в месенджері Viber, я пропоную розділяти спільноти на папки для розподілу пріоритетності реагування на повідомлення. Результати даної роботи можна використати при організації комунікації в межах закладу вищої і середньої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крохмаль Н., Мирощниченко С. Класифікація технологій управління закладами освіти. / Continuing Professional Education: Theory and Practice. 2023. Vol. 74, no. 1. P. 36–50. ISSN 2412-0774 URL: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2023.1.4>.
2. Кулакова О. Месенджери як сучасний засіб комунікації на підприємствах. *Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології*. Вінниця: Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ, 2018. 130с. с. 65–67 УДК 658(08) ББК 65.290-2 я 43 http://www.vtei.com.ua/images/VN/25_10.pdf.

*аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗРОБЛЕННЯ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ

Технократична технологія, за якої пріоритет надається використанню технічних засобів, головним чином комп'ютерів або технічних прийомів діяльності, може виявлятися не обов'язковою під час використання комп'ютерів. Це технологія формалізації знань, передачі знань за встановленою схемою, що не спирається на розуміння та оцінку здібностей та особливостей учня – система запрограмованих заздалегідь форм та методів проведення занять, система жорсткого регламенту змісту навчання, навантаження тощо.

Склад, характер та послідовність освоєння дисциплін освітньої програми є найважливішим фактором освітньої технології. Велике значення має також розподіл дисциплін з етапів формування професійної свідомості, серед яких можна назвати загальнокультурний, методологічний, загальнопрофесійний, спеціальний, функціонально-спеціалізований етапи. При цьому важлива і рівномірність навантаження як студента та викладача.

Змішане навчання має значний потенціал для підготовки майбутніх ІТ-фахівців. Цей підхід дає змогу оптимально поєднати переваги традиційного та онлайн-навчання, забезпечуючи більш гнучкі, доступні та індивідуалізовані навчальні траєкторії для студентів, що дозволяє їм працювати з різними видами контенту, використовувати інноваційні педагогічні технології та отримувати реальну практичну підготовку. Крім того, це створює можливості для неперервного зворотного зв'язку та наставництва, що важливо для успішного засвоєння дисциплін у галузі інформаційних технологій. [1, с. 404].

Завдання алгоритмічності – показати, що технологіям характерні сукупність або послідовність дій (алгоритм дій), здійснення яких гарантує досягнення мети. Системність є взаємозв'язком ключових взаємопов'язаних складових технології (ціль, зміст, форми, методи, засоби взаємозв'язку учасників педагогічного процесу, результат). Ефективність слугує співвідношенням результату до кількості застосованих ресурсів. Оптимальністю передбачено одержання максимального результату за низьких затрат, тобто за мінімуму використаних ресурсів. Згідно з діагностичністю, втілення технології неможливе без діагностично окресленої мети та діагностики здобутого результату.

* © **Петровський Б. І.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Інтерактивний діалог – це взаємодія користувача з програмою (програмно-апаратною) системою, що характеризується на відміну від діалогової тим, що передбачає обмін текстовими командами (запитами) і відповідями (запрошеннями), реалізацією більш розвинених засобів ведення діалогу; при цьому забезпечується можливість вибору варіантів змісту навчального матеріалу, режиму роботи.

Важливо визначитися із загальною типологією курсів дистанційного навчання, специфікою кожного з таких курсів. У будь-якому випадку, які б курси дистанційного навчання не розроблялися, об'єктивно виникає необхідність передбачити інваріантні компоненти. При побудові стратегії природно спиратися на ідентичність конфігурацій всіх побудованих дерев, а також на інваріанти електронної дидактики: інваріантні цикли знань і умінь; інваріантні модулі навчання; траєкторії навчання, що параметрично настроюються; узагальнену форму навчання.

Система поетапного контролю, що передбачає як перевірку знань, а й їх стійкість, поєднання у системі накопичених знань, можливість їх аналітичного використання, впливом геть типологію мислення. Немає освітньої технології без відповідного їй контролю. У зв'язку з цим слід звернути увагу на те, що існуючі сьогодні форми та методи контролю знань та навичок безнадійно застаріли. Їх зміна та розвиток – одна з потреб освітньої технології.

У розумінні освітньої технології треба виходити з розуміння кінцевого результату освіти та її відповідності сучасним вимогам. У зв'язку з цим можна сформулювати низку принципів побудови сучасних освітніх технологій. Принцип ціннісної орієнтації знань, які можуть бути ефективними у професійної діяльності, якщо вони виходять чи передаються лише як інформації. Професійні знання мають формуватися у процесі напруженої, індивідуальної розумової роботи.

За критеріями пріоритетів можна виділити кілька технологічних схем освіти. Технологія презентації знань, що ґрунтується на поведінці викладача, в якій переважає пріоритет та опора на методичні прийоми піднесення знань, на характері та особливостях самих знань, методах передачі та отримання знань, методах мотивування оформлення їх у професійні установки. Технології адаптивного типу, які передбачають регулярне, іноді оперативне, коригування форм занять, навчання за стилем, складністю, сприйняттям методик. Це технологія коригування освітнього процесу за результатами моніторингу якості освіти. Технології соціально-психологічного типу, де головний пріоритет віддається використанню соціально-психологічних характеристик сприйняття особистістю та групою певного обсягу знань та методів навчання, сприйняття викладача студентами та ін. У цій технології дуже широко використовуються

Звичайно, у реальних технологічних схемах поєднуються тією чи іншою мірою типологічні риси різних технологій. У цьому вся

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

проявляється технологічна диверсифікація освітніх процесів.

Для конкретних умов необхідний вибір тієї чи іншої технології з урахуванням таких факторів: тривалості освітнього циклу (терміну навчання); складу дисциплін освітньої програми; етапів формування професійної свідомості (загальнокультурної, методологічної, загальнопрофесійної, спеціальної, функціонально-спеціалізованої); змістовного зв'язку дисциплін, методології; доповнення, конкретизації, спеціалізації знань; співвідношень дисциплін; поєднання обов'язкових та елективних дисциплін; критеріїв якості освіти; пріоритетів актуальності, новизни, важливості, складності; соціально-психологічних умов та організаційних обмежень; педагогічного потенціалу (малі дисципліни часто виникають від нестачі викладачів).

Однак найчастіше досягнення необхідної якості визначається потребою конструювати технології. Якщо мети вивчення розділу, теми не перевищують рівня засвоєння, то цілком доречною, хоч і не кращою, буде репродуктивна освітня технологія. Вона включає: уважне слухання викладача; роботу учнів із підручником; спостереження за об'єктами, що вивчаються, явищами; виконання практичних дій за інструкцією або за підказкою викладача чи майстра виробничого навчання. Якщо мета вивчення розділу чи теми – засвоєння основних алгоритмів діяльності, то освітня технологія має бути репродуктивно-алгоритмічною. Вона передбачає навчально-пізнавальну діяльність, що включає конспектування навчального матеріалу, виступи з доповіддю (повідомленням), вирішення типових завдань, участь у дидактичних іграх. Якщо цілі вивчення розділу чи теми спрямовані формування досвіду пошукової, евристичної діяльності, слід обрати евристичні освітні технології, у яких домінують дидактичні методики з допомогою проблемного навчання, ділових ігор, реального проектування, розбору нетипових виробничих ситуацій.

При виборі освітніх технологій зазвичай виходять з таких міркувань: пріоритетність цілей навчання, специфіка змісту навчання, склад та рівень розвитку учнів, рівень технічної оснащеності навчального процесу. Компетентісно-орієнтоване навчання не відкидає переваг існуючих освітніх парадигм, а лише коригує педагогічні цілі, акцентуючи увагу на виховних функціях навчання та практичної спрямованості продуктів навчання. У рамках компетентісного підходу оптимальним слід вважати поєднання різних інформаційних освітніх технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нужин О. Теоретичні засади впровадження змішаної форми навчання у підготовці майбутніх IT-фахівців. *Grail of science*. 2023. № 28. С. 399–405.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Піньковська Т. М.*

*викладач кафедри теорії й методики
викладання навчальних дисциплін,
завідувач навчально-методичної лабораторії іноземних мов,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

Федорова К. О.

*викладач кафедри теорії й методики
викладання навчальних дисциплін,
завідувач навчально-методичної лабораторії іноземних мов,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
учитель англійської мови,
Херсонська спеціалізована школа I-III ступенів
№ 24 із поглибленим вивченням
математики, фізики та англійської мови
Херсонської міської ради,
м. Херсон, Україна*

**РОЛЬ TAGS В ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕРЕРВНОГО
ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ:
ДОСВІД ПРОЄКТУ SWITLO**

У сучасних умовах освітнього процесу, особливо в умовах війни, важливим елементом професійного розвитку вчителів є створення і підтримка груп професійної майстерності. Програма SWITLO, ініційована Британською Радою, дає можливість вчителям англійської мови не лише вдосконалювати свої педагогічні навички, а й створювати професійні спільноти, які допомагають підтримувати взаємодію і обмін досвідом між колегами, навіть в умовах глобальних викликів.

Програма SWITLO (Skills and Well-being In Teacher Learning Opportunities) розпочалася в Україні в 2023 році і передбачає навчання вчителів англійської мови, щоб вони могли стати лідерами груп професійної майстерності (Teacher Activity Groups – TAGs). Основною метою програми є формування спільнот, які забезпечують сталий професійний розвиток педагогів через ефективне обговорення педагогічних проблем, обмін ресурсами і досвідом, а також спільне навчання протягом усього життя.

Проєкт надає вчителям важливі інструменти для створення та управління групами, що допомагає створити ефективне навчальне середовище. Вчителі не лише розвивають власні навички, але й сприяють розвитку професійних спільнот, створюючи підтримуючу атмосферу для своїх колег. Це, у свою чергу, позитивно впливає на якість освітнього процесу, сприяючи розвитку як педагогів, так і учнів.

* © Піньковська Т. М., Федорова К. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

SWITLO не лише сприяє підвищенню професійної майстерності вчителів, а й забезпечує створення чутливого до травм навчально-освітнього середовища, що є важливим в умовах війни та її наслідків. Вчителі отримують необхідні знання та інструменти для створення безпечного і підтримуючого середовища для учнів, які пережили складні ситуації, включаючи біженців та дітей, що втратили рідних [4, с. 59].

У рамках проекту учасники мають можливість створювати спільноти, що сприяють не лише розвитку педагогічних навичок, а й поліпшенню психологічного благополуччя учасників, що є надзвичайно важливим в умовах війни. Такий підхід дозволяє вчителям отримати емоційну підтримку та допомогу, що сприяє збереженню мотивації та професійної впевненості.

Реалізація проекту SWITLO також передбачає взаємодію з адміністрацією шкіл, на базі яких працюють ці групи. Ця співпраця є важливою для забезпечення сталого розвитку та ефективності роботи груп, а також для залучення місцевих організацій, що сприяють підвищенню рівня освіти [3, с. 35].

Програма SWITLO надає вчителям англійської мови можливість надавати підтримку своїм колегам, сприяти обміну досвідом і допомагати у створенні безпечного та сприятливого навчального середовища для учнів. Вчителі, які проходять навчання, отримують інструменти для формування інклюзивних, динамічних та підтримуючих спільнот, що відповідають вимогам сучасної освіти.

Проект SWITLO сприяє розвитку професійних спільнот вчителів, допомагаючи зберігати мотивацію та вдосконалювати педагогічні навички навіть у складних умовах війни. Завдяки підтримці таких спільнот, вчителі отримують емоційну підтримку та необхідні інструменти для організації безпечного і продуктивного навчання для учнів. Такі спільноти, в свою чергу, забезпечують важливі соціальні зв'язки і дають можливість обмінюватися досвідом та ресурсами, що є важливим у контексті сучасної освіти [2, с. 48].

З досвіду учасників проекту.

Наталія Шусталь, учителька англійської мови Скадовської гімназії № 1, розповідає: «Цей проект дав можливість не лише відновити професійні контакти, які були втрачено через початок війни, але й знайти однодумців серед колег, з якими ми знову змогли почати ефективну співпрацю. Ми дійсно створили спільноту, в якій підтримуємо один одного, обговорюємо ідеї та ділимося досвідом. Це допомогло відновити віру в себе й у те, що ми можемо зробити більше для наших учнів навіть у складних умовах».

Марія Агаришева, учителька англійської мови Михайлівської ЗОШ Скадовського району, додає: «Цей проект став для мене можливістю не лише підвищити свій рівень професіоналізму, але й знову віднайти зв'язок з колегами, з якими ми втратили контакти через обставини війни. Спілкування з колегами з нашого району стало неоціненним досвідом, адже ми стали не просто колегами, а справжніми друзями, які підтримують одне одного в цей складний час».

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Наталія Токайчук, учителька англійської мови Улянівської школи Скадовського району, підкреслює: «Цей курс дав мені не тільки нові знання та уміння, але й неймовірну можливість знову зібратися з колегами з нашого району, з якими ми встигли втратити зв'язок. Вірю, що наша спільнота буде і надалі підтримувати одне одного на шляху до професійного розвитку».

З огляду на цей досвід, можна зробити висновок, що подібні ініціативи не лише підвищують професіоналізм вчителів, а й допомагають відновити соціальні та психологічні зв'язки в освітньому середовищі, що є необхідним для успішного функціонування системи освіти в кризові часи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Британська Рада. SWITLO: Спільноти практики для розвитку педагогів. Київ: Британська Рада, 2023.
2. Василенко О. І. Інноваційний підхід до професійного розвитку педагогів. *Освітній процес: проблеми та рішення*. 2020. № 6. С. 45–51.
3. Шевченко І. М. Формування безперервного професійного розвитку вчителів в умовах реформування освіти. *Освіта і суспільство*. 2021. № 4. С. 32–40.
4. Микитюк Л. В. Моделі та стратегії розвитку професійних спільнот вчителів: досвід міжнародних програм. *Педагогічні інновації*. 2022. № 3. С. 58–66.
5. Олексюк Т. Г. Професійний розвиток учителів в умовах сучасних викликів. *Практика та теорія*. 2021. № 5. С. 73–80.

Пісковенко А. О.*

*старший викладач кафедри загальної та спеціальної педагогіки,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Дніпро, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

У сучасній освітній практиці значна увага приділяється використанню цифрових технологій для підвищення ефективності навчання та оцінювання результатів освітньої діяльності. Перехід до цифрового суспільства, зростання обсягів інформації та необхідність підготовки здобувачів освіти до реалій сучасного світу вимагають від педагогів застосування новітніх засобів для контролю та оцінювання.

Застосування цифрових технологій в освіті – наразі одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Вони дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань [1]. Цифрові ресурси дозволяють удосконалити традиційні підходи до оцінювання навчальних досягнень завдяки автоматизації процесів перевірки, забезпеченню об'єктивності,

* © Пісковенко А. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

оперативності та прозорості. Вони також сприяють індивідуалізації навчання та дають можливість адаптувати завдання відповідно до рівня підготовки здобувачів освіти.

Особливо актуальним є впровадження цифрових інструментів у контексті дистанційного та змішаного навчання, які стали необхідністю під час пандемії COVID-19 та залишаються поширеними й сьогодні. Використання таких платформ, як Google Classroom, Moodle, ClassDojo, а також спеціалізованих застосунків для тестування (Kahoot, Quizizz, Mentimeter тощо), відкриває нові горизонти для оцінювання знань.

Однак широке використання цифрових ресурсів потребує відповідної підготовки педагогів, усвідомлення їхніх можливостей та обмежень, а також розробки методик, які інтегрують ці інструменти в освітній процес. Тема є актуальною для вчителів, викладачів, управлінців у сфері освіти та розробників освітніх технологій, оскільки вирішення цього питання дозволить підвищити якість освіти, мотивацію здобувачів освіти і відповідність результатів навчання сучасним вимогам.

Дослідження питання використання цифрових ресурсів для контролю та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти спрямоване на формування ефективних підходів до цифровізації освітнього процесу, що є одним із ключових завдань сучасної педагогічної науки.

Контроль та оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти є активним процесом. Викладач не лише реєструє фактичні знання, а й впливає на хід і результати всього навчального процесу. Його завдання – знайти найефективніший засіб перевірки знань, щоб виявити навчальні досягнення здобувачів освіти і стимулювати їх надалі оволодівати знаннями. Одним із шляхів вирішення цього завдання є тестовий контроль знань здобувачів вищої освіти [2].

Контроль навчальних досягнень здобувачів освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу, спрямованою на забезпечення об'єктивного оцінювання знань, умінь і навичок здобувачів освіти. Він відіграє ключову роль у формуванні зворотного зв'язку між педагогом і здобувачами освіти, аналізі ефективності навчальних методів і прогнозуванні подальшого розвитку здобувачів освіти. Завдяки контролю стає можливим не лише виявити прогалини у знаннях, але й підвищити мотивацію до навчання, удосконалити методики викладання та сприяти індивідуалізації освітнього процесу. Розглянемо основні критерії та їх характеристики, що спрямовані на підвищення ефективності оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти (табл. 1).

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ**

Таблиця 1

**Аналіз критеріїв спрямованих на підвищення ефективності
оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти**

Критерії	Характеристика
Оцінювання рівня засвоєння знань, умінь та навичок	✓ Визначення відповідності навчальних досягнень здобувачів освіти встановленим критеріям. ✓ Виявлення прогалин у знаннях учнів, які потребують корекції. ✓ Визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу за певний період (урок, семестр, навчальний рік).
Моніторинг динаміки навчального прогресу	✓ Аналіз змін у рівні знань та вмінь здобувачів освіти протягом навчального періоду. ✓ Визначення темпів засвоєння матеріалу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів. ✓ Порівняння результатів окремих здобувачів освіти або груп для корекції методів викладання.
Формування зворотного зв'язку в системі «учитель-здобувач освіти»	✓ Надання здобувачам освіти інформації про їхні успіхи та напрями для покращення. ✓ Мотивація учнів до подальшого навчання через об'єктивне та конструктивне оцінювання. ✓ Встановлення ефективного діалогу між педагогом і здобувачами освіти для поліпшення навчального процесу.
Удосконалення методів навчання та викладання	✓ Виявлення ефективності використовуваних педагогічних технологій. ✓ Коригування плану уроку, змісту навчальних програм та інструментів викладання залежно від результатів контролю. ✓ Використання отриманих даних для індивідуалізації навчального процесу.
Прогнозування подальших результатів навчання	✓ Оцінка готовності здобувачів освіти до вивчення більш складних тем чи модулів. ✓ Виявлення потенціалу учнів для подальшого розвитку їхніх здібностей. ✓ Побудова індивідуальних траєкторій навчання на основі результатів контролю.
Забезпечення прозорості та об'єктивності навчального процесу	✓ Використання стандартизованих підходів для уникнення суб'єктивності оцінювання. ✓ Створення умов для об'єктивного порівняння результатів серед здобувачів освіти.
Розвиток самоконтролю та самооцінювання здобувачів освіти	✓ Навчання здобувачів освіти аналізувати власні досягнення. ✓ Формування у них навичок планування та корекції власного навчального процесу. ✓ Заохочення самостійного пошуку шляхів покращення своїх результатів.
Інтеграція цифрових технологій у контроль знань	✓ Використання сучасних інструментів для швидкого аналізу результатів (тести, онлайн-платформи тощо). ✓ Забезпечення доступності даних про навчальні досягнення для всіх учасників освітнього процесу. ✓ Спрощення та автоматизація процесу моніторингу успішності.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Використання цифрових ресурсів в оцінюванні навчальних досягнень здобувачів освіти відкриває нові можливості для забезпечення об'єктивності, прозорості та оперативності освітнього процесу. Завдяки сучасним технологіям педагоги можуть застосовувати різноманітні онлайн-платформи, такі як Google Classroom, Moodle чи Kahoot, для створення тестів, опитувань та інтерактивних завдань. Це дозволяє автоматизувати процес перевірки робіт, надаючи здобувачам освіти миттєвий зворотний зв'язок щодо результатів. Такі інструменти дають змогу не лише оцінювати академічні знання, але й аналізувати прогрес учнів у динаміці, визначати їхні сильні та слабкі сторони, а також надавати рекомендації для покращення результатів.

Цифрові ресурси також сприяють розвитку індивідуального підходу до навчання. Завдяки адаптивним системам оцінювання, таким як Edmodo чи Quizizz, педагог може створювати завдання різного рівня складності, враховуючи особисті потреби й можливості кожного учня. Використання цифрових інструментів забезпечує доступ до детальної статистики, що дозволяє швидко приймати рішення щодо корекції навчального процесу. Крім того, такі ресурси сприяють формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів освіти, адже вони активно використовують сучасні технології у процесі навчання та оцінювання, готуючи себе до вимог сучасного цифрового суспільства.

Сучасні цифрові технології також створюють умови для інтеграції оцінювання в контекст дистанційного та змішаного навчання, що особливо актуально в умовах глобальних викликів, таких як пандемії чи інші непередбачувані ситуації. Проте ефективність впровадження цих ресурсів значною мірою залежить від рівня підготовки педагогів, їхньої здатності до інноваційної діяльності та готовності до змін. Впровадження цифрових інструментів у процес оцінювання потребує не лише технічної бази, але й розробки методичних підходів, що враховують особливості сучасної педагогіки. У майбутньому розвиток цифрових технологій залишатиметься одним із пріоритетних напрямів удосконалення системи освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Kovalchuk V. I., Maslich S. V., Movchan L. G., Soroka V. V., Lytvynova S. H., & Kuzminska O. H. (2022). Digital transformation of vocational schools: a problem analysis. CTE Workshop Proceedings, 9, 107–123. <https://doi.org/10.55056/cte.107>.
2. Жаркова І. Використання тестових завдань для контролю та оцінювання навчальних досягнень студентів із методики навчання природничої освітньої галузі. *Підготовка майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти: стратегії реформування*: колективна монографія / за ред. В. М. Чайки, О. І. Янкович. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2019. С. 37-47.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізичної культури та спорту,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна*

ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Чимало науковців опікуються питанням професійної майстерності людини будь-якої галузі, адже ефективність фахової діяльності залежить від рівня її сформованості. Не виключенням є й професійна діяльність педагога. Вагома роль щодо ефективної та продуктивної педагогічної діяльності відводиться саме майстерності викладача.

Оскільки наукова проблема педагогічної майстерності має широкий загал, то наразі існує багато визначень і підходів до даного поняття. Започаткував дану дефініцію А. Макаренко, який у своїх працях наголошував, що сутність педагогічної майстерності виявляється у знаннях і вміннях педагога. Продовжуючи розвиток теорії видатного вихователя, В. Сухомлинський зазначав, що від вміння, майстерності, мистецтва, мудрості педагога залежить громадянське й інтелектуальне обличчя вихованця, його місце та роль у житті, його щастя [1].

Сучасні науковці-педагоги (Т. Бельчева, С. Ізбаш, М. Елькін, Т. Дюжикова, А. Солоненко) аналізуючи педагогічну майстерність підсумовують, що «ззовні майстерність педагога – це вирішення різноманітних педагогічних завдань, успішна організація навчального процесу й отримання відповідних результатів, але її сутність полягає в певних професійних і особистісних якостях, які породжують цю діяльність і забезпечують її ефективність» [1, с. 50]. Погоджуючись з твердженням колег, акцентуємо, що сучасні метаморфози вимагають від педагогів пролонгованого (як особистого, так і професійного) розвитку, задля ефективної організації освітнього процесу, застосовуючи новітні ІТ технології, цифрові технології, інноваційні засоби навчання тощо.

Педагогічна майстерність є визначальним компонентом педагогічної культури, яка виступає як синтез особистих якостей педагога, наукових знань, умінь і навичок та методичного мистецтва. Педагогічна майстерність базується на високому фаховому рівні педагога, його високій загальній культурі та педагогічному досвіді. Говорячи про наукову складову педагогічної майстерності, варто зазначити, що сьогодення (зі своїми можливостями та вимогами) потребує висококваліфікованого педагога, який здатний набути необхідні знання з новітніх педагогічних технологій і вміло їх впровадити в освітній процес, зважаючи на трансформаційні процеси

* © Плачинда Т. С.*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

в освіті, зокрема цифровізацію, інклюзію та змін щодо підходів до навчання та викладання. Педагог, який не володіє комп'ютерними технологіями, не вміє створити презентацію, не цікавиться розробками штучного інтелекту (на кшталт ChatGPT, Chegg, Gamma, тощо), буде не цікавим для здобувачів освіти, що відобразиться на відношенні студентів до навчальної дисципліни. Ба більше, студенти знаючи про некомпетентність викладача, можуть зловживати можливостями ШІ, виконуючи поставлені ним завдання.

Як зазначають дослідники «... наразі розширюється коло педагогів, професійний потенціал яких спрямований на якісне викладання, надання тим, хто навчається, доступу до якісного освітнього контенту, навчання їх аналізувати, створювати, відображати та діяти за допомогою цифрових інструментів та технологій у всіх аспектах життя» [2].

На наше переконання, враховуючи сучасні трансформаційні процеси, до педагогічної майстерності педагога варто додати такі складові:

- цифрова компетентність (використання сучасних технологій в освітньому процесі: інтерактивні платформи, електронні ресурси тощо; здатність створювати мультимедійний контент; навички роботи з навчальними платформами (Moodle, Google Classroom тощо) та онлайн-комунікації);

- інклюзивний підхід (розуміння принципів інклюзивної освіти; вміння адаптувати навчальні матеріали для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами; створення атмосфери толерантності й рівних можливостей тощо);

- психолого-педагогічна гнучкість (здатність адаптуватися до швидких змін; управління емоційним кліматом у закладі освіти, підтримка психологічного благополуччя суб'єктів освітнього процесу; розуміння потреб сучасного покоління, їх інтересів та очікувань);

- інноваційність і креативність (використання нестандартних методів навчання: проєктна діяльність, гейміфікація, сторітейлінг, проблемно-орієнтоване навчання тощо; вміння впроваджувати нові педагогічні технології; заохочення здобувачів освіти до творчості та самостійного мислення тощо);

- професійна мобільність (постійне оновлення знань і навичок через участь у тренінгах, семінарах, вебінарах, конференціях різного рівня тощо; вміння працювати в мультидисциплінарному середовищі; орієнтація на концепцію «навчання протягом усього життя») тощо.

Безперечно, сучасному педагогу у професійній діяльності варто дотримуватися етичних норм і принципів, що передбачає дотримання академічної доброчесності, стандартів професії, розвиток (як власних, так і у здобувачів освіти) моральних і соціальних цінностей тощо.

Отже, говорячи про педагогічну майстерність сучасного викладача ми наголошуємо на необхідності пролонгованого розвитку та самовдосконалення, зважаючи на метаморфози сьогодення, зокрема перехід до змішаного навчання, глобалізаційний вплив на освітній процес тощо.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

ЛІТЕРАТУРА:

1. Педагогічна майстерність сучасного вчителя: теорія і практика: Підручник за кредитно-модульною технологією навчання для бакалаврів / Бельчева Т. Ф., Ізбаш С. С., Елькін М. В., Дюжикова Т. М., Соломенко А. М. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2010. 364 с.
2. Карташова Л., Шеремет Т. Ролі та практики педагогів в організації освітнього процесу, що підтримується цифровими технологіями. *Формування цифрового освітнього середовища професійного розвитку фахівців в умовах відкритого університету*: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 12-13 червня 2024 р., м. Київ / Київ: ДЗВО Університет менеджменту освіти, 2024. С. 72–75.

Протас М. В.*

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,*

*директор,
КУ «Інклюзивно-ресурсний центр»
Голопристанської міської ради,
м. Херсон, Україна*

**ПАРТНЕРСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ
ЦЕНТРІВ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСНОЇ
ПІДТРИМКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

У сучасних умовах, спричинених повномасштабною війною в Україні, роль інклюзивно-ресурсних центрів набуває особливої значущості, адже ці установи залишаються ключовими осередками підтримки дітей з особливими освітніми потребами і їхніх сімей. Діяльність ІРЦ, з одного боку, спрямована на надання консультативної, діагностичної та освітньо-корекційної допомоги, з іншого – передбачає формування стійкого партнерства з різними зацікавленими сторонами, серед яких батьки, освітні установи та громадські організації [3]. Особливо важливим є забезпечення ресурсної підтримки, яка дозволяє адаптувати діяльність ІРЦ до сучасних викликів.

Однією з найважливіших функцій ІРЦ є забезпечення *інформаційно-практичної підтримки батьків*, які виховують дітей з ООП. У зв'язку з воєнним станом, батьки нерідко опиняються у стресових ситуаціях, які ускладнюють їхню здатність забезпечувати якісний розвиток і навчання дітей у домашніх умовах. До ІРЦ звертаються переважно сім'ї, які виховують дітей з тяжкими порушеннями розвитку, а також родини з дітьми дошкільного віку. Як було виявлено в процесі досліджень, у західних областях кількість дітей із числа ВПО може сягати 20–30 % загальної кількості звернень, що суттєво впливає на роботу ІРЦ. Основними запитамі батьків є потреба в роз'ясненнях щодо труднощів, з якими стикаються їхні

* © Протас М. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

діти, а також в отриманні практичних рекомендацій щодо стимуляції розвитку та організації освітнього процесу. Партнерська взаємодія між батьками та фахівцями ІРЦ стає визначальним чинником у подоланні освітніх бар'єрів. Проте дослідження вказують на брак інформації у батьків щодо доступних послуг ІРЦ, особливо серед внутрішньо переміщених осіб. У деяких громадах такі родини становлять до 30 % відвідувачів центрів, що значно впливає на навантаження на фахівців та якість надання послуг [4, с. 20].

Особливістю сучасного періоду є збільшення кількості звернень до ІРЦ. Основними запитами батьків є роз'яснення труднощів дітей, отримання практичних рекомендацій для розвитку та організації освітнього процесу. У той же час значна частина фахівців залишила робочі місця через переміщення або інші обставини, викликані війною. Це створює проблеми з кадровим забезпеченням, адже зменшення кількості спеціалістів безпосередньо впливає на обсяг і якість послуг, які можуть надавати ІРЦ. Крім того, спостерігається брак висококваліфікованих кадрів, зокрема реабілітологів, сурдопедагогів та тифлопедагогів. За результатами досліджень, 56 % респондентів вказують на потребу в розширенні штату фахівців для забезпечення якісного супроводу дітей [там само, с. 22]. У багатьох ІРЦ спостерігається брак обладнання, що обмежує можливості надання якісних послуг.

Партнерські зв'язки ІРЦ не обмежуються лише співпрацею з батьками. Заклади освіти є важливими партнерами в процесі організації інклюзивного навчання. Згідно з Положенням про ІРЦ, центри проводять комплексні оцінки, консультують педагогічних працівників, беруть участь у розробленні індивідуальних освітніх програм та надають рекомендації для організації освітнього середовища [3]. Проте часто заклади освіти не готові належним чином враховувати рекомендації фахівців ІРЦ, що негативно впливає на якість інклюзивного навчання. Нерідко освітні установи не мають чітких алгоритмів дій у випадках, коли дитина потребує додаткової допомоги.

Взаємодія ІРЦ з медичними працівниками також залишається проблематичною. Пункт 10 Положення визначає, що центри можуть залучати додаткових фахівців, включаючи лікарів, для підтримки дітей з ООП [там само]. Проте процедура залучення таких спеціалістів не регламентована, що ускладнює ефективність такої співпраці. У багатьох випадках медичні працівники не спрямовують батьків до ІРЦ, навіть якщо бачать потребу дитини в додатковій підтримці. Натомість фахівці ІРЦ не завжди мають можливість переспрямувати сім'ї до лікарів або інших спеціалістів [2, с. 233].

Взаємодія ІРЦ з органами влади, окрім забезпечення підтримки дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у межах нормативно визначених обов'язків, ще вимагає тісної координації з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Така співпраця передбачає узгодження роботи щодо забезпечення

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

матеріально-технічної бази, фінансування діяльності центрів, створення нових філій або збільшення штатної чисельності працівників відповідно до потреб громади.

Окрім цього, у разі виявлення у дитини складних життєвих обставин або загроз її життю чи здоров'ю, ІРЦ має обов'язок негайно повідомити про це службу у справах дітей за місцем проживання та відповідний територіальний підрозділ Національної поліції. Такі дії, передбачені пунктом 10 Положення про ІРЦ, є важливим механізмом для оперативного реагування та організації комплексної підтримки, спрямованої на захист і допомогу дитині [3].

У рамках Закону України «Про соціальні послуги» дітям з особливими освітніми потребами надається низка базових послуг, серед яких супровід під час інклюзивного навчання, переклад жестовою мовою, соціальний супровід, фізична допомога для осіб із порушеннями опорно-рухового апарату або зору, підтримане проживання та соціальна адаптація. Проте, незважаючи на наявність законодавчого забезпечення, реалізація цих послуг залишається складним завданням. Багато регіонів стикаються з труднощами через обмежене фінансування та нестачу кваліфікованих спеціалістів, що ускладнює надання повноцінної підтримки дітям з ООП.

Однією з ключових проблем у роботі ІРЦ є недостатня координація міжвідомчої взаємодії. Наприклад, громадські організації, які часто забезпечують ІРЦ додатковими ресурсами, не завжди мають можливість повноцінно інтегрувати свої ініціативи через відсутність узгоджених дій із місцевими органами влади. Це призводить до того, що багато дітей з ООП залишаються без необхідної підтримки [4, с. 25]. Окрім того, засновники центрів не завжди розуміють реальні потреби дітей з ООП і можуть відмовляти у виділенні коштів або розширенні штату працівників.

Війна також вплинула на організацію дистанційного навчання для дітей з ООП. Фахівці ІРЦ намагаються адаптувати методики роботи, проте брак ресурсів та спеціалізованого програмного забезпечення залишається серйозною перешкодою. Значна частина дітей з ООП не отримує корекційно-розвиткових послуг через труднощі з доступом до центрів у регіонах з активними бойовими діями [там само, с. 23].

У грудні 2023 року під час засідання Ради безбар'єрності, яке відбулося за участю першої леді України Олени Зеленської та під головуванням Прем'єр-міністра Дениса Шмигала, Міністерство освіти і науки України оголосило про намір розширити функціонал ІРЦ і посилити їхню співпрацю з освітніми закладами всіх рівнів: від дошкільних до вищих навчальних закладів. Це рішення може стати ключовим для подолання існуючих труднощів у сфері інклюзивної освіти, однак його впровадження вимагає чіткої координації між усіма учасниками процесу та узгодженості дій на державному й місцевому рівнях [1].

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Таким чином, партнерські зв'язки ІРЦ з іншими суб'єктами освітнього середовища, медичними установами, громадськими організаціями та органами влади є критично важливими для забезпечення якісної підтримки дітей з ООП. Нерегламентованість процедур взаємодії, брак кадрів і ресурсів, а також недостатнє врахування рекомендацій фахівців залишаються ключовими проблемами, які потребують негайного вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Відбулося засідання Ради безбар'єрності. URL: <https://mon.gov.ua/news/vidbulosya-zasidannya-radi-bezbar'ernosti-2>.
2. Обухівська А. Діяльність інклюзивно-ресурсних центрів у підтримці дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. *III Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція з міжнародною участю «Інклюзивна освіта: Ідея, стратегія, результат»* (23-24 квітня 2023 р.). С. 232–236.
3. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр. Постанова Кабінету міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>.
4. Сушко П., Прохоренко Л. Аналіз діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в Україні в умовах війни. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 114(2), 2024. С. 7–30. URL: <https://doi.org/10.33189/ectu.v114i2.172>.

Рідкоус О. В.*

*старший викладач кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРИСТИКА ФЕНОМЕНА «ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ»

Входження України в соціокультурний та освітній європейський простір вимагає переформування процесу професійного розвитку педагогів, що є одним із завдань модернізації післядипломної освіти, окреслених у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.

Процеси подальшого оновлення системи післядипломної освіти об'єктивно спрямовані насамперед на забезпечення потреб суспільства й держави у кваліфікованих педагогах, що передбачає відповідні зміни в професійному розвитку та саморозвитку особистості педагога. На жаль, в процесі післядипломної освіти часто досі переважає здебільшого когнітивна компонента, недостатньо акцентується на формуванні самодостатньої особистості педагога, його ідентифікації.

Проблема професійної ідентичності була предметом дослідницької уваги як вітчизняних, так і зарубіжних учених : сутність феномена

* © Рідкоус О. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

«ідентичність» (У. Джеймс, Е. Еріксон, В. Зливков, С. Максименко, Дж. Марсія, Дж. Мід, В. Павленко, О. Попова, Дж. Тернер, З. Фрейд та ін.); своєрідність професійної, статевої та етнічної ідентичності (М. Будякіна, Т. Буякас, К. Гуревич, З. Єрмакова, О. Жирун, Н. Іванова, Є. Климов, Л. Куліненко, І. Кряжева, С. Литвиненко, А. Назиров, О. Остапйовський, М. Пряжников, Н. Регуш, А. Русалінова, П. Смірнова та ін.); специфіку соціальної й особистісної ідентичності (А. Адлер, Д. Доллард, А. Зубенко, О. Маурер, Н. Міллер, Г. Саллівен, К. Юнг, К. Хорні та ін.), структуру ідентичності, її генезу й динаміку у фахівців-професіоналів (П. Бергер, М. Боришевський, П. Гнатенко, А. Линенко, А. Лукіянчук, Т. Лукман, О. Міненко, В. Павленко та ін.).

Тож розглянемо основні поняття. За словниковими джерелами «ідентичність» – від французького – *identique* – точно відповідний, тотожний. У світовому освітньому просторі приділяється особлива увага цілеспрямованому пошуку найбільш ефективних напрямів розвитку освіти. Водночас ускладнюються вимоги до сучасного вчителя, який навчає, виховує і розвиває молоде покоління – покоління майбутнього, його відповідності вимогам професії. «Ідентичність» розглядається як система найбільш загальних уявлень про самого себе і своє місце у світі [1].

Цікавими до розгляду є перші погляди вчених, філософів, що звернули увагу на поняття ідентичності і намагалися з'ясувати її сутність. Пропонуємо до розгляду розвиток поняття «ідентичність» у таблиці 1 [3].

Таблиця 1

Погляди вчених, філософів, що звернули увагу на поняття «ідентичність»

№	Вчені, науковці	Сутність визначення поняття «ідентичність»
1.	Сократ, Аристотель	перші звернення до суб'єктивності, натомість у її тілесному, зовнішньому вияві
2.	Святий Августин, Ф. Аквінський, І. Скот	ставиться питання про розвиток внутрішніх духовних потенцій людини на її шляху до Бога як основи ідентичності
3.	Р. Декарт, Г. Лейбніц, Б. Спіноза	визначається прагнення розглядати людину як істоту, рівноцінну у своїх тілесних і духовно-інтелектуальних, морально-етичних проявах
4.	Ф. Вольтер, К. Гельвецій, Ж. Ламетрі, Ж. Руссо	основний шлях досягнення ідентичності вбачали в культивуванні внутрішніх талантів, саморозвитку, самовтілення людини
5.	І. Кант, Г. Гегель, К. Маркс, І. Фіхте, Л. Фейєрбах	знаходять свою інтерпретацію механізми самоздійснення особистості як природної, соціальної, духовної істоти

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ**

Продовження табл. 1

№	Вчені, науковці	Сутність визначення поняття «ідентичність»
6.	Г. Сковорода, П. Юркевич	розглядали можливість знаходження ідентичності шляхом соціалізації, а також трансцендентного прагнення до виходу за межі емпіричного буття
7.	А. Камю, К. Ясперс	розглядали ідентичність через аналіз механізму, що лежить в основі процесу самоідентифікації
8.	М. Хайдеггер	у центрі уваги була індивідуальність, де безпосередня екзистенція реалізується в акті вільного вибору власного буття
9.	М. Бубер, А. Гелен, О. Плеснер, М. Шелер	відзначали розмаїтість у типах поведінки людей і на цій підставі дійшли висновку щодо необмеженої адаптивності індивіда до свого соціального оточення
10.	Г. Брейкуелл, Х. Теджфел, Дж. Тернер	розглядають ідентичність як когнітивну систему, що виконує роль регуляції поведінки і має дві підсистеми: лінгвістичну (самовизначення в термінах фізичних, інтелектуальних, моральних) і соціальну (приналежність до раси, статі, національності)
11.	Д. Доллард, О. Маурер, Н. Міллер	наполягають на значущості біо-психологічних та соціальних складників ідентифікації
12.	Л. Виготський, І. Кон, В. Мухіна, С. Рубінштейн, В. Ядов	ідентифікація виступає в якості пояснювального принципу широкого кола явищ уподібнення і відокремлення, у співвідношенні «Я-Ми», «ідентифікація-відчуження», «ідентифікація-відокремлення», вважають ідентифікацію центральним механізмом структурування свідомості
13.	А. Зубенко	структура і зміст особистісної ідентичності складається із широкого набору компонентів, одиниць самовизначення, серед яких чільне місце займають тілесний аспект, емоційні складники, поведінка, воля, усвідомлене і неусвідомлене, саморефлексія, спосіб і характер сприймання зовнішнього світу, інших суб'єктів і власного «Я», здатність до засвоєння зовнішніх впливів, здатність неповторно індивідуально реагувати на ситуацію, відчуття цілісної тривалості свого життя
14.	Н. Регуш	явище ідентичності свідчить, що вона суб'єктивно переживається як тотожність власного існування іншим людям і самому собі
15.	П. Бергер, Е. Еріксон, І. Кон, С. Рубінштейн	у пошуках тотожності відбувається співвіднесення Я-образу з образами-еталонами, до досягнення яких прагне людина
16.	А. Адлер, Г. Саллівен, К. Юнг, К. Хорні	підкреслено необхідність дослідження взаємодії внутрішнього «Я» і суспільства, як підґрунтя більш глибокого розуміння природи ідентичності

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Продовження табл. 1

№	Вчені, науковці	Сутність визначення поняття «ідентичність»
17.	Х. Гартман, Е. Кріс, Д. Рапопорт	розглядаючи цикли розвитку, «Я» як ті кризи, через які проходить «Я» на шляху до автономії, зрілості, продуктивності, доводили, що ідентичність – це соціалізована частина «Я»
18.	Г. Горфінкель, Е. Гоффман, Л. Краппман	способи побудови ідентичності, виявлено такі моменти, як структура ідентифікації, усвідомлювана і неусвідомлювана ідентичність, залежність ідентифікації від соціального простору й часу, системи соціальних інститутів
19.	А. Лукіяничук	це якість особистості, її здатність до оволодіння педагогічною діяльністю засобами, що досяжні для окремої особистості, і вважаються важливими для роботи вчителя. Процес, що забезпечує розвиток професійної ідентичності особистості, за її словами, є ідентифікаційним
20.	М. Й. Боришевський, П. І. Гнатенко, В. В. Москаленко, Л. Е. Орбан-Лембрик	виникнення індивідуальної самооцінки («Я-концепція»), переживання групової належності та соціального порівняння
21.	В. Л. Злишков	розглядає філософські і психологічні підходи до проблеми ідентичності, з'ясовує поняття ідентифікації та описує ієрархічну схему взаємозв'язків «ідентичність – ідентифікація», експериментально досліджує причини та наслідки кризи рольової ідентичності педагога

Науковцями визначаються 4 парадигми поняття ідентичності:

➤ У першій парадигмі поняття тотожність (ідентичність), як відбиття космологічної антропології стародавніх греків, переносить властивості людської душі на непорушну гармонію Космосу.

➤ Друга, теоцентрична парадигма виникає на основі застосування категорії тотожності для обґрунтування тринітарної богословської доктрини.

➤ Виникнення третьої парадигми пов'язане з епохою європейського гуманізму, коли слово *identitas*, поступово витискаючись національно-мовними еквівалентами, стає відбиттям індивідуальної людської самосвідомості.

➤ Становлення четвертої парадигми змісторозуміння терміна «ідентичність» пов'язане з психоаналізом та філософією постмодерну. Е. Еріксон надає цьому слову нового сенсу, пов'язаного насамперед із процесом самовизначення індивіда у взаємодії із суспільством [3].

Розглядаючи поняття ідентичність, ми розуміємо наше унікальне усвідомлення самих себе. За деякими твердженнями, у кожній особі також є певне задане наперед усвідомлення власного «я». Оскільки людина є особливим об'єктом, у якому зливаються воєдино

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

матеріальне і духовне, фізичне і психічне, то розрізняють особистісну й соціальну ідентичність людини. Особистісна ідентичність або самоідентичність – це єдність і спадковість життєдіяльності, переконань, інтересів, мотивів, установок, здібностей, ціннісних орієнтацій і самосвідомості особистості, ставлення до свого минулого, теперішнього та майбутнього.

Відтак, *ідентичність* – це поняття, що відображає унікальність та неповторність особистості, єдність реальної поведінки з прагненнями, переконаннями людини. У переважній більшості досліджень прослідковується два основні аспекти ідентичності: особистісний та соціальний, що відображають усвідомлення власної автономності, унікальності та відчуття приналежності до соціальної групи. Науковці розчленовують поняття ідентичності на складові частини, виділяють різні види ідентичності (соціальна, особистісна, Я-ідентичність, усвідомлювальна, неусвідомлювальна, позитивна, негативна тощо), рівні, статуси в самостійні категорії. При цьому акцент робиться на соціальній обумовленості ідентичності.

Проведена нами розвідка, дає підстави для твердження про те, що процес становлення ідентичності особистості, пов'язаний з процесом адаптації особистості до мінливої соціальної реальності і сам по собі є динамічним процесом, оскільки в ході становлення розвитку особистості її ідентичність піддається постійній перевірці, що веде до виникнення криз особистісного розвитку і виражається в активному осмисленні людиною свого місця в світі, своїх цілей, цінностей, мотивів та переконань, що під силу лише людині, яка наділена системою індивідуально вироблених сенсів і стосунків до самої себе і до соціальної реальності загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зливков В. Л. Самоідентифікація в педагогічній комунікації. Київ: Український центр політичного менеджменту, 2005. 140 с. (Б-ка журналу «Соціальна психологія»).
2. Падерно В. В. Формування професійної ідентичності в майбутніх учителів гуманітарних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Миколаїв, 2017. 237 с.
3. Тороп К. С. Усвідомлення особистісного досвіду майбутніми педагогами як чинник формування їх професійної ідентичності: автореф. дис.на здобуття наук. ступеня канд. психологічних наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Інститут психології імені Г.С.Костюка, АПН України. Київ, 2008. 19 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Родіонов Д. С.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

*Науковий керівник:
Султанова Н. В.
доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

**УПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС**

Одним із актуальних завдань в умовах сучасної системи освіти є впровадження інформаційних технологій на всіх її рівнях та інформаційне наповнення комп'ютерних мереж освітньої системи.

Звернення до візуального мислення у процесі навчання особливо необхідне. Серед найважливіших проблем, що становлять серцевину наукового пошуку в рамках концепції візуального мислення – сприйняття та інтерпретація зображень. Адже особу, яка послуговується зором, природно, більше цікавлять зміни, а не статичність. Актуальним симптомом стану сучасної освіти є очевидна перевага, що надається потоку динамічних зображень порівняно із статичними зображеннями – це вже не кількісна, статистична, а якісна характеристика культури [3].

Незважаючи на те, що ніхто з фахівців не стверджує, що комп'ютер може повністю замінити вчителя, час від часу у літературі з'являються матеріали, автори яких доводять, що викладач незамінний. Нині не порушується питання про те, щоб замінити вчителя. Альтернативі вчитель чи комп'ютер протиставляється інша: вчитель із комп'ютером чи вчитель без нього.

Надважливим у цьому контексті є питання, яку роль відіграватиме викладач під час комп'ютерного навчання? Чи залишиться він центральною фігурою навчального процесу, якщо використовуватиме комп'ютер? Відповісти на це можна так: від того, що викладач користується підручником, написаним фахівцями, навчальними посібниками чи технічними засобами, виготовленими також не ним самим, його роль не зменшується. І в комп'ютерному навчанні від викладача залежить, коли і як використовувати

* © Родіонов Д. С.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

навчальну програму, як пристосувати її до певного контингенту учнів або застосувати без змін тощо.

Робота викладача з обраною комп'ютерною програмою не передбачає дотримання чіткої інструкції щодо її використання. Викладач вільний у творчості. Він має право використовувати фрагменти програми, відповідно до конструювання занять за своєю методикою.

Основу комп'ютеризації навчання становлять два напрями: 1) оволодіння комп'ютерною грамотністю; 2) застосування комп'ютера, як засобу навчання [4]. Комп'ютеризація за другим напрямом покликана підвищити ефективність навчального процесу, зменшити розрив між вимогами, які суспільство висуває підростаючому поколінню, і тим, що насправді дає навчання.

Загальноновизнаний факт на сьогодні: домінантна роль індивідуалізації у навчанні (особистісно-зорієнтоване навчання). Але за традиційною класно-урочною системою можливості індивідуалізації навчання надто обмежені: надати кожному учню персонального викладача жодне суспільство неспроможне. На практиці ж виходить, що те пояснення, яке для одних учнів є прийнятним, для інших – недостатньо, а третім, навпаки, здається до нудного докладним.

Тим часом комп'ютер може забезпечити індивідуалізацію навчання «в масовому порядку», та ще й при виборі навчальної дії (пояснення, підказка, похвала), врахувати історію навчання кожного конкретного учня. Комп'ютер здійснює, так зване, рефлексивне управління, тобто будує модель учня, яка враховує особливості його пізнавальних процесів – сприйняття, мислення, пам'яті, та надає допомогу учню з урахуванням його індивідуальних можливостей.

Відзначимо виняткові можливості комп'ютера у проблемному навчанні, у якому учень виступає, як дослідник, самостійно відкриває щось нове. При цьому відточуються розум і воля, він вчиться долати труднощі, приймати нешаблонні рішення [1].

Комп'ютер допомагає активізувати учнів частково завдяки тому, що сучасна техніка відкриває великі можливості наочності (поєднання зорової наочності зі слуховою, застосування мультимедіації і т.і.). Разом з тим з'являються принципово нові можливості, що дозволяють враховувати рівень розвитку пізнавальних процесів учнів під час постановки навчальних завдань та питань, надання їм допомоги.

П. К. Гороль у своїй роботі «Методика використання технічних засобів навчання» [2] акцентує на таких важливих завданнях у процесі навчання, що вирішуються завдяки використанню технічних засобів і комп'ютерів зокрема: підвищення, ефективності процесу навчання; отримання інформації про явище, процеси, об'єкти; прискорення передачі наукової інформації; надання допомоги викладачам в інтенсифікації процесу навчання за рахунок скорочення часу на виклад складних явищ; підвищення наочності, забезпечення глибокого засвоєння предмету, розвиток пізнавальної активності учня/студента.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Використання комп'ютерів у навчальному процесі передбачає насамперед:

- засіб індивідуалізації навчання (комп'ютер дозволяє будувати індивідуалізоване навчання на основі моделі учня, що враховує історію його навчання та індивідуальні особливості пам'яті, сприйняття, мислення; за допомогою комп'ютера може бути реалізована особистісна манера спілкування, що створює сприятливішу обстановку, що особливо важливо для учнів зі сповільненим темпом навчання);

- джерело інформації (можливість користуватись великим обсягом раніше недоступної інформації, але комп'ютерна інформація не повинна замінювати підручник, книги, інші джерела знань);

- засіб оцінювання, обліку та реєстрації знань (комп'ютер активно включає учнів у навчальний процес, дозволяє їм зосередити увагу на найбільш важливих аспектах матеріалу, що вивчається, не квапить з рішенням, у нього вистачить терпіння, він ніколи не підвищує голосу; комп'ютер дає учням можливість наочно переконатися у тому, до чого призводять їх рішення);

- засіб творчої діяльності (колір, мультиплікація, музика, звукове мовлення розширюють можливості подання інформації);

- засіб заохочення до навчання в ігровій формі (новизна роботи з комп'ютером викликає в учнів підвищений інтерес до роботи з ним та посилює мотивацію навчання; набагато розширюються набори навчальних завдань, використовуються завдання на моделювання різних ситуацій);

- засіб допомоги людям з дефектами фізичного і розумового розвитку (передусім комп'ютер є засобом комунікації дитини із зовнішнім світом; для таких дітей розробляють спеціальні програми, які враховують особливості їх розумової діяльності, допомагають ефективному навчанню).

Таким чином, можна дійти висновку про очевидність переваг використання комп'ютерних засобів у навчанні. По-перше, це сприяє збільшенню швидкості передачі інформації, що дуже важливо в умовах постійного збільшення обсягу інформації, що передається учням у процесі освіти; по-друге, це автоматизація рутинної роботи вчителя з обслуговування процесу навчання, такий як передача інформації з організації та супроводу навчального процесу, облік, контроль та аналіз знань учнів; по-третє, це демонстрація та моделювання різних процесів та об'єктів, які неможливо відтворити в реальних умовах, активізація інтересу до процесу навчання, що покращує його якість за рахунок підвищення рівня сприйняття учнями досліджуваного матеріалу та додавання нового засобу до дидактичного процесу, який змінює традиційну схему навчання з окремого предмету «учні – підручник – вчитель» на «учні – підручник – комп'ютерні засоби (КЗ) – вчитель». Новий елемент у ланцюжку традиційного навчання є допоміжним ресурсом. Одне з найпродуктивніших застосувань комп'ютера в освіті – використання його як засобу управління навчальною діяльністю учнів. Саме в цей

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

якості він може суттєво підвищити ефективність навчання. І насамкінець, – це організація самостійної роботи учня при підготовці індивідуальних та виконанні домашніх завдань. І тут комп'ютерні інструменти доповнюють функції підручника і виконують роль комп'ютерних засобів навчання (КЗН). Дидактика й методичне забезпечення навчального процесу, що використовуються в КЗН, повинні і можуть сприяти більш ефективному та мотивованому засвоєнню навчального матеріалу в порівнянні з традиційними (друкованими) виданнями. Отже, комп'ютерні засоби навчання формують активну пізнавальну діяльність, розвивають позитивне ставлення до навчання та надають раціональний поетапний контроль засвоєння вивченого матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
2. Гороль П. К. Методика використання технічних засобів навчання: Навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / П. К. Гороль, Л. Л. Коношевський, М. Г. Вороліс. Київ: Освіта України, 2007. 256 с.
3. Дементівська Н. П., Морзе Н. В. Як можна комп'ютерні технології використати для розвитку учнів та вчителів? *Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання* / за ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. Київ: Міленіум, 2005. Т. 8, Вип. 1. С. 23–38.
4. Раков С. А. Формування математичних компетентностей учителя математики на основі дослідницького підходу у навчанні з використанням інформаційних технологій: дис. д-ра пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2005. 503 с.

Романов О. М.*

*аспірант кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

ВІДНОВЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАБІНЕТНОЇ СИСТЕМИ ШКІЛ УКРАЇНИ

Економічний розвиток держави ґрунтується на доданій вартості виробленої продукції. Нажаль, сировинна економіка виснажує ресурси Батьківщини (чорнозем, корисні копалини). При тому на вирученні кошти із-за кордону імпортуються мінеральні добрива, нафтопродукти. Таким чином виснажується чорнозем, маємо малу додану вартість на корисні копалини, втрачаємо людські ресурси та спостерігаємо безпрецедентну трудову міграцію. Необхідно реформувати переробну галузь, щоб створювати додану вартість в Україні. У ХХІ столітті сировинна економіка – це синонім бідності. Необхідно формувати економіку країни в індустріально-інноваційну, розвивати галузі та створювати додану вартість в Україні, створювати

* © Романов О. М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

робочі місця в Україні.

Для такого майбутнього країні потрібні кваліфіковані та вмотивовані громадяни. Формування політехнічних навичок молоді починається ще в школах. Для отримання навичок повинна проводитись досліди, лабораторні роботи та виконувати дослідницькі завдання. Для реалізації таких робіт школи повинні бути забезпеченні усім необхідним матеріало-технічним обладнанням природничих кабінетів.

Тривалий час в Україні не зверталась увага на стан матеріало-технічного забезпечення природничих кабінетів.

Постановою від 13 липня 2004 р. № 905 «Про затвердження Комплексної програми забезпечення загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін» [3].

За результатами обстеження, стан навчального обладнання в закладах освіти за останні роки значно погіршився. Зокрема, в загальноосвітніх школах рівень оснащення лабораторним і демонстраційним обладнанням не перевищував 20 % від потреби. Протягом останніх 15 років навчальні заклади не мали коштів навіть на підтримку наявного в них обладнання в належному стані.

Постанова несла рекомендаційний характер. Планувалось налагодження виробництва та проведення експериментальної апробації нових і модернізованих навчальних засобів, для забезпечення шкіл обладнанням і технічного обслуговування з наданням методичної допомоги у використанні на уроках.

Було акцентовано увагу, що кількість промислових підприємств, які виробляють технічні засоби навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін, постійно зменшується, скорочуються обсяги їх виробництва. Нажаль вироблялась недостатня кількість обладнання.

Постанова від 13 квітня 2011 р. № 561 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 року».

Планувалось оснастити 661 навчальний кабінет хімії, біології, фізики, географії, математики сучасним обладнанням (апаратура, прилади, пристрої, пристосування тощо), що сприятиме зміцненню матеріально-технічної бази загальноосвітніх навчальних закладів [2].

В 2012 р та 2013 р відбулись зміни (№ 970 та № 538 відповідно) в сторону зменшення показників Державної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти. В жовтні 2014 р. дану постанову скасував тогочасний президент України Янукович В. Ф.

14 грудня 2016 р. кабінет міністрів України видає розпорядження № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року».

Природничо-математична освіта формулюється як цілісна STEM-освіта.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

У розпорядженні знову ж виявлені проблеми, які є наслідком загальних проблем у сфері загальної середньої освіти, зокрема: невідповідність змісту природничо-математичних предметів вимогам сьогодення, застаріле матеріально-технічне забезпечення навчальних кабінетів природничо-математичних предметів, відсутність якісної STEM-освіти для різних категорій здобувачів освіти, у тому числі тих, що проживають у сільській місцевості, осіб з інвалідністю [5].

В постанові Кабінету Міністрів України № 532 «Про затвердження Положення про опорний заклад освіти» [4] та розпорядженні Кабінету Міністрів України № 960-р «Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти)» [1] декларується, що наявність сучасної матеріально-технічної бази кабінетів природничо-математичного та лабораторій, комп'ютерного і мультимедійного обладнання, швидкісного доступу до Інтернету тощо). Опорний заклад освіти повинен бути забезпечений належним чином обладнаннями спортивними об'єктами, кабінетами природничо-математичного спрямування та лабораторіями, навчальними майстернями, комп'ютерним і мультимедійним обладнанням, швидкісним доступом до Інтернету.

Наказом МОН № 1438 від 09.10.2024 «Про реалізацію інноваційного освітнього проекту на всеукраїнському рівні за темою «Науково-методичне забезпечення STEM-освіти в закладах освіти» у вересні 2024 – грудні 2027 років» було розпочато вже реалізацію проекту на всеукраїнському рівні.

Тенденційною характеристикою оновленої моделі шкільної природничої освіти стало намагання інтеграції природничих дисциплін та розширенні їхніх діяльнісних компонентів шляхом активізації компетентнісного потенціалу загального змісту освіти, який розуміємо як паритет знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей.

Таким чином, перспективи подальших наукових досліджень полягають у дослідженні шляхів розширення та вдосконалення практичних навичок та компетентностей з природничих предметів завдяки оновленню та повноцінному забезпеченню кабінетів фізики, хімії, біології та географії. Що сприятиме створенню ефективної цілісної системи професійного навчання, що відповідає вимогам сучасного освітнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти): схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 серп. 2020 р. № 960-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.11.2024).
2. Про затвердження Державної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квіт. 2011 р. № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.11.2024).
3. Про затвердження Комплексної програми забезпечення загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 лип. 2004 р. № 905. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2004-%D0%BF/print> (дата звернення: 22.11.2024).

4. Про затвердження Положення про опорний заклад освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 черв. 2019 р. № 532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.11.2024).
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 груд. 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.11.2024).

Рускуліс Л. В.*

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови,
літератури та методики навчання
філологічного факультету,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК

Відповідно до Словника української мови «моторика» – це «рухова активність організму, його органів і частин; сукупність рухових процесів та пов'язаних з ними фізіологічних і психічних явищ, що вивчає ергономіка» [5].

У логопедії вчені розмежовують *велику* (крупну, загальну) й *дрібну* моторику. Під першою розуміємо довільні рухи голови, тулуба, рук, ніг, починаючи з пошуку улюбленої іграшки аж до ігор на майданчику. Зауважимо, що велика моторика є підґрунтям для формування дрібної. Дрібна ж моторика – це злагоджена робота пальців рук, які повинні здійснювати складні рухи. Саме на кистях рук розташовані рефлексорні точки, від яких у нервову систему ідуть імпульси [4]; «сукупність скоординованих дій нервової, м'язової і кісткової систем, часто у поєднанні із зоровою системою у виконанні дрібних і точних рухів кистями і пальцями рук і ніг» [1, с. 138]; «одна із сторін рухової сфери, яка безпосередньо пов'язана з оволодінням предметними діями, розвитком продуктивних видів діяльності, письмом, мовленням дитини» [8, с. 316]. Саме дрібна моторика, як зауважують В. Спужак, К. Золоташко, є одним із чільних показників готовності дитини до навчання в школі та комунікації з іншими дітьми, впливаючи на розвиток усього організму; без розвитку її неможливим є виконання фізичних вправ і будь-якої дрібної роботи [7]. Отже, дрібна моторика – це різноманітні рухи, що охоплюють як примітивні жести, так і дрібні рухи. Учені одноголосно доводять, що розвиток

* © Рускуліс Л. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

дрібною моторики пов'язаний із нервовою системою та психічними процесами (сприйняття, мовлення, пам'ять, увага, уява та ін.). Сформованість навичок дрібною моторики (закладаються з перших місяців життя немовляти) – успіх розвитку інтелекту дитини.

Вагомий унесок у вивчення цієї проблеми зробила М. Монтесорі (італійська педагогиня, учена), яка довела чільне значення вправ, спрямованих на розвій сенсомоторного сприйняття дитини. Дослідниця з'ясовує, що допомогою різних предметів (м'яч, м'які іграшки, крупи тощо) діти засвоюють поняття форми, розміру, запаху, смаку, температури та ін., розвиваючи пальчикову й ручну дрібну моторику [2].

Звертаємося до думок В. Сухомлинського, який наголошував, що: «Витоки здібностей і обдарувань дітей – на кінчиках їхніх пальців. Від пальців, образно кажучи, ідуть найтонші струмочки, які живлять джерело творчої думки. Що більше майстерності в дитячій руці, то дитина розумніша» [6, с. 158].

Як зазначають Ю. Павленко, Н. Вийбер, науково-педагогічні студіювання, що стосуються шляхів розвитку дрібною моторики рук у дітей, спрямовані на висвітлення двох магістральних аспектів: репрезентація значення розвитку дрібною моторики рук для формування мовлення й корекційна логопедична й психолого-педагогічна робота з тими дітьми, які мають певні вади розвитку [3]. Погоджуємося з таким міркуванням науковців, наголошуючи, що розвиток дрібною моторики – справа вельми важка й беззаперечно важлива; вона повинна стосуватися не лише психолога й логопеда, а й повсякденної спільної роботи вихователя та батьків. Стимулювання дрібною моторики й одночасна активізація відповідних відділів мозку призводить до пришвидшення функціонування тих зон, що відповідають за мову.

Мовлення формується й удосконалюється під впливом кінестетичних імпульсів від пальців, а отже, діти з високим рівнем розвитку дрібною моторики демонструють навички логічних міркувань, сформованості активного дитячого мовлення, а звуковимова, в основному, без порушень.

Отже, дрібна моторика впливає на всі внутрішні органи, стимулює імунну систему дитини та розвиток розумових її функцій, зокрема й мовлення, викликає позитивні емоції. Ефект розвитку мовлення, на нашу думку, буде більшим, якщо до занять із розвитком дрібною моторики додати мовні вправи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубовик І. Розвиток дрібною моторики руки дітей дошкільного віку. *Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід*: зб. наук. пр. / за заг. редакцією В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. Житомир: ФОП «Н. М. Левковець», 2019. 332 с.
2. Монтесорі М. Виховуйте заради миру: [виступ на конференції у Копенгагені, 1937 р.] пер. з італ. Д. А. Шміло. Педагогічна майстерня. 2014. № 11. С. 33–35.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

3. Павленко Ю., Вийбер Н. Розвиток дрібної моторики рук у першокласників: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. «Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку педагогічних працівників у системі неперервної освіти» (Запоріжжя, 10-12 листопада 2020 р.). URL: <https://ele.zp.ua/psnfey-corence>.
4. Розвиток великої моторики у дітей. URL: <https://dity.in.ua/statti/rozvitok-i-vikhovannya/rozvitok-velikoi-motoriki-u-ditey>.
5. Словник української мови у 20-ти томах URL: <https://slovyk.me/dict/newsum/%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0>.
6. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Київ. 1978. 253 с.
7. Сучасні тенденції спрямовані на збереження здоров'я людини: зб. наук. пр. Харків, 2023. Вип 4. 208 с.
8. Туренко Н. М., Литвиненко А. В. Розвиток дрібної моторики пальців рук як необхідна умова психічного розвитку дитини. Педагогіка здоров'я: зб. наук. пр. IX Всеукр. наук.-практ. конф. «Педагогіка здоров'я» (м. Чернігів, 27-28 вересня 2019 р.). Чернігів, 2019. 392 с.

Рускуліс А. Ю.*

*бакалавр кафедри інформаційних
управляючих систем та технологій,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

Лукашик В. І.

*бакалавр філологічного факультету,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

Науковий керівник:

Рускуліс Л. В.,

*доктор педагогічних наук., професор,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЇЇ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

У час епідемії та війни в Україні гостро постала проблема вибудовувати освітній процес у змішаному й чистому дистанційному форматах. Сучасна освіта стрімко переходить у новий етап свого функціонування – інформатизації. Інформаційно-комунікаційні технології стають засобом впливу, інструментом, що створює умови для зацікавленості до вивчення мовознавчих дисциплін. Створення ІКТ-супроводу вимагає обізнаності як викладачів, так і здобувачів освіти в призначенні усережєвих ресурсів, яких наразі є дуже

* © Рускуліс А. Ю., Лукашик В. І.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

багато; розуміння їх сильних і слабких сторін.

Інформатизація – один із пріоритетних напрямів сучасного розвитку суспільства загалом, і освітнього простору зокрема, який складається з трьох взаємопов'язаних напрямів

Медіатизація освітнього процесу передбачає процес удосконалення збирання, відбору, збереження й поширення інформації; комп'ютеризація як удосконалення опрацювання інформації; інтелектуалізація – шлях підвищення інтелектуального потенціалу суспільства загалом, і здобувачів освіти зокрема [3, с 6-7].

Як зазначають науковці, інформатизація освіти – «проект дорогий, але належить до ключових у процесі оновлення країни та її інтеграції у світовий освітній простір. У результаті він дозволить ефективно витрачати державні ресурси й надавати якісні знання, формувати навички, метакомпетентності відповідно до викликів суспільства на певному етапі його розвитку. У результаті Україна отримає не лише ефективну єдину інформаційну освітню мережу, що забезпечить якісне навчання та підготовку фахівців, які потрібні країні, а й інтеграцію освітньої системи України у світовий освітній простір» [1, с. 7].

До переваг єдиного інформаційного освітнього середовища науковці уналежують:

- інноваційна система отримання знань із залученням сучасних технологій, що дозволить функціонування індивідуальних траєкторій навчання;

- вільний доступ до освітніх ресурсів як для здобувачів освіти, так і для викладачів;

- спілкування з викладачами;

- система моніторингу якості освіти;

- публічність освітнього процесу;

- формування ринку освітніх послуг [1, с. 8].

У контексті інформаційних технологій навчання вчені розглядають комп'ютерне навчання. Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що комп'ютерні технології можуть упроваджуватися в таких варіантах: технологія як «проникнення» (засвоєння окремих тем розділів); основна технологія (вивчення базових тем); монотехнологія (весь процес навчання є комп'ютеризованим) [2].

Комп'ютерне навчання вносить зміни в пізнавальну діяльність студента, розвиває навички алгоритмізації вирішення навчальних задач, вносить зміни в процес вибору методів навчання, залучає до науково-дослідницької діяльності, вибудовує навчання в режимі діалогу, забезпечує індивідуалізацію навчання, сприяє створенню сприятливого для навчання психічного клімату.

Важливим завдання інформатизації освіти є розроблення програмного забезпечення. Програми, що використовуються в закладах вищої освіти, поділяються на: *навчальні* (сприяють пошуку нової інформації, скеровують навчання відповідно до знань й індивідуальних здібностей студентів); *діагностичні* (спрямовані на діагностику, перевірку, оцінювання знань, умінь, здібностей);

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

тренувальні (передбачені для повторення й закріплення навчального матеріалу); бази даних (сховища інформації, у яких є можливість отримати необхідні відомості за допомогою запитів); імітаційні (певний аспект реальності); моделюючі (моделюють певну реальність); програми типу «мікросвіт» (не відображають реальності, створюють віртуальне освітнє середовище); інструментальні програмні засоби (опрацювання тексту, складання таблиць, редагування інформації тощо) [1].

Отже, інформатизація суспільства створення єдиного інформаційного простору відкривають широкі можливості для здобувачів освіти, зокрема підготуватися до заняття, репрезентувавши наочний матеріал, перевірити власний рівень засвоєння інформаційного обсягу освітніх компонентів тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / [В. В. Лапінський, А. Ю. Пилипчук, М. П. Шишкіна та ін.]; за наук.ред. проф. В. Ю. Бикова Київ: Педагогічна думка, 2010. 160 с.
2. Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічній освіті: навч посіб. / за наук. ред. О. М. Пехоти, Т. В. Тихонові. Миколаїв: Іліон, 2013. 252 с. Серія («Педагогічна освіта – XXI»).
3. Рускуліс Л., Механцева В. Дистанційне навчання в системі вищої філологічної освіти: навч.-метод. реком. Миколаїв: СПД Румянцева, 2024. 176 с.
4. Савчук Т. С. Використання інформаційних та комп'ютерних технологій в навчальному процесі. «Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ»: зб. матер. республ. наук.-практ. Інтернет-конференції. Вінниця, 12-18 квітня 2010 р. Київ: Видавництво «Кондор», 2010. С. 261.

Сисоєнко Н. А.*

*викладач кафедри теорії й методики дошкільної,
початкової освіти та мовних комунікацій,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м.Херсон, Україна*

Шамбір Н. В.

*викладач кафедри теорії й методики виховання,
психології та інклюзивної освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У світі сучасних технологій штучний інтелект стає ключовим елементом у багатьох сферах, включаючи освіту. Використання

* © Сисоєнко Н. А., Шамбір Н. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

штучного інтелекту не лише полегшує процес навчання, але й перетворює парадигму освіти, сприяючи інтелектуальному розвитку учнів. Його впровадження в освітню сферу відкриває нові горизонти для вдосконалення методів викладання, підвищення ефективності роботи вчителів і створення комфортного середовища для навчання учнів. Особливо актуальним це стає для початкової школи, де закладаються основи знань, навичок і майбутнього навчання.

Учитель початкових класів виконує надзвичайно важливу роль у формуванні особистості дитини. Проте робота педагога часто супроводжується великим обсягом рутинних завдань, таких як підготовка матеріалів, оцінювання робіт та адаптація уроків до потреб кожного учня. Штучний інтелект здатен стати надійним помічником у цих процесах, забезпечуючи індивідуальний підхід до навчання, автоматизацію рутинної роботи, створення інтерактивного навчального середовища та покращити комунікацію між учителями, учнями та батьками.

Штучний інтелект відкриває нові горизонти в освіті, пропонуючи інноваційні рішення для вчителів та учнів. У цьому контексті важливо розглянути основні напрямки використання штучного інтелекту в роботі вчителя початкових класів. Це дозволить зрозуміти, як сучасні технології можуть сприяти покращенню якості освіти, підвищенню мотивації учнів та оптимізації роботи педагогів.

Наведемо декілька основних напрямків, якими штучний інтелект може бути корисним для освітнього процесу:

➤ *Індивідуалізоване навчання:* штучний інтелект дозволяє створювати індивідуальні програми для кожного учня, які враховують його темп навчання, рівень розуміння, здібності та особисті потреби. Навчальні програми, розроблені з використанням штучного інтелекту, можуть адаптуватися до рівня навчання кожного учня, надаючи додаткові завдання для тих, хто швидше засвоює матеріал, або надаючи додаткову підтримку тим, хто потребує додаткового часу та ресурсів.

➤ *Зручність і доступність:* використання штучного інтелекту у вигляді онлайн-ресурсів робить освітній процес доступним із будь-якого місця та у будь-який зручний час. Завдяки віртуальним інструментам та онлайн-ресурсам, учні можуть вивчати новий матеріал, спілкуватися з однолітками та вчителями, незалежно від місця їх проживання.

➤ *Миттєвий зворотній зв'язок:* системи штучного інтелекту можуть надавати миттєвий аналіз помилок, що дозволяє учням негайно коригувати свої дії та виправляти неточності.

➤ *Покращення методів оцінювання:* системи оцінювання з використанням штучного інтелекту можуть забезпечити вчителям миттєві результати, що дозволить оперативно реагувати на потреби учнів і поглиблювати обговорення проблемних питань.

➤ *Автоматизація рутинних завдань:* штучний інтелект може виконувати рутинні завдання, такі як перевірка домашніх завдань,

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

організація розкладу, створення тестів, звільняючи час педагога для більш творчої та індивідуальної роботи з учнями.

➤ *Аналітика та прогнозування успішності:* системи штучного інтелекту можуть аналізувати великі обсяги даних, щоб надавати педагогам аналітику про освітній процес, допомагати у виявленні тенденцій та розробці стратегій для покращення якості навчання.

➤ *Створення інтерактивних матеріалів:* інтелектуальні технології можуть допомогти створити цікаві інтерактивні навчальні матеріали, що сприяють залученню учнів та поліпшенню їх розуміння предмету.

➤ *Мотивація до навчання:* використання цікавих ігор, віртуальних конкурсів за допомогою штучного інтелекту може стимулювати учнів досягати кращих результатів і підвищити їхню мотивацію до навчання. Системи можуть створювати індивідуалізовані мотиваційні стратегії, враховуючи інтереси та потреби кожного учня.

Розвиток навичок ХХІ століття:

➤ *Критичне мислення:* штучний інтелект може стимулювати розвиток критичного мислення учнів, пропонуючи їм складні завдання та аналізуючи їхні рішення.

➤ *Креативність:* штучний інтелект може бути інструментом для розвитку творчих здібностей учнів, наприклад, при створенні проектів або презентацій.

➤ *Колаборація:* штучний інтелект може сприяти розвитку навичок співпраці та командної роботи.

Застосування штучного інтелекту в освіті має величезний потенціал для підвищення якості навчання та створення більш індивідуалізованого освітнього досвіду для кожного учня. Він поступово перетворюється на невід'ємну частину нашого життя, а освіта не є винятком. Його потенціал для трансформації традиційних методів навчання є величезним і відкриває нові можливості для учнів і вчителів.

Використання штучного інтелекту в роботі вчителя початкових класів відкриває нові горизонти для освіти, роблячи її більш ефективною, індивідуалізованою та цікавою для учнів. Завдяки адаптивному навчанню, автоматизації оцінювання, інтерактивним матеріалам і підтримці роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, штучний інтелект допомагає створювати середовище, яке сприяє глибокому засвоєнню знань і формуванню ключових навичок.

Проте впровадження штучного інтелекту ставить перед освітою нові виклики: забезпечення етичного використання даних, адаптація вчителів до роботи з новими технологіями та технічна доступність у школах.

Таким чином, штучний інтелект не замінює вчителя, але стає потужним інструментом для його підтримки, дозволяючи більше уваги приділяти творчим та емоційним аспектам викладання. Завдяки таким технологіям, початкова школа стає осередком сучасного навчання, яке відповідає потребам ХХІ століття, готуючи дітей до майбутнього світу, в якому технології відіграватимуть ключову роль.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуназа Л. М. Штучний інтелект в сучасній освіті: трансформація ролі вчителя, підвищення якості навчання та нові можливості для учнів. URL: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/90/10.pdf>.
2. Дубчак А. О. Напрямки використання штучного інтелекту в сучасних умовах: матеріали міжнародної наукової конференції «Іван Пулюй: життя в ім'я науки та України» (до 175-ліття від дня народження), 28-30 вересня 2020 року. Т.: ФОП Паляниця В. А., 2020. С. 64–65. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/32876>
3. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р). URL: <https://cutt.ly/kwDG2MG8>.

Сінєнок Є. В.*

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

*директор,
Тавричанський опорний комунальний
заклад загальної середньої освіти імені О. Гатила
Тавричанської сільської ради Каховського району
Херсонської області*

*Науковий керівник:
Примакова В. В.
доктор педагогічних наук, професор,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ У БОРІТБІ З НАСЛІДКАМИ ОСВІТНІХ ВТРАТ

У сучасних умовах особливого значення набуває освітній менеджмент, оскільки саме освіта є провідною галуззю, що визначає розвиток суспільства та забезпечує його стабільність. Здобувачі освіти повинні отримувати якісну освіту навіть у цей складний для країни час, що вимагає радикальної трансформації організаційно-управлінських засад у закладах загальної середньої освіти.

З огляду на виклики сьогодення, відбулися значні зміни в організаційних та управлінських принципах функціонування освітньої системи. Від керівників закладів загальної середньої освіти до органів місцевого самоврядування всі рівні управління несуть повну відповідальність за забезпечення державних гарантій щодо створення безпечного освітнього середовища та організації якісного освітнього процесу для кожного здобувача освіти.

Таким чином, в умовах сучасних викликів ми можемо цілком обґрунтовано говорити про необхідність антикризового управління,

* © Сінєнок Є. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

якому притаманне постійне спостереження, виявлення та локалізація проблемних явищ, що виникають у освітньому середовищі, серед яких одне з пріоритетних місць посідає проблема подолання освітніх втрат. Українська дослідниця Т. Сорочан наголошує: «Безперечно, кожний керівник закладу освіти хоче у важкі часи кризи не просто знайти вихід, а й окреслити майбутню, оптимістичну перспективу» [8].

Відповідно, дослідники визначають антикризове управління як «управління системами у стані дисбалансу, яке включає сукупність процедур, методів та прийомів, спрямованих на виявлення криз, їхню профілактику, створення умов для зниження негативного впливу та подолання наслідків» [5]. У зв'язку з цим подолання освітніх втрат у закладах загальної середньої освіти потребує від управлінців володіння основами антикризового управління освітньою організацією, що характеризує рівень їхньої професійної компетентності.

У дослідженні А.Грищука «Антикризове управління та його інструментарій» [4] виокремлюються три ключові інструменти антикризового управління, серед яких моніторинг і діагностика на основі показників стану організації, планування та розробка антикризової стратегії, а також контролінг. На нашу думку, моніторинг та діагностика стану шкільної організації в умовах подолання освітніх втрат є найважливішим інструментом, що дозволяє не тільки координувати освітній процес, але й вчасно вносити необхідні корективи для досягнення позитивних результатів.

Планування та розробка антикризової стратегії також є важливою умовою виходу з кризової ситуації. Ми переконані, що визначення місії та візії закладу освіти з урахуванням комплексу заходів із подолання освітніх втрат дозволить об'єднати педагогічний колектив навколо спільних завдань. Місія закладу деталізує його статус і забезпечує напрями та орієнтири для визначення цілей роботи закладу, тоді як візія визначає довгострокову перспективу розвитку освітнього закладу та окреслює основні цілі, які школа прагне реалізувати.

Контролінг відіграє ключову роль у подоланні кризових ситуацій, оскільки забезпечує своєчасне отримання точної інформації про стан шкільної організації та її здатність функціонувати в умовах подолання освітніх втрат. У контрольно-аналітичній діяльності менеджера дедалі більшого значення набуває організація внутрішнього аудиту, який виконує роль неупередженої експертизи якості освіти в закладі. У монографії О. Гречаник та В. Григораша «Організація внутрішнього аудиту в закладах загальної середньої освіти» [3] детально висвітлено технології здійснення внутрішнього аудиту в закладах загальної середньої освіти. Дослідники приділяють особливу увагу питанням організації внутрішнього аудиту, забезпеченню системи контролю у закладах освіти, а також впровадженню сучасних методів моніторингу якості освіти та освітньої діяльності.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Моніторинг дистанційного навчання також є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу, особливо в умовах війни, коли багато учнів змушені навчатися в онлайн-форматі. Важливо впроваджувати інструменти для відстежування ефективності дистанційного навчання, такі як онлайн-платформи, що дозволяють відслідковувати активність учнів, їхню участь у заняттях та виконання завдань.

Компетентнісний підхід до управління закладами загальної середньої освіти також передбачає використання технологій ситуаційного менеджменту, які забезпечують адаптивність управлінських рішень відповідно до поточних умов. Вітчизняний дослідник О. Бондар визначає ситуаційний менеджмент як «самостійну галузь науки і професійної діяльності, спрямовану на забезпечення досягнення поставлених цілей шляхом раціонального використання всіх ресурсів у відповідності до ситуації, що склалася в конкретний період часу» [1, с. 340]. Інші дослідники пов'язують ситуаційний менеджмент з процесом, який «дозволяє керівникам планувати, організовувати, спрямовувати та контролювати невідкладні операції при вирішенні критичних проблем, що постають перед організацією» [2, с. 24].

Не менш важливою складовою управління закладом загальної середньої освіти є мотиваційна функція, яка забезпечує активну участь усіх учасників освітнього процесу та сприяє досягненню високих результатів.

Поняття «мотивація» у теорії соціального управління розглядається як змістовне наповнення мотиваційної сфери особистості та сукупність внутрішніх спонукань, що визначають найбільш важливі й характерні мотиви діяльності та поведінки людини [9, с. 40]. На важливість мотиваційної функції в діяльності керівника освітнього закладу також звертає увагу дослідниця О.Мармаза, яка зазначає, що «надання освітньому менеджменту координаційного та мотиваційного змісту стає основою для посилення його розвивальних можливостей, а докорінна зміна функціонального складу формує нову філософію школи, що полягає у переосмисленні ролі та місця керівника в управлінських процесах» [7, с.41].

Кадрова політика в системі освітнього менеджменту також відіграє стратегічну роль, оскільки якість освіти безпосередньо залежить від створення оптимальних умов для педагогічної діяльності, стимулювання професійного розвитку вчителів та їхньої підтримки з боку керівництва. Здатність керівника закладу загальної середньої освіти ефективно мотивувати педагогічний персонал до продуктивної діяльності є важливим показником його професійної компетентності.

Отже, перед освітнім менеджментом у процесі подолання освітніх втрат постає цілий ряд завдань, виконання яких спрямоване на реалізацію права на якісну освіту в закладах загальної середньої освіти, наприклад:

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

- забезпечення умов для ефективної організації освітнього процесу;
- адаптація учнів до нових умов навчання та їхньої інтеграції в освітній процес;
- організація психологічної підтримки всіх учасників освітнього процесу з метою підвищення їхньої стійкості до стресових ситуацій;
- забезпечення продуктивної співпраці та налагодження сприятливої комунікації між усіма учасниками освітнього процесу [6].

Таким чином, управління закладом загальної середньої освіти в умовах подолання освітніх втрат вимагає від керівника здатності орієнтуватися у складних та непередбачуваних ситуаціях, ефективної інформаційної та кадрової політики, якісної організації освітнього процесу, створення сприятливих умов для подолання освітніх втрат, а також уміння вибудовувати партнерські відносини з усіма учасниками освітнього середовища.

У цьому контексті важливими є дослідження, присвячені проблемам педагогічного персоналу в умовах діагностики та компенсації освітніх втрат, адаптації здобувачів освіти до нових умов навчання, а також професійному зростанню вчителів, що є необхідною передумовою для успішної реалізації освітніх реформ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар О. В. Ситуаційний менеджмент: навч. посіб. 2-е вид., перероб. та допов. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С. 340.
2. Василенко В. О. Ситуаційний менеджмент: навч. посіб. 2-е вид., випр. та допов. Київ: ЦНЛ, 2005. С. 24.
3. Гречаник О. Є., Григораш В. В. Організація внутрішнього аудиту в закладі загальної середньої освіти: монографія. Харків: Вид. група «Основа», 2019. 144 с. Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 10 (201).
4. Гришук А. І. Антикризове управління та його інструментарій. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/19.pdf>.
5. Епіфанова І. Ю., Оранська Н. О. Сутність антикризового управління підприємства. *Економіка і суспільство*. Мукачеве. 2016. № 2. С. 265–269.
6. Любімова А. В. Впровадження інклюзивної освіти: управлінський аспект / упоряд. Ж. Сташко. Київ: Шкільний світ, 2018. 139 с.
7. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації. Харків: ТОВ «Щедра садиба», 2017, с. 41.
8. Сорочан Т. М. Антикризові поради керівникові навчального закладу. *Управління освітою*. (11) 3–5. 2009 URL: <http://lib.iitta.gov.ua/703968/>.
9. Управління якістю освіти: досвід та інновації: колективна монографія/ за заг. ред.: Л. Л. Сушенцевої, Л. М. Петренко, Н. В. Житник. Павлоград: ІМА-прес, 2018, с. 40.

*аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАЬ З ТЕХНОЛОГІЙ МАТЕРІАЛОЗНАВСТВА ТА ФІЗИКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХОВОГО МОЛОДШОГО БАКАЛАВРА

Інтегративна тенденція пройшла тривалу еволюцію, перш ніж утвердилася на сучасному рівні. Багатовимірність проблеми інтеграції дозволяє в міру розвитку науки та виробництва виявляти щораз нові аспекти єдності, яка існує об'єктивно та посилюється з часом. На сучасному етапі поняття інтеграції переросло конкретно-наукові рамки. Воно використовується при дослідженні суттєвих сторін розвитку техніки, виробництва, економіки, при вивченні різноманітних систем тощо. Природа інтегративних явищ різноманітна і кожен ступінь інтеграції має в свою чергу різні рівні. Кожному з ступенів та рівнів інтеграції відповідає певна сукупність взаємозв'язаних термінів, які відображають різні аспекти та глибину пізнання, наприклад узагальнення, синтез, комплексність, цілісність, єдність, субординація, тощо.

Диференціація виробничих функцій «у процесі роботи на спільний результат праці будівельників різних напрямів зумовлює посилення інтегративних зв'язків між навчальними дисциплінами. Це окреслює проблему науково обґрунтованого поєднання двох перспективних технологій у навчанні – інформаційних та інтеграційних» [1, с. 159].

Комплексність сучасних наукових та виробничих проблем є виявом їх інтегративного характеру. Основу формування комплексних досліджень становить складний діалектичний зв'язок предметної та об'єктної інтеграції знань. До першої половини ХХ століття науку про будівельні матеріали можна було охарактеризувати як складну сукупність знань про кожен матеріал чи групу матеріалів. Важливим вкладом в її розвиток була фізико-хімічна механіка, галузь науки, яка вирішує завдання розроблення матеріалів тіл з високими механічними властивостями, визначає найкращі способи обробки матеріалів з врахуванням зовнішнього середовища.

Наука про будівельні матеріали на сучасному етапі включає не лише суму знань, які постійно розширюються, але і комплекс загальних положень, принципів, понять про матеріали, як в конкретній так і в абстрактно-логічній формі. Вона спирається не лише на експериментальні дослідження, але й на фундаментальні науки: фізику, хімію, математику.

* © Сірант О. Р.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Інтеграція різнопредметних знань в цій науці сприяла переходу до наукового проектування матеріалів з наперед заданими властивостями. Всі ці аспекти знань повинні бути включені на різних рівнях в систему освіти сучасного фахівця.

Комплексний підхід до знань про будівельні матеріали на базі знань про властивості речовини використовує різні методи і досягнення різних наук для вирішення специфічних проблем, які не може розв'язати одна з наук зокрема. В цих умовах одним з основних принципів в науці та виробництві стає принцип системності. Під синтезом найчастіше розуміють злиття взаємодіючих систем в однорідну цілісність, в той час як інтеграція є єдністю багатоманітного, де не виключена і диференціація знань.

Теоретично обґрунтовано, що інтеграція є вищою формою відносно комплексності та синтезу знань, оскільки вона передбачає взаємопроникнення елементів цілісної системи, перехід одних форм в інші, координованість елементів та підпорядкування частин цілому. Про інтеграцію правомірно говорити у випадках, коли відбувається взаємообмін інформацією на всіх рівнях системи: як теоретичному, так і емпіричному.

Для встановлення суті та ознак інтеграції необхідно визначити принципи предмета наук, а також принципи їх класифікації. Методологічні основи наук та їх соціальні орієнтири, є передумовами встановлення їх інтеграції. Важливу роль відіграють інтеграційні підходи і в пізнанні, а також в міждисциплінарних дослідженнях. Наступним кроком до інтеграції наук є вивчення їх взаємодії, деталізація методологічного аспекту інтеграції, вивчення проблем інтеграції з точки зору діалектики та в світлі теорії відображення, означення діалектики інтегративних процесів і встановлення їх логічної функції.

Категорія інтеграції науки, хоча і тісно пов'язана з іншими філософськими та науковими категоріями, проте не зводиться до них, оскільки останні характеризують інтеграцію знань тільки з певних блоків. Для визначення поняття інтеграції необхідна єдність двох різних підходів: історико-генетичного та структурно-функціонального. Історично-генетичний аналіз дозволяє зробити висновок, що інтеграція науки розглядається як певний етап чи специфічна історична форма прояву загальної закономірності. Будучи динамічним процесом, інтеграція науки порушує встановлену на певному етапі єдність знань (структуру та функції науки) і одночасно обновлює їх, але вже на більш високому рівні.

З філософської точки зору інтеграція мислиться не лише як форма прояву єдності науки, але й як спосіб досягнення такої єдності. Для конкретно-цілісного відтворення цього поняття необхідно провести також аналіз структури та функцій інтеграції, розглянути її як єдину систему, де вступає в дію системно-структурний підхід.

Філософською основою для створення дидактичних еквівалентів інтеграції наукових та виробничих знань є такі рівні інтеграції:

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

інтеграція науки та виробництва як найбільш широка з тих, які розглядаються в нашому дослідженні; інтеграція наук; інтеграція окремих компонентів наук (наприклад, знань про властивості будівельних матеріалів).

Інтеграція природничих знань та знань про будівельні матеріали, зокрема обумовлюється тим, що багато сучасних технологій не лише спираються на фізичні явища та закономірності, а є їх прямим проявом, чи використанням при реалізації наукомістких технологій сучасного та майбутнього. Сюди можна віднести високоефективні методи підвищення міцнісних властивостей, корозійної стійкості, тепло та холодостійкості металів та сплавів, виробництво принципів нових прогресивних конструктивних матеріалів, прогресивні методи зварювання з використанням ефекту дифузії в вакуумі, що дозволяють нерозривно з'єднувати речовини, які досі з'єднувати не вдавалося: метали і неметали, метал і скло, кераміку і мідь. Надзвичайно велике значення має дифузія для поверхневої обробки металів (ціанування, азотування та інших зміцнюючих технологій); для нанесення зносостійких, антикорозійних покриттів; впроваджуються такі прогресивні технології як іонно-плазмова, електронно-променева, детонаційна та інші. Методи зварювання методами вибуху, розбухання під тиском, холодного зварювання базуються на безпосередньому використанні фізичних процесів.

Нові технології також дозволяють покращувати структуру і якість будівельних матеріалів, створювати високоефективні інструменти, деталі з металопошків, пластмас та інші. Посередньою, але важливою для машиністів будівельних машин є проблема зниження витрат палива двигунами на базі сучасних джерел сировини, отримання штучного рідкого палива, створення нетрадиційних джерел енергії. Перспективними є і електротехнології обробки металів та сплавів: електроіскрові, електроімпульсні, електроконтактні, анодомеханічні, електроабразивні.

Отримання принципово нових металічних матеріалів з допомогою автогенних процесів дозволяє покращити характеристики металокопструкцій будівельних машин, зокрема кранів. Інтеграція науки та виробництва включає як окрему проблему інтеграцію природничих та технічних наук. Оскільки технічні науки визначені з двох блоків (науки та виробництва), то саме вони в стані забезпечити іманентний перехід від фундаментальної науки до матеріального виробництва. Враховуючи специфіку технічних наук, а саме: створення поліпредметних комплексів, групування знань відповідно до практичних завдань і інтегративний характер науково-технічного знання, можна зробити висновок про ув'язування природничих та технічних рівнів знань, оскільки наука, в свою чергу, організує знання за предметним принципом, забезпечуючи логіку їх формування та розвитку. Інтегративну роль тут відіграють загальнонаукові поняття та теорії, що створюють своєрідний каркас, з допомогою якого будуються технічні та інші дисципліни.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Таким чином, вся сукупність технічного знання в силу інтегративної суті самої техніки включає як обов'язкові компоненти знання з природничих та суспільних наук. Тут розкривається принцип єдності світу; потужним інтеграційним потенціалом володіють принципи всезагального зв'язку та розвитку явищ, теорія відображення та інші.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інноваційні технології при підготовці фахівців будівельної галузі: електронний зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Біла Церква, 19 листопада 2020 р. / за заг. ред. А. Б. Єрмоленка, В. С. Кулішова, С. С. Шевчук. Біла Церква: БІНПО ДЗВО УМО НАПН України, 2020. 197 с.

Слободенюк О. О.*

*старший викладач кафедри загальної
та спеціальної педагогіки,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»,
м. Дніпро, Україна*

РОЛЬ ІНКЛЮЗІЇ У ПОБУДОВІ ТОЛЕРАНТНОГО ТА СОЦІАЛЬНО СТІЙКОГО СУСПІЛЬСТВА

На сучасному етапі розвитку українського суспільства інклюзивна освіта набуває особливого значення, адже її впровадження є важливою частиною національних освітніх реформ. Стрімкі соціальні та освітні зміни, які відбуваються в країні, зумовлюють необхідність вдосконалення освітніх процесів та забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх громадян, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами. Впровадження інклюзивної освіти відбувається в контексті реалізації Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання до 2029 року, яка має на меті створення для доступу до якісної освіти кожного здобувача відповідно до його індивідуальних потреб та можливостей. Операційний план реалізації Стратегії на 2024-2026 роки спрямований на забезпечення відповідних ресурсів, підготовку кваліфікованих фахівців та інфраструктурну підтримку навчальних закладів для реалізації інклюзивних програм.

Важливо зазначити, що на момент проголошення незалежності Україна успадкувала систему освіти, яка не враховувала потреби дітей з особливими освітніми потребами. Проте з кінця ХХ століття наша держава почала активно реформувати освітню систему, враховуючи міжнародні зобов'язання, зокрема Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, що сприяло розвитку інклюзивної освіти. На цьому етапі були прийняті ключові законодавчі акти, такі як Закон України «Про освіту» (2017) та Закон «Про повну загальну середню

* © Слободенюк О. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

освіту» (2020), які закріпили право кожної дитини на рівний доступ до освіти, зокрема через інтеграцію інклюзивних підходів.

Інклюзивна освіта ставить перед собою завдання інтегрувати дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітні заклади, забезпечуючи їхню соціальну адаптацію та реалізацію їхніх конституційних прав. Особливо важливими є аспекти підготовки вчителів до роботи в інклюзивних класах, створення інклюзивного освітнього середовища та технічного забезпечення навчальних закладів. У сучасних умовах інклюзивна освіта стала частиною національної освітньої стратегії, що відображає загальноосвітню тенденцію до інклюзивного навчання, яка була викликана потребою забезпечення прав людини та соціальної рівності.

Одним із ключових аспектів інклюзії є її впровадження в освітнє середовище. Інклюзивна освіта спрямована на створення умов, за яких усі учні, незалежно від їхніх можливостей, можуть навчатися разом. Це сприяє формуванню толерантності як серед учнів, так і серед педагогів. При цьому, толерантність, яка формується у процесі інклюзивного навчання, має довгостроковий вплив. Вона сприяє побудові суспільства, де різноманітність сприймається як перевага, а не бар'єр.

Дослідження, проведені Інститутом педагогіки НАПН України, свідчать, що спільне навчання дітей з особливими освітніми потребами сприяє розвитку емпатії, зменшує упередження та підвищує рівень співпраці в класі. Особливу роль відіграє підготовка педагогів до роботи в інклюзивних класах, що включає як методичну підтримку, так і підвищення обізнаності про права осіб з інвалідністю.

Соціальна стійкість, або здатність суспільства ефективно реагувати на виклики, значною мірою залежить від рівня інтеграції всіх його членів. Інклюзивна освіта сприяє соціальній стійкості, забезпечуючи можливості для участі в суспільному житті осіб з особливими освітніми потребами.

Навчання в інклюзивному середовищі сприяє розвитку не лише учнів, але й спільнот, до яких вони належать. Наприклад, батьки дітей з особливими освітніми потребами частіше беруть участь у шкільних заходах, що зміцнює соціальні зв'язки. Крім того, інклюзія сприяє зменшенню соціальної ізоляції, що особливо важливо для подолання стигматизації осіб з інвалідністю.

Згідно зі звітом UNICEF Ukraine, інклюзивна освіта в Україні сприяє розвитку навичок співіснування та співпраці в громадах. Це важливо не лише для учнів, але й для їхніх родин, які стають активними учасниками шкільного життя. Крім того, інклюзія сприяє економічній незалежності осіб з інвалідністю, підвищуючи їхні шанси на працевлаштування. Досвід країн ЄС, зокрема Німеччини та Швеції, показує, що інклюзивні політики значно зменшують рівень безробіття серед осіб з інвалідністю.

Завершуючи розгляд ролі інклюзії у побудові толерантного та соціально стійкого суспільства, можна стверджувати, що інклюзивні

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

підходи в освіті та соціальній політиці є не лише інструментом розвитку особистості, але й основою для формування справедливого і гармонійного соціуму. Впровадження інклюзії сприяє створенню умов для рівноправної участі всіх членів суспільства, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, що дозволяє зменшити соціальні бар'єри, знищити стереотипи і упередження, а також покращити міжособистісні взаємини.

Таким чином, інклюзія має потенціал стати основою для формування соціально стійкого суспільства, здатного адаптуватися до змін і зберігати внутрішню гармонію. Впровадження інклюзивних практик не лише покращує життя окремих осіб з особливими потребами, але й створює сприятливі умови для розвитку суспільства в цілому, сприяючи побудові соціальної справедливості та сталого розвитку на всіх рівнях.

З огляду на ці фактори, важливо продовжувати інвестувати в розвиток інклюзивної освіти та соціальних ініціатив, адже це не лише спосіб забезпечення рівних прав, але й стратегічний напрямок для створення міцного, гармонійного та прогресивного суспільства, в якому кожен має можливість бути почутим, зрозумілим та активним учасником громадського життя. Інклюзія є основою для розбудови майбутнього, де відмінності не стають перешкодами, а є джерелом сили та багатства для суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асанова Л. Формування толерантності у молодших школярів в умовах інклюзивного навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2021. № 2. С. 38–45.
2. Загальна декларація ООН з прав людини. 1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
3. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів), ООН від 13.12.2006 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Саламанська декларація та Рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами. Саламанка. Іспанія, 7-10 червня 1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text.
6. Таранченко О. М. Соціальне інтегрування: ключовий концепт інклюзії. *Особлива дитина: Навчання і виховання*, 3(83), 2017. С.7–15.
7. Ткаченко О. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивної освіти в умовах євроінтеграції України. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2022. Спецвипуск. С. 102–109.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Стребна О. В.*

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії й методики дошкільної,
початкової освіти й мовних комунікацій,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
Херсон, Україна*

Роздорожня В. В.

*викладач кафедри теорії й методики дошкільної,
початкової освіти й мовних комунікацій,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
Херсон, Україна*

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ
У РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ**

У сучасних умовах викликів, спричинених війною в Україні, питання професійного розвитку педагогів набуває особливого значення. Система освіти стикається з новими реаліями, які вимагають адаптації освітнього процесу до дистанційного формату, збереження якості освіти та підтримки педагогів. Херсонщина, яка зазнала і продовжує зазнавати значних випробувань унаслідок бойових дій, слугує прикладом стійкості та адаптивності. Учителі регіону змушені здійснювати освітній процес у дистанційному форматі, що вимагає від них не лише опанування сучасними технологіями, а й розвитку цифрової компетентності, емоційної стійкості та налагодження ефективної комунікації з учнями і їхніми батьками. Дослідження та аналіз досвіду педагогів є надзвичайно важливими для розробки ефективних моделей підтримки та розвитку педагогічної спільноти в умовах війни, що не лише сприятиме професійному зростанню освітян, а й допоможе зберегти освітній процес як фундамент для майбутнього відновлення країни.

Метою статті є підкреслення необхідності організації безперервного професійного розвитку педагогів в умовах сучасних викликів та складних обставин.

Актуальні дослідження підтверджують, що рівень професіоналізму педагогів та ефективність їхнього викладання є визначальними чинниками успіху учнів. У контексті освітніх реформ, які передбачають постійні зміни, учителі виступають одночасно і рушійною силою цих перетворень, і об'єктами впливу [2], що зумовлює необхідність глибокого переосмислення підходів до їхнього професійного зростання [4]. Таким чином, необхідність вдосконалення професійної діяльності педагогів в умовах сучасних викликів вимагає не лише практичних рішень, а й теоретичного обґрунтування. У цьому контексті особливу роль відіграють дослідження в галузі педагогіки, спрямовані на вивчення сутності та механізмів професійного розвитку.

* © Стребна О. В., Роздорожня В. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

У сучасній педагогічній науці існує значна кількість праць, присвячених цій проблематиці. Теоретичні, методологічні основи та практичні аспекти поняття «професійний розвиток педагогів» розроблялися низкою українських учених, серед яких Н. Коломієць, С. Мірошник, Н. Ничкало, С. Олексенко, Л. Пуховська, О. Хоменко, В. Ягупов та інші [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Н. Ничкало у своїх дослідженнях проаналізувала вітчизняні та зарубіжні теорії особистості, висвітливши ключові положення щодо «професійного розвитку людини та її професійної самоактуалізації», розкрила проблеми формування професіоналізму працівників [3].

Л. Пуховська наголошувала, що «професійний розвиток» є невід'ємним складником становлення особистості у її «професійній ролі», адже він передбачає не лише вдосконалення фахових знань і навичок, але й гармонійний розвиток особистісних якостей, необхідних для ефективної професійної діяльності [5]. На думку дослідниці, професійний розвиток – це процес, спрямований на розширення потенціалу людини, її здатності відповідати на нові виклики, адаптуватися до змін і зберігати високу якість виконання своїх професійних обов'язків.

Н. Коломієць обґрунтовувала зміст поняття «особистісно-професійний розвиток педагога», визначивши його як свідомий процес якісних трансформацій особистості, спрямований на досягнення високого рівня саморозвитку та професійної самореалізації в педагогічній діяльності [1, с. 76].

В. Ягупов розкрив зміст поняття «професійний розвиток» стосовно особистості фахівця, розглядаючи його як цілісний і багатогранний процес, спрямований на вдосконалення професійної компетентності, набуття нових знань, умінь і навичок, а також розвиток особистісних якостей, необхідних для успішної реалізації професійної діяльності [6]. Дослідження науковців підкреслюють, що процес професійного розвитку педагогів є багатогранним і спрямованим не лише на вдосконалення знань і навичок, але й на гармонійний розвиток особистісних якостей, необхідних для адаптації до змін та забезпечення якості освітньої діяльності в умовах сучасних викликів. Водночас С. Олексенко та О. Хоменко наголошують на важливості стабільного емоційного стану педагогів, адже в умовах війни він безпосередньо впливає на здатність якісно виконувати професійні обов'язки [4].

Сучасна освіта ставить перед педагогами багатогранні завдання, особливо в умовах війни. Одним із найбільш актуальних викликів є забезпечення якісного навчання учнів за умов постійної невизначеності та небезпеки, що вимагає розробки нових підходів до професійного розвитку. Відповідно, вимоги до діяльності освітян значно підвищуються, а забезпечення якості освіти стає пріоритетом, що потребує впровадження інноваційних рішень. Ці виклики набувають особливої актуальності для педагогів Херсонщини, які змушені працювати в дистанційному форматі. Вони постають перед труднощами, зокрема через руйнацію навчальних закладів, обмежений доступ до інтернету та сучасних освітніх матеріалів.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Психологічна напруженість, спричинена постійним стресом і тривогою, негативно впливає на їхню емоційну стійкість і знижує ефективність роботи. Крім того, дистанційне навчання вимагає від педагогів опанування новітніми цифровими технологіями, освоєння сучасних методик онлайн-освіти та адаптації традиційних педагогічних практик до нових умов. Перехід на дистанційне навчання в умовах воєнного часу являє собою двосторонній процес, що одночасно несе в собі як виклики, так і можливості. З одного боку, цей формат навчання сприяє забезпеченню безпеки як учителів, так і учнів, даючи змогу продовжувати освітній процес навіть у складних та небезпечних умовах. З іншого боку, дистанційна освіта створює значні бар'єри в комунікації, ускладнює мотивацію учнів і збільшує навантаження на педагогів, які змушені адаптувати свої методики навчання до нових умов. Для вчителів важливою стала розробка ефективних стратегій збереження зв'язку з учнями та їхніми родинками. У зв'язку з цим онлайн-платформи, відеоконференції та електронні навчальні матеріали стали основними інструментами для забезпечення освітнього процесу.

Важливими факторами підтримки професійного розвитку є організація курсів підвищення кваліфікації для вчителів початкових класів, орієнтованих на сучасні та актуальні теми, такі як «Цифрові технології в дистанційному навчанні учнів початкової школи», «Ефективні стратегії діяльнісного навчання для всебічного розвитку учнів», «Актуальні освітні потреби молодших школярів: дієві методи навчання» та інші, проведення навчально-методичних семінарів, авторських заходів з розробниками підручників і посібників, а також організація засідань інформаційного клубу з медіаграмотності з тем, пов'язаних з «Інформаційною гігієною» та її актуалізацією в умовах воєнного часу. Також суттєвими є майстер-класи, як-от «Цифрова компетентність сучасного вчителя Нової української школи. Дошка Gynzu для вчителів: прості кроки до інтерактивного уроку», круглі столи для обміну досвідом і розв'язання актуальних проблем, наприклад, «Продуктивні лайфхаки вчителя початкових класів Нової української школи». Зокрема, складником підтримки є створення професійних спільнот у соціальних мережах, зокрема на платформі Facebook. (Кафедра теорії й методики дошкільної, початкової освіти, мовних комунікацій. URL: <https://www.facebook.com/groups/1504552499687148>) та ін.

Окрім того, важливим елементом підтримки є інтеграція програм емоційного відновлення для вчителів, які переживають стрес та вигорання, в курсову перепідготовку. Зокрема, це спецкурси The LEGO Foundation, такі як програма «Благополуччя дітей і педагогів: дієві інструменти та практики підтримки» або «СЕН «Зерна»: розвиток соціально-емоційних навичок та підтримка благополуччя дітей і педагогів».

Не менш важливим аспектом є забезпечення педагогів доступом до сучасних цифрових інструментів та навчальних платформ, що дозволяє забезпечити високий рівень освітнього процесу. Освітня спільнота Херсонщини виступає прикладом стійкості та інноваційного

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

підходу в організації професійного розвитку. У найскладніших умовах педагоги не лише продовжують освітній процес, а й адаптують навчальні програми до вимог дистанційного формату, упроваджуючи методики, які сприяють збереженню мотивації учнів та їхній активній участі в навчанні.

Таким чином, професійний розвиток педагогів в умовах сьогодення є невід'ємним складником збереження якісної освіти. Досвід Херсонщини показує, що навіть у складних умовах можна забезпечити неперервність освітнього процесу через підтримку педагогів, їхню адаптацію до нових реалій і впровадження інноваційних технологій, що дозволяє не лише зберегти освіту як систему, а й створює фундамент для відновлення країни після завершення бойових дій

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коломієць Н. Особистісно-професійний розвиток педагога: поняття і зміст. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. Вип. 4. С. 72–29. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2021/4/11.pdf.
2. Мірошник С. І. Професійний розвиток педагога: сучасні підходи. *Народна освіта*. 2016. Вип. 2. С. 13–18. URL: file:///Users/olgastrebna/Downloads/NarOsv_2016_2_4.pdf.
3. Ничкало Н. Професійний розвиток особистості у контексті неперервності. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів: зб. наук. статей / за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченко, Н. Г. Ничкало. Уклад.: М. В. Артюшина, В. П. Тименко та ін.* Київ: НТУ, 2015. С.12–24. URL: <http://surl.li/cyrmst>.
4. Олексенко С. В., Хоменко О. А. Мотивація професійного розвитку вчителів під час війни в Україні. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj26-00-005/4814>.
5. Пуховська Л. Теоретичні засади професійного розвитку педагогів: рух до концептуальної карти. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. № 1. URL: <http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-31.pdf>.
6. Ягупов В.В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. URL: <http://surl.li/dqnftd>.

Сухарєва А. О.*

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративної поліції,
Одеській державний університет внутрішніх справ,
м. Одеса, Україна

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: ПОНЯТТЯ ТА АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ

Увагу представників різних державних і недержавних інституцій постійно привертає проблема забезпечення і захисту прав дітей, особливо ці питання актуалізуються в умовах дії правового режиму воєнного стану, оскільки діти є найбільш уразливою категорією

* © Сухарєва А. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

населення України. Вплив війни на освіту в Україні – це питання, яке потребує аналізу та обговорення, адже від нього залежить культурне майбутнє як країни загалом, так і наступних поколінь.

Актуальність проблематики формування безпечного освітнього середовища важко переоцінити, адже якісна освіта неможлива без забезпечення фізичної, психологічної та емоційної безпеки всіх учасників освітнього процесу. Зростання кількості випадків булінгу, насильства, кіберзагроз та інших небезпечних ситуацій в освітніх закладах підкреслює необхідність комплексного підходу до створення середовища, де кожен учасник освітнього процесу може почуватися захищеним. Крім того, у реаліях воєнного часу створення безпечного середовища та мінімізації загроз у закладах освіти є одним з пріоритетів для правоохоронного сектору в Україні [1, с. 125].

Саме тому, в умовах сьогодення безпека дітей у закладах освіти є пріоритетом для органів і служб дотичних до забезпечення і захисту прав дітей, провідне місце серед яких займають органи і підрозділи Національної поліції України, які знаходяться у постійному пошуку інноваційних підходів та сучасних практик, які дозволяють створити ефективну систему захисту, що забезпечує безпечне та комфортне середовище для навчання.

Серед вчених, які в тій чи іншій мірі здійснювали дослідження актуальних напрямків формування безпечного освітнього середовища для дітей в умовах військової агресії необхідно відзначити таких як: Ковальова О. В., Берендєєва А. І., Джафарова О. В., Погорілець О. В., Шатрава С. О., Сердюк О. О., Мердова О. М. Однак, наведені дослідження або частково розкривають діяльність органів державної влади щодо формування безпечного освітнього середовища для дітей в умовах військової агресії, або не враховують положення оновленого законодавства у цій сфері.

В Законі України «Про освіту» безпечне освітнє середовище визначається як сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпечності та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (зокрема шляхом булінгу (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможливають вживання на території та в приміщеннях закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин [2].

На сьогоднішній день найбільшими проявами негативних явищ в освітньому середовищі є: булінг (цькування); вживання в приміщенні закладу освіти чи на прилеглих до нього територіях

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

алкогольних напоїв, тютюнових виробів; жорстоке поводження з учнем, дискримінація учня за будь-якою ознакою, приниження його честі та гідності; залучення учня до деструктивних молодіжних груп; наближення закладу освіти до району, де вживаються заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі збройної агресії Російської Федерації, району ведення бойових дій; неконтрольоване перебування сторонніх осіб, потрапляння предметів, виробів та речовин, вилучених з обігу (зброя, наркотичні засоби, психотропні речовини тощо), на територію або в приміщення закладу освіти; недостатній рівень обізнаності учнів про їх права та найкращі інтереси дитини; недостатній рівень обізнаності педагогічних працівників закладу освіти про права та найкращі інтереси дитини, алгоритм дій у разі безпосереднього виявлення ними порушення прав та інтересів учнів; суїцидальна, девіантна, віктимна поведінка учня, учинення ним правопорушення, вживання ним психоактивних речовин, наявність у нього залежності від таких речовин, іншого виду залежності [3, с. 23].

Вищезазначений перелік негативних явищ у освітньому середовищі не є вичерпний. Оскільки відповідні явища можуть вносити свої зміни в динаміку та характер прояву загроз та негативних явищ. Особливо в умовах воєнного стану є необхідність адаптації до нових негативних проявів та чинників задля ефективного протистояння існуючим загрозам.

Задля системного та злагодженого підходу до профілактики негативних явищ в освітньому середовищі необхідна злагоджена робота усіх суб'єктів формування безпечного освітнього середовища. Серед яких можемо виділити наступних: підрозділи Національної поліції України; підрозділи служби освітньої безпеки Національної поліції України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; органи місцевого самоврядування; Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі; заклад освіти; заклад охорони здоров'я; неурядові та громадські організації.

Вважаємо за потрібне визначити та деталізувати напрями формування безпечного освітнього середовища з урахуванням реалій сьогодення:

- створення безпечної інфраструктури закладів освіти;
- ефективне попередження та протидія негативним безпековим явищам в освітньому середовищі;
- формування компетентностей безпеки в учасників освітнього процесу;
- залучення правоохоронних органів у забезпеченні охорони та порядку на території закладів освіти;
- відпрацювання алгоритму дій у разі виникненні надзвичайних ситуацій;
- запровадження в освітній процес закладів освіти програм, спрямованих на формування у здобувачів освіти правової поведінки,

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

запобігання конфліктам та правопорушенням, здобуття навичок щодо безпечної поведінки в Інтернеті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Яцковина В. В. Сучасні виклики і загрози з якими зустрічаються діти в освітньому середовищі. «Актуальні питання адміністративного права та процесу в умовах воєнного стану», Х наукова конференція молодих вчених Донецькій державний університет внутрішніх справ. М. Кропивницький. 6 грудня, 2024 р. С. 123–125
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Інноваційні методики та сучасні практики в діяльності поліції щодо формування безпечного освітнього середовища для дітей: методичні рекомендації / авторський колектив; за заг. ред. В.В. Богдана. Київ: Алерта, 2024. 224 с.

Трофименко О. А.*

*здобувач ступеня доктора філософії,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна*

АНДРАГОГІЧНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ

У сучасному контексті розвитку післядипломної педагогічної освіти ключового значення набуває дослідження специфіки навчання дорослих. Стрімкий розвиток освітніх технологій та швидке оновлення знань створюють нові виклики для освітян, вимагаючи від них постійного професійного зростання, освоєння інноваційних методик викладання та розуміння освіти як комплексного суспільного феномену. Європейські стандарти визначають педагогічну професію як таку, що потребує безперервного навчання та професійної мобільності, з особливим акцентом на здатності педагога ефективно взаємодіяти з колегами, використовувати сучасні технології та інтегруватися в суспільне життя [3].

Відповіддю на ці виклики стає андрагогічна модель навчання, яка базується на врахуванні психологічних особливостей дорослої людини, її професійного досвіду та прагнення до самореалізації [1]. Андрагогіка, як наука про навчання дорослих, пропонує ефективні механізми організації освітнього процесу, і про це свідчать численні наукові розвідки у педагогічній галузі (О. Аніщенко, Г. Вороніна, О. Дубасенюк, А. Марчук, Н. Ничкало, О. Самойленко, Л. Серих, В. Чуркіна та ін.).

Науковці (Р. Коритнюк, І. Ніженківська, О. Кисельова та ін.), розкриваючи суть поняття «андрагогічна модель навчання», акцентують увагу на тому, що принципами формування та розвитку

* © Трофименко О. А.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

зазначеної моделі є інтегративність, практикоорієнтованість, гуманітарність. Дослідники підкреслюють основну відмінність андрагогічної моделі, яка суттєво відрізняється від педагогічної, – це опертя на освітні потреби дорослих [2, с. 64].

Серед особливостей навчання дорослих, на яких базується андрагогічна модель, є розуміння того, що педагоги в процесі підвищення кваліфікації потребують не лише отримання нової інформації, а й можливості її практичного застосування та адаптації до конкретних умов роботи [1, с. 36].

Навчання вихователів закладів дошкільної освіти в процесі підвищення кваліфікації, як складової системи післядипломної освіти, передбачає опанування педагогами інноваційних технологій і методик дошкільної освіти, шляхів їх впровадження з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дітей дошкільного віку, створення сприятливого освітнього середовища та способів конструктивної взаємодії з батьками. Традиційні підходи до підвищення кваліфікації не відповідають сучасним вимогам до розвитку професійних та особистісних компетентностей педагогів, тоді як андрагогічна модель дозволяє враховувати практичний досвід вихователів, їхні професійні потреби та створювати умови для активного професійного розвитку.

Андрагогічна модель навчання ґрунтується на основних принципах, серед яких дослідники [2, с. 62-64.] називають такі: пріоритет самостійного навчання (самостійна діяльність як основний вид навчальної роботи дорослих здобувачів освіти); принцип спільної діяльності (єдність діяльності тих, хто навчається, з тими, хто навчає в процесі планування, реалізації, оцінювання і корекції процесу навчання); принцип опори на досвід (досвід здобувача освіти використовується як одне з джерел навчання його самого та його колег); контекстність навчання (включення змісту навчання в контекст розв'язання життєво важливих завдань професійної діяльності); принцип актуалізації результатів навчання (невідкладне застосування на практиці набутих компетенцій).

Спираючись на теоретичний та емпіричний досвід, ми визначаємо, що ефективність андрагогічної моделі навчання вихователів закладів дошкільної освіти в системі підвищення кваліфікації проявляється у актуалізації потреб педагогів у активізації їхньої діяльності до пошуку ресурсів для вирішення професійних проблем, що стимулює інноваційне мислення та спрямовує на розвиток інноваційної позиції в професійній діяльності. Андрагогічний підхід акцентує увагу на практичному застосуванні знань, спонукає вихователів до негайного провадження нових ідей та технологій в професійну діяльність, що прискорює процес здійснення реформувальних процесів та покращує якість дошкільної освіти.

Перевагою застосування андрагогічної моделі навчання у системі підвищення кваліфікації є можливість отримати зворотний зв'язок від вихователів-слухачів курсів підвищення кваліфікації одразу, а не відтерміновано у часі, що дозволяє зробити освітній процес динамічним та актуальним, відповідно до вимог та потреб педагогів.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Отже, андрагогічна модель навчання дозволяє адаптувати освітній процес під індивідуальні потреби та інтереси здобувачів освіти, що особливо важливо в умовах швидких змін та інновацій.

У рамках андрагогіки використовується проблемно-орієнтоване та практико-орієнтоване навчання, отже існує можливість розглядати проблемні ситуації з реальними викликами, з якими педагоги стикаються у своїй діяльності, спонукати до знаходження варіантів рішення, що цілком сприяє розвитку творчих і новаторських здібностей.

Концептуальною основою навчання дорослих є життєвий та професійний досвід, зокрема інноваційний педагогічний, яким вихователі можуть ділитися з колегами. У процесі такої взаємодії відбувається колективне вирішення професійних проблем та генерація нових ідей, що цілком сприяє розвитку педагога нової форми.

На основі викладеного матеріалу робимо висновок, що впровадження андрагогічної моделі навчання вихователів закладів дошкільної освіти в системі підвищення кваліфікації є не лише актуальною вимогою часу, але й ефективним інструментом професійного розвитку педагогів, розвитку їхньої інноваційної позиції, що покращує якість реформувальних процесів у системі дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубасенюк О. А., Самойленко О. А. Основи андрагогіки (для фахівців у галузі освіти дорослих): навч.-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 247 с.
2. Коритнюк Р. С., Ніженківська І. В., Кисельова О. Г., Косяченко К. Л., Давтян Л. Л. Принципи і методологія сучасної андрагогічної моделі навчання дорослих : збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика. Вип. 29. Київ, 2018. С. 59–69.
3. Тмаркіна О. Л., Байдака Л. І. Складнощі впровадження європейських стандартів в українських вишах. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. Т. 92, № І (2), с. 280-287. <https://doi.org/10.38014/osvita.2023.92.26>.

Фаринюк З. Л.*

*аспірант кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна*

БАЗОВІ ЗАСАДИ ГУМАННОГО САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Високий рівень актуальності моральної проблематики обумовлений надзвичайно широким спектром причин девальвації моральних цінностей, падінням духовно-моральної культури не тільки у молоді. У середовищі педагогів відчутно усвідомлюється, що

* © Фаринюк З. Л.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

глибинні першопричини соціально-економічних проблем та катастрофічного погіршення здоров'я нації знаходяться не так у сфері економіки, як у галузі духовно-гуманного виховання, у деформації та деградації духовно-моральних цінностей та ідеалів значної частини населення, а також у низькій духовно-моральній культурі самого педагога.

Незважаючи на те, що нині більшістю вчених педагогів, і педагогів-практиків усвідомлюється і визнається, що вихованню духовно-моральних цінностей, розвитку духовно-моральної культури повинен бути відданий пріоритет, реально немає достатньо науково обґрунтованих концепцій та програм духовно-гуманного виховання студентів. Для педагогічних закладів вищої освіти необхідне створення цілісного, науково обґрунтованого, концептуального та ефективного навчального курсу гуманізації освіти.

Моральна культура педагога має інтегрувати і професійні, і особисті якості педагога. Більше того, вона не залишається незмінною, а з особистісним зростанням та професійною майстерністю суттєво змінюється та саморозвивається. Педагогічна етика має певні прогностичні функції, оскільки, спираючись на творчий аналіз та осмислення тих чи інших моральних закономірностей діяльності педагога, вона прогнозує і вибудовує найбільш ефективні, з моральної точки зору, педагогічно доцільні стратегії професійної діяльності та спілкування педагога у ситуаціях гуманного вибору.

Сходження особистості до гуманного ідеалу далеко не лінійний, а найчастіше багатофакторний процес, що залежить від того, чи прагне сама особистість до позитивних змін та самовдосконалення на шляху подолання моральних протиріч та бар'єрів. Таке сходження особистості до гуманного ідеалу є однією з форм подолання бар'єрів для саморозвитку, а отже, і для самореалізації моральної культури педагогів. При цьому виступає процес подолання моральних помилок та помилок, які педагоги часто роблять, а часом не можуть їх самостійно подолати.

До найбільш типових моральних помилок та помилок педагогів можна віднести такі: • прагнення до жорсткої оцінки навчальної діяльності та поведінки студента, що часто призводить до необ'єктивності та конфліктів; стереотипність сприйняття студента; педагогічна оцінка поведінки студента на основі чужих, часто необ'єктивних суджень та думок; прагнення у всьому і завжди домінувати, що неминує веде до конфліктів; завзяте небажання визнати свої помилки та промахи; повчальний стиль спілкування, прагнення всіх і завжди повчати, промовляючи великі істини; навішування на непокірних студентів ярликів та образливих прізвиськ тощо.

Аналіз моральної поведінки та діяльності педагога показує, що у звичайних, й у екстремальних ситуаціях гуманного вибору педагог здійснює свої дії, спираючись на свої моральні почуття, моральні знання, моральні вміння і моральні здібності у єдності.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Внаслідок того, що педагог в умовах гуманного вибору вирішує собі моральне завдання, цю діяльність можна назвати моральною діяльністю. Тобто діяльність змістовно щоразу детермінована типом завдання, яке вирішує людина. Наприклад, якщо ми маємо вирішити творче завдання, то діяльність з розв'язання цього завдання ми називаємо не інакше, як творчою. Отже, якщо ми маємо справу з моральною діяльністю, виникає питання, які закономірності, принципи і правила моральної діяльності, які можуть бути запропоновані як найбільш ефективні для гуманного саморозвитку педагога, а значить, і для саморозвитку його моральної культури.

На основі осмислення та узагальнення великого емпіричного матеріалу, авторам [1; 2] вдалося сформулювати базові засади гуманного саморозвитку особистості.

Свобода дій та свобода вчинку повинні поєднуватися з повною відповідальністю за всі свої дії та їх наслідки. Тобто свобода призводить до гуманного саморозвитку лише у поєднанні з відповідальністю.

Наскільки це можливо, необхідно або дистанціюватися від осіб з низькою моральною культурою, або чітко і ясно виявляти своє неприйняття їхнього способу життя та поведінки. Тільки цьому випадку досягається моральне саморозвиток.

Що на більш гуманні, ясно усвідомлювані цілі й цінності орієнтується особистість, тим паче активно у неї розвивається моральна культура. Відповідно до цієї закономірності можна сформулювати наступний принцип: у ситуаціях моральної діяльності, і особливо у ситуаціях гуманного вибору, орієнтуватися на високогуманні цілі та цінності.

Якщо ж авторитетна, але в якихось своїх вчинках аморальна особистість, будучи еталоном поведінки для іншої особистості, здатна на останню негативно впливати, то це неминуче веде до моральної деградації.

Моральний саморозвиток особистості найефективніше здійснюється за умов моральної консолідації двох і більше особистостей. суть цієї закономірності полягає в тому, що саморозвиток моральної культури особливо активно здійснюється в ситуаціях, коли одна особистість надає моральну підтримку іншій, найчастіше слабшій та менш захищеній особистості. У зв'язку з цим проявляється моральна солідарність, вона особливо значуща у складних умовах гуманного вибору та моральної діяльності. І, навпаки, якщо особистість може, але з надає допомогу, підтримку, моральну солідарність, це сприяє її моральному самовдосконаленню.

Таким чином, з метою гуманізації процесу навчання, педагогові доцільно: розвивати у собі моральні почуття сумлінності, відповідальності, доброчесності, чуйності; знати моральні принципи, норми, правила; знати традиції та звичаї свого народу, професійні правила етики, моральний кодекс педагога; вірити у своїй повсякденній педагогічній діяльності виконувати моральні принципи, правила; бути здатним до гуманного вибору прийняття відповідальних моральних рішень.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пригодій А., Клементьева А. Формування в учнів зпто екологічної свідомості в процесі фахової підготовки. *Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2024. Т. 182, № 26. С. 123–127.
2. Герасимова І. Гуманізація професійної підготовки майбутніх вчителів на андрагогічних засадах. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2023. Т. 23, № 1. С. 40–50.

Федоренко Н. А.*

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

*директор,
Бериславський опорний заклад
«Академічний ліцей» Бериславської міської ради,
м. Берислав, Україна*

*Науковий керівник:
Гончар М. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

**МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ
МЕРЕЖІ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ В УМОВАХ
ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ**

Повоєнний період для територіальних громад України стане викликом, як для відновлення інфраструктури, так і для побудови нової, ефективної освітньої мережі. В умовах відбудови важливо не лише відновити зруйновані освітні заклади, але й сформувати таку систему освіти, що відповідатиме потребам територіальних громад.

Основною метою створення спроможної освітньої мережі є забезпечення доступності, якості та безперервності освітнього процесу, навіть у складних умовах. Це передбачає поетапний підхід до відновлення та модернізації закладів освіти, раціональне використання наявних ресурсів, а також інтеграцію сучасних технологій і методів навчання.

На підставі аналізу різноманітних поглядів на формування спроможної освітньої мережі [1; 2; 3] пропонуємо наступний механізм формування ефективної освітньої мережі територіальної громади у повоєнний час, що складається з таких етапів:

1. *Оцінка поточного стану освітньої мережі.* Аналіз руйнувань та втрат, оцінка стану закладів освіти, інфраструктури та навчальних ресурсів, що пошкоджені або знищені внаслідок воєнних дій.

* © Федоренко Н. А.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Збір інформації про кількість учнів та педагогічних працівників, які повернулися або у наближеній перспективі планують повернутися до громади.

Оцінка ресурсної бази: аналіз наявних фінансових, матеріальних та кадрових ресурсів, які залучені для відновлення освітньої мережі.

2. *Оптимізація освітньої мережі.* Аналіз потреб у закладах освіти: оцінка кількості шкіл необхідних для ефективного функціонування освітньої мережі, враховуючи демографічні зміни. Якщо певні заклади не можуть бути відновлені або мають низьку наповнюваність, необхідно розглянути варіант їх об'єднання або реорганізації.

Запровадження різних форм навчання: використання дистанційного та змішаного навчання, для забезпечення безперервності освітнього процесу в разі відсутності можливості очного навчання. Опрацювання питання щодо облаштування тимчасового освітнього простору на час відбудови пріоритетних закладів освіти для організації змішаного навчання. Організація підвезення учнів шкільними автобусами з навколишніх населених пунктів.

3. *Планування відновлення освітніх закладів.* Визначення пріоритетів: формування черговості відновлення закладів освіти, залежно від рівня пошкоджень та важливості для громади на окремих етапах відновлення.

Розробка відновлювальних планів: створення проєктів відбудови або ремонту шкільної інфраструктури, враховуючи сучасні вимоги до безпеки, енергоефективності та інклюзивності освітнього середовища.

Залучення ресурсів: пошук державних, місцевих та міжнародних джерел фінансування для відновлення закладів освіти (гранти, державні програми, допомога від міжнародних організацій).

4. *Розвиток кадрового потенціалу.* Підвищення кваліфікації педагогів: організація тренінгів та курсів для вчителів, з метою адаптації їх до нових умов навчання та використання сучасних технологій.

Залучення нових кадрів: стимулювання молодих спеціалістів до роботи у громаді, включно із забезпеченням житлом та іншими соціальними гарантіями.

5. *Моніторинг та корекція управлінських рішень.* Регулярний аналіз ефективності ухвалених рішень: оцінка результатів впроваджених рішень (наприклад: відвідуваність шкіл, результати навчання учнів, задоволеність педагогів).

Адаптація планів розвитку: коригування управлінських рішень у разі зміни обставин або нових викликів, таких як повторні кризи або зміни у кількості населення.

6. *Взаємодія з громадою.* Залучення громадськості до планування: обговорення з батьками, учнями та іншими зацікавленими сторонами щодо потреб і проблем освітньої мережі.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Партнерство з бізнесом та міжнародними організаціями: встановлення співпраці з місцевим бізнесом та іноземними донорами для підтримки розвитку освітньої мережі.

7. *Відновлення психологічної підтримки та соціалізації учнів.* Психологічна допомога учням та вчителям: запровадження програм психологічної реабілітації для учасників освітнього процесу, які зазнали стресу або травм під час війни.

8. *Відстеження довгострокових результатів.* Оцінка соціально-економічного впливу: аналіз впливу відновленої освітньої мережі на розвиток громади, зокрема покращення умов навчання учнів та задоволеності педагогічних працівників.

9. *Планування подальшого розвитку:* розробка стратегії довгострокового розвитку освітньої мережі на основі отриманих результатів та нових потреб громади.

Зазначений алгоритм дозволить структуровано підійти до формування спроможної освітньої мережі у повоєнний період, забезпечуючи її ефективність і стійкість до майбутніх викликів.

Важливим чинником під час планування розвитку освітньої мережі територіальних громад у повоєнний період є незворотність процесу укрупнення вже наявних громад. На думку народного депутата України, члена Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування Віталія Безгіна «це, перш за все, стосується територій, які зазнали ураження внаслідок бойових дій, які були окуповані, які знелюднюються» [4].

Формування ефективної освітньої мережі територіальної громади у повоєнний період є складним і багатограним процесом, що вимагає системного підходу та врахування багатьох факторів. Розроблений алгоритм та визначені критерії ефективності дозволяють створити чітку стратегію відновлення освітньої мережі, що відповідає сучасним викликам та потребам громади.

Ключовими аспектами процесу відновлення є забезпечення безпеки навчального процесу, рівного доступу до освіти для всіх категорій населення, фінансова стійкість та раціональне використання ресурсів, а також підвищення якості освітніх послуг через розвиток кадрового потенціалу.

Особливої уваги потребує налагодження ефективної взаємодії із громадськістю та зацікавленими сторонами, що включає активне залучення місцевих жителів, представників батьківських комітетів, педагогічної спільноти, громадських організацій і бізнесу. Такий підхід сприятиме підвищенню прозорості управлінських рішень і забезпечить можливість широкого громадського обговорення та залученості у процеси відновлення. Відкритість і співпраця з різними соціальними групами дозволять врахувати їхні інтереси, забезпечити легітимність прийнятих рішень та підвищити ефективність реалізації освітньої політики на місцевому рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Критерії формування спроможної освітньої мережі в ОТГ: Методично-інформаційний посібник. *Децентралізація*. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/461/1.pdf> (дата звернення: 25.12.2024).
2. Формування ефективної освітньої мережі в сучасних умовах: ключові тези. *Центр аналітично-методичного та матеріально-технічного забезпечення розвитку освітніх закладів області*. URL: <https://rozvytok-osvity.te.ua/formovannya-efektivnoi-osvitnoi-mer> (дата звернення: 25.12.2024).
3. Чикало І. В. Формування спроможної освітньої мережі об'єднаних територіальних громад регіону в умовах децентралізації. *Економічний простір: збірник наукових праць*, 2020, 156, С. 104-108. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-18> (дата звернення: 25.12.2024).
4. Укрупнення громад після закінчення війни – неминуче, – Віталій Безгін. *Конгрес місцевих та регіональних влад при Президенті України*, 15.04.2024. URL: <https://www.congress.gov.ua/ukrupnennia-hromad-pislia-zakinchennia-viyny-nemynuche-vitaliy-bezghin/> (дата звернення: 25.12.2024).

Філончук З. В.*

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії й методики
викладання навчальних дисциплін,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

РОЛЬ МЕДІАОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Сучасні тенденції розвитку шкільної освіти висувають нові вимоги до вчителя як ключової фігури Нової української школи. Сьогодні вчитель виступає не як єдиний наставник та джерело знань, а як коуч, фасилітатор, тьютор, модератор індивідуальної освітньої траєкторії дитини. Нова українська школа потребує вчителя-професіонала, мотивованого до безперервного професійного розвитку та саморозвитку [4].

Слід зазначити, що в сучасних реаліях, актуальності набуває ґрунтовна підготовка кожного до безпечного та вмілого користування інформаційно-комунікаційними технологіями. Відповідно завданням вчителя є розвиток в учнів критичного мислення, уміння аналізувати та узагальнювати інформацію, створювати власні медіатексти, тобто педагогічна діяльність має бути спрямована на формування діагностичності, що вимагає відповідної підготовки вчителя.

Орієнтиром для планування професійного розвитку вчителя є професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024), який представляє основні компетентності та вимоги до освітньо-педагогічної діяльності.

У професійному стандарті визначено інформаційно-цифрову компетентність педагога як здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію,

* © Філончук З. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

оперувати нею в професійній діяльності. Складовими цієї компетентності є знання з наступних питань:

- функційна грамотність у використанні цифрових пристроїв, їхнього базового програмного забезпечення, онлайнсервісів, зокрема фінансових, мережі Інтернет;
- правила критичного оцінювання інформації та критерії медіаграмотності, цифрової фінансової грамотності;
- цифрові середовища, професійні онлайнспільноти й електронні (цифрові) ресурси для безперервного професійного розвитку впродовж життя;
- вимоги законодавства щодо академічної доброчесності й використання об'єктів авторського права; мережевий етикет у професійній діяльності;
- правила безпеки в цифровому середовищі, наслідки впливу цифрової інформації на людину.

Сучасні педагоги мають критично оцінювати достовірність, надійність інформаційних джерел, вплив інформації на свідомість і розвиток здобувачів освіти, на прийняття рішень; використовувати відкриті електронні (цифрові) освітні ресурси педагогічного спрямування для професійного розвитку та обміну педагогічним досвідом, створювати й наповнювати власне е-портфоліо; уникати небезпек в інформаційному просторі; забезпечувати захист і збереження персональних даних [2].

У попередніх стандартах компетентність трансливалася тільки через знання, уміння і навички; в новому документі до неї додано такі додаткові компоненти – *комунікація* (наскільки вчителі компетентно взаємодіють з усіма учасниками освітнього процесу) та *відповідальність і автономія* (наскільки самостійно вчителі можуть виконувати свої функції), зазначає І. Троян [3].

Відповідно до нових вимог щодо інформаційно-цифрової компетентності, педагоги мають взаємодіяти з учасниками освітнього процесу для створення спільнот обміну досвідом використання цифрових технологій; усвідомлювати важливість цифрової гігієни, ініціювати й проводити заходи з популяризації та дотримання цифрової гігієни серед учасників освітнього процесу [2].

Частина зазначених характеристик інформаційно-цифрової компетентності формуються в процесі реалізації медіаосвіти, яка є необхідною складовою інформаційної безпеки держави та сприяє стійкості населення до інформаційних впливів в умовах російсько-української війни.

Відповідно до Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, медіаосвіта – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [1].

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Головними завданнями медіаосвіти є сприяння формуванню медіаінформаційної грамотності, медіаімунітету, рефлексії і критичного мислення, здатності до медіаторчості тощо.

Медіаосвіта, з одного боку, заснована на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; з іншого, є важливим засобом розвитку інформаційно-цифрової компетентності вчителя, володіння якою дозволить педагогам ефективно виконувати трудові функції, зазначені в професійному стандарті.

Загалом, професійний стандарт для педагогів є своєрідним індикатором для аналізу власної діяльності, що дозволяє обирати вектор подальшого професійного розвитку, його форми й тематику необхідних програм підвищення кваліфікації, в тому числі програм з методики інтеграції медіаосвіти в навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
2. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf.
3. Троян Ірина. Новий професійний стандарт: аналізуємо основні зміни. URL: <https://nus.org.ua/articles/novyj-profesijnyj-standart-vchytelya-analizuyemo-osnovni-zminy/>
4. Філончук З. В. Освітнє середовище як чинник саморозвитку вчителя географії в умовах воєнного стану. *Готовність до професійного саморозвитку педагога Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції* / упоряд. Л. В. Антонюк; Т. Л. Чаюк; за ред. А. Л. Черній. Рівне: РОІППО, 2023. С. 54–58. URL: https://www.roippo.org.ua/images/downloads/2023/doc/zbirnyk_konf_19052023.pdf.

Фроленкова Л. М.*

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

Кузьменко В. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

У сучасній системі освіти роль керівника є ключовою для забезпечення ефективного функціонування та розвитку закладу

* © Фроленкова Л. М., Кузьменко В. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

освіти. Соціокультурні та психологічні особливості чоловіків і жінок впливають на стиль управління, прийняття рішень, комунікацію з підлеглими та здатність адаптуватися до змін у системі освіти. Тому на сьогодні питання ґендерних відмінностей в управлінні освітніми установами залишається актуальним.

Водночас, в умовах сучасного освітнього менеджменту, ґендерна приналежність керівника може відігравати важливу роль у формуванні ефективного колективу, прийнятті стратегічних рішень та створенні сприятливого середовища для навчання й професійного зростання. Особливо актуальним є вивчення таких аспектів, як відмінності у стилях управління, рівень стресостійкості, комунікативні навички, а також вплив ґендеру на прийняття рішень у критичних ситуаціях. Розуміння цих аспектів допоможе не лише вдосконалити підготовку керівників освітніх установ, а й сприятиме розробці більш ефективних програм підвищення кваліфікації, які враховують ґендерну специфіку.

Таким чином, актуальність дослідження ґендерних відмінностей в управлінні закладом освіти зумовлена необхідністю оптимізації управлінських підходів, підвищення ефективності освітнього процесу та забезпечення рівних можливостей для чоловіків і жінок у сфері освітнього менеджменту.

На необхідність інтеграції ґендерного підходу на різних рівнях діяльності закладів освіти наголошується в наукових дослідженнях багатьох сучасних науковців. Актуальними питаннями ґендерної психології займалися Богдан Ж., Гайдаєнко В., Говорун Т., Кікінежді О., Мовчан Я. Проблему формування та розвитку ґендерної стратегії в управлінні закладом загальної середньої освіти в сучасних умовах займаються Вихор С., Кравець В., Мешко Г., Міщик Л., Протасова Н. В своїх дослідженнях Ковпак С., Рудь О., Філоненко О. наголошують на важливості вивчення стилів керівництва та їх особливостей в керівників закладів середньої освіти. Важливий напрямок забезпечення ґендерного балансу в управлінні як важливого чинника підвищення ефективності функціонування закладів вищої освіти розвивають Левченко С., Соколова Е. Ключовим напрямком у формуванні жіночого лідерства в контексті реалізації принципів ґендерної рівності активно займаються провідні науковці Храбан Т.

Мета статті – визначити ґендерні відмінності в управлінській діяльності керівників закладів освіти та проаналізувати їх вплив на ефективність функціонування освітньої установи.

Вивчення особливостей чоловіків та жінок управлінців необхідне для розробки шляхів формування загальнопрофесійних властивостей особистості керівника, а також для складання програм підвищення кваліфікації керівників закладів освіти. Процес розвитку особистісних та професійних якостей особливо важливий для керівника в системі освіти, оскільки він впливає на ефективність менеджменту освіти. При цьому особистісні та професійно-значущі особливості чоловіків та жінок-керівників із загальноосвітніх установ вивчено недостатньо.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Керівник у сфері освіти виконує складні та багатогранні завдання. Особливістю його роботи є необхідність вирішувати проблемні питання у контексті управління та оцінки соціально-економічної ефективності освітнього закладу. Це включає такі аспекти, як дисципліна співробітників, задоволеність роботою, продуктивність праці та плинність кадрів [2].

У процесі керівництва фахівець стикається з багатьма труднощами. На успішність їх вирішення впливають різні чинники, в тому числі й ґендерний аспект, який впливає як на якість управління, так і на професійні переваги в управлінській діяльності. Дослідження науковців в цьому напрямку відзначають, що існують певні критерії та показники, що визначають ефективність будь-якого управлінського процесу, у тому числі у галузі освіти.

Чоловіки-керівники, як правило, більш ефективно вирішують одні завданнями управління, тоді як жінки демонструють найкращі результати у вирішенні інших. При цьому рольові та соціальні стереотипи, сформовані у процесі виховання, впливають на ефективність роботи як чоловіків, так і жінок-управлінців.

Варто зазначити, що кількість жінок на керівних посадах значно нижча за чоловіків. Деякі особисті якості, важливі для управління, такі як агресивність, прагнення домінування та соціальна активність, частіше зустрічаються у чоловіків-керівників [4].

Жінки-керівники частіше демонструють впевненість у собі, але при цьому схильні до компромісів. Вони розраховують на власні сили, швидко адаптуються до обставин, що змінюються, і ефективно використовують доступні ресурси. У той же час чоловіки-лідери виявляють прагнення домінувати, покладаються на свої лідерські здібності та в умовах ризику ефективно використовують навички своєї команди. Чоловіки-керівники більше орієнтовані на демонстративні якості, які відіграють важливу роль у їхньому стилі управління, тоді як для жінок такі якості менш характерні. Вони схильні по-різному оцінювати як ділові так і особисті якості, які ведуть до успіху у управлінні. Чоловіки часто сприймаються як азартні «гравці», готові до ризику, тоді як жінки наголошують на інших аспектах: раціональному використанні матеріальних засобів, здатності оперативно перемикатися між завданнями, жити теперішнім моментом та враховувати думку інших. Жінка-управлінець впевнена у своїй місії, схильна до поступок і вміє приймати позицію іншої людини.

Жінки знаходять свої переваги, які дозволяють стати успішними керівниками. Вони мають розвинений соціальний інтелект, вміють прогнозувати і точно оцінювати поведінку оточуючих, а також чуйно відчують нюанси міжособистісних відносин. Жінкам властива практичність мислення, висока контактність та вміння відстежувати як свої, так і чужі помилки. Вони чіткіше формулюють ідеї та зрозуміліше висловлюють свої думки. На відміну від чоловіків, які схильні до побудови довгострокових планів та мотивовані суперництвом та прагненням до високого результату, жінки надають перевагу

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

гарантованим і практичним рішенням. У жінок частіше спостерігається виражений інтерес до роботи, проте їм може заважати консерватизм, схильність до зайвих емоцій та відсутність глобального погляду на проблеми. Тим не менш, ці особливості, за правильної реалізації, дають жінкам унікальні можливості в управлінні [5].

Вважається, що вправний керівник – це людина з високим інтелектом та емоційною нейтральністю. Однак подібні якості рідко асоціюються із жіночою поведінкою. Коли жінка досягає успіху в управлінні, вона часто змушена придушувати свої природні риси, щоб відповідати цим очікуванням. Проте цей процес придушення зазвичай не завершується повністю, що призводить до виникнення образу так званого «напівначальника». Жінка-керівник, як правило, оцінює роботу своїх підлеглих, спираючись на свої почуття та міжособистісні стосунки, а не на об'єктивні показники ділової активності чи рейтинги.

Між чоловіками та жінками-керівниками справді існують значні відмінності в оцінці особистісних та ділових якостей, які сприяють успіху у професійній діяльності. Жінки часто схильні до демократичного стилю керівництва, що проявляється у довірі до підлеглих. Такий підхід сприяє підвищенню відданості справі, що особливо важливо у освітній сфері [2; 3].

Жінки-керівники мають низку переваг перед чоловіками у сфері освіти, у тому числі більш ефективно застосовують свої комунікативні навички та керують з урахуванням особливостей міжособистісних відносин. Це дозволяє їм створювати більш довірливу атмосферу та успішно вирішувати завдання у колективі [5].

Чоловіки та жінки керівники закладів освіти мають високий рівень самоактуалізації, але між ними є помітні відмінності. Чоловіки-керівники найчастіше демонструють високі показники самооцінки, тоді як у жінок ці значення значно менші. Жінки в управлінських ролях в освіті схильні бути менш дипломатичними, більш зібраними, з яскраво вираженим супер-его, проте мають високий інтелект і сильну внутрішню впевненість. Чоловіки-керівники, у свою чергу, часто виявляються менш практичними та схильними до конформізму. Практичність та здатність до адаптації є сильними сторонами жінок-управлінців.

Керівникам обох статей притаманні високі рівні самоактуалізації, проте компоненти самовідносини чоловіків та жінок-керівників загальноосвітніх установ різняться. Ці компоненти мають значний вплив на показники самоактуалізації, що підтверджується їхнім взаємозв'язком. Самовпевненість та самоповагу, характерні для керівників, сприяють зміцненню сили «Я» і підвищують здатність ефективно досягати поставленої мети.

Чоловіки і жінки-керівники мають здатність жити в теперішньому, сприймати своє життя як цілісне і гармонійне, що свідчить про високий рівень особистісної самоактуалізації. Крім того, як чоловіки, так і жінки-керівники загальноосвітніх установ демонструють незалежність у своїх діях, що виражається в автономності їх ціннісних

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

орієнтирів та поведінці. Психологічними особливостями керівників загальноосвітніх установ обох статей є здатність правильно будувати свою поведінку на основі системи ціннісних орієнтацій, оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі, а також гнучко адаптуватися в умовах стресу. Такі якості, як самоповага та самовпевненість, дозволяють керівникам ефективно досягати поставленої мети та демонструвати виражену силу «Я». У той самий час підлеглі відчують труднощі при взаємодії з керівниками, які мають такі характеристики, як тривожність, занепокоєння, невпевненість у собі, низький контроль над емоціями, схильність до підпорядкування зовнішнім впливам у нових ситуаціях і вибірковість у відносинах з підлеглими. Ці якості найчастіше спостерігаються у керівників, чия професійна придатність має низький рівень [1; 5]. Таким чином, для того, аби стати ефективним керівником загальноосвітньої установи, чоловікові чи жінці необхідно усвідомити, які якості, пов'язані з їхньою ґендерною приналежністю, є сильними та сприяють успішному управлінню колективом, а які, навпаки, можуть уповільнити чи ускладнювати цей процес.

ґендерні відмінності впливають на управлінську діяльність. Чоловіки та жінки-керівники закладів освіти демонструють різні підходи до виконання управлінських функцій. Чоловіки, як правило, орієнтовані на стратегічне планування, прийняття ризикованих рішень і демонстративність у стилі управління. Жінки натомість проявляють більшу практичність, комунікабельність і гнучкість у вирішенні проблем. Для підвищення ефективності управління закладами освіти важливо розробляти програми підвищення кваліфікації, які враховують ґендерні особливості. Це дозволить краще розвивати сильні сторони як чоловіків, так і жінок-управлінців. Оптимізація управлінських підходів передбачає створення умов для рівного розвитку чоловіків і жінок у керівних ролях. Це сприятиме формуванню гармонійного освітнього середовища та підвищенню ефективності закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. ґендерна психологія: навчальний посібник. Київ: Академія, 2004. 308 с.
2. Вихор С. Формування ґендерної стратегії в управлінні закладом загальної середньої освіти. *Актуальні проблеми управління закладами освіти в контексті стратегії модернізації освітньої галузі*: колективна монографія / за ред. В. П. Кравця, Г. М. Мешко. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 143–160. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/17183> (дата звернення: 05.01.2025).
3. Кравець В. П. Актуальні проблеми управління закладом освіти в контексті стратегії модернізації освітньої галузі: колективна монографія / за загальною редакцією В. П. Кравця, Г. М. Мешко. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 310 с.
4. Протасова Н. Г. Реалізація ґендерної політики в управлінні освітою: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Н. Г. Протасової. Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. 176 с. URL: https://gender.org.ua/images/lib/genderna_polityka_v_osviti.pdf (дата звернення: 05.01.2025).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

5. Храбан Т. Є. Розвиток жіночого лідерства в контексті концепції гендерної рівності. *Теоретико-методологічні основи розвитку освіти та управлінської діяльності*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 жовтня 2023 року, м. Херсон) / за ред. Кузьменка В. В., Слюсаренко Н. В. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2023. С. 180–184. URL: <http://academy.ks.ua/?p=18619> (дата звернення: 10.01.2025)

Фролова Л. О.*

*магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
учитель початкових класів,
Раденський ліцей Олешківської міської ради
Херсонської області,
м. Херсон, Україна*

*Науковий керівник:
Гаврилова К. Ю.
кандидат юридичних наук, доцент,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

**СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ
ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ
ТА ШЛЯХИ ПІДТРИМКИ**

Збройний конфлікт, який триває в Україні з 2014 року, набув значних масштабів після вторгнення Росії у лютому 2022 року. Повномасштабне вторгнення вплинуло на всі сфери життя, особливо на дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Вони потребують додаткової уваги, адже умови війни накладають серйозні обмеження на їхній розвиток, навчання та адаптацію.

Під час війни діти з особливими потребами часто втрачають звичну підтримку – шкільні заклади, спеціалістів, соціальні контакти. Страх, тривога, відсутність стабільності лише поглиблюють ці проблеми. В нових умовах для них важливо створювати безпечне середовище, яке включає психологічну підтримку через тренінги зі стресостійкості, доступ до консультантів і організацію груп підтримки, а також забезпечує інформаційну прозорість через регулярне інформування про ситуацію та роз'яснення планів і заходів. Важливо врахувати фізичну безпеку, забезпечуючи захист інфраструктури, доступ до ресурсів та наявність евакуаційних планів, а також сприяти соціальній підтримці через створення системи взаємодопомоги і розвиток комунікаційних платформ. Необхідно приділити увагу освіті та навчанню, організовуючи програми перекваліфікації і навчання навичкам виживання, і впроваджувати гнучкі підходи в роботі, зокрема дистанційний формат і індивідуальне планування. Нарешті, акцент слід зробити на зміцненні соціальних зв'язків, проведенні

* © Фролова Л. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

спільних заходів і розвитку емпатії, що допоможе людям поступово адаптуватися до змін і розвиватися навіть у кризових обставинах. Через війну діти з ООП можуть переживати ще більший стрес, ніж інші. Тривалі звуки сирен, вибухів чи новини про бойові дії посилюють тривожність і страх. У багатьох з них немає можливості отримати своєчасну психологічну допомогу, що ускладнює соціалізацію в нових умовах.

Науковці вже тривалий час досліджують проблему соціалізації дітей у складних умовах. Особливий внесок у розуміння цієї теми зробили І. Зверева, Л. Виготський, О. Безпалько та інші. Їхні напрацювання можна використовувати як основу для побудови нових програм підтримки дітей з ООП під час війни.

Основна мета – визначити ключові виклики, які постають перед дітьми з особливими освітніми потребами у контексті воєнного стану, та знайти практичні рішення для їх соціалізації. Це включає створення адаптованих навчальних програм, розвиток інклюзивного середовища та надання необхідної психологічної підтримки.

Інклюзивна освіта в Україні останнім часом стала однією з центральних тем у сфері освіти та соціальної політики. У країні активно розробляється правова база, впроваджуються концепції розвитку інклюзивного навчання, а також формуються практичні механізми реалізації. При цьому ключовим завданням залишається соціалізація дітей із особливими освітніми потребами, яка є важливою умовою їхньої успішної інтеграції в суспільство [5].

Соціалізація, як зазначено в підходах до розвитку інклюзивної освіти, розглядається як процес поступового входження дитини до соціального середовища, що включає засвоєння важливих норм і цінностей, а також знань, які формують особистість дитини та сприяють її адаптації.

Проте діти з особливими освітніми потребами часто стикаються з серйозними викликами на цьому шляху. Їхня інтеграція у спільноту ускладнюється через труднощі у встановленні контактів і груповій взаємодії. Для забезпечення успішного процесу соціалізації необхідно створити комфортні умови й забезпечити підтримку з боку суспільства.

Воєнні дії в Україні значно ускладнили впровадження інклюзивної освіти. В умовах постійної загрози, обстрілів і загальної нестабільності школи були змушені перейти до змішаного, дистанційного чи очно-дистанційного формату навчання. Це створило нові труднощі для дітей із особливими потребами, які в таких умовах часто опиняються на периферії освітнього процесу.

Серед основних проблем, з якими стикаються такі діти, можна назвати відсутність доступу до необхідних корекційно-розвиткових занять, зниження соціальної активності через ізоляцію, а також втрату раніше набутих навичок і знань. Неможливість повноцінного відвідування навчальних закладів лише посилює проблему їхньої інтеграції в суспільство.

Щоб забезпечити доступність і якість інклюзивної освіти, необхідно впроваджувати нові підходи, адаптовані до сучасних

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

реалій. Головним завданням є створення умов, які дозволять дітям із ООП не лише здобувати знання, а й успішно соціалізуватися в суспільстві.

Передусім важливо розробити гнучкі навчальні програми. Через постійні зміни у форматі навчання – від очного до дистанційного – виникає потреба в інтеграції сучасних технологій. Наприклад, можна використовувати платформи, які підтримують шрифт Брайля для дітей із вадами зору або забезпечувати онлайн-уроки з сурдоперекладачами для тих, хто має порушення слуху [3].

Онлайн-консультування для учнів з особливими освітніми потребами та їхніх батьків може бути організоване в різних форматах, щоб забезпечити доступність і зручність. Наприклад, можливо проводити індивідуальні та групові консультації через популярні платформи з відеозв'язком, такі як Zoom, Viber, WhatsApp, Skype, а також у Facebook-кімнатах. Для групового консультування зручним є використання текстових форматів, що дозволяє створювати спеціальні онлайн-групи для учнів, батьків та педагогів у Viber, WhatsApp або закритих групах на Facebook. Крім того, для індивідуальної підтримки можна використовувати телефонні дзвінки чи електронну пошту, Messenger або Skype, щоб надавати консультації з будь-якої точки світу [2, с. 24-26].

Під час проведення онлайн-консультацій важливо забезпечити своєчасний доступ до психологічної підтримки, адже це дозволяє людям звертатися за допомогою, не відчувачи бар'єрів. Психологи та консультанти мають створити атмосферу довірного діалогу, щоб клієнти могли відкрито обговорювати свої проблеми. Аналізуючи ситуацію, фахівці допомагають розпізнати причини труднощів і знаходити шляхи їхнього подолання. Пропонуючи рішення, вони сприяють розвитку впевненості в собі, підтримуючи клієнтів на шляху до самостійного розв'язання проблем. Завдяки такій підтримці учні, батьки та вчителі можуть адаптуватися до нових умов та успішно долати труднощі.

В умовах воєнного стану онлайн-консультування набуває особливої важливості для учнів з ООП, оскільки сприяє підвищенню стресостійкості та емоційної рівноваги. Допомагаючи знизити рівень тривоги і паніки, консультанти також працюють над запобіганням соціальним ризикам, що можуть виникати серед дітей, які залишаються вдома без нагляду дорослих. Через онлайн-консультації батьки можуть отримати важливі знання з організації виховання та навчання своїх дітей, а також покращити взаємодію між дітьми з ООП та їхніми однолітками. Придільючи увагу кожному з цих аспектів, онлайн-консультації стають важливим інструментом підтримки, що допомагає створити умови для гармонійного розвитку та адаптації дітей. Індивідуалізація навчання, пристосування темпу та матеріалів до можливостей кожного учня допоможуть зберегти якість освіти, навіть у кризових умовах.

Не менш важливим є питання підготовки педагогів та асистентів. Зараз учителі часто працюють у стресових умовах, одночасно намагаючись адаптувати методiku викладання до потреб дітей із

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

ООП. Тому потрібно регулярно проводити тренінги, які навчають педагогів користуватися сучасними інструментами дистанційного навчання, а також ефективно взаємодіяти з дітьми, які пережили травматичні події [1]. Наприклад, спеціальні семінари, що навчають технікам роботи з емоційним станом дитини, можуть стати потужним ресурсом у нинішніх умовах.

Окрім цього, слід приділити увагу доступу до корекційно-розвиткових послуг, які для багатьох дітей залишаються недосяжними. Тут на допомогу можуть прийти мобільні команди спеціалістів – логопедів, психологів, дефектологів, які відвідують громади та надають необхідну підтримку [4, с. 42-46]. Наприклад, у громадах, що постраждали від обстрілів, такі фахівці можуть організовувати заняття для дітей із затримками розвитку, допомагаючи їм не втратити вже набуті навички. Телемедицина також відкриває нові можливості: через відеозв'язок діти можуть займатися з фахівцями, навіть перебуваючи далеко від великих міст.

Соціалізація дітей із ООП у час війни також є непростим завданням. Через ізоляцію вони часто позбавлені можливості спілкуватися з однолітками. Наприклад, створення онлайн-клубів за інтересами, таких як майстерні з малювання чи групові дискусії, допоможе дітям відчувати себе частиною спільноти. Важливим є також пояснення суспільству важливості толерантності та підтримки. Кампанії, що роз'яснюють проблеми дітей із ООП, сприяють створенню більш інклюзивного середовища.

Для кожної дитини з особливими освітніми потребами має бути розроблена індивідуальна програма, що враховує її сильні сторони та труднощі. Наприклад, дитина з проблемами в математиці може отримати спеціально підготовлені завдання, додавши інтерактивні елементи, щоб полегшити засвоєння матеріалу. У свою чергу, дитині з порушеннями слуху слід запропонувати уроки, де активно використовується мова жестів. Такі методи значно сприяють покращенню результатів навчання, підвищуючи залучення дитини до процесу.

Щоб забезпечити ефективність інклюзивного навчання, важливо активно співпрацювати з батьками. Вони повинні бути частиною освітнього процесу, отримуючи вчасну інформацію про підтримку своїх дітей. Організуючи регулярні зустрічі з педагогами та психологами, де обговорюються досягнення учня і труднощі, можна значно покращити взаєморозуміння. Крім того, семінари для батьків допомагають їм засвоїти практичні техніки комунікації з дитиною, підтримуючи її емоційний стан. Це дозволяє створити міцну основу для співпраці між школою і сім'єю, що в свою чергу сприяє успішній інтеграції дітей у суспільство.

Отже, соціалізація дітей з особливими освітніми потребами у воєнний час є непростим завданням, однак саме вона визначає їхню здатність адаптуватися до життя в суспільстві. Війна створює додаткові перешкоди: нестабільність, обмежений доступ до освітніх та соціальних послуг, психологічний тиск. У таких умовах важливо не

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

лише підтримувати цих дітей, а й шукати нові шляхи для їхньої інтеграції.

Розробляючи гнучкі навчальні програми та впроваджуючи сучасні методи дистанційного навчання, можна суттєво полегшити процес адаптації як для учнів, так і для педагогів. Проте важливим аспектом цього процесу є психологічна підтримка, яка відіграє ключову роль у подоланні тривожності та страхів, особливо в умовах криз.

Організація такої підтримки може включати індивідуальне консультування, де психологи працюють з дітьми персонально, допомагаючи їм впоратися з емоційними викликами. Важливими є і групові заняття, під час яких учні можуть взаємодіяти одне з одним через арт-терапію, ігри або творчі активності, що сприяють зниженню рівня стресу. Крім того, варто впроваджувати уроки емоційної саморегуляції, які навчають дітей управляти стресом, контролювати емоції та практикувати техніки релаксації.

Не менш важливою є підтримка для батьків, яка допомагає їм краще розуміти емоційні потреби своїх дітей і забезпечувати відповідну допомогу вдома. У сучасних умовах також можна розробляти онлайн-платформи для психологічної допомоги, які надають доступ до матеріалів, порад або консультацій для учнів, батьків і педагогів у будь-який час.

Водночас педагоги, які працюють у складних умовах, потребують додаткової підготовки. Вони мають бути готовими не лише навчати, а й забезпечувати емоційну підтримку учнів. Для цього необхідно організовувати курси підвищення кваліфікації, що включають знання з дитячої психології, методи стрес-менеджменту та управління конфліктами. Також педагогів варто навчати розпізнавати ознаки стресу у дітей, надавати первинну емоційну допомогу та підтримувати позитивну атмосферу в колективі.

Таким чином, психологічна підтримка, інтегрована в навчальний процес, разом із сучасними підходами до освіти, допоможе дітям долати тривожність і страхи, а педагогам – ефективно працювати в складних умовах, створюючи атмосферу безпеки та довіри.

Щоб інклюзивна освіта працювала ефективно, необхідна тісна співпраця між батьками, вчителями та спеціалістами. Створюючи атмосферу довіри та взаєморозуміння, суспільство може допомогти дітям з особливими потребами не просто отримати освіту, а й почуватися повноцінними учасниками соціального життя, навіть у складних обставинах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інклюзивне навчання у школі: посібник для директорів закладів освіти. URL: <https://sqe.gov.ua/inklyuzivne-navchannya-u-shkoli-posibnik/>.
2. Найда Ю. М., Ткаченко Л. М. Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія: навчально-методичний посібник. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 68 с.
3. Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України. URL: <http://surl.li/nebtj>.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

4. Сабат Н. Соціально-педагогічний аспект інклюзивного навчання. *Соціальний педагог*. 2008. № 3. С.42–46.
5. Що з інклюзивною освітою в Україні під час війни. URL: <https://nus.org.ua/articles/shho-z-inklyuzyvnoyu-osvityou-v-ukrayini-pid-chas-vijny/>.

Худенко О. М.*

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії й методики
викладання навчальних дисциплін,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

Сургаєва В. В.

*завідувач навчально-методичної лабораторії
організації освітньої діяльності,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

НОВІ ФОРМАТИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В умовах післядипломної освіти професійний розвиток педагогічного працівника становить складний багаторівневий, пролонгований, поетапний і амбівалентний (оскільки можна спостерігати його нерівномірність на всіх стадіях, порушення лінійності, послідовності і впорядкованості) процес, що включає становлення кваліфікованого спеціаліста, професіонала.

Інноваційною технологією для неперервного професійного розвитку педагогічних працівників в системі післядипломної освіти є організаційно-методичний супровід, що дозволяє подолати відірваність курсового і міжкурсорового періодів, створити диференційовані й сприятливі умови для вдосконалення загальних та професійних компетентностей. Під організаційно-методичним супроводом розуміємо педагогічну технологію, що полягає у створенні мережевого диференційованого освітнього простору, де відбувається професійна взаємодія педагогічних працівників з метою професійного розвитку.

Важливими суб'єктами професійного розвитку педагогічних кадрів виступають регіональні заклади післядипломної педагогічної освіти/академії неперервної освіти, заклади вищої освіти, центри професійного розвитку педагогічних працівників, громадські організації, які провадять освітню діяльність. Усі вони пропонують багато можливостей для фахового вдосконалення і саме тут має йти мова про взаємодію між цими суб'єктами для забезпечення якісної та неперервно зростаючої траєкторії професійного розвитку педагогічних кадрів того чи іншого регіону.

* © Худенко О. М., Сургаєва В. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

В умовах збройної агресії росії проти України, повної окупації Херсонської області, ведення бойових дій, вимушеної зміни місця проживання, багато педагогів опинилися в складних життєвих і професійних обставинах. А для тих, хто перебуває на тимчасово окупованих територіях, безпекова ситуація, відсутність української мережі інтернет та мобільного зв'язку не дозволяє брати участь у сертифікованих заходах з підвищення кваліфікації, та, узагалі, бути повноцінно дотичними до української системи освіти.

Сьогодні вкрай важливо надати педагогам Херсонщини доступ до професійного розвитку, фахового спілкування, обміну досвідом, зважаючи на реальії.

За даними Управління освіти і науки ХОДА, складовими освітньої мережі області є 469 закладів дошкільної, 378 – загальної середньої, 56 – позашкільної, 22 – професійної (професійно-технічної), 17 – фахової передвищої, 13 – вищої освіти, 13 інклюзивно-ресурсних центрів і 7 центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

Станом на 01 вересня 2024 року на деокупованій території Херсонської області розташовані 196 закладів дошкільної, 150 – загальної середньої, 24 – позашкільної, 12 – професійної (професійно-технічної), II – фахової передвищої, 10 – вищої освіти, 5 інклюзивно-ресурсних центрів і 2 центри професійного розвитку педагогічних працівників.

У 2024/2025 навчальному році організовано навчальний процес у 88 закладах дошкільної освіти (5 452 вихованці), 174 – загальної середньої (57 173 учні), 17 – позашкільної (5 800 гуртківців), 14 – професійної (професійно-технічної) (3 157 учнів), 16 – фахової передвищої (6 735 студентів), 12 – вищої освіти (15 147 студентів).

Узявши до уваги, виклики освіти, визначені МОН України [2], суттєвими викликами для сфери освіти Херсонської області є такі:

1. Загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмеження доступу до базових потреб людини.

2. Масштабні руйнування освітньої інфраструктури.

3. Вимушене масштабне переміщення учасників освітнього процесу в межах країни та за кордон, що призвело до значних втрат контингенту здобувачів освіти, педагогічного складу.

4. Загострення проблеми забезпечення доступу до освіти дітям Херсонщини. Понад 10 тисяч учнів перебувають на тимчасово окупованій території.

5. Зменшення кількості здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, а також різка зміна їхнього статеві-вікового складу через війну при одночасному зростанні потреб ринку праці у кваліфікованих робітничих кадрах, зокрема зважаючи на необхідність відбудови області після тимчасової окупації та активних бойових дій.

6. Змінилися сам графік робочого дня і підходи до організації роботи педпрацівників (більшість проводить дистанційні уроки в першій половині дня для учнів, що знаходяться на території України, друга половина дня – консультації для учнів, які знаходяться

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

за межами України).

7. У педагогів збільшилися навантаження та обов'язки, адже працює тільки частина колективу закладу освіти (виконання обов'язків колег, які перебувають на простой).

8. Зменшення кількості ЦПРПП, перебування їх працівників на простой. Станом на грудень 2024 року на Херсонщині функціонує 49 відділів освіти та 2 ЦПРПП. Інші центри знаходяться на простой.

Усе це зумовлює зміну підходів до здійснення організаційно-методичного супроводу педагогічних працівників нашої області. Вектор здійснення такого супроводу має зміститися у бік розбудови віртуальних освітніх / професійних просторів, професійних спільнот, мережевої онлайн-взаємодії. Це сайти суб'єктів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, ЦПРПП, професійні спільноти у соціальних мережах, освітні хаби (як місця з фізичним простором для здійснення освітньої діяльності, так і віртуальні освітні майданчики), різного роду розсилки сповіщень про можливості навчання та підвищення кваліфікації (дайджести, добірки новин, поштові розсилки та ін.).

Через збройну агресію російської федерації проти України, уведення правового режиму воєнного стану освітній процес з підвищення кваліфікації, починаючи з 24 лютого 2022 відбувається в дистанційному режимі.

Платформою для професійного розвитку педагогічних кадрів Херсонщини є сайт КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», який містить інформацію про всі напрями діяльності закладу. У рубриці «Підвищення кваліфікації» вчителі мають змогу отримати вичерпну інформацію зареєструватися на курси підвищення кваліфікації. Там оприлюднено також про план-графік підвищення кваліфікації керівних, педагогічних кадрів та бібліотечних працівників, розклад, освітні програми курсів та семінарів, тематику спецкурсів, лекцій, семінарських і практичних занять, добірку нормативних документів тощо. переліки виданих документів. Щомісяця публікується план роботи закладу на поточний місяць.

У жовтні 2023 року Херсонська академія запровадила онлайн ресурс «Платформа реєстрації Херсонської академії неперервної освіти» <https://reg.academyonline.ks.ua>.

Для освітян області платформа реєстрації є зручною, легкою у використанні та інформативною. Зареєструвавши заклад освіти, створюється електронний кабінет, який забезпечує:

- можливість реєстрації на курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладу;
- отримання повної інформації про обраний курс, програму;
- можливість обирати терміни проходження курсів та вносити зміни протягом року;
- створення бази даних педагогічних працівників закладу;
- інформування про початок курсів підвищення кваліфікації;

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

- отримання результатів курсів підвищення кваліфікації (сертифікати завантажуються в кабінети закладу освіти та Єдиної атестаційної системи).

На кінець 2024 року на платформі зареєстровано більше 350 закладів освіти та більше 7000 тисяч освітян області.

Основною метою курсів є забезпечення взаємодії всіх систем безперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а саме організація керованої самоосвітньої діяльності вчителів на курсах і в міжкурсовий період. Вивчаючи запити і потреби освітян, засобами моніторингових досліджень, запроваджується низка масових науково-практичних онлайн-заходів. За 2024 рік 6267 сертифікатів отримали керівні, педагогічні кадри та бібліотечні працівники області.

В умовах воєнного стану і дистанційного формату підвищення кваліфікації важливо забезпечити доступність науково-методичних матеріалів та інших ресурсів для вчителів, які знаходяться в різних регіонах країни і за кордоном. Для цього використовуються різні формати з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, такі як: віртуальні професійні спільноти, електронні бібліотеки та інші засоби, які забезпечують вчителям можливість отримати необхідну інформацію та знання незалежно від місця їх проживання.

У 2023 році для інформаційно-освітнього супроводу учасників освітнього процесу створено Освітній Хаб Херсонщини. Це інформаційно-освітній проєкт «Освітній Хаб Херсонщини» створено КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» за підтримки Управління освіти і науки Херсонської обласної державної адміністрації.

Освітній Хаб Херсонщини – це сучасний та якісний портал, який корисний для всіх, хто цікавиться освітою, вихованням.

Цільова аудиторія Хабу – освітяни, батьки, здобувачі освіти, громадськість.

Інформаційна підтримка: Херсонський регіональний центр оцінювання якості освіти; Управління Державної служби якості освіти у Херсонській області; Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки.

На нашу думку, новими форматами професійного розвитку педагогічних працівників є, наприклад, дорадництво, коучинг, супервізія. Наставництво, в першу чергу, передбачає консультування педагогічних працівників у питаннях атестації та підвищення кваліфікації, узагальнення, поширення і трансляції майстерного професійно-педагогічного досвіду, виявлення професійних труднощів, проблем, конкретизацію перспективних аспектів у педагогічній діяльності, внесення позитивних змін.

Коучинг передбачає індивідуальні/групові тренування педагогічних працівників для досягнення значущих для них професійної мети, завдань, мобілізації внутрішнього потенціалу, розвитку необхідних професійних здібностей і навичок, освоєння передових стратегій, технологій для отримання найвищого

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

професійно значущого результату. «Педагогічний коучинг передбачає системність, вертикальну і горизонтальну цілісність освітнього процесу; інтеграцію формальної, неформальної та інформальної освіти, навчальної, практичної й самоосвітньої діяльності; урахування професійних потреб педагогічних працівників», – уважає О. Нежинська [1]. Це доцільно застосовувати під час підготовки до професійних конкурсів.

Супроводження педагогічних працівників під час створення, апробації, упровадження й поширення в освітній практиці авторського педагогічного продукту, зокрема авторських методик, авторських систем професійно-педагогічної діяльності, авторських методичних розробок.

Таким чином, проблема професійного розвитку педагогів потребує консолідації зусиль усіх структурних підрозділів академії, відділів освіти ТГ й широкого залучення усіх зацікавлених сторін щодо створення належного організаційно-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних кадрів в нових реаліях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нежинська О. О. Основи коучингу: навчальний посібник. Київ; Харків: ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. 220 с.
2. Освіта переможців. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Docs%20Kampania%20Privom%2024/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf> (Дата звернення 10.01.2025).

Чумак А. О.*

*магістрант філологічного факультету,
Національний університет імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

*Науковий керівник:
Рускуліс Л. В.*

*доктор педагогічних наук, професор,
Національний університет імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНА ГРАФІКА В СИСТЕМІ ЗАСВОЄННЯ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасна освіта потребує нового погляду на репрезентацію й засвоєння інформації. Одним з інноваційних і перспективних напрямів є інформаційна графіка, що сприяє візуалізації складних мовознавчих понять та явищ, уможливорює оптимізацію навчального матеріалу, що засвоюють здобувачі освіти, підвищуючи рівень його розуміння й запам'ятовування.

* © Чумак А. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Як уважає В. Ободовська, інформаційна графіка – це «новий ключовий метод інформаційного середовища, що керується соціальними й психологічними змінами цільової аудиторії, є затребуваним в освітньому просторі» [3, с. 69].

В. Логвіненко пропонує поняття «навчальна графіка» й визначає його «як багатопланове і структурне поняття, у якому виділяємо окремо пласт «подання інформації» та «функції»» [2, с. 82]. «Подання інформації» репрезентується шляхом подавання даних, художніх елементів, певної структури або процесу, графіків, графічних об'єктів тощо. На думку вченої, «навчальна графіка» виконує такі функції: мотивація до навчання, обробка, інтеграція, генерація й передача інформації, демонстрація поверхневих і глибинних зв'язків між об'єктами тощо.

Термін «інформаційна графіка (інфографіка)» за науковцями Т. Дмитренко, Т. Деркач, А. Дмитренко – «це форма графічної візуалізації інформації даних, фактів, статистики і знань у вигляді інтуїтивно зрозумілої і лаконічної оформленої схеми, графіка або рисунка» [2, с. 82].

Аналіз визначень поняття «інформаційна графіка» дозволяє нам стверджувати, що це форма графічного представлення даних, фактів, статистики, знань або подій, яка створюється шляхом поєднання зображень, графічних елементів й об'єктів. Метою її є забезпечення легкого сприйняття, глибокого розуміння й інтеграції інформації, що може супроводжуватися або замінювати текстовий контент.

Упродовж навчання на I-IV курсах у ЗВО відповідно до ОП «Українська мова і література» передбачено вивчення таких мовознавчих дисциплін: «Вступ до мовознавства», «Сучасна українська літературна мова (в т. ч. Українська діалектологія; Історія української мови)», «Стилістика української мови». Власний досвід навчання дозволяє констатувати, що більшість навчального матеріалу під час лекцій викладачі пропонували у вигляді таблиць, схем. Відповідно студенти, готуючись до практичних занять, теж розробляли різноманітні види інформаційної графіки. Зазначимо, що й самостійна робота з більшості дисциплін передбачала створення інфографічного матеріалу, який супроводжував теоретичного матеріалу для опрацювання.

У процесі проведення розвідки ми розробили приклад інфографіки з дисципліни «Сучасна українська літературна мова (в т. ч. Українська діалектологія; Історія української мови)» на тему «Відміни і групи іменника» (рис. 1). На рисунку подано інформацію про поділ іменника на відміни та завдання для перевірки засвоєних знань у вигляді QR – кодів.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

ВІДМІНИ І ГРУПИ ІМЕННИКА

Ві́дміна – це словозмінний клас іменників. У сучасній українській мові іменники поділяються на чотири відміни.

Перша та друга відміни мають три типи парадигм, або три групи: тварю, існує і відомо. Їх відносять до характерно жіночого прикласного основи іменників та особливостям відмінювання.

Іменники чоловічого роду можуть належати:

а) до I відміни (в називному однині мають закінчення -а); спрота, делека, гайдамака, Микола, сулак;

б) до II відміни (в називному однині не мають закінчення -а); батько, край, дитя, степ.

Іменники жіночого роду можуть належати:

а) до I відміни (в називному однині мають закінчення -а); спрота, зима, сума, земля, пісня;

б) до III відміни (в називному однині не мають закінчення -а); тін, слів, піч, мати.

Іменники середнього роду можуть належати:

а) до IV відміни (три відмінювання в них з'являється суфікс -ат- або -ен-); теля – теляти, курча – курчати, іхті – іхті;

б) до II відміни (три відмінювання в них не з'являється суфікс -ат- або -ен-); село, поле, море, знання, сузір'я.

Відміна	Рід	Закінчення в II, в. одн.
I	жіночий, чоловічий	-а (-я)
II	чоловічий	нульове, -а
III	жіночий	-а, -е, -а (-я)
IV	середній	нульове
		-а (-я) (суфікси -ат-, -ят-, -ен-)

ВИКОНАЙТЕ ЗАВДАННЯ

Перейдіть за QR-кодом та виконайте завдання.

Перейдіть за QR-кодом та ознайомтеся з матеріалом на сайті, а також виконайте завдання на закріплення опрацьованого матеріалу.

Рис. 1. Відміни й групи іменників

Отже, інформаційна графіка є важливим інструментом сучасної освіти, забезпечуючи ефективне подання й засвоєння навчального матеріалу з мовознавчих дисциплін, що забезпечує доступність і зрозумілість навіть найскладніших лінгвістичних понять. Упровадження й використання інформаційної графіки в процесі навчання сприяє активному розвитку критичного й креативного мислення, допомагає здобувачам освіти глибше інтегрувати й систематизувати здобуті знання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дмитренко Т. А., Деркач Т. М., Дмитренко А. О. Використання інфографіки в навчальному процесі. *Розвиток інформаційної компетентності та медіа грамотності керівника Нової української школи в умовах післядипломної педагогічної освіти*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. Херсон: ХАНО. 2019. С. 82–84.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

2. Логвіненко В. Г. Використання технології інфографіки для візуалізації навчального контенту. *Фізико-математична освіта*. №.2 (16). 2018. С. 80–86.
3. Ободовська В. Інфографіка на уроках історії як засіб візуалізації образів. *Рідна школа*. 2016. № 8–9 (серпень–вересень). С. 67–70.

Чух Г. П.*

*доктор філософії, викладач кафедри теорії
й методики викладання навчальних дисциплін,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна*

**УКРАЇНОЗНАВЧІ ПРІОРИТЕТИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ:
РОЗВИТОК ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ
СВІДОМОСТІ УЧНІВ НА ОСНОВІ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ**

Розвиток патріотичних почуттів та національної свідомості здобувачів освіти є одним із ключових завдань освітньої системи будь-якої країни. В умовах російсько-української війни збереження національної ідентичності українців набуває особливої ваги. Професійний розвиток педагогів у нових реаліях передбачає особливо пильну увагу до означеної проблеми під час різних форм підвищення кваліфікації вчителів.

Українознавчі пріоритети освітнього процесу визначені як українським законодавством, так і дослідженнями вітчизняних науковців: Законом України від 13 грудня 2022 року № 2834-IX «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»; концептуальна основа виховання патріотизму молоді в умовах повномасштабного російського вторгнення подана у роботі Олійник Л.; матеріали, які можна використовувати під час підготовки уроків стійкості, боротьби та перемог презентовані в посібнику «Як говорити про російсько-українську війну в школі».

Законодавець і науковці переконані, що визначальна мета такої роботи – сформулювати тверду громадянську позицію в учнів і учениць. Однак важливо не уподібнюватися до пропаганди країни-агресорки, в основі якої – постійноповторювані короткі гасла. У роботі з молодим поколінням важливо розвивати критичне мислення, розвивати навичку перевіряти джерела інформації, формувати особистісне вдумливе сприйняття літературних творів.

Мета цієї наукової розвідки – окреслити можливості розвитку патріотичних почуттів та національної свідомості учнів на основі літературних творів. Попри плюралізм у сприйнятті літературних творів, академічну свободу вчителя у викладанні усіх навчальних дисциплін, у тому числі й мовно-літературної освітньої галузі, в основі такої роботи має бути принцип україноцентричності та утвердження ідеї захисту України.

* © Чух Г. П.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Насамперед зацентруємо на можливостях долучення до роботи над означеною темою учителів зарубіжної літератури та інтегрованих мовно-літературних курсів. У висвітленні теми «Україна в житті і творчості письменників» доречно обговорювати відомості про різноманітні творчі зв'язки письменників, чию творчість вивчають на уроках зарубіжної літератури, з Україною (використання української тематики, персонажів тощо): тема «Вольтер про Україну («Історія Карла XII», розділ IV)»; поема англійського поета-романтика Джорджа-Гордона Байрона «Мазепа»; реалії українських пейзажів австрійського поета Райнера Марії Рільке, який подорожував Дніпром, знайомився з українцями, піднімався на Чернечу Гору вклонитися Кобзареві, захоплювався українським фольклором і вважав, що відчув дух Київської Русі.

Під час вивчення певних тем акцентуємо, що Україна вплинула не так на творчий, як на життєвий шлях деяких письменників, як це, наприклад, було з генієм французької літератури Оноре де Бальзаком [4]. На нашу думку, окрім перипетій життя автора «Гобсека», пов'язаних з перебуванням на території сучасної Житомирщини, варто окреслити й співвіднесеність теми «Бальзак і Україна» з реаліями ХХІ століття: окрім видання творів Бальзака в Україні, активне сценічне життя бальзаківських героїв на театральних сценах нашої країни, у культурно-освітньому просторі є туристичні маршрути «Місцями Оноре де Бальзака: Верхівня, Городківка, Бердичів», період перебування в Україні і творчість французького класика інтерпретують сучасні драматурги, як-от: Олег Низовець, Неда Неждана «Оноре, а де Бальзак?».

Така робота сприятиме формуванню світоглядних цінностей випускника основної школи – патріота України, який знає її історію, це носій української культури, який поважає культуру інших народів.

Окремо окреслимо можливості розвитку патріотичних почуттів та національної свідомості здобувачів освіти на уроках української літератури. Під час різних форм підвищення кваліфікації вчителів важливо популяризувати сучасні підходи до висвітлення цієї теми: професійний розвиток педагогів у нових реаліях передбачає усвідомлення того, що часи ура-патріотизму чи шароварщини минули, формальний підхід у національно-патріотичному вихованні стає небезпекою для національної безпеки країни.

Наприклад, розглянемо сучасні підходи до вивчення творчості Олени Теліги. Хоч у шкільному курсі літератури біографія і творчість цієї патріотки, як і Олега Ольжича, не нові, важливо усвідомити недопустимість формального вивчення означеної теми в 11 класі. Ті, кому нині трохи за 30, не вивчали в школі справжню історію визвольних рухів в Україні, тому досі (досі!) з деякою пересторогою, а той відкрито ворожнечею лунають думки про «посібництво нацистам», про «антисемітизм і колабораціонізм» тих молодих людей, котрі повернулись в Україну під час Другої світової війни, щойно її покинула Червона армія. Викладання української літератури в нових реаліях передбачає обговорення непростих питань: Чого вони хотіли?

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

На що сподівалися? Чому ті «посібники» були розстріляні в Бабиному Яру лише після кількох місяців перебування в Києві? Чому не вчинили жодної диверсії жодного вибуху і жодного провокаційного вбивства, як це робили радянські партизани, через що німці розстрілювали мирних киян цілими кварталами? Що змусило витончену аристократку Олену Телігу, народжену під Москвою, виховану, за її власними словами, як петербужанка змінити погляди і стати однією з найяскравіших постатей українського спротиву, а згодом загинути в Бабиному Яру нескореною? [4].

Обговорення цих та інших непростих питань на уроках літератури стане основою для усвідомлення творів Олени Теліги, яка стверджувала: «Перед нашою молоддю стоїть блискуче завдання стати батьками майбутнього своєї нації. Хай же вона не зрікається цієї честі, виховуючи себе лише на сірих рядовиків, і хай кожний не підтинає собі добровільно крила, лише старається розгорнути їх якнайширше. Хай пам'ятає: хто готує себе лише на те, щоб впрягтися до плуга, завжди матиме погоничів».

Саме ці слова «хто готує себе лише на те, щоб впрягтися до плуга, завжди матиме погоничів» дають розуміння її прагнення повернутися в Україну, змінити на краще майбутнє своєї нації.

Учителі під час різних форм підвищення кваліфікації обговорюють, окрім новачій методики викладання мовно-літературних дисциплін, можливості співвіднесення творів шкільної програми з української літератури з сучасними реаліями. Таким прикладом стало й обговорення нової книги про Олену Телігу Ірен Роздобудько «Неймовірна. Ода до радості». З часу життя Олени Теліги і її побратимів проминуло багато років, а Україна досі стоїть крісткою в горлі імперських амбіцій – у центрі Європи, незламним щитом між ситим Заходом і ненажерливим Сходом. Між життям і смертю. Стверджуючи своїм багатовіковим існуванням непереможність нації [там само].

У книзі Ірен Роздобудько є соло Олени, яке так співзвучне нинішнім реаліям: «Нині звідусіль кажуть, що ми прийшли запізно або... зарано. А я питаю: коли ж іще? Іншого часу для нас не буде! Мені кажуть, що боротьбу можна продовжувати будь-де, а я питаю: який у тому сенс, якщо ми потрібні саме тут?! Мене лякають загибеллю. А я кажу: це буде не кінцем, а прикладом, адже немає нічого важливішого за власний приклад! ... можна сто разів писати гарні і розумні речі з-за кордону, а можна давати приклад незламності як хлопці під Крутами чи як герої під Базаром. І це десь кращий дороговказ для нащадків на сто років вперед».

Примітно, що на презентації книги «Неймовірна. Ода до радості» Ірен Роздобудько розповіла, що Олена Теліга виконує свою місію протистояння рашистській імперії і в наш час, бо «вона має воювати, вона повинна бути зі своїми побратимами, тому я надсилаю свою книгу воїнам, які виконують ту місію, яку не змогли виконати Олена Теліга зі своїми побратимами, бо був такий час. Вона настільки жива і сучасна, що нікого не залишає байдужим».

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

А чи не про важливість розвитку патріотичних почуттів та національної свідомості здобувачів освіти ці настанови Олени Теліги, видруковані на форзаці видання Ірен Роздобудько: «Чим вищий п'єдестал побудуємо для тих, що стали символом наших визвольних змагань – і тим далі падатиме світло від цього символу, і тим ширші маси бачитимуть яскравий дороговказ для свого життя і своєї боротьби. І тому в мільйони рупорів мусимо кричати про наших героїв і на найвищих висотах різьбити їхні імена»? [4].

Отже, читаючи про минуле, стає більш зрозумілим сьогодення і те, куди треба рухатися далі. І усвідомленню цього сприяють поетичні рядки української патріотки Олени Теліги:

І в душній залі буде знов рости
Така дитинна й божевільна мрія:
Що задля мене хтось зуміє йти
Крізь всі зневаги – так, як я умію!

Отже, професійний розвиток педагогів у нових реаліях передбачає осучаснення методики розвитку патріотичних почуттів та національної свідомості учнів на основі літературних творів. Українознавчі пріоритети освітнього процесу сприятимуть формуванню світоглядних цінностей випускника основної школи – патріота України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Роздобудько І. Неймовірна. Ода до радості. Київ: Нора- Друк. 2022. 368 с.
2. Ковбасенко Ю. І. Біографія письменника і викладання літератури. Київ. 2002. 128 с.

Швед Г. В.*

*доктор філософії, доцент кафедри
теорії й методики дошкільної, початкової освіти
та мовних комунікацій,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, України*

АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

З урахуванням ризиків, пов'язаних з обстрілами та іншими загрозами в результаті воєнних дій на території України, створення безпечних умов у закладах освіти є пріоритетним напрямком державної політики та органів місцевого самоврядування. Забезпечення безпечного середовища в умовах війни є надзвичайно важливим, у тому числі для закладів дошкільної освіти, які є осередком великої кількості дітей, що є особливо вразливим до зовнішніх загроз. Незважаючи на фактори, які в деяких регіонах унеможливають доступ до освіти внаслідок воєнних дій, Міністерство освіти і науки України й місцеві органи управління

* © Швед Г. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

освітою докладають максимум зусиль для забезпечення функціонування мережі закладів дошкільної освіти та доступу до якісної дошкільної освіти кожній дитині дошкільного віку. Проте в умовах переміщення та проживання дітей у місцях із пошкодженою або знищеною інфраструктурою, альтернативні форми стають єдиним способом забезпечити здобуття та безперервність освіти.

Дослідження, дотичні до визначеної проблеми, засвідчують висвітлення теоретичних і практичних аспектів дошкільної освіти такими представниками вітчизняної педагогічної думки, як А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій та ін. Проте питання альтернативних форм здобуття дошкільної освіти досліджено не повною мірою (Т. Поніманська, Н. Цуканова та ін.).

Мета статті – схарактеризувати альтернативні форми здобуття дошкільної освіти як інструменту соціальної стійкості України.

Концептуальні положення, що визначають мету, завдання, організаційні засади, зміст дошкільної освіти висвітлено у низці нормативно-правових документів, серед яких Закон України «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2024), Державний стандарт дошкільної освіти (2021), Положення про заклад дошкільної освіти (2003), Положення про центр розвитку дитини (2009) та ін.

Нормативно-правовою основою для здійснення дошкільної освіти є Закон України «Про дошкільну освіту», який характеризує традиційну систему, а також визначає варіанти для розширення доступу дітей до отримання освітніх послуг, зокрема: ясла, дитячий садок, спеціальний дитячий садок, мобільний дитячий садок, сімейний (родинний) дитячий садок, міні-садок, центр педагогічного партнерства, центр розвитку дитини [1]. Серед запропонованих типів організації освітньої діяльності можемо виділити форми, що стануть органічним доповненням для вихованців закладів дошкільної освіти, ураховуючи темп розвитку і здібності дитини (центр розвитку дитини) та надання психолого-педагогічної підтримки батькам немовлят та дітей раннього віку (центр педагогічного партнерства).

Про запровадження альтернативи в отриманні освіти сьогодні, у тому числі внаслідок пошкодження або руйнації закладів дошкільної освіти під час війни в окремих територіальних громадах, свідчить поява таких форм, як мобільний дитячий садок, сімейний (родинний) дитячий садок, міні-садок.

Законодавчою основою для організації та здійснення освітньої діяльності засобами альтернативних форм є Положення про центр розвитку дитини (2009), Положення про дошкільний навчальний заклад сімейного типу (2011), Положення про мобільний дитячий садок та Положення про центр педагогічного партнерства, які знаходяться на громадському обговоренні.

Мобільний дитячий садок, оснащений необхідними ігровими, дидактичними, науково-методичними, матеріально-технічними, інформаційними ресурсами, передбачає два варіанта організації освітньої діяльності за місцем проживання дітей [1]. Мова йде про роботу групи вихователів за визначеним графіком з дітьми

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

дошкільного віку на базі спеціально облаштованого транспортного засобу або у пристосованому приміщенні. Кількість дітей для перебування у такому садку варіюватиметься в залежності від загальної площі транспортного засобу або приміщення для здійснення освітньої взаємодії. Мобільний дитячий садок має низку переваг, серед яких: територіальна доступність, спеціально обладнане освітнє середовище, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами, розвиток дітей відповідно вимог Базового компонента дошкільної освіти, психологічна та методична підтримка батьків.

Сімейний (родинний) дитячий садок створюється за місцем проживання сім'ї (родини) у приватному будинку або квартирі з наданням освітніх послуг дітям від народження, які перебувають у родинних стосунках, та/або дітям, які не є членами сім'ї (родини) [1]. Освітній процес здійснює вихователь, проте батьки також мають право брати участь у взаємодіях. Перевагами такої форми здобуття дошкільної освіти є: зменшення тривожності дітей дошкільного віку у зв'язку з тривалою відсутністю батьків, здійснення спілкування та взаємодії батьків з дітьми під час освітніх та виховних заходів, обідніх перерв тощо.

Така форма організації освітньої діяльності, як центр розвитку дитини надає можливість сконцентрувати увагу педагогів не тільки на всебічному розвитку, але й урахувати індивідуальні психічні та фізичні потреби дітей, здійснити ранню соціальну адаптацію до умов закладу дошкільної освіти, підготувати до навчання у школі, реалізувати психолого-педагогічне обстеження дітей, розробити індивідуальний план корекції розвитку дитини тощо [2]. У доповнення традиційної системи дошкільної освіти в процесі роботи такі центри можуть інтегрувати сучасні освітні технології й методики раннього розвитку, працювати за окремими парціальними програмами, що спрямовані на розвиток креативності, мовлення, соціальних навичок тощо. Відтак, робота таких центрів може послугуватися методичними рекомендаціями Державного стандарту дошкільної освіти, зокрема його варіативним складником, впроваджуючи у свою діяльність педагогічні системи і технології розвитку дітей раннього й дошкільного віку видатних педагогів [3]. До них відносимо методику Марії Монтесорі (розвиток самостійності через свободу вибору занять і роботи з використанням розробленої системи оригінального дидактичного матеріалу), методику Глена Домана (навчання за допомогою карток з предметними картинками з надрукованими словами), методика Фрідріха Фребеля (розвиток дитини через гру, творчість і активну взаємодію з навколишнім світом засобами спеціальних навчальних матеріалів (дарунків Фребеля) тощо.

Центр педагогічного партнерства, як осередок розвитку дітей раннього віку має можливість надавати педагогічну та психологічну підтримку батькам з питань розвитку, виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

і компетентностей, а також здійснювати педагогічну підтримку майбутніх батьків.

Слід звернути увагу, що в основу організації освітньої діяльності у вищезазначених альтернативних формах здобуття дошкільної освіти покладено ключові принципи державної освітньої політики, а саме: ідея дитиноцентризму та особистісно орієнтованого підходу, запровадження системи заходів, спрямованих на забезпечення конституційної гарантії щодо доступності дошкільної освіти

Здійснене дослідження дозволяє зробити висновок про важливу функцію системи дошкільної освіти в Україні, що забезпечує цілісний та всебічний розвиток дітей відповідно до міжнародних стандартів якості освіти. Проте ідея розвитку альтернативних форм здобуття дошкільної освіти сприяє розвитку адаптивного освітнього середовища, дозволяє отримати доступ до дошкільної освіти у зоні бойових дій, демонструючи соціальну стійкість країни та розвиток суспільства у період війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про дошкільну освіту: Закон України від 6 червня 2024 р. № 3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 15.01.2025 р.).
2. Про затвердження Положення про центр розвитку дитини: Постанова Кабінету міністрів освіти України від 5 жовтня 2009 р. № 1124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1124-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення 17.01.2025).
3. Щодо методичних рекомендацій до оновленого Базового компонента дошкільної освіти: лист Міністерства освіти і науки України від 16 березня 2021 року № 1/9-148. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/npd-doc?nprmid=94&nprid=61019> (дата звернення 17.01.2025).

Шепілев Д. С.*

*аспірант кафедри інформатики та прикладної математики,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

*Науковий керівник:
Семеріков С. О.
доктор педагогічних наук, професор,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг, Україна*

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЧЕРЕЗ ІМЕРСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Сьогодення ставить перед педагогами нові виклики, пов'язані з інтеграцією цифрових технологій у освітній процес та безперервним професійним розвитком. Педагогічні працівники повинні не лише

* © Шепілев Д. С.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

володіти традиційними методами викладання, а й активно використовувати інноваційні інструменти, що дозволяють адаптуватися до швидко змінюваного освітнього середовища. У цьому контексті імерсивні технології, які включають віртуальну та доповнену реальність, стають важливим інструментом для розвитку педагогічних компетентностей. Вони відкривають нові можливості для формування та вдосконалення професійних навичок педагогів, дозволяючи створювати інтерактивні, захоплюючі та реалістичні навчальні середовища. Використання імерсивних технологій сприяє не лише розвитку практичних здібностей, але й формуванню критичного мислення, творчого підходу до навчання, а також підвищенню мотивації педагогів до самоосвіти та професійного зростання. У зв'язку з цим важливо проаналізувати потенціал імерсивних технологій у контексті педагогічного розвитку та визначити їх роль у формуванні нових підходів до професійної освіти в умовах цифрової трансформації.

Імерсивні технології – це інноваційні засоби, які забезпечують користувачам занурення в штучно створене або доповнене реальне середовище через віртуальну або доповнену реальність. Технології дозволяють створювати інтерактивні навчальні середовища, що мають потенціал значно змінити підходи до освіти та професійного розвитку. Віртуальна реальність (VR), доповнена реальність (AR) та змішана реальність (MR) пропонують можливості для моделювання реальних або фантастичних ситуацій, де користувач може безпосередньо взаємодіяти з об'єктами та подіями, що відбуваються в середовищі. Віртуальна реальність дає змогу створити повністю замінене реальне середовище, яке можна використовувати для симуляцій складних педагогічних ситуацій, відпрацювання навичок управління класом чи розвитку комунікаційних здібностей. Доповнена реальність, в свою чергу, накладає цифрові елементи на реальний світ, що дозволяє використовувати інформацію в реальному часі та впливати на навчальний процес. Змішана реальність поєднує в собі риси обох цих технологій, даючи змогу створювати інтерактивні сценарії, де фізичні та цифрові елементи взаємодіють у реальному часі.

Імерсивні технології забезпечують нові можливості для навчання та відкривають нові горизонти для розвитку педагогічних компетентностей. Використання імерсивних технологій в освітньому процесі дозволяє педагогам отримувати реальний досвід, що раніше був недоступний через відсутність необхідних ресурсів чи обмеження реального світу. Наприклад, віртуальні лабораторії можуть забезпечити тренування в складних наукових експериментах, а симуляції класних ситуацій дають можливість практикуватися в управлінні навчальним процесом без страху зробити помилку. Передусім варто відзначити, що імерсивні технології дозволяють створювати адаптивне середовище, де педагоги можуть отримувати індивідуалізовані навчальні траєкторії, орієнтуючись на власні потреби та рівень підготовки. Отже імерсивні технології відкривають

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

можливості для безперервного професійного розвитку, надаючи інструменти для глибшого розуміння педагогічних процесів і методів, а також для вдосконалення навичок, які є важливими для сучасного викладача.

Перелік компетентностей сучасного вчителя визначається професійними стандартами, які встановлюють вимоги до кваліфікації, обов'язків та компетентностей працівників. Отже, професійний стандарт – це офіційно затверджені вимоги до компетентностей працівників, які є основою для формування професійних кваліфікацій. Стандарт вважається діючим з моменту його внесення до відповідних нормативних актів. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» був затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 року (№ 1225) [1]. Документ визначає вимоги до п'ятнадцяти професійних компетентностей вчителя, які базуються на його кваліфікаційних характеристиках і сприяють формуванню чітких вимог до професійної діяльності педагогів.

На нашу думку, використання імерсивних технологій буде найбільш доцільним для професійного розвитку вчителя в контексті таких компетентностей, як інформаційно-цифрова, предметно-методична, інноваційна, оцінювально-аналітична та проєктувальна.

Імерсивні технології, такі як віртуальна та доповнена реальність, надають вчителям можливість не тільки інтегрувати новітні технології в освітній процес, але й адаптувати методи навчання до сучасних вимог. Використання цифрових технологій у навчанні є основою *інформаційно-цифрової компетентності*, оскільки ці технології дозволяють створювати інтерактивні, захоплюючі середовища, де учні можуть взаємодіяти з навчальним матеріалом у новий спосіб. Вчитель, володіючи цією компетентністю, може ефективно використовувати віртуальні платформи та інші цифрові ресурси для підвищення якості навчання. *Предметно-методична компетентність* є іншою важливою сферою, де імерсивні технології відіграють ключову роль. Вони дозволяють вчителям створювати навчальні ситуації, наближені до реальних, що дає можливість адаптувати зміст уроків відповідно до потреб учнів. Імерсивні технології дозволяють не лише моделювати складні ситуації, а й створювати можливості для практичного засвоєння матеріалу, що сприяє розвитку важливих навичок у учнів. *Інноваційна компетентність* є невід'ємною частиною сучасного професійного розвитку вчителя. Імерсивні технології є потужним інструментом для впровадження нових підходів до навчання. Вони сприяють розвитку творчого підходу вчителя до організації навчального процесу, дозволяють розробляти нові методики, які використовують віртуальну та доповнену реальність для створення інтерактивних і захоплюючих уроків. *Оцінювально-аналітична компетентність* вчителя також отримує нові можливості завдяки імерсивним технологіям. Використання таких технологій дозволяє здійснювати більш точну оцінку результатів навчання через моніторинг і аналіз взаємодії учнів з навчальним середовищем, що

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

дозволяє вчителю коригувати методи навчання та досягати кращих результатів. Нарешті, *проектувальна компетентність* є важливою для створення і впровадження інноваційних освітніх проєктів, що включають імерсивні технології. Вчителі можуть використовувати ці технології для розробки нових проєктів, які дозволяють учням працювати з віртуальними середовищами, створюючи реалістичні навчальні ситуації для розвитку ключових компетентностей.

Викладене дозволяє стверджувати, що імерсивні технології є важливим інструментом для розвитку ключових компетентностей сучасного вчителя, оскільки вони надають можливості для реалізації інноваційних педагогічних підходів, які суттєво змінюють традиційні методи навчання, забезпечують вчителеві нові можливості для професійного розвитку. Вони дозволяють інтегрувати різноманітні технології в освітній процес, підвищуючи рівень володіння цифровими інструментами та вдосконалюючи педагогічні навички.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ МОН України (від 29.08.2024 р.№1225). URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66e/806/fcb/66e806fcb90e2017837434.pdf>.

Шепітко О. В.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
учитель англійської мови,
Миколаївська гімназія № 45 Миколаївської міської ради,
м. Миколаїв, Україна*

Якименко С. І.

*доктор педагогічних наук, професор,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НУШ З ПОГЛЯДУ О. САВЧЕНКО

За часів незалежності початкова освіта зазнала вже три етапи модернізації: від повного реформування освіти незалежної країни (потреба у нормативних документах про освіту; переосмислення культурних поглядів й цінностей; економічний розвиток, глобалізація, інновації в інформаційній сфері тощо) до реформування початкової освіти в умовах ідей Нової української школи (дитиноцентризм,

* © Шепітко О. В., Якименко С. І

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

компетентнісний та діяльнісний підходи, інтерактивні методи навчання, інклюзивний напрямок в освіті, школа партнерства тощо).

Проблемі модернізації початкової освіти присвятили себе такі вчені та педагоги, як Н. Бібік, О. Дубасенюк, В. Котубей, Т. Кошманова, Н. Ничкало, А. Романчук, О. Савченко, С. Сисоєва, Л. Хоружа та інші.

Однією з відомих вчених постатей, яка розуміла надважливість початкової освіти та її модернізації, залишається Олександра Яківна Савченко. На своєму шляху від вчительки середньої школи до доктора педагогічних наук, професора; дійсного академіка НАПН України; члена Президії НАПН України; академіка-засновника НАПН України; Заслуженого працівника народної освіти й багато інших посад та ступенів освіти, Олександра Яківна плідно працювала над алгоритмом методичних інновацій під час модернізації саме початкової освіти. Головними чинниками такого алгоритму вона виділяла мету початкової освіти, прогнозування її результатів та пошук їх досягнення (зміст, методи, середовище, режим та ін.) [1, с. 219].

На думку Олександри Савченко, «початкова освіта – це перший ступінь шкільної освіти, який забезпечує подальше навчання, виховання й розвиток дітей» [2, с. 495].

Вчена зазначає, що початкова освіта є унікальною та називає її коренем шкільної освіти, який виступає джерелом успіхів, розвитку до досягнень здобувачів освіти.

Надаючи багато можливостей сьогодні, Нова українська школа стала новим викликом, як для освітян, так і для вчених. Виникла потреба перекваліфіковувати багатьох педагогів, створюючи нові методичні та практичні заходи, підвищувати їх цифрову грамотність, затверджувати нові нормативні документи (Державний стандарт початкової освіти, Концепція НУШ, Типові освітні програми для 1-2 та 3-4 класів) тощо [5; 6; 7].

У статті педагога «Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи» йдеться про законодавчі засади і наукові підходи розроблення Державного стандарту початкової освіти і типових освітніх програм для 1-2 класів. Матеріали створені на засадах закону «Про освіту» (положення про результати освіти), Концепції Нової української школи, ідеях діяльнісно-результативної освіти, дитиноцентризму, природовідповідності та ін. Авторка вказує саме на важливість створення Державного стандарту початкової освіти, на реалізації принципу дитиноцентризму, на здобутті очікуваних та обов'язкових освітніх результатах, на компетентнісному підході у навчанні, використанні міжпредметних та внутрішньопредметних зв'язків, та інтеграції. Олександра Яківна глибоко переконана, що першочерговими й вкрай важливими є не лише компетентнісні результати, а й всебічний розвиток дитини, як особистості, її інтереси, погляди й здібності [3].

Відповідно до типової освітньої програми, розробленої для 1-4 класів під редакцією Олександри Яківни Савченко, діяльнісний

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

підхід займає одне з найважливіших місць. Саме впровадження інноваційних методів навчання, які націлені на покращення якості освіти та навчально-пізнавальної активної діяльності учнів, можливе завдяки діяльнісному підходу, який можна застосовувати у різних предметних галузях початкової школи [4].

Крім того, О. Савченко вказувала на наступність між дошкільною й початковою освітами й розкривала її важливість для всіх здобувачів освіти. Відомий педагог наступність визначає, як «неперервний процес виховання, розвитку й навчання дитини, який на кожному віковому етапі має як загальні, так і спеціальні цілі», детально розкриваючи їх у своїй важливій педагогічній праці «Дидактика початкової освіти» [2, с. 111].

Кожен здобувач освіти володіє певними системами компетентностей, на що звертала увагу педагогиня, наголошуючи на важливості та поєднанні систем ключових й предметних компетентностей. Однією з провідних ключових компетентностей Олександра Яківна розглядала «уміння вчитися», без сформованості якої молодший школяр не буде повноцінно вчитися, бо надалі не буде розвинена здатність самостійності як у навчанні, так і у житті.

Олександра Яківна Савченко зробила неоціненний теоретичний та практичний внесок в модернізацію сучасної початкової освіти, її ідей, методики, практики та погляди стануть орієнтиром для багатьох освітян, науковців та дослідників сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Діяльнісно-результатний підхід як чинник системної модернізації початкової освіти. / О. Я. Савченко // *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи*: Матеріали П'ятої Міжнар. наук.-практ. конф. 10–11 жовтня 2019 року. Умань: ВПЦ Візаві, 2019. С. 216–219.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ: Грамота, 2012. 503 с.
3. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи. / О. Я. Савченко/ *Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко); методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті*. Київ: УОБЦ «Оріон», 2018. 160 с.
4. Шепітко О. В. Діяльнісний підхід в компетентній освіті з погляду О. Я. Савченко. *Діяльнісний підхід в реаліях сьогодення: виклики та перспективи освітньої реформи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2024.
5. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.
6. Концепція НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>.
7. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1-2 клас, 3-4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv>.
8. Закон України про освіту. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

*аспірант кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «САМОМЕНЕДЖМЕНТ» В УНІВЕРСИТЕТАХ

В умовах українського суспільства ключовими завданнями у сфері освіти є ефективне управління її якістю, адаптація систем до викликів сьогодення, забезпечення професійного розвитку педагогів, з метою задоволення потреб бенефіціарів. Нестабільність викликана війною, економічними труднощами, психологічним навантаженням вимагає від освітян навичок організації навчання в кризових ситуаціях, оперативного впровадження нових підходів до навчання, підтримання власної мотивації та уміння допомагати учням долати стрес. Якість освіти безпосередньо залежить від рівня організації та адаптивності вчителя.

У законі «Про повну загальну освіту» під «якістю освіти» розуміють «відповідність результатів навчання...державним стандартам, а під «якістю освітньої діяльності» – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу [4]. Новітні освітні тенденції змінили підходи до оцінки роботи школи за кількісними показниками (оцінки в журналі, участь у конкурсах, олімпіадах тощо), поставивши результат і процес навчання рівноцінними та взаємозалежними. Докази впливу якості освітньої діяльності на якість освіти знаходимо у дослідженнях PIRLS, TIMSS, PISA. Відповідно до них, школа що має на меті підвищення якості освіти учнів повинна створити безпечне і сучасне середовище, підтримувати позитивну атмосферу, подбати про фахове вдосконалення вчителів[5].

Саме фахове вдосконалення вчителів потребує інноваційного підходу, адже довгий час педагоги проходили раз на п'ять років курси підвищення кваліфікації у інститутах післядипломної освіти, з чітко регламентованим змістом. Останнє десятиліття освітяни активно відвідують вебіари, конференції, тренінги, майстер-класи, які пропонують надавачі послуг післядипломної освіти. Перед педагогічними працівниками постає питання вибору, систематизації, організації власного поступу, врівноваження особистого та професійного життя. Уважаємо, що самоменеджмент є практичним інструментом для підвищення якості викладання предметів та побудови успішної педагогічної кар'єри.

З точки зору О. Боднар, М. Шкоди, структура адаптивного самоменеджменту праці педагога включає такі складові як: інформаційно-цифровий самоменеджмент, самоменеджмент

* © Шкода М. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

самоосвіти та розвитку, самоменеджмент особистого бренду, маркетинговий самоменеджмент, фінансовий самоменеджмент, самоменеджмент фізичного стану здоров'я та емоційного інтелекту [2]. Такий підхід закриває базові потреби працівника освіти розвиватися гармонійно та є фундаментальною складовою досягнення успіху в безперервному професійному розвитку педагога.

На нашу думку, незважаючи на те що дисципліна «Самоменеджмент» є універсальною, вона потребує окремого вивчення та практичного використання. Нами було досліджено наявність даного курсу під час університетської підготовки майбутніх спеціалістів різних галузей. Так, в державному закладі вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук є курс «Самоменеджмент як чинник професійно-особистісного розвитку менеджера в освіті» (90 год) [1], Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» пропонує дисципліну «Самоменеджмент» (150 год) [3], де формують у фахівця комплекс теоретичних знань щодо індивідуальних особливостей та поведінкових навичок виконання функцій керівництва в організації, розвиток умінь особистої праці керівника та праці підлеглих, оволодіння навичками особистісного розвитку. В цьому курсі чітко простежується взаємозв'язок самоменеджменту та ефективного менеджменту в організації. В Запорізькому національному університеті самоменеджмент вивчається як практикум для студентів підготовки «Менеджмент» (120 год) [7]. Ізмаїльський державний гуманітарний університет на факультеті управління, адміністрування та інформаційною діяльністю розроблено програму навчальної дисципліни «Самоменеджмент та управління особою кар'єрою» (120 год) [6]. У Тернопільському педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка теж курс «Самоменеджмент» є у переліку вибіркових дисциплін для студентів магістратури. Можемо зробити висновок, що дисципліна «Самоменеджмент» викладається здебільшого на факультетах менеджменту для майбутніх керівників бізнес компаній або закладів освіти.

Ми переконані, що цю дисципліну потрібно викладати в обов'язковому порядку для всіх без виключення працівників освіти під час університетської підготовки, на початку роботи у сфері освіти та у межах професійного підвищення кваліфікації. Водночас, університетська підготовка «Самоменеджменту» повинна бути націлена на розвиток навичок студента, його опановування освітньої програми, комунікації із викладачами, студентством, пошук нових можливостей навчання, волонтерства, практики тощо. На початку роботи за фахом, обов'язково пройти підготовку «Самоменеджменту» в нових реаліях себе як педагога, учасника колективу, поєднуючи заняття, підготовку до них, навчання та особисте життя. Протягом подальшої діяльності – знайомитися із сучасними підходами та інноваціями в даній сфері, передавати свої практичні навички учасникам освітнього процесу.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Отже, самоменеджмент педагогів є ключовою складовою системи управління якістю освіти, оскільки сприяє професійному зростанню педагогів та підвищенню ефективності їхньої роботи. Університетська підготовка, що включає дисципліну самоменеджменту, повинна бути інтегрованою не лише у програми менеджменту, а й для всіх майбутніх педагогів. В умовах України самоменеджмент стає критично важливим для викладачів, які змушені працювати в умовах нестабільності, адаптуючись до змін у навчальному середовищі, викликаних дистанційним навчанням, воєнними діями та реформами в освіті. Інтеграція самоменеджменту у професійну підготовку та подальше навчання допоможе педагогам зберігати баланс між професійними та особистими завданнями, ефективно справлятися з викликами та підтримувати якість освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. 011-Освітні, Педагогічні науки. Самоменеджмент як чинник професійно-особистісного розвитку менеджера в освіті. URL: <http://umo.edu.ua/011---osvitni-pedagoghichni-nauki-dis/samomenedzhment-jak-chinnik-profesijno-osobistisnogho-rozvitku-menedzhera-v-osviti> (дата звернення: 19.01.2025).
2. Боднар О., & Шкода М. (2024). Adaptive self-management as a factor in ensuring the effective performance of teachers in the face of change. Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics, 19(37). Retrieved from. URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/705>.
3. Дисципліна: Самоменеджмент. URL: <https://ab.uu.edu.ua/edu-discipline/samomenedzhment> (дата звернення: 19.01.2025).
4. Закон України № 463-IX «Про повну загальну середню освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
5. Курс «Управління якістю освіти в школі» URL: https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/v1/e046ddc05766ca52a56c56455cb4443e/asset-v1:Prometheus+QMS101+2021_T2+type@asset+block/Конспект_Модуль_1.pdf (дата звернення: 19.01.2025).
6. Робоча програма навчальної дисципліни «Самоменеджмент управління особою кар'єрою». URL: http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/dvv_rp_2023_samomenedzhment-ta-upravlinnja-osobystoju-karyeroju.pdf (дата звернення: 19.01.2025).
7. Робоча програма навчальної дисципліни «Самоменеджмент». URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/146814/mod_resource/content/4/%D0%A0%D0%9F_%D0%A7%D0%BA%D0%B0%D0%BD%20%D0%90.%D0%A1_%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82_2021.pdf (дата звернення: 19.01.2025).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ
ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Шкурупат А. В.*

*кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри біології людини та імунології,
Херсонський державний університет,
м. Херсон, Україна*

Дишлик В. М.

*учитель історії,
Херсонський багатoproфільний ліцей № 20
Херсонської міської ради,
м. Херсон, Україна*

**АСИНХРОННИЙ РЕЖИМ НАВЧАННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

У зв'язку із військовою агресією росії проти України традиційне навчання є неможливим в багатьох містах України. Тому навчальні заклади змушені були перейти на дистанційне навчання. Дистанційне навчання можливо у двох форматах – синхронному та асинхронному. Запровадження дистанційного навчання в освіту почалося масово під час пандемії Covid-19 [3-7]. Тоді ж було апробовано та впроваджено багато засобів та методів дистанційного навчання. Проте, під час воєнного стану перед освітніми закладами постали нові серйозні виклики – повітряна небезпека, відсутність зв'язку та електрики, психічний стан учасників освітнього процесу. Через це не завжди можлива одночасна взаємодія учасників освітнього процесу, виникає необхідність запровадження в освітній процес методів асинхронного дистанційного навчання.

Дистанційне навчання під час пандемії Covid-19 мало суттєві відмінності від дистанційного навчання під час воєнного стану. Під час пандемії більшість студентів мали можливість підключатися до онлайн занять, контрольні заходи проходили в аудиторіях в очній взаємодії. Під час воєнного стану для частини територій України є неможливими очні зустрічі між учасниками освітнього процесу через активні бойові дії, руйнування навчальних закладів та повітряну небезпеку. Окрім того, одночасна взаємодія учасників освітнього процесу також може бути неможливою через аварійні та планові відключення електрики. Згідно даних Міністерства освіти і науки України, внаслідок обстрілів росією 3798 закладів освіти зазнало шкоди, 365 – повністю зруйновано [1].

Синхронний режим дистанційного навчання передбачає одночасне перебування учасників освітнього процесу на заняття за допомогою засобів відеозв'язку. Асинхронний режим дистанційного навчання передбачає вивчення навчального матеріалу у зручний для здобувача освіти час. Кожен з цих режимів має свої переваги та недоліки. Однією із провідних переваг асинхронного режиму навчання є гнучкість. Здобувачі освіти можуть вивчати навчальний матеріал тоді, коли в них є можливість. Також до переваг

* © Шкурупат А. В., Дишлик В. М.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

асинхронного навчання відноситься індивідуальність – кожен здобувач може обрати зручний для себе темп навчання. Асинхронний режим передбачає врахування непередбачуваних обставин та є лабільним та адаптивним до форс-мажорних обставин [2; 5].

Синхронний режим дистанційного навчання має наступні переваги. В першу чергу, це – взаємодія учасників освітнього процесу в реальному часі та миттєвий зворотній зв'язок. В синхронному режимі навчання легше застосовувати групові методи роботи, які розвивають почуття спільноти та приналежності до групи. Також, при синхронному навчанні є необхідністю дотримуватися розкладу [4; 7].

Недоліками асинхронного режиму навчання є суттєве зменшення спілкування між учасниками освітнього процесу та поява відчуття ізоляції. Навчання в асинхронному режимі через відсутність розкладу вимагає великих зусиль щодо самоорганізації та самодисципліни. За дослідженнями Cho, Heron, 2015, ті здобувачі, що мали схильність до прокрастинації під час синхронного навчання, мали більше труднощів при навчанні в асинхронному режимі, оскільки не могли ефективно керувати своїм часом [2].

Щодо недоліків синхронного навчання, то наявність стабільного розкладу може бути не тільки перевагою, а і недоліком, оскільки через відсутність технічних можливостей учасники освітнього процесу можуть не долучитися до синхронних взаємодій. Дослідження синхронного та асинхронного навчання показали, що в різних ситуаціях може мати ефективність к одне, так і інше. Асинхронний режим навчання підходив тим здобувачам, що мають напружений графік, технічні складнощі. Окрім того, обговорення тем в асинхронному навчанні здобувачами було більш аргументоване та ґрунтовне, так як здобувачі мали час подумати та опрацювати відповіді на питання. Проте, синхронне навчання сприяв виникненню імпровізованих дискусій. В дослідженнях було показано, що на ефективність навчання впливав не режим навчання, а змістовне наповнення навчального предмету.

За попередніми дослідженнями [8] було продемонстроване, що комбінування синхронного та асинхронного режиму навчання є вдалим. Заняття проводиться синхронно, але після заняття для здобувачів доступний запис та матеріали до заняття. При такій комбінації здобувачі, що не мали можливості приєднатися до заняття в синхронному режимі, мають змогу переглянути матеріал відеолекції та виконати завдання в зручному для них режимі. Але проведення синхронного заняття є необхідним для тих здобувачів, що не вміють керувати власним часом та погану самоорганізацію, мають відчуття соціальної ізоляції.

Отже, навчання в умовах воєнного асу може проводитися в дистанційному форматі в двох режимах – синхронному та асинхронному. Поєднання цих двох режимів зменшує недоліки кожного режиму окремо, робить систему навчання гнучкою, адаптивною, і, водночас, підтримує тих здобувачів, що мають проблеми із самоорганізацією та відчуттям соціальної ізоляції.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

ЛІТЕРАТУРА:

1. 7 мільйонів дітей війни в Україні, 2024 – 7 мільйонів дітей війни в Україні. (2024). URL: <https://saveschools.in.ua/>.
2. Cho, Moon-Heumeron, & H Michele. Self-regulated learning: the role of motivation, emotion, and use of learning strategies in students' learning experiences in a self-paced online mathematics course. *Distance Education*, 36, 2015. Doi: 10.1080/01587919.2015.1019963.
3. Sadigov, R., Yıldırım, E., Kocaçınar, B. et al. Deep learning-based user experience evaluation in distance learning. *Cluster Comput* 27, 2024, 443–455. doi: 10.1007/s10586-022-03918-3.
4. Shkuropat A. V., Golovchenko I. V., & Rudyshyn S. D. Структура навчальної мотивації учнів старших класів. *Pedagogical Sciences: Theory and Practice*, 2021, 3: 19–26.
5. Блощинський І. Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2015, 3. С. 1–20.
6. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня». 2020. 409 с.
7. Пилаєва Т. В. До розуміння поняття «дистанційна освіта». *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у ХХІ ст.*: зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 29–30 січня 2016 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016, С. 82–84. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/12644>.
8. Шкурпат, А. Ефективність асинхронного режиму дистанційного навчання студентів-біологів в умовах воєнного стану. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2024. (3). С. 96–102.

Штацький М. П.*

магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
начальник відділу освіти, культури, сім'ї, молоді та спорту,
Виконавчий комітет Бехтерської сільської ради
Скадовського району Херсонської області,
м. Херсон, Україна

Гончар М. В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки й менеджменту освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне російське вторгнення, введення воєнного стану на всій території України суттєво вплинули на функціонування освітньої системи у територіальних громадах. Багато закладів освіти

* © Штацький М. П., Гончар М. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

зазнали руйнувань, значна кількість учасників освітнього процесу були вимушені змінити місце проживання, залишити зону бойових дій, виїхати у інші регіони та за межі України. Частина міст і сіл опинилися під тимчасовою окупацією, зазнаючи утисків з боку російських агресорів.

В умовах воєнного стану важливе значення має дотримання вимог законодавства щодо забезпечення державних гарантій на здобуття освіти.

З метою посилення управління з центру, розширюючи повноваження органів виконавчої влади на місцях, у відповідності до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Президент України утворив в областях та районах тимчасові спеціальні органи – військові адміністрації. Мета їх створення – спільно з військовим командуванням забезпечувати впровадження заходів воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку [1, с. 39].

Водночас, обмежуючи повноваження органів місцевого самоврядування у переважній більшості прифронтових та тимчасово окупованих територіальних громадах були утворені військові адміністрації населених пунктів. На даний час у територіальних громадах сформувалося принаймні три режими взаємодії військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування:

- заміщення органу місцевого самоврядування військовою адміністрацією населеного пункту, що на підставі рішення Верховної Ради України та статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» перебрали повноваження передбачені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (наприклад, територіальні громади Херсонської області);

- спільне управління громадою з боку органу місцевого самоврядування і військової адміністрації населеного пункту (наприклад, Чернігівська міська територіальна громада);

- розширені повноваження органу місцевого самоврядування із частковим підпорядкуванням військовій адміністрації вищого рівня (наприклад, Маріупольська міська територіальна громада).

Застосування того чи іншого режиму залежить від конкретних умов життя громади [2, с. 41-42].

Повноваження військової адміністрації населеного пункту детально визначено у статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Окрім основних повноважень щодо запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, у разі ухвалення рішення Верховною Радою України на підставі статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» військова адміністрація населеного пункту набуває повноваження передбачені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Безпосередньої освітньої сфери торкаються такі повноваження як:

- складання, затвердження та забезпечення виконання місцевого бюджету, внесення змін до нього;

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

- управління майном, що перебуває у комунальній власності відповідної територіальних громад;

- управління закладами й установами освіти, які належать територіальній громаді або передані їй;

- забезпечення соціально-культурних закладів, які перебувають у комунальній власності відповідних територіальній громади, а також населення паливом, електроенергією, газом та іншими енергоносіями [3].

У зв'язку з цим, повноваження сільського, селищного, міського голови, виконавчого комітету та місцевої ради акумулюють у начальника військової адміністрації населеного пункту.

Враховуючи, що російська агресія на територію України триває з лютого 2014 року, на відміну від тилових територіальних громад, у прифронтових та тимчасово окупованих територіальних громадах Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей склалися певні особливості функціонування органів управління освітою.

А) Місце реалізації повноважень:

- в межах територіальній громади;

- за межами територіальній громади;

Б) Юридичний статус:

- юридична особа (переважна більшість органів управління освіти);

- не юридична особа, структурний підрозділ в апараті органу місцевого самоврядування (наприклад, відділ освіти, культури, спорту, туризму та молоді виконавчого комітету Нікольської селищної ради Донецької області).

В) Підпорядкованість:

- структурний підрозділ органу місцевого самоврядування;

- структурний підрозділ органу місцевого самоврядування заміщеного військовою адміністрацією населеного пункту (наприклад, усі органи управління освіти Херсонської області);

- структурний підрозділ військової адміністрації населеного пункту (наприклад, відділ освіти Рубіжанської міської військової адміністрації Донецької області);

- паралельне функціонування структурного підрозділу органу місцевого самоврядування заміщеного військовою адміністрацією населеного пункту і структурного підрозділу військової адміністрацією населеного пункту з зосередженням повноважень у останнього (наприклад, управління освіти Рубіжанської міської ради і управління освіти Рубіжанської міської військової адміністрації Луганської області) [4].

Таким чином, можемо спостерігати, що в умовах правового режиму воєнного стану в окремих територіальних громадах України сформувалися певні особливості функціонування органів управління освітою, що пов'язані з: а) місцем реалізації ними своїх повноважень; б) юридичним статусом; в) підпорядкованістю.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковальчук В. Особливості правового регулювання функціонування органів місцевого самоврядування в період воєнного стану в Україні. *Український часопис конституційного права*, 2023. № 4 (29). С. 37–46. URL: <https://doi.org/10.30970/jcl.4.2023.2>.
2. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: аналітична доповідь / В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.; за ред. В. Г. Потапенка. Київ: НІСД, 2023. 54 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.02>.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
4. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL: <https://registry.edbo.gov.ua/ruo/>.

Щетина Т. П.*

*кандидат педагогічних наук, директор,
Херсонський навчально-виховний комплекс
«Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа
I-III ступенів» № 33 Херсонської міської ради,
м. Херсон, Україна*

Колосовська Н. В.

*заступник директора з навчально-виховної роботи,
Херсонський навчально-виховний комплекс
«Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа
I-III ступенів» № 33 Херсонської міської ради,
м. Херсон, Україна*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Реалії сьогодення в нашій державі свідчать про те, що для закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) залишається надзвичайно актуальною проблема навчання дітей у дистанційному форматі, адже для більшості школярів це єдина можливість здобувати знання в умовах воєнного стану. Відповідно, кожен заклад має піклуватися про функціонування в ньому освітнього середовища і зважати на те, що в нашій державі дистанційно охоплено всі категорії здобувачів освіти, серед них і діти з особливими освітніми потребами (ООП). Тому, особливо важливим постає питанням збереження і функціонування у школах інклюзивного середовища саме за умов дистанційного навчання. Також необхідно у цьому процесі продовжувати роботу з дітьми з ООП для набуття ними необхідних життєвих компетентностей. Така діяльність потребує грамотної організації у закладі загальної середньої освіти дистанційного інклюзивного середовища і подальшого його функціонування, що

* © Щетина Т. П., Колосовська Н. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

забезпечить школярам кращий розвиток, позитивно впливатиме на рівень навченості та формування особистості. Разом з тим, актуальним залишається вирішення педагогічними працівниками питання щодо організації якісного освітнього процесу за максимальним рівнем працездатності усіх його учасників.

У наукових дослідженнях М. Андреевої, Л. Коваль, А. Колупаєвої, І. Малишевської, Г. Нікуліної, П. Таланчук та інших звернено увагу на інклюзивне освітнє середовище, яке розглядається як таке, що дає всім суб'єктам можливість для ефективного саморозвитку, передбачає розв'язання проблеми навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами шляхом їхньої адаптації до освітнього процесу школи.

Про методичну варіативність і гнучкість, сприятливий психологічний мікроклімат у навчальному колективі і закладі світи зокрема; обладнання приміщень для потреб учасників щодо забезпечення їхньої повної участі в освітньому процесі писали: О. Баланська, А. Войтовська, А. Колупаєва, І. Крамаренко, І. Литвин, М. Чайковский та інші.

Особливості упровадження інклюзивного освітнього середовища в школі та основні принципи та дієві технології інклюзивного навчання були розкриті у працях науковців: Г. Давиденко, Т. Євась, Л. Коваль, Л. Козаченко, К. Кольченко, Г. Лопатіна, І. Малишевської, Г. Нікуліної О. Рассказовой, С. Тітаренко, К. Чупіні та ін.

Аспекти, пов'язані з компетентністю в галузі інформаційних і комунікаційних технологій та управління якістю інклюзивної дистанційної освіти, а також шляхи дистанційного навчання дітей в інклюзивних класах, висвітлювали: Н. Заєркова, А. Клімчюскайте, М. Лебедова, К. Ляшенко, Д. Матрос, Н. Мельникова, Д. Полевий, О. Шилова та ін.

Тож питанням створення інклюзивного середовища та проведення в його умовах дистанційного навчання приділено певну увагу науковців, але недостатньо розкритою залишається проблема функціонування в ЗЗСО дистанційного інклюзивного освітнього середовища.

Мета статті – обґрунтування важливості функціонування дистанційного інклюзивного середовища в закладі загальної середньої освіти в реаліях сьогодення.

Інклюзія наразі залишається одним із стратегічних напрямів розвитку освітньої системи, адже гарантовано надає доступ до якісної освіти усім тим, хто навчається, незалежно від особистісних можливостей та з урахуванням різноманітності індивідуальних потреб.

Як освітній процес інклюзивне навчання орієнтується на урахування особливостей кожної дитини. Під час нього досягається максимально можливий рівень суб'єктності особливих дітей як у навчанні, так і в житті громади. Тому для реалізації інклюзивних освітніх стратегій передбачено трансформацію основних змістових, методологічних та структурних засад. Окреслені зміни спрямовані на дітей усіх вікових категорій та ґрунтуються на залученні кожної

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

дитини в систему загальної середньої освіти. Згідно з цим у ЗЗСО мають бути створені умови, враховані способи і засоби реалізації спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. Це сприятиме повноцінному функціонуванню інклюзивного освітнього середовища [5]. Тож, в такому середовищі система освітніх послуг ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти [3, с. 133].

Враховуючи умови і реалії в нашій державі, у ЗЗСО має продовжувати функціонувати дистанційне освітнє середовище для дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням ефективної системи дистанційного навчання, різних форм подання матеріалу, індивідуальних потреб дитини, психолого-педагогічного супроводу та корекційно-розвивальних послуг в умовах надзвичайних ситуацій.

Також украї необхідно для дітей, які перебувають в дистанційному інклюзивному середовищі закладу загальної середньої освіти, створити психологічно комфортне розвивальне освітнє середовище, де постійний супровід і підтримка фахівців, учителів та їхніх асистентів особливо допомагає у вирішенні різних проблем, що можуть виникнути у процесі навчання школярів з обмеженими можливостями [1]. А упровадження дистанційних технологій в інклюзивну освіту сприяють налагодженню прямого контакту з фахівцями та однолітками. Таким чином, вищеокреслені технології навчання набули особливої цінності в інклюзивній освіті, адже дають можливість повноцінно вчитися та розвиватися особливим категоріям дітей.

Дистанційна освіта – це освітня технологія, що ґрунтується на принципах відкритого навчання, широкого використання комп'ютерних навчальних програм різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне середовище для постачання навчального матеріалу та спілкування [6]. Також вона є однією з альтернатив, особливо за умов воєнного стану, для отримання комплексного та якісного навчання осіб з обмеженими можливостями, зокрема сприяє активному спілкуванню із однолітками через форуми та соціальні мережі, відеоконференції та чати. Це дозволяє будь-якому учню отримати максимум освітньої інформації і, що важливо, надає можливість повноцінно спілкуватися з усіма учасниками освітнього процесу.

У дистанційному інклюзивному середовищі кожен учень є частиною цієї спільнот, де забезпечується доступність, безбар'єрність, адресність та масовість інклюзивної освіти. І саме в межах такого середовища використання дистанційних освітніх технологій допомагає звести до мінімуму можливі психологічні бар'єри дітей з особливими освітніми потребами у спілкуванні з однолітками, забезпечуючи при цьому в мережевій взаємодії конфіденційність медичних діагнозів та іншої особистої інформації.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

В умовах дистанційного інклюзивного середовища в закладах загальної середньої освіти для покращення освітнього процесу та підготовки учнів з ООП до вимог сучасного суспільства педагогу варто використовувати можливості цифрових технологій [2]. За допомогою них відбувається:

1. *Розширення доступу до знань*: використання цифрових ресурсів та онлайн-платформ, що дозволяє учням мати доступ до навчального матеріалу з будь-якого місця та у будь-який час.

2. *Індивідуалізація навчання*: цифрові технології дозволяють створювати індивідуальні навчальні маршрути для кожного учня, враховуючи їхні потреби та темп навчання. Це сприяє покращенню рівня засвоєння матеріалу.

3. *Активне залучення учнів*: використання інтерактивних технологій, таких як віртуальні лабораторії, екскурсії, подорожі, відеоуроки, тощо, що дозволяє зробити навчання цікавим та залучити учнів до активної участі у навчальному процесі.

4. *Моніторинг прогресу*: цифрові інструменти дозволяють учителям стежити за успішністю учнів, а також швидко виявляти та виправляти проблеми у навчанні.

5. *Розвиток навичок цифрової грамотності*: використання цифрових технологій у навчальному процесі допомагає учням з ООП навчитися володіти цифровими інструментами, що є важливими у сучасному світі.

6. *Зменшення адміністративного навантаження*: цифрові рішення спрощують адміністративну роботу вчителів та управлінців шкіл, що дозволяє їм більше часу приділяти не посередньому навчанню та взаємодії з учнями.

7. *Підготовка до майбутнього*: цифрові технології допомагають учням розвивати навички, які будуть корисними в майбутньому, такі як робота з інформацією, критичне мислення та розв'язання проблем [4].

Ураховуючи те, що дистанційне освітнє середовище в інклюзивних класах базується на організації онлайн навчання дітей з особливими освітніми потребами, то педагогам варто зважати на певні особливості у роботі з такими дітьми. Зокрема здійснювати діяльність в необхідному для таких школярів темпі, оскільки не усі діти мають достатні можливості для швидкого реагування для обробки інформації як з навколишнього середовища, так і з освітнього процесу [8]. Також зазначимо, що заняття слід проводити невимушено та змістити акцент з академічних успіхів на нормалізацію і підтримку психічного стану учнів. Варто спрямовувати їхню діяльність на продуктивну, не перевантажувати, надавати емоційну допомогу, оскільки в умовах стресової ситуації, надмірного психологічного навантаження виникає потреба саме в позитивних емоціях.

У межах такого середовища особливим є позитивне підсилення діяльності учнів з ООП, зокрема педагогу варто застосовувати похвалу, підтримку для стимулювання досягнення необхідних

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

позитивних результатів та відповідної поведінки, частіше звертати увагу на успіхи та досягнення учня, що у результаті сприятиме підвищенню самооцінки та мотивації до подальших здобутків [7].

Функціонування дистанційного інклюзивного середовища є надважливим для створення сприятливого соціального середовища, в якому діти з особливими освітніми потребами відчують себе прийнятими та включеними у колектив, тобто соціально інтегрованими, де вони є активними учасниками у групових взаєминах і діях. У ньому має і надалі тривати робота щодо розвитку в школярів навичок саморегуляції та вміння виявляти свої емоції та почуття для кращого їх розуміння та проведення корекційної роботи.

Отже, для успішного навчання і виховання учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі закладу загальної середньої освіти, що працює у дистанційному форматі, ураховується їхня унікальність, потреби й можливості для стимулювання до саморозвитку.

У підсумку варто зазначити, що функціонування дистанційного інклюзивного середовища у закладі загальної середньої освіти є конче необхідним для навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами, оскільки сприяє спільній взаємодії у навчанні, вихованні усіх здобувачів освіти, враховує їхні можливості й потреби, Завдяки такому середовищу утворюється інклюзивний освітній простір, де кожен учасник може реалізувати не лише освітні потреби, а й отримати можливості для соціалізації та саморозвитку.

Дистанційне інклюзивне середовище надає можливість дітям з особливими освітніми потребами оволодіти спеціальними компетенціями, що забезпечують поступове формування у них системи соціальних навичок поведінки, продуктивних форм спілкування з дорослими і однолітками, на основі партнерських суб'єктних відносин.

Подальші дослідження варто проводити у напрямку визначення сучасних ефективних технологій навчання дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням їхнього емоційного стану, а також визначення доцільних і дієвих способів функціонування дистанційного освітнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва та ін. Харків: Ранок, 2019. 216 с.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
3. Малишевська, І. Інклюзивне освітнє середовище: генеза поняття. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 2020. №3, С. 19–26.
4. Нагорна О. В. Особливості впровадження інклюзивної освіти в загальний простір. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Випуск 174. С. 261–265.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

5. Позняк О. Генеза поняття «інклюзивне освітнє середовище». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2021, № 9 (113). С. 293–308.
6. Саєнко Ю., Нагорняк С. Сучасні інструменти впровадження інклюзивної освіти в умовах НУШ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 64, том 2, 2023. С. 311–316.
7. Щетина Т., Гашенко О. Психологічні засади навчання школярів в інклюзивному освітньому середовищі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 4. С. 45–54.
8. Щетина Т. П., Колосовська Н. В. Особливості організації дистанційного інклюзивного навчання в умовах воєнного стану. *Педагогічний альманах*. 2022. Випуск 52. С. 179–185.

Юдіна О. В.*

викладач кафедри
теорії й методики виховання,
психології та інклюзивної освіти,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
м. Херсон, Україна

ВЗАЄМОДІЯ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ООП ЗАКЛАДУ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИМ ЦЕНТРОМ

Одною із основних і важливих умов для успішного навчання і розвитку дитини з особливими освітніми потребами (ООП) є тісна співпраця фахівців команди психолого-педагогічного супроводу (КППС) закладу освіти [4] та інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) [2] як окрема технологія інклюзивної освіти.

У світлі нових державних стандартів, синергетичного підходу інтеграція діяльності учасників освітнього процесу, які підсилюють вплив один одного і підвищують освітній ефект з отриманням потрібного особистісно-орієнтованого результату на сучасному етапі, стає основним завданням взаємодії.

Діяльність команд психолого-педагогічного супроводу та ІРЦ не може йти паралельно один одному, тільки у тісній співпраці, у постійному контакті, поєднуючи зусилля, можна дійсно розробити актуальну для конкретної дитини програму навчання і напрями корекційно-розвиткової роботи, надати їм допомогу щодо їх соціалізації і адаптації.

Повноваження рекомендувати освітню програму для дитини з ООП має тільки ІРЦ. ІРЦ також визначає напрями корекційної роботи, дає рекомендації всім учасникам освітнього процесу, на основі чого розробляється індивідуальний навчальний план для дитини з ООП та індивідуальна програма розвитку.

У Постанові КМУ «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» наводяться основні напрямки діяльності ІРЦ [2]. До них, зокрема, належать:

* © Юдіна О. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

- проведення комплексної оцінки, у тому числі повторної, та здійснення системного кваліфікованого супроводу осіб у разі встановлення у них особливих освітніх потреб;
- надання рекомендацій закладам освіти щодо розроблення індивідуальної програми розвитку особи;
- забезпечення участі педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру: у діяльності команди психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами;
- залучення (у разі потреби) педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру під час засідань психолого-педагогічного консилиуму у спеціальних закладах загальної середньої освіти;
- визначення потреби в асистенті учня та/або супроводі дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі (групі);
- визначення категорії (типу) особливих освітніх потреб (труднощів), ступеня їх прояву та рівня підтримки особи з особливими освітніми потребами в закладі освіти.

Фахівці ІРЦ роблять свої висновки, насамперед, завдяки результатам взаємодії із КППС, знайомлячись з документацією, вивчаючи характеристики, надані педагогами та фахівцями закладу освіти.

Положення про інклюзивно-ресурсний центр передбачає, що допомога дітям з ООП може реалізовуватися через надання корекційно-розвиткових послуг, визначених в індивідуально-навчальних планах дітей. Таким чином може надаватися підтримка великому колу учнів, враховуючи гостру нестачу кадрів в закладах освіти, які можуть проводити таке навчання.

Батьки зацікавлені в отриманні їхніми дітьми якісної освіти і хочуть розуміти, як навчати і виховувати дитину з ООП, де отримати послуги з психолого-педагогічного супроводу дитини і кваліфіковану допомогу. Саме тому одне із основних завдань взаємодії КППС та ІРЦ – надання послуг комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП та інформаційно-просвітницька підтримка батьків, реалізація програм психолого-педагогічної, методичної та консультативної допомоги.

Розглянемо приклад, коли дитина з ООП зараховується до 1 класу з інклюзивним навчанням відповідно до висновку про комплексну оцінку розвитку, який надав ІРЦ. Після того, як батьки дали згоду на реалізацію індивідуального навчального плану та індивідуальної програми розвитку, починається тісна співпраця КППС та ІРЦ. Рекомендації ІРЦ педагоги КППС конкретизують, доповнюють, розробляють адаптації/модифікації загальноосвітньої програми, програми корекційної роботи. Педагоги КППС не бачили дитину раніше, не мали змогу відслідкувати динаміку розвитку, відповідно, орієнтирами в роботі можуть стати виключно рекомендації ІРЦ щодо створення спеціальних умов для дитини з ООП. Відповідно, без тісної командної роботи цього досягти буде неможливо.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Інший випадок, коли освітні труднощі у дитини виявлені під час навчання (надійшов запит до КППС). Ініціаторами запиту можуть бути батьки, або особи, що їх замінюють, учителі, корекційні педагоги закладу освіти, соціальний педагог, представник адміністрації закладу освіти. Причиною можуть бути виявлені проблеми у навчальній діяльності, проблемна поведінка, прояви соціальної дезадаптації, порушений розвиток, наслідки психологічної травми, тощо. В цьому випадку КППС проводить первинну комплексну оцінку дитини відповідно до Методичних рекомендацій МОН [1]. Відповідно до результатів такого оцінювання може бути три варіанти розвитку подій:

1. Дитина не має освітніх труднощів, а виявлені проблеми є одиничним випадком, спричиненим певними обставинами. Педагоги враховують це при плануванні індивідуалізованого підходу до навчання цього учня.

2. Дитина має перший рівень підтримки та буде отримувати її в закладі освіти без залучення додаткових ресурсів (фінансових, кадрових) за рахунок створення індивідуальної освітньої траєкторії та індивідуалізованого підходу.

3. Дитина має освітні труднощі 2-5 рівня та потребує оцінювання в умовах ІРЦ та надання відповідного супроводу.

З результатами первинної оцінки знайомлять батьків, або осіб, які їх замінюють, та пропонують пройти комплексну оцінку в умовах ІРЦ для визначення категорії освітніх труднощів та рівня підтримки в умовах інклюзивного навчання. Для цього готують відповідний пакет документів (результати первинної оцінки, характеристики дитини від педагогів, матеріали спостереження за дитиною, роботи дитини – зошити, малюнки, тощо). Після проведення комплексної оцінки в умовах ІРЦ заклад освіти та спеціалісти КППС проводять роботу щодо створення умов для навчання такої дитини відповідно до рекомендацій ІРЦ, проводять моніторинг динаміки та корекції порушень з метою визначення ефективності реалізації рекомендацій ІРЦ, психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП педагогами закладу освіти.

Звісно, батьки можуть звернутися до ІРЦ самостійно, і за їх заявою буде проведено комплексну оцінку розвитку дитини та будуть розроблені рекомендації щодо надання психолого-педагогічної підтримки та створенню спеціальних умов для організації навчання їх дитини.

Тісна співпраця КППС та ІРЦ потрібна на етапі інформування батьків про результати оцінювання в доступній формі, а також про можливості отримання дітьми психолого-педагогічної, медичної та соціальної допомоги, про різні варіанти організації спеціальних освітніх умов для їх навчання та виховання відповідно до індивідуальних психофізичних особливостей їх дитини.

Одним із шляхів взаємодії КППС та ІРЦ є спільна просвіта всіх учасників освітнього процесу. Спеціалісти ІРЦ надають підтримку

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

КППС у консультуванні педагогів закладу освіти з питань виховання, навчання та корекції порушень розвитку дітей з ООП.

КППС, яка здійснює організацію психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі освіти за необхідністю може направити учня на повторну комплексну оцінку ІРЦ [2]. Це робиться, зокрема, у разі:

- надання рекомендації команди психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої та дошкільної освіти, психолого-педагогічного консилиуму спеціального закладу загальної середньої освіти щодо наявності успіхів або труднощів у засвоєнні особою освітньої програми;

- рекомендації команди психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами закладу освіти або фахівців інклюзивно-ресурсних центрів з метою проведення моніторингу розвитку особи (за згодою батьків).

Таким чином, тільки при взаємодії команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі освіти та інклюзивно-ресурсного центру можливе забезпечення якісної освіти дітей з ООП, створення спеціальних освітніх умов, забезпечення їх успішної соціалізації та адаптації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методичні рекомендації для ЗЗСО щодо визначення освітніх труднощів в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти / укладачі: Прохоренко Л. І., Ярмола Н. А. та ін. Київ, 2021. 24 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/Metodychni-rekomendatsiyi-dlya-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osvity-shhodo-vyznachennya-osvitnih-trudnoshhiv-i-rivnya-pidtrymky-v-osvitnomu-protsesi-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osvity.pdf> (дата звернення: 21.01.2025).
2. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова КМУ від 12.07.2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 21.01.2025 р.)
3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. №957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.01.2025).
4. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 червня 2018 р. № 609. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 21.01.2025).

Яневський В. О.*

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Навчально-науковий педагогічний інститут
імені В. О. Сухомлинського Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова,*

*учитель хореографії,
Миколаївська гімназія № 31 Миколаївської міської ради,
м. Миколаїв, Україна*

*Науковий керівник:
Султанова Н. В.
доктор педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна*

МЕТОД МОДЕЛЮВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Актуальність дослідження проблеми методу моделювання зумовлена його широким застосуванням у сучасній науці, техніці, економіці, соціології, психології та багатьох інших галузях. У світі, що швидко змінюється, метод моделювання стає необхідним інструментом для аналізу складних систем, прогнозування їхнього розвитку та прийняття рішень у невизначених умовах.

Висока складність сучасних об'єктів і процесів унеможливорює їх вивчення без спрощення та формалізації. Моделювання дає змогу створювати теоретичні та практичні засади для розробки інновацій, мінімізуючи ризики та витрати. Завдяки розвитку інформаційних технологій та комп'ютерних систем моделювання стало більш доступним, точним і масштабованим, що відкриває нові можливості для досліджень і вирішення глобальних проблем, таких як зміни клімату, управління економічними процесами, створення ефективних соціальних стратегій тощо.

Метод моделювання – це науковий підхід, що полягає у створенні спрощених представлень реальних об'єктів, явищ чи процесів з метою їх дослідження, аналізу та прогнозування. Моделювання дозволяє вивчати структуру, функції та поведінку систем у контрольованих умовах, які значно простіші й доступніші, ніж дослідження в реальності. Модель виступає як відображення ключових властивостей об'єкта або явища, імітуючи їхню динаміку та взаємодії [4].

Загальні принципи моделювання та його значення у природничих науках досліджені досить ґрунтовно. Більшість учених наголошують на тому, що наукові уявлення про природу, суспільство, мислення та його закономірності мають модельний характер.

* © Яневський В. О.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Приблизно з середини XX століття моделювання починає розглядатися як універсальний науковий метод, а також активно розробляються питання його застосування в соціально-гуманітарних науках, зокрема в психології та педагогіці. Цей метод застосовується забезпечує можливість аналізу процесів, експериментів із параметрами системи та прогнозування можливих сценаріїв розвитку. Однак моделювання завжди передбачає спрощення, тому його результати залежать від точності початкових даних та відповідності моделі реальним умовам.

Дослідники зазначають, що моделі використовуються у вивченні соціальних явищ тоді, коли безпосереднє дослідження об'єкта з певних причин є неможливим або недоцільним, наприклад, через значні труднощі. З цього приводу М. Ярмаченко підкреслює, що моделювання є основою будь-якого наукового методу. Воно застосовується як у теоретичних дослідженнях, де використовуються різноманітні абстрактні та знакові моделі, так і в експериментальних дослідженнях, що передбачають використання предметних моделей [2].

Моделювання розглядається як загальнонауковий метод, за допомогою якого досліджується образ об'єкта пізнання (у формі абстракцій, схем, формул, зображень, алгоритмів тощо), а отримані результати переносяться на сам об'єкт. Тобто, моделювання – це процес створення моделі або дослідження об'єктів через їхні моделі.

Аналіз наукових джерел свідчить, що метод моделювання активно застосовується в сучасних педагогічних дослідженнях. Цей універсальний підхід до пізнання сприяє вивченню складних педагогічних систем, відтворюючи їхні суттєві характеристики, структуру, основні компоненти та взаємозв'язки у вигляді модельних уявлень.

Метод моделювання є важливим інструментом для вивчення, аналізу та оптимізації освітніх процесів. Він дозволяє створювати спрощені, але інформативні моделі педагогічних явищ, що відображають їх основні закономірності та зв'язки. Це дає змогу дослідникам і практикам ефективніше аналізувати складні системи, прогнозувати результати та розробляти інноваційні підходи до навчання і виховання.

Моделювання в педагогіці застосовується для вивчення взаємодії між учасниками освітнього процесу, розробки методик навчання, побудови моделей професійного становлення педагогів тощо. Особливістю цього методу є можливість тестування різних варіантів організації навчального процесу, визначення найбільш ефективних стратегій та прогнозування їхніх наслідків без ризику для реальних учасників.

Застосування моделювання в педагогічних дослідженнях сприяє більш точному розумінню складних освітніх явищ, вдосконаленню методик викладання та адаптації освітньої системи до сучасних викликів, таких як цифровізація, інклюзія та глобалізація [3].

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

Для того щоб розроблена модель могла бути успішно використана дослідником, висувається низка вимог до її побудови. Перша з них полягає у забезпеченні достатнього рівня відповідності моделі середовищу, в якому вона має функціонувати. Це означає, що модель повинна бути узгоджена з особливостями наукового контексту та середовища, яке створює передумови для її ефективного функціонування.

Другою важливою вимогою є простота моделі. Вона має водночас відображати багатогранність реальної ситуації та залишатися зручною для використання як робочого інструмента, зрозумілого та доступного.

Третя вимога стосується адекватності моделі. Це означає, що вона повинна бути змістовною, чіткою і відповідати реаліям, забезпечуючи точне відображення досліджуваного об'єкта або процесу [4].

Таким чином, метод моделювання є одним із найбільш доцільних, об'єктивних та надійних підходів у наукових дослідженнях. Він забезпечує можливість всебічного й об'єктивного аналізу явищ і процесів у педагогічній науці, мінімізуючи потенційні втрати та ризики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мельник С. В. Моделювання діяльності інноваційного навчального закладу. *Рідна школа*. 2006. № 4. С. 25–29.
2. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка. Київ: Педагогічна думка, 2001. 363 с.
3. Турияция З.В. Модель формування готовності до професійного самовдосконалення в майбутніх майстрів виробничого навчання. *Науковий огляд*. 2016. № 1 (22). С. 35–40.
4. Швець Д. В. Модель формування готовності майбутніх офіцерів ОВС до охорони і забезпечення громадського порядку. *Вісник Національного університету оборони України. Зб-к. наук. праць*. К. : НУОУ, 2014. Вип. 4 (41). С. 135–139.

Яровчик Ю. В.*

магістрант,
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»,
заступник директора з навчально-виховної роботи,
Херсонський науковий ліцей Херсонської обласної ради,
м. Херсон, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКІВ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ У НИХ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У сучасних умовах стрімких змін в організаціях і соціально-економічному середовищі зростає потреба у високому рівні

* © Яровчик Ю. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

комунікативної компетентності керівників. Адже комунікація є важливим інструментом ефективного управління персоналом, формування корпоративної культури та досягнення стратегічних цілей будь-якої організації. Комунікативна компетентність керівника розглядається як інтегральна характеристика особистості, що включає сукупність знань, навичок і вмінь, які забезпечують ефективну взаємодію з працівниками, діловими партнерами та зовнішніми зацікавленими сторонами [1]. Наукові дослідження свідчать, що саме розвиток комунікативної компетентності є одним із визначальних чинників успішності управлінської діяльності. Сучасне керівництво вимагає не лише ґрунтового знання технічних аспектів професії, але й високого рівня здатності до ефективної комунікації з колективом, клієнтами, партнерами та іншими учасниками професійного середовища. Організаційні аспекти комунікативної підготовки керівників закладів освіти формуються з урахуванням потреб організації, рівня розвитку комунікативних технологій і тенденцій у сфері професійної підготовки. Це вимагає впровадження сучасних моделей навчання, орієнтованих на практичне застосування знань і розвиток міжособистісних умінь [2]. Зокрема, автори наукових публікацій підкреслюють важливість розширення змістового наповнення комунікативної компетентності та обґрунтовують напрями її удосконалення в контексті особистісного та професійного саморозвитку керівників закладів освіти.

Аналіз практики підготовки керівників у провідних компаніях свідчить про важливість системного підходу до розвитку комунікативних навичок. Зокрема, як зазначено вище, дослідження підкреслюють, що ефективне керівництво вимагає не лише технічних знань, але й здатності до якісної комунікації з підлеглими, колегами та клієнтами [3]. Одним із ключових аспектів є інтеграція навчання безпосередньо в управлінську діяльність. Це передбачає використання тренінгів, рольових ігор та симуляцій, що моделюють реальні управлінські ситуації, дозволяючи керівникам відпрацьовувати навички в умовах, максимально наближених до практики. Такий підхід сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку адаптивності в умовах постійних змін. Застосування кейс-методу також є ефективним інструментом у підготовці керівників, оскільки розгляд реальних управлінських ситуацій допомагає не лише розвивати комунікативні навички, але й аналізувати процес прийняття рішень у різних умовах, що підвищує здатність до критичного мислення та стратегічного планування. Оцінювання та зворотний зв'язок є невід'ємною частиною процесу розвитку комунікативної компетентності. Регулярне використання опитувальників, тестів чи анкетування дозволяє визначити сильні та слабкі сторони кожного керівника, що сприяє індивідуалізації навчання та підвищенню його ефективності. Практична орієнтація навчання забезпечує розвиток здатності керівника адаптуватися до нових викликів [4]. Наприклад, тренінги з кризової комунікації допомагають ефективно взаємодіяти з колективом під час

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

конфліктних ситуацій або змін у структурі організації, що є особливо актуальним в умовах сучасного динамічного бізнес-середовища.

Разом із тим, однією з ключових проблем є недостатній рівень усвідомлення значення комунікативної компетентності керівників для ефективного управління організаціями. У багатьох випадках вважається, що технічні навички та професійні знання є достатніми для успішного керівництва, тоді як розвиток комунікативних навичок відходить дещо на другий план. Це призводить до труднощів у взаємодії з підлеглими, що негативно впливає на атмосферу в колективі, мотивацію працівників та продуктивність роботи. Іншою проблемою є відсутність системного підходу до комунікативної підготовки. Часто навчання обмежується разовими тренінгами чи семінарами, які не враховують індивідуальні особливості керівників і реальні потреби певних організацій. За таких умов навчання стає формальним і не дає можливості закріпити отримані навички на практиці [5]. Важливим аспектом також є недостатнє впровадження сучасних технологій навчання, зокрема змішаного формату (онлайн і офлайн) та інтерактивних підходів, таких як симуляції, кейси або рольові ігри. Це ускладнює адаптацію керівників до нових управлінських викликів і обмежує їх здатність швидко реагувати на зміни в організаційному середовищі. Крім того, спостерігається нестача ефективних механізмів зворотного зв'язку, які б дозволяли оцінювати прогрес у розвитку комунікативних навичок керівників. Тоді як без належного аналізу сильних та слабких сторін керівників їхня підготовка втрачає цілеспрямованість і не відповідає вимогам сучасного бізнес-середовища.

Для вирішення проблем комунікативної підготовки керівників необхідно впровадити комплексний підхід. Перш за все, слід підвищити усвідомлення значення комунікативної компетентності через навчальні програми, тренінги та акцент на її ролі у корпоративній культурі. Розробка системних освітніх програм, адаптованих до індивідуальних потреб, забезпечить довгостроковий розвиток керівників. Важливим є впровадження змішаного формату навчання, що поєднує онлайн-курси, офлайн-сесії та інтерактивні методи, які дозволяють закріплювати знання на практиці. Регулярна оцінка комунікативних навичок і зворотний зв'язок через коучингові сесії допоможуть керівникам визначати сильні та слабкі сторони і працювати над ними. Завдяки цим заходам організації можуть покращити якість управління, підвищити довіру в колективі та досягти стратегічних цілей.

Організаційні аспекти комунікативної підготовки безпосередньо впливають на формування комунікативної компетентності керівника, яка є ключовим чинником успішного управління [6]. Програми підготовки повинні враховувати індивідуальні особливості керівників, що дозволяє створювати персоналізовані траєкторії навчання. Зокрема, індивідуальна освітня траєкторія розглядається як персональний шлях розвитку здібностей та особистісних якостей, що забезпечує максимально сприятливі умови для навчання й розвитку

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

кожної особистості. Використання технологій змішаного навчання, які поєднують онлайн та офлайн-формати, є ефективним підходом у підготовці керівників. Змішане навчання поєднує традиційні методи викладання з цифровими та онлайн-активностями, створюючи більш захопливий і персоналізований освітній досвід. Упровадження регулярних коучингових сесій для аналізу прогресу у розвитку комунікативних навичок також є важливим елементом підготовки керівників [7]. Коучинг сприяє розвитку лідерських позицій керівників через ефективний самоменеджмент та розвиток комунікативної культури. Запровадження таких організаційних аспектів сприяє підвищенню рівня довіри в колективі, забезпечує ефективність комунікації на всіх рівнях управління та сприяє розвитку позитивного іміджу керівника. Зрештою, це забезпечує досягнення стратегічних цілей організації та підвищення її конкурентоспроможності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шашовець Й. П. Напрямки удосконалення комунікативної компетентності керівника у контексті само менеджменту. *Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління*. 2023. Вип.3 (40). С. 91–95. URL: https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/40_2023/17.pdf.
2. Пищик О. Зміцнення лідерства через самоменеджмент та розвиток комунікативної культури в управлінні закладом освіти. *Український Едукологічний Журнал*. 2023. № 2. С. 45–52. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/download/763/894>.
3. Індивідуальна освітня траєкторія: запитання й відповіді для директора школи. *Державна служба якості освіти України*. 2022. URL: <https://sqe.gov.ua/individualna-osvitnya-traiektoriya/>.
4. Що таке змішане навчання і як його застосовують? *Kwiga*. 2023. URL: <https://kwiga.com/ua/blog/sho-take-zmishane-navchannya-i-yak-jogo-zastosovuyut>.
5. Сухомлинський В. О. Проблеми комунікативної підготовки в управлінні. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2022. № 4. С. 12–18.
6. Новоселецька О. П. Системний підхід до розвитку комунікативної компетентності керівників. *Управління персоналом: теорія і практика*. 2023. Т. 10, № 2. С. 45–52.
7. Комунікативна компетентність керівника як фактор успішності його управлінської діяльності. *Academia*. URL: <https://www.academia.edu/102872636/>.

Науково-методичне видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ

Матеріали

Другої регіональної науково-практичної
конференції молодих науковців

30 січня 2025 року

м. Херсон

Технічний редактор – Мироненко М. П.

Підписано до друку 21.01.2025 р. формат 60х84/16 (А-5)
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Verdana
Умовн. друк. арк. 16,3. Наклад 25.

Друк здійснено з оригінал-макету
у КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»
Свідоцтво ХС № 74 від 30.12.2011 р.

Адреса редакції й видавництва
вул. Покришева, 41
м. Херсон
73034
тел. (0552) 37-02-66
E-mail: info@academy.ks.ua